BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 K
9
19. 29.

ΚΡΕΩΦΑΓΊΑ

SIVE

DE ESV CARNIVM

LIBRI IV.

Authore

PETRO CASTELLANO,

In Academiâ Louanienſi Græcarum litterarum & Medicinæ Profeſſore Regio.

ANTVERPIÆ,

Ex Officina HIERONYMI VERDVSSII.

ANNO M. DC. XXVI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMIS
ATQVE
AMPLISSIMIS
ORDINIBVS BRABANTIÆ,
PATRIAE COLVMINIBVS,
PETRVS CASTELLANVS
DEDICO CONSECROQVE.

NOn *eſt*, ILLVSTRISSIMI ATQVE AMPLISSIMI DOMINI, *quòd quiſquam miretur me ſpecimen ſtudiorum meorum vobis exhibere. Nam cùm verſer in alterâ duarum Profeſſionum, quibus* ALBERTVS PIVS *Academiam ſuam auxit, vos autem ſtipendium decreuiſtis, optimo iure labores meos probare vobis etiam debui, qui eis præmium detuliſtis. Verùm hac in re dum officio meo fungor, aliud metuo; ne muneris, quod oblatum venio, paruitas reprehenſionem incurrat. Atq; id quidem fateor haud dignum, de quo viri negotijs Reipublicæ di-*

ſtrictiſſimi aduertant. Nec certè poſſet huius temeritatis peccato vel tenuis dari venia excuſationis, niſi eſſet ea magnorum animorum facilitas, vt libenter ad hæc inferiora ſe demittant, quoties honeſta curarum laxamenta quærunt, ſine quorum viciſſitudine contentionem diutiùs ferre nequeant. Quemadmodum enim eos, qui ex altiſſimo faſtigio ſubiecta telluris ſola deſpiciunt, facilè vertigo corripit: ita in ſummo dignitatis culmine poſitis arduarum rerum ſatietas oboritur, cui ſolatium ab humilioribus peti debet. Iſta conſiderantem ſpes magna tenet, vos in optimam partem accepturos hoc qualecumque memoris gratiq́ animi teſtimonium. Nihil enim leue nimis æſtimant vnquam, qui affectum ponderare ſolent, quo ſæpenumerò à tenuiſſimorum hominum muneribus, Arabum diuitiæ ſuperantur. Omitto quæ vetuſtas exempla ſuppeditat. Recentiora mihi ſatis in ſimili planè materiâ patrocinantur. Platina popinæ ſcientiam Cardinali Rouerellæ; & Paulus Iouius, primùm Medicus Nouocomenſis, deinde Nucerinus Epiſcopus, libellum de Piſcibus Ludouico Borbonio, Regij ſanguinis Principi, atque itidem S. R. E. Cardinali, dedicare non dubitarunt. Nec illi curâ atque animaduerſione ſuâ indicarunt indigna, quæcumque proferebantur à viris doctiſſimis ad tutelam ſanitatis; cuius eò ſollicitiores oportet eſſe Proceres, quòd eorum ſalute ſalus etiam Reipublicæ nixetur. Quin etiam pleriq; ſummorum virorum

rorum

rorum olim ita ſcientiâ Medicorum vtebantur, vt eius quoque ſe ipſi peritos in exigendis rerum cauſis oſtenderent. Ariſtotelem ferunt graui ac periculoſo morbo detentum, Medico remedia varia præſcribenti dixiſſe, ne ſe inſtar bubulci curaret; ſed eorum, quæ faceret, ſibi rationem explicaret. Alij omne prorſus adiumentum Medicorum aſpernati, oportere morborum remedia ſibi quemque temperare cenſuerunt, eò quòd quiſque naturæ ſuæ proprietatem optimè percipere, eiq́ familiaria deligere queat. Et Hippocrates vult τ' ἄνδρα συνετὸν ἐπιστάσθαι ἐκ τῆς ἑωυτοῦ γνώμης ἐν τῇσι νούσοισιν ὠφελέεσθαι. Virum intelligentem ex ſuâ ipſius ſententiâ in morbis iuuari. *Idem quoque video placuiſſe Democrito, qui medendi ſcientiam à nemine ignorari poſſe arbitratus eſt. In quam rem eius extat ſententia in Epiſtolâ ad Hippocratem,* χρὴ πάντας ἀνθρώπους ἰητρικὴν τέχνην ἐπίστασθαι, oportet omnes homines medicam artem ſcire. *Quod uti non temerè velim extendi ad* θεραπευτικὴν, *quæ docti atque exercitati Medici induſtriam prudentiamque requirit: ita in* ὑγιεινῇ *occupare poteſt, quâ vacare nemo debet, qui vitâ ſua frui optat; vt meritò Tiberius apud Tacitum eludere ſolitus ſit eos, qui poſt trigeſimum ætatis annum ad internoſcendà corpori ſuo vtilia vel noxia, alieni conſilij indigerent. Sic Antoninus Philoſophus, vt libro de Theriaca refert Galenus in conſeruatione ſanitatis haud-*

quaquam alienæ artis indigus, etiam amicis conſilii copiam præbuit. Petrus propter nationem cognòmento Hiſpanus, & anno CIↃ. CCLXXVI. vt ſupputat Martinus Polonus, ex Epiſcopo Tuſculano Pontifex Maximus creatus, aſſumpto Ioannis nomine, quod ordine XXI. reperitur, valetudinem ſuam arbitratu ſuo rexit, eaq́ue proſperrimâ vſus eſt; in tantum, vt fretus notitia διαιτητικῆς, in quam luculentiſſimos Commentarios conſcripſit, vitæ diuturnitatem ſibi certò ſponderet, eiuſq́ ſpem liberrìma ſecuritate iactaret; quæ fortaſſis nec falſa fuiſſet, ſi, vt internas noxas viuendi lege, ſic caſus periculorum extrinſecus ingruentium, felicitate potuiſſet euadere. Itaque ſi nullius tanta ſit dignitas, vt ea valetudinis ſuæ curam indignam putet; non temerè mihi perſuadere videor, vos læta fronte excepturos ſtudium hominis vobis obnoxij, beneficiaq́ retaliare cupientis exiguo quidem hoſtimento, ſed eiuſmodi tamen quod ad vitam ſalubriter inſtituendam non parum conducere libenter agnoſcetis. Ac ſi Tiberio tantopere placuit Aſellij Sabini Dialogus, in quo boleti & ficedulæ, & oſtreæ & turdi certamen induxerat, vt ei, teſte Suetonio, H S. ducenta donarit; potiori iure videor poſſe confidere, vt commendationem inter vos obtineat hic meus labor, qui nequaquam ingenioſis in luxum commentis, ſed ſalutaribus, & ad hominum incolumitatem ſpectantibus documentis, veſtrum fauorem ac gratiam impe-

trare

trare contendit. Nam cùm ὑγιεινῆς potiſſima pars ſit διαιτητικὴ; huius autem argumentum præcipuè pertineat ad vſum ciborum; cibi verò frequentiſſimi maximèque communes ſint ex carnibus, facilè intelligitur, quantum in expetendis ſalubrioribus, vitandiſqúe contrariis interſit omnium, vires illarum ac facultates penitus perſpectas planéque cognitas habere. Voueo tantùm vt ex his aliqua ad vos perueniat vtilitas, vobiſqúe conferat ad conſeruationem ſanitatis, cui tempus quàm longiſſimum à D. O. M. tribuatur. Louanij III. Nonas Septemb. M. DC. XXV.

HI quatuor de Carnium eſu *libri eruditi ſunt, & ob rerum varietatem lectu iucundi, nihil continentes quod aut Catholicæ fidei aut Chriſtianis moribus quoquo modo repugnet.*

Guiliel. Fabricius Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

Cum gratia & priuilegio ad ſexennium datum Bruxell. XXVII. Auguſti anno M.DC.XXV.

Signat

I. Steenhvyse.

Digitized by Google

CAP. I.

Quando & quomodo Carnes edi cœptæ, obiter notati Interpretes Galeni & Hippocratis.

VNumquodque genus brutorum ſolo naturæ inſtinctu familiare pabulum appetit, & alienum fugit. Quæ herbas, radices, aut fructus edunt à carnibus abſtinent: & quæ carnibus aluntur terræ germina non attingunt. homo autem omnia gulæ ſuæ mancipauit, ὅσσατε χθὼν, πόντοιό τε βένθη, καὶ ἀέρος ἀμέτρητον εὖρος ἐκτρέφει, vt canit vetus Poëta, *Quæcumque terra, pontique profunda, & aëris immenſa latitudo enutrit.* Atque in ijs appetendis eſurire non ſatis fuit; etiam ingenioſus eſſe voluit, ne quid non eius ventri natum eſſe videretur. Sapores miſcuit, vt eſcas alioquin ingratas palato placere cogeret. Quamobrem apud Plutarchum Gryllus Circæo poculo ſus ex homine factus hoc potiſſimum naturæ beneficio pecudum genus hominibus antecellere contendit, quibus proiecta hæc, & effrænata helluandi cupiditas, veluti Pandoræ pyxis eſt, ex quâ vt ait Poëta:

Νοῦσοι ἀνθρώποισι ἐφ' ἡμέρῃ, ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ
Αὐτόματοι φοιτῶσι, κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι
Σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.

Interdiu morbi ac noctu, mortalibus ægris
Obueniunt vltrò, tacitè mala multa ferentes;
Iuppiter his quoniam vocem conſultor ademit.

Et certè ſi rationes ineâmus, morborumque cauſas ad examen reuocemus, ab hoc fonte pleraſque deriuari comperiemus, & oppidò paucos eſſe qui illud Comici in ſe detorquere non debeant;

Venter creauit omnes has ærumnas mihi.

Quod indicare volentes Ægyptij, vt memorat Plutarchus libro II. περὶ σαρκοφαγίας, & Clemens Alexandrinus in Pædagogo, Porphyrius IV. de abſtinentia, (quamuis hæc aliter Herodotus lib. II.) vbi quis diem obiuiſſet, confeſtim ei ventrem exſecare, & aduerſo Sole laceratum diſcerptumque abijcere ſolebant, ac ſi quæcumque in vitâ homini mala contingunt, vni accepta referre ventri debeamus.

Nemo quidem inficias ierit ab intemperantiâ plurimos morbos oriri: & agnoſco fecundiſsimum omnis mali ſeminarium, & cum Romano Sapiente epiſtola xcv. fateor, innumerabiles morbos eſſe ſupplicia luxuriæ: Sed probare nequeo ſententiam eorum, qui huius infamiæ notam pręcipuè carnium eſui affigunt. Nam ſi credimus illis ſimul atque is inua-

inualuit, variæ nouæque peſtes orbi terrarum incubuerunt,

Semotique priùs tarda neceſſitas
Lethi corripuit gradum.[a]

Primos enim homines ſimplici victu contentos, & fuiſſe morborum expertes, & longæuos manifeſtum aiunt. Mox in anguſtum contracta viuendi ſpacia, poſtquam ſine ſanguine fames expleri non potuit.

Equidem in primâ naſcentis origine mundi carnibus abſtinuiſſe mortales Poëtarum aurei ſeculi felicitatem decantantium monumenta clamant, quaſi tùm fructus ſponte nati dumtaxat,

Et quæ deciderant patulâ Iouis arbore glandes,

famis ſolatia præſtarent. Lucretius lib. v.

Quæ Sol atq; imbres dederant, quod terra crearet,
Sponte ſuâ, ſatis id placabat pectora donum,
Glandiferus inter curabant corpora quercus.

Pythagoras apud Ouidium libro xv. Metamorph.

At vetus illa ætas, cui fecimus aurea nomen,
Fœtibus arboreis, & quas humus educat herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.

Hinc, vt eſt apud Iſidorum libro xvii. Originum cap. vii. Fagus & Eſculus arbores glandiferæ ideò vocatæ creduntur, quòd harum

fructibus olim homines vixerunt, cibumque ſumpſerunt, eſcamque habuerunt; Nam Eſculus ab eſcâ dicta; Fagus autem â Græco vocabulum traxit: φαγεῖν enim Græcè comedere dicitur. Nam ſerò tandem & non niſi ferreum genus, vt loquuntur Poëtę, hanc in victu continentiam violauit; & quaſi abſque eſu carnium ſcelerati eſſe non potuiſſent homines, qui primi, iuxta illud Arati,

Κακοεργὸν ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν.

Auſi funeſtum fabricarier enſem.

Iidem primi animalibus vim intulerunt, ignari, vt canit Heſiodus,

Ὅσσον ἐν μαλάχῃ καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ᾽ ὄνειαρ.

Quantum in maluâ, & aſphodelo bonum.

Hinc etiam Homerus ἀσφόδελον λειμῶνα ſuis beatis tribuit, quod extra neceſsitates huius vitæ poſiti nullâ curâ rei familiaris angantur, ſed victu ſimpliciſsimo vtantur, qualis eſt in campis ἀσφοδέλου,

Τῇπερ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισι,

Vbi facillima viuendi ratio eſt hominibus.

Præterea Hippocrates libro de Medicinâ priſcorum exiſtimat in cibum ſuffeciſſe primis hominibus, τὰ ἐκ γῆς φυόμενα, *quæ ex terrâ naſcuntur.* Dicæarchus etiam in libris antiquitatum, vt eſt apud Porphyrium, refert priſcos mortalium & Deorum æuo propinquos nullum

lum animal occidiſſe, ſed fructibus ac pomis victitaſſe, quæ ſponte ſuâ tellus ferebat, vitamque egiſſe beatam, quę meritò poſsit aurea dici, ſi cum iſtâ in ferri rigorem depravatâ comparetur. Hunc Dicæarchi locum haut dubiè reſpexit Varro libro II. de re ruſticâ capite I. *Neceſſe eſt*, inquit, *humanæ vitæ à ſummâ memoriâ gradatim deſcendiſſe ad hanc ætatem, vt ſcribit Dicæarchus, & ſummũ gradum fuiſſe naturalem cùm viuerent homines ex ijs, quæ inuiolata vltrò ferebat terra*. Suffragatur his Plato VI. de legibus: σαρκῶν δ' ἀπείχοντο, ὡς οὐχ ὅσιον ὂν ἐσθίειν, οὐδὲ τοὺς τῶν θεῶν βωμοὺς αἵματι μιαίνειν, *à Carnibus maiores noſtri abſtinuerunt, tamquam pium non eſſet illas edere, vel Deorum aras ſanguine polluere*. Quamobrem Virgilius eam gentem quæ annalia cædere primùm occœpit impiam vocauit in fine II. Georg.

Hæc autem omnia quamuis inuoluta fabulis, tamen à veri fonte profluxerunt. Nam ad locum illum Geneſeos capite I. verſ. xxix. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, &c.* & capite IX verſ. III. *Et omne quod mouetur & viuit erit vobis in cibum, &c.* Theologi diſputant vtrum in ſtatu innocentiæ vſitatus fuiſſet hominibus carnium eſus; Et vtrũ ante diluuium fuerit licitus. Ad prius quod attinet, victum hominis in ſtatu inno-

centiæ ſtatuunt ex ſolis herbis futurum, atque arborum fructibus. In poſteriori verò quæſtione non conueniunt: Alij enim ante diluuium nec licitum, nec vſitatũ fuiſſe carnis eſum ſentiunt. Quorum opinioni adſtipulantur nonnulli Patrum. Tertullianus epiſtolâ de cibis Iudaicis: *Cibus primus*, inquit, *hominibus ſolus arborum fuit fætus, aut fructus.* Et D. Hieronymus libro 1. aduerſus Iouinianum; *Ab exordio conditionis humanæ nec carnibus veſcebantur.* Deinde addit, *Poſt diluuium cum datione legis, quam implere nullus potuit, carnes fuiſſe ingeſtas ad veſcendum*: Nimirum poſteaquam Deus dixiſſet Geneſis capite IX. *Et omne quod mouetur, & viuit erit vobis in cibum, quaſi olera virentia tradidi vobis omnia.* Alij contrà & licitum & vſitatum fuiſſe contendunt; qui pro ſe allegant Diuum Iuſtinum quæſtione CXIX. Cùm is tamen ibi ſuam hac de re ſententiam non proferat, ſed ad obiectiones reſpondeat eorum, qui rogabant, cur Abel ex opimis ouibus quas paſcebat, & Cain ex terrę frugibus quas colebat, ſacrum faceret & offerret, ſi nec arborum fructibus, nec carnibus homines ante diluuium veſcebantur. Alij deniq; velut mediam ingreſſi viam non quidem interdictum fuiſſe carnis vſum ante diluuium aiunt; ab eo tamen abſtinuiſ-

ſe

ſe viros religioſiores, eò quòd Deus in aſſignando hominis cibo dumtaxat olerũ mentionem feciſſet.

Igitur ex mente plurimorum Theologorum eſus carnium liberè cœpit vſurpari, poſtquam Deus dixit Noë: *Omne quod mouetur & viuit erit vobis in cibum.* Porphyrius autem IV. περὶ ἀποχῆς ex Aſclepiade Cyprio refert cœpiſſe mortales primùm carnibus veſci ſub regno Pygmalionis, qui licet ſummis viribus hanc nouam gulæ libidinẽ compeſcere niteretur, ac paſſim σαρκοφάγους ceu nefarij ſceleris reos exquiſitiſsimis tormentis vexaret; tamen guſtatâ ſemèl carnis ſuauitate, non potuiſſe homines vllâ ſuppliciorum atrocitate intra primæuæ frugalitatis limites contineri.

Vtcumque iſta res habet, ſiquidem vetuſtiſsimorum ſcriptorum authoritate ponderetur, duæ potiſsimùm cauſæ primùm homines ad cædem animalium impulerunt; neceſsitas vim propulſandi, & pietas. Priorem agnouiſſe videtur Pythagoras apud Ouidium XVI. Metamorph. dum ait:

Primoq; à cæde ferarum
Incaluiſſe putes maculatum ſanguine ferrum.

Id etiam Plutarchus & Porphyrius affirmant Poſteriorem ex antiquis cultus diuini ritibus

colligere poſſumus. Nam Deus omnium animis aliquam ſui notitiam inſeuit, vnde vel in ipſa veri cultus ignorantiâ, qualiſcumq; ſaltem religio ſeruatur; vt nulla gens adeò fera vnquam fuerit, quę non, etiamſi ignoraret qualem Deum habere deceret, tamen & habendum ſciret, vt inquit Cicero, & veneratione proſequeretur. Ergo dum ſinguli pietatem voto aut dono teſtatã facere vellent, liba primùm, & fructuum primitias obtulerunt, vt Porphyrius teſtatur in fine libri II. περὶ ἀποχῆς. Vnde apud Euſebium libro IV. præparationis euangeli Poëta vetus:

Ταύρων δ' ἀκράτοισι φόνοις οὐ δεύετο βωμός,
Ἀλλὰ μύσος τοῦτ' ἔσκεν ἐν ἀνθρώποισι μέγιστον.
Nulla madeſcebant cæſis altaria tauris,
Aſt hoc crimen erit primis mortalibus ingens.

Poſteà verò à fructuum primitijs, ad fœturæ primitias venerunt, & in honorem Dei mactare victimas cœperunt. Atque hoſce fuiſſe gradus ad cædem animalium ex Porphyrio Theophraſtum laudante idem Euſebius oſtendit. Et hiſtoriâ non illepidâ confirmat ipſe Porphyrius citans authores Neanthem Cyzicenum, & Aſclepiadem Cyprium: Primò quidem nullum animal Dijs ſacrificari ſolitum, nec legẽ eâ de re fuiſſe quæ naturali lege prohibebatur: Primum verò animal im-

immolatum ab ijs qui pœnâ talionis animam pro animâ poſtularunt, ac ex victimâ nihil remanſiſſe ad vſum hominis, ſed vniuerſam flammis abſumptam. Verùm ardente hoſtiâ aliquando contigiſſe, vt carnes in terram deciderent: has autem manibus ſuſtuliſſe Sacrificum, digitoſq; vſtulatos per imprudentiam ori admouiſſe, tamquam inde remedium peteret. Guſtato deinde pinguedinis nidore cupiditatem eius accenſam, nec abſtinère potuiſſe; ſed etiam vxorem feciſſe participem. Quo intellecto Pygmalionem ipſi Sacrifico eiuſq; vxori mortis ſupplicium irrogaſſe, atque vtroſque de ſaxo præcipites dediſſe. Alteri dein Sacerdotium contuliſſe: hunc etiam ſpatio exigui temporis interpoſito, cùm idem ſacrificium perageret, carnes ediſſe, eodemque ſupplicio multatum perijſſe. Sed gliſcentem edendæ carnis libidinem non potuiſſe vllâ legum ſeueritate refrænari. Sic immolandorum animalium ritus, eorumdem edendorum quoque conſuetudinem apud pleraſque gentes, contraque fructuum atque olerum, ac denique τῆς ἀπύρου τροφῆς faſtidium inuexit.

Hanc autem eſſe κρεοφαγίας originem vel ex eo manifeſtum eſt, quod nullum animal in proprios vſus mactare ſolerent, quin par-

tem eius aliquam Deo adolendam conſecrarent; adeò vt is qui ſecus faceret velut impius & inhumanus ἄθυτα ἱερὰ κατεσθίειν vulgi dicto notaretur. Hinc quoque factum vt quodcumque animal in vſum cibi mactaretur, id promiſcuè & communiter ἱερεῖον appellaretur. Ita Galenus edulem animalium carnem vocat τὴν σάρκα τῶν ἱερείων ἐσθιομένων. libro autem II. de temperamentis ζῶον καὶ ἱερεῖον nullo diſcrimine pro ijſdem vſurpat. Et apud Hippocratem cùm de animalibus ad vſum noſtrum deſtinatis loquitur, non facilè reperias aliud præter ἱερεῖον. In quo vertendo fruſtrà ſunt Interpretes, cùm vbique ἱερεῖον, *victimam*, exponunt. Vt inter cæteros Vaſſęus ad hunc locum IV. de victus ratione in acutis, vbi de ſuillâ agitur: Κράτιστα δὲ τὰ μὴ ἰσχυρῶς πίονα, μήτε λεπτὰ, μηθ' ἡλικίων ἱερεῖου παλαιοῦ, *Valentiſſimæ quæ non admodum pingues, neque graciles ſunt, nec victimæ veteris ætatem ſunt aſſecutæ.* Hic enim *victima* non magis locum habet quàm apud Athenæum libro VII. εὐσηπτότερα τὰ νύκτωρ θυόμενα ἱερεῖα, quod vertit Dalechampius, *Putreſcunt celeriùs quæ noctu mactantur hoſtiæ.* Galenus II. de temperamentis; Ἀλλὰ καὶ εἰ νέον ἱερεῖον εἴτε ἐσθίειν ἐθέλοις, εἴτε ἀνατεμὼν σκοπεῖσθαι, μυξώδη μὲν καὶ πλαδαρὰν εὑρήσεις τὴν σάρκα, &c. Vbi Linacer cùm videret *victimas* non habere locum

cum, vertit in hunc modum: *Quin ſi recens editum porcellum vel eſſe vel diſſectum inſpicere velis, carnem quidem eius mucoſam perhumidamq́; inuenies.* Atqui Galeno propoſitum ibi eſt docere, non modò porcellorum, ſed omnium animalium recens editorum carnes eſſe mucoſas & humoris copiâ quaſi diffluere. Igitur in omnibus propè earum quibus vtimur verſionum locis *victima* οὖν πρὸς ἱστορ. cùm vbique apud Græcos, ἱερεῖον αὐτὶ τοῦ ζώου vſurpetur; quemadmodum τὸ ἱερεύειν, καὶ θύειν (cui Gallicus idiotiſmus adſtipulatur) non tantùm eſt *ſacrificare*, ſed etiam ad edendum mactare; vt paſſim videre licet apud Homerum & manifeſtò Odijſſeæ Ω,

Δεῖπνον δ' αἶψα συῶν ἱερεύσατε ὅστις ἄριστος.
In prandum ſtatim ſuem mactate optimum.

vbi Euſtathius, τὸ μὲν δεῖπνον ἱερεύσατε, ἀντὶ τοῦ, διὰ δεῖπνον σφάζετε.

Primùm igitur carnium vſus admodum ſimplex erat, eaſque ſine apparatu, & artificio condimentorum ſalitas apponebant: nec ſimplex tantùm, ſed rarus etiam; neque enim temerè niſi ſolemnioribus epulis vſurpatus. Vtrumque exprobrando docet Iuuenalis:

Sicci terga ſuis rarâ pendentia crate.
Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus,

Et

Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nouâ, ſi quam dabat hoſtia, carne.

Sed quibus deinde gradibus luxuria creuerit, notius eſt, quàm vt pluribus verbis explicari mereatur.

CAP. II.

Carnes præ cæteris omnibus optimum ac plurimum præſtant alimentum.

SEd vt eò redeam vnde primùm diuerti, ſi quam noxam ingluuies corporibus inferat, non ideò carnium eſus è medio tollendus. Nam abuſus res etiam præſtantiſſimas, & humano generi vtiliſſimas in perniciem vertit, quas propterea nemo damnandas in vniuerſum cenſeat. Cęterùm ſi carnes debitè ſumantur, haut facilè quidquam reperias, vnde melius aut copioſius alimentum capiatur. Nam vt cibus bonum alimentum præſtet, corporibus noſtris ſimilis eſſe debet tùm ſubſtantiæ modo, tùm moderatione qualitatum. In ſubſtantiæ modo caro longè maiorem, quàm alia omnia cum humano corpore habet analogiam. Nam vt Prouerbio lac lacti ſimile fertur, ita carnem carni affinem di-

cere poſſumus. Hinc facilè in ſubſtantiam noſtram mutatur. Auicenna, *Caro*, inquit, *eſt cibus confortans, & propinquæ conuerſionis in ſanguinem, præſertim ſi de laudabili ſit genere quadrupedum aut volucrum:* Et Rhazes lib. xx. continentis cap. i. *Nutrimentum*, inquit, *carnis conuenientis corpori bonum eſt, quoniam auget citò carnem ipſius.*

Ad commoderationem qualitatum quod attinet præter eam ſimilitudinem quæ conſiſtit in quatuor primis qualitatibus, Carnes aliam temperamenti conuenientiã nobiſcum habent: nam & formam cum animal viueret nobiliorem obtinuerunt, quam alia omnia quibus præterea veſcimur: ergo & temperiem natiuo calori noſtro familiariorem. Pręclarè enim Ariſtoteles libro de reſpiratione capite xiii. τὰ τιμιώτερα τῶν ζώων πλείονος τετύχηκε τῆς θερμότητος· ἅμα γὰρ ἀνάγκη, καὶ ψυχῆς τετυχηκέναι τιμιωτέρας, *Quæ inter animalia honoratiora ſunt, plus caloris ſortita ſunt: nam ſimul & animam ſortita eſſe honoratiorẽ neceſſum eſt.* Deinde addit; τιμιώτερα γὰρ τὰ τοιαῦτα τῆς φύσεως τῶν φυτῶν, *Honoratiora enim ſunt hæc plantis.* Idem & ſanguis arguit, qui earum eſt materia: nam & ab hac materię propinquitate, temperamenti quoque affinitas rectè colligitur. Deinde cùm de cibi ratione ſit, vt ſit calidus & ſic-

cus

cus, reſpondeatque fami, quæ eſt appetitio calidi & ſicci, harum qualitatum conuenientiam cum humanâ temperaturâ maiorem carnes obtinent, quàm piſces aut olera. Nam piſces iuſto frigidiores, & humidiores. Frigidiores eſſe patet, quia vel nullum vel paucum habent ſanguinem. Sanguinis enim abundantia caloris inditiũ eſt. Ariſtoteles III. de partibus animalium cap. VI. ἡ δὲ πολυαιμία θερμότητος σημεῖον. exploſa enim eſt Empedoclis ſententia, qui piſces alijs animantibus eſſe calidiores aſſeruit, ideoque in aquis viuere, vt ingens caloris natiui exceſſus, contrarij affluxu continuo temperaretur. Humidiores autem eſſe victus ipſe demonſtrat; tùm & locus in quo victitant. Rectè enim Ariſtoteles libro de reſpiratione cap. XIV. αἱ μὲν οὖν φύσεις τῆς ὕλης ἐν οἵωπερ τόπῳ εἰσὶ, τοιαῦται οὖσαι τυγχάνουσιν, αἱ μὲν ἐν ὕδατι ὑγραί, αἱ δὲ ἐν τῇ γῇ ξηραὶ, &c. *Natura igitur materiæ talis eſſe ſolet, qualis eſt locus in quo ſunt, quæ in aqua ſunt humidæ, quæ in terra ſiccæ.* Itaq; ſubſtantia piſcium aquea eſt, & labilis, atque obnoxia putredini; quia propter defectũ caloris eum non eſt aſſecuta modum concoctioni qui ad ſolidioris conſiſtentiæ firmitatem deſideratur. Quocirca ſpiritus generat frigidos, impuros, & aqueos, à quibus obtuſius ingenium: ſanguinem

guinem quoque frigidum & pituitoſum, à quo cutis decolor, & corporis habitus languidus, atque, vt Auguſti vocabulo vtar, betiſſans in lurorem. Magnum quoque prauitatis argumentum, quod cùm ius coctarum carnium ſalubre ſit, palatoque iucundum, ac probè nutriat, contrà quod à piſcibus prouenit, nauſeam moueat, & nauteam oleat; quod minimè mirũ: cùm etiam ipſi puteant, & vt in prouerbio eſt, piſcis ſemper piſcem oleat, etiamſi vnguentis oblinas. Nec mortuos tantùm, ſed viuos quoque mox vt capti ſunt, hautquaquam è myrothecio prodire quilibet etiam non nimis emunctæ naris iudicabit. Adeò vt non ſatis cauerit Plautus cùm dixit piſcem eſſe nequam, niſi recèns ſit, vel Seneca, dùm ait eum pro putrido afferri, qui non hodie eductus, hodie ſit occiſus.

Iam verò in vniuerſo olerum genere, nullum prope eſt quod alimenti nomen verè mereatur. Immò nullum eſt quod ſimpliciter bonum ſuccum præſtet. Et ipſa etiam lactuca, inter ea quæ boni aut mali ſucci ſunt medio ſe modo habet. Galenus libro de Cibis boni & mali ſucci capite VI. *In olerum genere nullum eſt quod bonum ſuccum præſtet: & lactuca etiam in his quæ boni maliqúe ſucci ſunt, mediocriter*

diacriter ſe habet. Atq; idem confirmat lib. II. de facultatibus alimentorum capite XI. Et rurſus ad aphoriſmum XVIII. lib. II. ait olera præbere alimentum quod ſit naturę admodum fluxæ. Quamobrem apud Plautum Coquus olera proſcribit, eorumque vſui breuitatem vitæ imputat:

Hoc hîc quidem homines tam breuem vitam colunt,
Cum haſce herbas huiuſmodi in aluum congerunt,
Formidoloſas dictu, non eſu modo:
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.

Quocirca dignum eſt admiratione, quod de Perſis memorat Xenophon, eos nihil ad panem adhibere ſolitos præter naſturcium, atque eâ victus ratione valetudinem proſperrimam retinuiſſe corpuſq; habuiſſe vacuum ab omni redundantiâ excrementorum, ſic vt contra decori legem peccare cenſeretur, qui in publico aut ſpueret aut emungeretur.

At verò Carnes, cùm, vt docet Haly-Abbas v. Theoricæ, capite XXI. calidæ ſint, & inter humidum ſiccumq; temperatæ, reſpectu noſtri, & aliarum rerum, quibus veſci ſolemus, propter affinitatem alimenti in bonũ ſanguinem facillimè tranſmutantur. Nam quo maior eſt alimenti cum alito ſimilitudo, minor-

ninorq́ue repugnantia, eò minùs quoque entriculus in eo conficiendo laborat, nutriatio meliùs ſuccedit,& pauciora excremena cumulantur.

Plus etiam alimenti eſſe in carne quàm in ullo alio manifeſtum eſt, quod ijs qui ſeſe illâ refecerunt, ſeriùs fames oboriatur, quàm ijs qui ſe piſcibus, aut oleribus expleuerunt. Quia namque ſubſtantiâ ſolidiori, caloris,& humidi aërei pinguiſq; copiâ maiori prædita eſt, effluuij damna firmiùs reſarcit, corporibuſque reponit portiones οὐκ εὐδιαφορήτους, ſiue diſſipatu hautquaquam faciles, quæ propterea ſuum membris vigorem diu ſeruant, eorumq́ue robur augent. Vnde Grammatici Græci, qui ſibi in hoc etymologiarum negotio plurimùm indulgent, κρέας dici volunt παρὰ τὸ κρατύνειν τὰ σώματα, vt Euſtathius ad Iliados Θ.

Quare falluntur qui primos hominum fuiſſe longæuos autumant, eò quòd edundis animalibus abſtinuerint, ijs contenti quæ è terrâ arboribuſque gignerentur. Nam cùm tres ciborum ordines ſtatuantur, primus materiæ valentiſſimæ, ſecundus mediæ, tertius imbecilliſſimæ, præter legumina, & quæ ex frumentis panificia ſunt, in exordio mundi incognita, nihil terra profert quod ſit in valentiſ-

lentiſſimâ materiâ, ſed pauca admodum quæ in mediâ, pleraque quæ in infirmiſſimâ numerentur. Celſus libro II. cap. XVIII. *In mediâ*, inquit, *materiâ numerari ex oleribus debent ea, quorum radices aut bulbos aſſumimus.* & paulò pòſt, *Imbecilliſſimam verò materiam eſſe omne olus, & quidquid in cauliculo oritur, qualis eſt cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia poma, &c.* Atqui veriſſimum eſt illud Hippocratis oraculũ ex VI. Epidem. ſectione V. ſententia XX. ἀσθενέστεροι σιτία ὀλιγοχρονίην βιοτὴν ἔχει, *Imbecilles ſibi breuem vitam præſtant.* Ergo vitæ diuturnitas primis temporibus, hautquaquam victui attribuenda fuit, adeò vt ſingulari potiùs munere Dei ad propagationem generis humani conceſſa fuiſſe videatur.

CAP. III.

De Carnium delectu.

DVm carnes laudamus de ſanorum diœtâ intelligi volumus. Nam qui ægris pariter & valentibus eamdem victus rationem preſcripſerit, è totâ Medicorum memoriâ tantùm vnus extitit Petronas, quem ſectatoribus quoque deſtitutum fuiſſe produnt. Ægri

ri rectio ac gubernatio Medicorum pruden-
æ tribuitur, qui cibum offerent facultati-
us ad illius naturam & morbi genus eſtima-
s. *Quippe*, vt Celſus ait, *imbecillis hominibus*
bus infirmiſsimis opus eſt; mediocriter firmos me-
ia materia optimè ſuſtinet, & robuſtis apta vali-
iſsima eſt. Igitur in ſanorum victu, quis de-
ctus carnium ſit habendus, breuiter vnico
ræcepto definit Oribaſius III. Collectionũ
apite II. *Friabilitas*, inquit, *& mollities duæ no-*
, vt cuiuſque animalis carnem cognoſcas; quibus
tentis eam carnem, cui ineſſe vtramque conſpi-
es, ad ſatietatem vſque poteris comedere: cui
eutram, eius vſus omnino circumcidendus: cui al-
rutra tantùm ineſt, ea, cùm alia tibi non ſuppe-
nt, veſci licet, non tamen vſque ad ſaturitatem.
ed horum generalis cognitio non ſufficit
d vſum, qui in rebus ſingulis maximè ſpe-
tatur. Nam vt rectè monet Ariſtoteles li-
ro VI. Nicomacheorum cap. VIII. Si quis
iat carnes leues, eſſe ad concoquendum fa-
iles & ſalubres; leues autem quæ ſint igno-
et, bonam valetudinem non efficiet; ſed is
otiùs efficiet, qui auium carnes ſcit eſſe le-
es, & ſalubres. Vt igitur in earum vſu cer-
us ſit iudicium, diſcrimina preſſiùs expo-
am.

In primis differt caro quadrupedum, &

volucrum; deinde ferarum & altilium: nec in generibus tantummodo, ſed etiam in ſingulis diſcrimen eſt; quod ſumitur ab ætate, pabulo, ſolo, cælo, habitu, membro.

Caro quadrupedum firmior & grauior eſt carne volucrum: & in vtroque genere quò maius quodque animal, eò robuſtior ex eo cibus eſt. Præterea domeſticum fero præſtat. Iſaac de vniuerſalibus diætis capite XIII. Rhazes III. ad Manſorem, & omnis Arabum ſchola, qui ſuadent vbi domeſtica ſuppetunt, abſtinendum à feris, quæ & parum nutriant, & humorem melancholicum gignant. Galenus III. de alimentorum facultatibus, & libro de attenuante diętâ ſcribit carnem ferarum eſſe ſicciorem carne domeſticorum animalium, quod hæc minùs exerceantur, & plerumque in aëre humidiore viuant: Illę verò longè latęque diſcurrant, colles ſaltuſque peragrent, atque in locis perflatis agant. Ex quo fit vt in eodem genere animalis, domeſticorum, & ferarum caro plurimùm inter ſe diſſideat; cuius rei exemplum Galenus in ſuillâ proponit, vt ſuo loco referemus.

CAP.

CAP. IV.

Differentiæ carnium particulares.

AB ætate initium capiemus, quæ magnã facit in ſingulis diuerſitatem. Nam omni genere animalium, carnes vetulorum duræ, ſiccæ, & concoctu difficiles ſunt: recens autem natorum nimis humidæ, & excrementis offertæ. Galenus libro de cibis boni & mali ſucci: *Illud autem in cunctis animantibus communiter meminiſſe debes, ſcilicet ſeniorum duras, ſiccas, & concoctu difficiles eſſe: At contrà iuniorum humidas, molles, atque idcircò commodiùs concoqui; his tamen exceptis, quæ vbi in lucem editæ ſunt, protinus in cibo ſumuntur.* Media verò ætas, quæ nondum ſummam magnitudinem impleuit, inter hæc mediocritatem ſeruat. Itaque ſic ratio ineunda eſt, quò animal quodque ortui vicinius eſt, eò humidius eſt: & ætas ſenſim humiditati detrahit, quoad ſenectus paſſam exſuccamque ſiccitatem inducat. Hinc Galenus, τὰ δ' πρεσβυτικὰ χείριςα πρὸς τὸ πέψιν, καὶ πρὸς εὐχυμίαν, καὶ πρὸς θρέψιν, *Vetulorum carnes peſſimæ ad concoctionem, & ad boni ſucci generationem, & ad nutritionem.* Igitur quodcumque animal naturâ humidius

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

midius eſt, id in ætatis flore præſtat; & contrà ſiccum nimis ante vigorem excellit. hoc tamen pro vtentis natura eſt accipiendum. Quamobrem rectè Galenus: *Cæterùm ſuum carnes, hominibus quidem ætate florentibus, & qui ſe multum exercent, ætate florentium ad concoquendum ſunt præſtantiores; Alijs verò ſuum adhuc increſcentium. Porrò quemadmodum ex ſuibus qui ætate ſunt florenti, ijs iuuenibus, qui bono ſunt habitu, conueniunt; ſic & Boum qui nondum ætatem florentem attigerunt. Bos enim temperamento eſt quàm ſus multò ſicciore; quemadmodum & vir ætate florens quàm puer.* Atque omne quidem ętatis diſcrimen intra hos fines conſiſtit, quos vltra citraque pro modulo temperamenti delectus carnium eſt habendus.

Secundò non leue diſcrimen à pabulo contingit. Summus ille rei Medicæ Dictator libro de affectionibus; διαφέρει δὲ τὰ κρέα τῶν κτηνέων, καὶ ὁκόσα καρπὸν ἐσθίει, καὶ ὁπόσα μὴ ἐσθίει. καὶ ὁ καρπὸς οὐ τὸ αὐτὸ ἅπασι ποιεῖ ἀλλὰ τὸ μὲν πυκνήν τε τὴν σάρκα τοῦ ἱερείου παρέχει, καὶ ἰσχυρήν. τὸ δὲ ἀραιήν τε καὶ ὑγρήν, καὶ ἀσθενέα, *Pecorum autem carnes differunt, & eorum quæ fruges edunt, & eorum quæ non edunt: neque fruges idem omnibus faciunt, ſed quædam denſam & robuſtam animalis carnem reddunt, quædam verò raram, & humidam & imbecillam.* Plinius libro XVI. capite VI. in ſuillâ

exemplum affert: *Glans*, inquit, *fagea ſuem hilarem facit, carnem coctibilem, ac leuem & utilem ſtomacho: iligna ſuem anguſtam, nitidam, ſtrigoſam: querna diffuſam & grauiſſimam, & ipſa glandium aquè dulciſſima.* Ex cereâ glande, ſolidiorem fieri carnem, ſed duram; eſculo, robore, ſubere fungoſam Nigidius memoriæ prodidit. Horatius libro II. Satyra IV.

Vmber & ilignâ nutritus glande rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Zethi caricis paſtum commendat: nam de ſuillâ agens inquit; εἰ δέ γε καλῶς πεφθείη χρηστὸν καὶ εὔχυμον ἐμποιεῖ τροφὴν, καὶ μάλιστα εἰ δι' ἰσχάδων ὁ χοῖρος τρέφεται· πάνυ γὰρ, ὥς φασιν, ἡδύτατον τὸ τοῦτο, καὶ εὔχυμον, *Si probè concoquatur bonum, & boni ſucci alimentum facit, præſertim ſi porcus caricis alatur. eius enim caro, vt aiunt, apprimè ſuauis & boni ſucci.* In vniuerſum omnia animalia, quibus affatim alimenta propria ſuppetunt, longè præſtantiora ſeipſis euadunt. Proinde quæ teneras herbas ac primùm è terrâ emergentes, aut arborum germina depaſcuntur, ea omnia cùm his abundant, habitiora ſunt, ac pinguia, nobiſque alendis accommodatiora. Et contrà quæ grandibus herbis, & iam in ſemen turgentibus gaudent, ea vt plurimùm adultâ æſtate, aut ſub autumni primi tempus rectè lanio deſtinantur.

Id etiam innuit Hippocrates in fine libri IV. de ratione victus in acutis, vbi caprarum carnes ait ęſtate optimaſ eſſe, autumno deterrimas. Quia, vt Galenus exponit, ſub finem veris, & æſtate capris conuenientis pabuli copiam ſuppeditant teneri arborum ſurculi, & fruticantes cauliculi, qui autumno in lignũ induruerunt. Et è contrà, κατὰ τὸ θέρος, inquit, τὰ πηφάγα τῶν ζώων μοχθηρὰ διὰ τὸ μηκέτι ἔχειν τὴν πόαν χλωρὰν, *Carnes Animalium quæ herbis victitant, prauæ ſunt per æſtatem, quia non amplius viride gramen habent.*

Tertio loco ſolum commemoraui. Quippe ſolo natura ſubeſt, quam pabuli conditio ſequitur. Nam macrum & exile, vel, vt Maro ait, *ieiuna cliuoſi glarea ruris*

Vix humiles apibus caſias roremque miniſtrat.

At *Pinguis humus viridi ſemper ſe gramine veſtit.*

Igitur aliud animal tibi dabunt difficiles terræ, & maligni colles, aliud prata dulci vligine læta, aliud ſaturi ſaltus. Etiam hominum habitus ingenium loci fingit. Qui humentia loca incolunt, habitu corporis raro ſunt, laxo, & molli: qui ſicca, & inſtar Ithacę, aſperis edita ſaxulis, duro & compacto, qualis πολύτλας Vlyſſes. Non minor vis ſoli in pecora. Certè Ariſtoteles capite x. etiam quoad alimentum, quod ex illis capimus

multum

nultum referre putat, quibus in locis paſcan-
ur: Παντὸς δὲ τετράποδος τὰ κρέα χείρω, ὅπου ἐλώδη
ωρία νέμονται ἢ ὅπου μετεωρότερα, *Omniũ quadrupe-
lum carnes deteriores, quæ locis paluſtribus paſcun-
ur, quàm quæ editioribus.* Quod fortaſſis Aver-
oem induxit, vt montanas herbas omnes re-
iquis præſtantiores cenſeret. Certè palu-
tres, ſilueſtreſque minimè idoneas haberi
Columella tradit. Quanta verò in habitu
orporis, ac temperatura mutatio fiat à loci
iatura, argumento eſt ipſa morum mutatio.
Nam vt Ariſtoteles etiam refert libro VIII.
le hiſtoriâ animalium cap. XXIX. montanæ
beſtiæ, & aſperis locis agentes multò ſunt
ferociores ijs quæ campos oberrant planis
porrectos ſpacijs: quod adeò verũ, vt quam-
uis in omni ferarum genere plerumq; mares
int ſæuiores fœminis; tamen verres in A-
hi vallibus orti, genio loci ita effæminan-
ur, vt ſcrophas in faſtigio montis editas in-
ueri contra vix audeant. Sed Ariſtotelis
verba ſubijcere operæpretium duxi, vt cu-
iofis talium rerum quærendi laborem mi-
1uam; Ποιοῦσι δὲ καὶ οἱ τόποι διαφέροντα τὰ ἤθη οἷον
οἱ ὀρεινοὶ καὶ τραχεῖς τῶν ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ τοῖς μαλα-
οῖς, καὶ γὰρ τὰς ὄψεις ἀγριώτερα, καὶ ἀλκιμώτερα
καθάπερ καὶ οἱ ἐν τῷ Ἄθῳ ὗες. τούτων γὰρ οὐδὲ τὰς θη-
λείας ὑπομένουσιν τῶν κάτω οἱ ἄρρενες, *Morum quoque*

 loca

Id etiam innuit Hippocrates in fine libri IV. de ratione victus in acutis, vbi caprarum carnes ait ęſtate optimaş eſſe, autumno deterrimas. Quia, vt Galenus exponit, ſub finem veris, & æſtate capris conuenientis pabuli copiam ſuppeditant teneri arborum ſurculi, & fruticantes cauliculi; qui autumno in lignū induruerunt. Et è contrà, κατὰ τὸ θέρος, inquit, τὰ κρεάδια τῶν ζώων μοχθηρὰ διὰ τὸ μηκέτι ἔχειν τὴν πόαν χλωράν, *Carnes Animalium quæ herbis victitant, prauæ ſunt per æſtatem, quia non amplius viride gramen habent.*

Tertio loco ſolum commemoraui. Quippe ſolo natura ſubeſt, quam pabuli conditio ſequitur. Nam macrum & exile, vel, vt Maro ait, *ieiuna cliuoſi glarea ruris*

Vix humiles apibus caſias roremque miniſtrat.

At *Pinguis humus viridi ſemper ſe gramine veſtit.*

Igitur aliud animal tibi dabunt difficiles terræ, & maligni colles, aliud prata dulci vligine læta, aliud ſaturi ſaltus. Etiam hominum habitus ingenium loci fingit. Qui humentia loca incolunt, habitu corporis raro ſunt, laxo, & molli: qui ſicca, & inſtar Ithacę, aſperis edita ſaxulis, duro & compacto, qualis πολύτλας Vlyſſes. Non minor vis ſoli in pecora. Certè Ariſtoteles capite x. etiam quoad alimentum, quod ex illis capimus multum

nultum referre putat, quibus in locis paſcan-
ur: Παντὸς δὲ τετράποδος τὰ κρέα χείρω, ὅπου ἑλώδη
ωρία νέμονται ἢ ὅπου μετεωρότερα, *Omniũ quadrupe-*
lum carnes deteriores, quæ locis paluſtribus paſcun-
ur, quàm quæ editioribus. Quod fortaſſis Aver-
oem induxit, vt montanas herbas omnes re-
iquis præſtantiores cenſeret. Certè palu-
tres, ſilueſtreſque minimè idoneas haberi
Columella tradit. Quanta verò in habitu
orporis, ac temperatura mutatio fiat à loci
latura, argumento eſt ipſa morum mutatio.
Nam vt Ariſtoteles etiam refert libro VIII.
le hiſtoriâ animalium cap. XXIX. montanæ
eſtiæ, & aſperis locis agentes multò ſunt
erociores ijs quæ campos oberrant planis
orrectos ſpacijs: quod adeò verũ, vt quam-
lis in omni ferarum genere plerumq; mares
int ſæuiores fœminis; tamen verres in A-
hi vallibus orti, genio loci ita effæminan-
ur, vt ſcrophas in faſtigio montis editas in-
ueri contra vix audeant. Sed Ariſtotelis
erba ſubijcere operæpretium duxi, vt cu-
ioſis talium rerum quærendi laborem mi-
luam; Ποιοῦσι δὲ καὶ οἱ τόποι διαφέροντα τὰ ἤθη οἷον
ὀρεινοὶ καὶ τραχεῖς τῶν ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ τοῖς μαλα-
ϑοῖς, καὶ γὰρ τὰς ὄψεις ἀγριώτερα, καὶ ἀλκιμώτερα
αθάπερ καὶ οἱ ἐν τῷ Ἄθῳ ὗες. τούτων γὰρ οὐδὲ τὰς θη-
λείας ὑπομένουσιν τῶν κάτω οἱ ἄρρενες, *Morum quoque*

 loca

Id etiam innuit Hippocrates in fine libri IV. de ratione victus in acutis, vbi caprarum carnes ait ęſtate optimaſ eſſe, autumno deterrimas. Quia, vt Galenus exponit, ſub finem veris, & æſtate capris conuenientis pabuli copiam ſuppeditant teneri arborum ſurculi, & fruticantes cauliculi, qui autumno in lignū induruerunt. Et è contrà, κατὰ τὸ θέρος, inquit, τὰ ποηφάγα τῶν ζώων μοχθηρὰ διὰ τὸ μηκέτι ἔχειν τὴν πόαν χλωρὰν, *Carnes Animalium quæ herbis victitant, prauæ ſunt per æſtatem, quia non amplius viride gramen habent.*

Tertio loco ſolum commemoraui. Quippe ſolo natura ſubeſt, quam pabuli conditio ſequitur. Nam macrum & exile, vel, vt Maro ait, *ieiuna cliuoſi glarea ruris*
Vix humiles apibus caſias roremque miniſtrat.
At *Pinguis humus viridi ſemper ſe gramine veſtit.*

Igitur aliud animal tibi dabunt difficiles terræ, & maligni colles, aliud prata dulci vligine læta, aliud ſaturi ſaltus. Etiam hominum habitus ingenium loci fingit. Qui humentia loca incolunt, habitu corporis raro ſunt, laxo, & molli: qui ſicca, & inſtar Ithacę, aſperis edita ſaxulis, duro & compacto, qualis πολύτλας Vlyſſes. Non minor vis ſoli in pecora. Certè Ariſtoteles capite x. etiam quoad alimentum, quod ex illis capimus multum

ıultum referre putat,quibus in locis paſcan-
ır: Παντὸς ἢ τετϱάποδ☉ τὰ κϱέα χείϱω, ὅπȣ ἑλώδη
ωϱία νέμονται ἢ ὅπȣ μετεωϱότεϱα, *Omniũ quadrupe-
um carnes deteriores,quæ locis paluſtribus paſcun-
ır, quàm quæ editioribus.* Quod fortaſſis Aver-
ɔem induxit,vt montanas herbas omnes re-
quis præſtantiores cenſeret. Certè palu-
:res, ſilueſtreſque minimè idoneas haberi
Columella tradit. Quanta verò in habitu
orporis, ac temperatura mutatio fiat à loci
atura, argumento eſt ipſa morum mutatio.
Iam vt Ariſtoteles etiam refert libro VIII.
e hiſtoriâ animalium cap. XXIX. montanæ
eſtiæ, & aſperis locis agentes multò ſunt
erociores ijs quæ campos oberrant planis
orrectos ſpacijs: quod adeò verũ, vt quam-
is in omni ferarum genere plerumq; mares
int ſæuiores fœminis; tamen verres in A-
hi vallibus orti, genio loci ita effæminan-
ur, vt ſcrophas in faſtigio montis editas in-
ueri contra vix audeant. Sed Ariſtotelis
erba ſubijcere operæpretium duxi, vt cu-
ioſis talium rerum quærendi laborem mi-
ıuam; Ποιȣ̃σι ἢ καὶ οἱ τόποι διαφέϱοντα τὰ ἤθη οἷον
ι ὀϱεινοὶ καὶ τϱαχεῖς τ̃ ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ τοῖς μαλα-
θοῖς, καὶ γὰϱ τὰς ὄψεις ἀγϱιώτεϱα, καὶ ἀλκιμώτεϱα.
αθάπεϱ καὶ οἱ ἐν τῷ Ἄθῳ ὗες. τȣ́των γὰϱ ȣ̉δὲ τὰς θη-
είας ὑπομένȣσιν τ̃ κάτω οἱ ἄϱϱενες, *Morum quoque*

Id etiam innuit Hippocrates in fine libri IV. de ratione victus in acutis, vbi caprarum carnes ait ęſtate optimas eſſe, autumno deterrimas. Quia, vt Galenus exponit, ſub finem veris, & æſtate capris conuenientis pabuli copiam ſuppeditant teneri arborum ſurculi, & fruticantes cauliculi; qui autumno in lignũ induruerunt. Et è contrà, κατὰ τὸ θέρος, inquit, τὰ ποηφάγα τῶν ζώων μοχθηρὰ διὰ τὸ μηκέτι ἔχειν τῆς πόας χλωρὰν, *Carnes Animalium quæ herbis victitant, prauæ ſunt per æſtatem, quia non amplius viride gramen habent.*

Tertiò loco ſolum commemoraui. Quippe ſolo natura ſubeſt, quam pabuli conditio ſequitur. Nam macrum & exile, vel, vt Maro ait, *ieiuna cliuoſi glarea ruris*
Vix humiles apibus caſias roremque miniſtrat.
At *Pinguis humus viridi ſemper ſe gramine veſtit.*
Igitur aliud animal tibi dabunt difficiles terræ, & maligni colles, aliud prata dulci vligine læta, aliud ſaturi ſaltus. Etiam hominum habitus ingenium loci fingit. Qui humentia loca incolunt, habitu corporis raro ſunt, laxo, & molli: qui ſicca, & inſtar Ithacę, aſperis edita ſaxulis, duro & compacto, qualis πολύτλας Vlyſſes. Non minor vis ſoli in pecora. Certè Ariſtoteles capite X. etiam quoad alimentum, quod ex illis capimus

multum

ıultum referre putat, quibus in locis paſcan-
ɪr: Παντὸς δὲ τετράποδος τὰ κρέα χείρω, ὅπου ἑλώδη
ωρία νέμονται ἢ ὅπου μετεωρότερα, *Omniū quadrupe-
um carnes deteriores, quæ locis paluſtribus paſcun-
ır, quàm quæ editioribus.* Quod fortaſſis Aver-
oem induxit, vt montanas herbas omnes re-
quis præſtantiores cenſeret. Certè palu-
tres, ſilueſtreſque minimè idoneas haberi
Columella tradit. Quanta verò in habitu
orporis, ac temperatura mutatio fiat à loci
atura, argumento eſt ipſa morum mutatio.
Nam vt Ariſtoteles etiam refert libro VIII.
e hiſtoriâ animalium cap. XXIX. montanæ
eſtiæ, & aſperis locis agentes multò ſunt
erociores ijs quæ campos oberrant planis
orrectos ſpacijs: quod adeò verū, vt quam-
is in omni ferarum genere plerumq; mares
int ſæuiores fœminis; tamen verres in A-
hi vallibus orti, genio loci ita effæminan-
ur, vt ſcrophas in faſtigio montis editas in-
ueri contra vix audeant. Sed Ariſtotelis
erba ſubijcere operæpretium duxi, vt cu-
ioſis talium rerum quærendi laborem mi-
ıuam; Ποιοῦσι δὲ καὶ οἱ τόποι διαφέροντα τὰ ἤθη οἷον
ὀρεινοὶ καὶ τραχεῖς τῶν ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ τοῖς μαλα-
οῖς, καὶ γὰρ τὰς ὄψεις ἀγριώτερα, καὶ ἀλκιμώτερα.
αθάπερ καὶ οἱ ἐν τῷ Ἄθῳ ὗες. τούτων γὰρ οὐδὲ τὰς θη-
είας ὑπομένουσιν τῶν κάτω οἱ ἄρρενες, *Morum quoque*

 loca

midius eſt, id in ætatis flore præſtat; & contrà ſiccum nimis ante vigorem excellit. hoc tamen pro vtentis natura eſt accipiendum. Quamobrem rectè Galenus: *Ceterùm ſuum carnes, hominibus quidem ætate florentibus, & qui ſe multum exercent, ætate florentium ad concoquendum ſunt præſtantiores; Aliis verò ſuum adhuc increſcentium. Porrò quemadmodum ex ſuibus qui ætate ſunt florenti, iis iuuenibus, qui bono ſunt habitu, conueniunt; ſic & Boum qui nondum ætatem florentem attigerunt. Bos enim temperamento eſt quàm ſus multò ſicciore; quemadmodum & vir ætate florens quàm puer.* Atque omne quidem ætatis diſcrimen intra hos fines conſiſtit, quos vltra citraque pro modulo temperamenti delectus carnium eſt habendus.

Secundò non leue diſcrimen à pabulo contingit. Summus ille rei Medicæ Dictator libro de affectionibus; διαφέρει δὲ τὰ κρέα τῶν κτηνέων, καὶ ὁκόσα καρπὸν ἐσθίει, καὶ ὁπόσα μὴ ἐσθίει. καὶ ὁ καρπὸς οὐ τὸ αὐτὸ ἅπασι ποιεῖ ἀλλὰ τὸ μὲν πυκνήν τε τὴν σάρκα τοῦ ἱερείου παρέχει, καὶ ἰσχυρήν. τὸ δὲ ἀραιήν τε καὶ ὑγρήν, καὶ ἀσθενέα, *Pecorum autem carnes differunt, & eorum quæ fruges edunt, & eorum quæ non edunt: neque fruges idem omnibus faciunt, ſed quædam denſam & robuſtam animalis carnem reddunt, quædam verò raram, & humidam & imbecillam.* Plinius libro XVI. capite VI. in ſuillâ

exem-

:xemplum affert: *Glans*, inquit, *fagea ſuem hi-
'arem facit, carnem coctibilem, ac leuem & utilem
ſtomacho: iligna ſuem anguſtam, nitidam, ſtrigo-
ſam: querna diffuſam & grauiſſimam, & ipſa
glandium aquè dulciſſima.* Ex cereâ glande, ſo-
lidiorem fieri carnem, ſed duram; eſculo, ro-
bore, ſubere fungoſam Nigidius memoriæ
prodidit. Horatius libro II. Satyra IV.

Vmber & iligna nutritus glande rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Zethi caricis paſtum commendat: nam de
uillâ agens inquit; εἰ δ' γε καλῶς πεφθείη χρηστὸν
καὶ εὔχυμον ἐμποιεῖ τροφὴν, καὶ μάλιστα εἰ δι' ἰχάδων
χοῖρος τρέφεται· πάνυ γὰρ, ὥς φασιν, ἡδύτατον τὸ
σῖτο, καὶ εὔχυμον, *Si probè concoquatur bonum, &
boni ſucci alimentum facit, præſertim ſi porcus ca-
ricis alatur. eius enim caro, vt aiunt, apprimè ſua-
uis & boni ſucci.* In vniuerſum omnia anima-
lia, quibus affatim alimenta propria ſuppe-
tunt, longè præſtantiora ſeipſis euadunt.
Proinde quæ teneras herbas ac primùm è
terrâ emergentes, aut arborum germina de-
paſcuntur, ea omnia cùm his abundant, ha-
bitiora ſunt, ac pinguia, nobiſque alendis ac-
commodatiora. Et contrà quæ grandibus
herbis, & iam in ſemen turgentibus gaudent,
ea vt plurimùm adultâ æſtate, aut ſub au-
tumni primi tempus rectè lanio deſtinantur.

nultum referre putat, quibus in locis paſcan-
ur: Παντὸς δὲ τετράποδος τὰ κρέα χείρω, ὅπου ἑλώδη
χωρία νέμονται ἢ ὅπου μετεωρότερα, *Omniũ quadrupe-*
dum carnes deteriores, quæ locis paluſtribus paſcun-
ur, quàm quæ editioribus. Quod fortaſſis Aver-
oem induxit, vt montanas herbas omnes re-
iquis præſtantiores cenſeret. Certè palu-
tres, ſilueſtreſque minimè idoneas haberi
Columella tradit. Quanta verò in habitu
corporis, ac temperatura mutatio fiat à loci
natura, argumento eſt ipſa morum mutatio.
Nam vt Ariſtoteles etiam refert libro VIII.
de hiſtoriâ animalium cap. XXIX. montanæ
beſtiæ, & aſperis locis agentes multò ſunt
ferociores ijs quæ campos oberrant planis
porrectos ſpacijs: quod adeò verũ, vt quam-
uis in omni ferarum genere plerumq; mares
ſint ſæuiores fœminis; tamen verres in A-
thi vallibus orti, genio loci ita effæminan-
tur, vt ſcrophas in faſtigio montis editas in-
ueri contra vix audeant. Sed Ariſtotelis
verba ſubijcere operæpretium duxi, vt cu-
rioſis talium rerum quærendi laborem mi-
nuam; Ποιοῦσι δὲ καὶ οἱ τόποι διαφέροντα τὰ ἤθη οἷον
οἱ ὀρεινοὶ καὶ τραχεῖς τῶν ἐν τοῖς πεδίοις, καὶ τοῖς μαλα-
κοῖς, καὶ γὰρ τὰς ὄψεις ἀγριώτερα, καὶ ἀλκιμώτερα.
καθάπερ καὶ οἱ ἐν τῷ Ἄθῳ ὗες. τούτων γὰρ οὐδὲ τὰς θη-
λείας ὑπομένουσιν τῶν κάτω οἱ ἄρρενες, *Morum quoque*

 loca

loca faciunt diuerſitatem montana & aſpera à campeſtribus & mollibus. Sunt enim facie magis torua & fortiora. Quemadmodum in Atho monte ſues Illorum enim feminas ne mares quidem ſubiectæ planiciei poſſunt ſubſiſtere. Cæterùm quantam differentia locorum vim habeat in omnia animalia, pluribus exequitur Ariſtoteles capite xx. eiuſdem libri; quæ tranſtulit Plinius in librum VIII. & attingit Columella libro VII. capite II.

Quartò Cælum. Nec enim minus naturam pabuli, & ſoli, Cælorum influxus variat. Quæ tria licet inter ſe apta ſint adeò, atque coniuncta, vt omnia ſimul vnam tantummodo differentiam facere videantur: ſingula tamen corporibus peculiare quiddam conferunt, quod in rerum experimentis deprehendas faciliùs, quàm dicendo conſequaris. Nam quod nonnulla terris quibuſdam negata ſint, alia verò alibi lætiùs proueniant, aut triſtiùs, quid cauſæ fuerit, præterquam

Sidus & occulti miranda potentia fati?

Et inanis colendi induſtria eſt, vbi ſidera ceſſant. Pyrrichas boues nullâ diligentiâ producas alibi ad eam amplitudinem, quâ in Epiro viſuntur. Ithaca lepores non alit, & aliundè illati viuere nequeunt, ſed mortui reperiuntur ad mare conuerſi, quà illati fuerunt,

unt. In Africâ tam multiplicium ferarum eraci, non aper, non ceruus, non capra ſilveſtris eſt. Britannia iam nec lupos, neque llum animal maleficum patitur, exceptâ ulpe, prout refert Polydorus Virgilius libro 1. Hiſt. Quid commemorem ex Varrone, quæ in vna Italiâ quilibet ager ad victum ptima ferat, & diuerſa: Campanus frumenum, Falernus vinum, Caſſinas oleum, Tuſculanus ficum, Mel Tarentinus, Piſcem Tieris. Et gula inueſtigauit, cæteriſque præſtare didicit, Pauum è Samo, Phrygiam Attagenam Grues mellicas, Hædum ex Ambraciâ, Palamin Chalcedoniam, Murenam Tarteſſiam, Aſellos Peſſinuntios, Oſtrea Tarentina, Pectunculum Chium, Helopem Rhodum, Scaros Cilicias, Glandem Iberiam, Nuces Thaſias, Palmam Ægyptiam. Plura eius generis obſeruauit Ennius apud Apuleum in apologiâ, Clemens Alexandrinus libro 11. Pædagogi capite 1. quæ preter naturam ſoli & pabuli, ac præter ipſum cultum, peculiare quidpiam à cælo ducunt, vt alijs in locis talia prorſus haberi nequeant. Et in recenſendis ijs quæ aliubi, atque aliubi meliora naſcuntur, plurimi veterum operam, otiumque ſuum occupauerunt, vt Archeſtratus, Antiphanes, Hermippus, Mneſitheus Athe-

thenienſis, ex quibus multa refert Atheneus. Ariſtoteles autem libro VIII. de hiſtoria animalium capite XXVIII. cùm docuiſſet animalia plurimum differre, & eius rei cauſam in quibuſdam ad pabuli copiam, aut penuriam retuliſſet, tandem ait, πολλαχῦ καὶ ἡ κρᾶσις ἀυτία, *ſæpe & cæli temperies cauſa eſt.* Quod apud nos Friſiorum, aut Furnenſium Boues cæteris antecellant, non aliam adſignes rationem præter hanc: quam Poëta quoque in celebrandis Hiſpanorum ouibus agnoſcit, apud quos

generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus; ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adiuuat aër.

Quintò habitus: nam eadem omnia pinguia, quàm macra meliora ſunt, & plus alimenti habent. Quamuis & hîc quoque modus ſeruari debet: nonnulla enim ita pingueſcunt, vt ſe ipſa ſtantia ſuſtinere non poſſint, nec progredi vſquam, qualem in Arcadia à ſe eſſe ſpectatam ſuem tradit Varro libro II. de re ruſticâ capite IV. quæ præ pinguedine carnis non modò ſurgere non poſſet, ſed etiam in eius corpore ſorex exeſâ carne nidum feciſſet, & peperiſſet mures. Cuius rei meminit etiam Plinius libro XI. natural. Hiſtor. cap. XXXVII. Tanta pinguedo faſtidium moueat,

ıeat, in ſtomacho natet, eumque ſubuertat, ⁊ alia incommoda gignat. Quocirca Iſaac ibro vniuerſalium diætarum capite XIV. *'ia tutior, & ſecurior eſt, vt relictis extremis, pin-uiſſimâ, & macerrimâ carne, mediocrem come-lamus.* Et Haly-Abbas V. Theoricæ capite XI. *Omnibus porrò carnibus elegantior, quæ inter nacredinem, & pinguedinem eſt temperata.* Rha-es III. ad Manſorem capite XI. *Caro quæ in-er pinguem & macram exiſtit, ſanguinem generat emperatum.* Et Galenus libro III. de facul-atibus alimentorum cap. XI. pinguedinem, ⁊ adipem hactenus in cibos admittit, vt car-ıibus veluti condimenta ſint: *μᾶλλον,* inquit, *δύσματά ἐστι τῶν τρεφουσῶν ἡμᾶς σαρκῶν, ἢ αὐταὶ τρο-φαί, Magis condimenta ſunt alentium nos car-ıium, quàm ipſa alimenta.* Rectè igitur, & ex ɔræcepto Medicorum Platina; Laudabilio-a ſunt, inquit, quæ media inter macilen-iam, & nimiam obeſitatem ſunt, quàm quæ ut præpinguia, aut macra nimis habentur. 'inguia enim appetentiam remouent, con-octionem diſturbant, ac ſtomachum laxant: ıanc ob rem ex obeſa carne macram, ex ma-râ pinguem tutiùs comedemus.

Huc quoque referri debet caſtratio, cuius naxima ac pænè incredibilis vis eſt, ad tem-ıeramenti atque habitus mutationem, vt vi-dere

dere licet apud Ariſtotelem libro VIII. de Hiſtoria animalium capite vltimo, & ſectione x. problemate XXXVI. Ipſis etiam caſtratorum carnibus nouus omnino ſapor, & odor conciliatur, quo fit vt guſtui magis adlubeſcant, quàm integrorum, quæ ſemper euomunt graue quoddã virus acerbitatis. Quamobrem Galenus abſolutè pronunciauit, ἐν ἅπασι ἢ τούτοις τὰ τῶν εὐνουχισθέντων ἀμείνω, *In omnibus caſtratorum carnes meliores*. Vetus eſt illa gulæ ſæuities; nec in mares modò, ſed etiam fæminas placuit, vt eſt apud Ariſtotelem libro VIII. de Hiſtoriâ animalium cap. L. & Columellam libro VII. capite IX. quarum carnes hâc ratione gratiores fieri tradit Galenus libro I. de ſemine, ἡδιόν τε τὰ κρέας ἔχουσι τῶν ἄλλων θηλειῶν, *ſuauiorem carnem habent, quàm aliæ fæminæ*. Et ſic hodie repertum à ganeis quomodo gallinæ caſtrentur, quæ mirum in modum pingueſcunt. Nonnullis quidem animalibus fœcunditatem adimere commoditas vtendi ſuaſit, vt Camelis; quò in bello expeditiores eſſent, nec vnquam vteri onere tardarentur. Sed plura luxus deſtruxit; nec in pecore ſubſtitit; etiam mulieribus hanc naturæ iniuriam intulit. Id primùm à Lydis factitatum Xanthus memorię prodidit apud Athenæum libro XII. Adeò audax omnia perpeti morta-

mortalitas, vt etiam per naturæ contumelias lubidini ſuæ velificetur.

Sextum membrum. Nam eiuſdem animalis diuerſę partes in alimenti ratione deſcrimen recipiunt, ſi ad totum corpus referantur.

Extremitates, vt pedes, roſtra, aures, veſcidæ ſunt, parum nutriunt, & facilè deſcendunt. Meliores tamen pedes roſtro, roſtrum auribus, quæ prope ſola cartilagine & pelle conſtat. Sic Galenus libro III. de alimentorum facultatibus capite III. Celſus: *Inter domeſticas quadrupedes leuiſſima ſuilla eſt, & ex eodem ſue vngulæ, roſtrum, aures, &c.* Simeon Zethi. οἱ δὲ πόδες χρηστοὶ, καὶ εὔχυμοι πεφύκασιν εἶναι εὔπεπτοι γάρ, καὶ διὰ τοῦτο ὠφέλιμοι τοῖς ἀκμαζομένοις ἐκ νόσου. *Pedes* (loquitur de ſuillis) *vtiles ſunt, & boni ſucci: facilè enim concoquuntur, quapropter ſe ex morbo reficientibus idonei ſunt.*

Cartilago autem adultorum animalium omnino concoqui nequit: eorum verò quæ adhuc augeſcunt, ſi in ore probè leuigata, & in ventriculo confecta fuerit, alimentũ quidem corpori dabit, ſed exiguum.

Linguam Paulus ait eſſe χαύνην, καὶ ἄναιμον, καὶ ὀλιγότροφον, *raram, & exanguem & pauci alimenti.* Facilè concoquitur; nec ingratus ſapor; adeò vt quarumdam gentium Reges

hoc

hoc ferculum, etiam ex homine, præcipuum ſibi retinuerint.

Glandulę ſuaues ſunt, & friabiles : ſuauiores quæ circa mammas ſunt lacte diſtentas; eaſque potiſſimùm à Lurconibus expetitas legimus. Alimentum pręſtant affine carnibus, ſi rectè concoquantur. Sin minùs, crudum pituitoſumq; humorem generant. Renes praui ſucci ſunt, difficiles concoctu, & vrinæ infecti qualitatibus, quas guſtui manifeſtè repræſentant : Aëtius ἐμφαίνοντες ἐν τῇ γεύσει τὴν τοῦ οὔρου ποιότητα. Et ante illum Ariſtoteles lib. III. de partibus animalium cap. IX. δυσωδέστατον τοῦτο τῶν σπλάγχνων ἐστίν, *Omnium maximè viſcerum Renes fœdum reddunt odorem.*

Cerebrum Galenus eiuſmodi elogijs exornatum nobis dedit, vt opus non ſit Pythagorâ, qui eo abſtinere iubeat, non ſecus atque à Parentum capitibus; nam à cerebro animalium, ita abſtinendum pręcipiebat; vt à fabis; à fabis autem tàmquam à parentum capitibus, vt verſus apud Euſtathium Iliados γ. teſtatur

Ἶσόν τοι κυάμους τε φαγεῖν, κεφαλάς τε τοκήων,
Æquale eſt ediſſe fabas cerebrumq; parentum.

Deinde ratio ſubijcitur, διὰ τὸ
Ψυχῆς αἰζηῶν βάσιν ἔμμεναι, ἠδ᾽ ἀνάβαθμον
Ἐξ ἀΐδαο ὅταν αὐγὰς εἰσανίωσιν.

Nec

Nec tamen ignoro, quæ aduerſus hæc affert Gellius IV. noctium Atticarum cap. XI. ex Ariſtoxeno Ariſtotelis auditore. Sed vt Pythagoram quoque, Pythagoricoſque omittamus, caput ſacrum à veteribus habitum conſtat; vnde in Prouerbium abijt de homine ſceleratiſſimo, aut certè voraciſsimo illud Philoclis,

Ὅς οὐδ' αὖ ἐγκεφάλων γ' ἔσθων λίποι,
Hic vel cerebra ſine fine comederit.

Nos quidem iſtius religionis metu ſoluti ſumus: ſed Galeni authoritas in eam trahere queat ſententiam, vt vel *cerebrum Iouis pane ſupremi*, quod Ennio in exemplar deliciarum placuit, nauteam ſapere videatur. φλεγματικώτερον, inquit, ἐστι, καὶ παχύχυμον ἔδεσμα, καὶ κακόχυμον, καὶ βραδύπορον, καὶ δύσπεπτον, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ κακοστόμαχον ἅπας ἐγκέφαλος, *Pituitoſior cibus eſt, craſſi, prauiq; ſucci, & tardè permeans, & concoctu difficilis, nec minimum ſtomacho nocens, omne cerebrum.* Quippe quod nauſeam concitat, adeò vt ſi cui à cibo vomitum ciere Medici decreuerint, cerebrum poſtremum ciborum ſuadent exhibendum. Cerebella tamen auium leuiter aſſa cum ſale & pipere ad obtundendam humiditatem commendantur; vnde Poëta:

 Qua-

Quadrupedum præſtant oculi, cerebella volucrum,
Vda tamen nimium, ni piper addis, erunt.

Et in vniuerſum ſi quis cerebri eſu delectetur, rectè admiſcebit origanum, calamentham, & ſimilia quæ viſcoſum eius lentorem, ac frigiditatem emendent, in quibus ſit vis incidendi, & calefaciendi. Alioquin in ratione alimenti vix recipi poteſt. Quorumdam tamen animalium cerebrũ ratione medicamenti laudabile fertur; vt capreolorum contra venena morſuſque venenatos; leporis contra tremorem, & ſecundùm quoſdam cerebrum pullorum & caponum, ad memoriam & ingenij acumen commendatur.

Medullam oſsis excrementum eſſe voluit Ariſtoteles libro II. de partibus animalium capite VI. & III. de Hiſtoriâ animalium capite XX. Galenus commento in aphoriſmum XXXIX. libri V. Averrhoes libro II. Colligit, capite II. Alij contrà oſsis alimentum eſſe contendunt, vt idem Galenus affirmat XI. de vſu partium, & III. de facultatibus naturalibus, capite vltimo. Cui ſententiæ ſubſcriberem, ſiquidem huius loci controuerſia eſſet, propter authoritatem Hippocratis, qui libro περὶ τροφῆς, ſub finem ait, μυελὸς τροφὴ ὀστέου, διὰ τοῦτο ἐπιπωροῦται, *medulla alimentum oſsis propterea*

callo

allo obducitur. Neque enim excrementum di-
:i poteſt aliter, quàm quod ſit reſiduum be-
ıignum alimenti, & ſimile naturæ partium
n quibus continetur. Ad rem verò præſen-
:em quod attinet, oſſium medulla cerebro
:alidior eſt, pinguior, & ſuauior. Liberaliùs
ümpta nauſeam parit, nō ſecus ac cerebrum;
ılus tamen habet alimenti, ſi ritè concoqua-
ur. Vulgus hodie inter βρώματα ὑποβινητιῶν-
α, vt Menandri verbo vtar, id eſt, irritamen-
a veneris languentis reponunt. Neque id te-
nerè creditum. Nam ex veterum opinione
nanauit: Quippe, vt innuit Ariſtoteles II. de
artibus animalium capite VI. & apertè ex-
licat Michaël Epheſius ad eum locum Ari-
totelis, Ἀρχὴν σπέρματος ἐτίθεντο οἱ περὶ Πλάτω-
α, *Principium ſeminis ponebat medullam Plato.*
ocus autem Platonis eſt in Timæo, vbi in-
inum in modum ad voluptates effuſum ait
ſſe illum, τὸ σπέρμα ὅτῳ πολὺ, καὶ ῥυῶδες περὶ τ
υελὸν γίγνεται, *cui ſemen multum, & fluxile circa
edullam naſcitur.* Vnde colligit Ariſtoteles
us eſſe ſententiam, medullam eſſe τ γονῆς
περματικὴν δύναμιν, *genituræ vim ſeminalem.*

Teſtes quadrupedum concoctu difficiles
ınt, & praui ſucci; διὰ τὸ ἐνύπαρχον ἐν αὐτοῖς
ϐρομῶδες, vt inquit Aëtius, ſiue ob quemdam
rulentiæ fætorem, quem ex elaboratione

 ſemi-

ſeminis, aut etiam proprio alimento contrahunt. Eo tamen carent iuniorum animalium teſtes, quæ non coierunt, & in quibus ſemen nondum eſt fermentatum: ideoq; alijs præſtantiores ſunt. At omnium pręſtantiſſimi habentur Gallorum gallinaceorum, præſertim altilium, qui & ſuauiſſimum & optimum dant alimentum.

Cor durum & fibroſum; alimenti multi, nec mali, ſi rectè concoquatur: ſed concoctu difficile eſt.

Iecur *παχύχυμον, δύσπεπτον, βραδύπορον, craſſi ſucci, difficile concoctu, tardè permeans.* Verùm ſuis ficubus paſtæ iecur, quod *σύκωτον* vocant, in delicijs habitum, de quo Galenus lib. III. de facultat. aliment. capite XXII. & omnibus præfert Aëtius. Pollux libro VII. vocat *ἥπατα σεσυκασμένα, καὶ ἥπατα συῶν σεσυκοτραγηκότων*, & II. Anthologiæ titulo XVII. à Pallada, ipſi ſues dicuntur *χοῖροι συκιζόμενοι.* Inuentum M. Apicij, vt author eſt Plinius lib. VIII. capite LI. qui ficu aridâ ſaginatis mulſi potum dabat, & in ſatie repentè necabat. Similis ars adhibita Anſeribus, vt ſuo loco oſtendemus. & in vniuerſum iecinora auium inter omnia edulia Cardanus celebrat Rhazes II. Aphoriſ. XXXVII. Anſerino primas, Gallinaceo ſecundas tribuit Baptiſta Fiera.

Colla,

Colla, iecúrq; calent, ſed colla fluentibus hument:
Gallina, anſer, anas, mollius hepar habent.

Splen praui ſucci eſt, & melanchólicus; guſtu etiam inſuauis; quod Galenus tradit libro III. de alimentorum facultatibus cap. XII. τῶν δ' ἄλλων σπλάχνων ὁ μὲν σπλὴν οὐδὲ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀκριβῶς ἡδύς ἐστι, ἔχει γάρ τι στρυφνὸν ἐμφαινόμενον. Locum ideò tranſcripſi, quia Interpres planè contrarium aſſerit, & ſibimet ipſe repugnat. *Reliquorum*, inquit, *viſcerum, lien quidem guſtu ſuauiſſimus eſt: eſt enim in eo perſpicua acerbitas.* Vertendum eſt: *Reliquorum autem viſcerum, lien quidem neq; ad guſtum exactè ſuauis eſt, habet enim quiddam manifeſtæ acerbitatis.*

De ventriculis ita Galenus: *Ventriculi in cibo laudantur præ inteſtinis, præſertim altilium gallinarum, magiſq; etiam anſerum: ſunt enim perquàm ſuaues, cæterum craſſi duríque, eóque ad concoquendum difficiles, ſed quibus ſemel coctis multum alimenti inſit.*

Pulmo, eò quàm iecur & cor ad concoquendum facilior eſt, quò rariorem ſubſtantiam habet. alimenti etiam paucioris eſt, & pituitoſi.

Quod attinet ad reliqua viſcera, vulgatus occupet verſiculus & conualeat;

Ilia porcorum bona ſunt, mala ſunt reliquorum.

Atque his partium differentijs breuiter expoſitis,

poſitis, caput finiam, ſi priùs dixero in ipſamet carne diuerſitatem percipi, quòd alia ceruicis, alia armorum, alia coxarum, alia lumborum, alia denique aliorum membrorum, hîc tenerior, illîc durior, alitérque alibi affecta deprehendatur. Et in vniuerſum, carnem oſſibus propinquam, quam Oſſum à Terentio dictam quidam putant, reliquâ ſuauiorem cenſent: quod apud nos Belgico prouerbio fertur, & antiqui Poëtæ verſiculo confirmatur, qui legitur apud Atheneum.

Τὸ γὰρ πρὸς ὀστοῦν φασὶ κρέας εἶναι γλυκύ.

Adhærens oſſi eſt dulcior, vt aiunt, caro.

Quod ideò adijcere viſum, vt oſtenderem nonnulla vulgi dicta ſe poſſe vetuſtatis authoritate tueri.

CAP. V.

An ſit recentibus veſcendum.

PIſces quò recentiores, eò magis, magiſque probari ſolitos à lautis hominibus ſuprà diximus; quod etiam prouerbiali acroteleutio ſignificatur, οὐδεὶς σαπρὸς μέγας ἰχθῦς, cuius author hoc ſenſiſſe videtur, Omnis piſcis, quantumuis magnus, nullus eſt, ſi putidus.

Idcir-

Idcircò idem eſt apud Plautum: *Nequam eſt piſcis niſi recens.* In carnibus etiam recens ille vigor, tantoperè quibuſdam placuit, vt crudas & adhuc palpitantes, atque à vitâ calentes edi voluerint; ſic eas valentiùs alere rati, eò quòd ob caloris innati reliquias à temperie viuentis minimùm recedant. Atq; id probant exemplo animaliũ carniuororum, quæ vt robuſtiſsima ita & viuaciſsima ſunt. Quos equidem nemo iure merito reprehendat, ſi Scythis, aut potiùs Cyclopibus ſe præcepta viuendi tradere profiterentur. Nobis ne tùm quidem venter id perſuaſerit, cùm eſurigo findit coſtas.

Cæterùm recentes paulò vetuſtioribus plus alere ſcribit Hippocrates libro II. de victus ratione, cuius verba notatu digniſsima ſubſcribere non grauabor: Τὰ πρόσφατα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων διὰ τόδε, ὅτι ἔγγιον τοῦ ζῶντός ἐστι. τὰ δὲ ἕωλα καὶ σαπρὰ διαχωρεῖ μᾶλλον τῶν προσφάτων διότι ἔγγιον τοῦ σηπηδόνος ἐστί. *Recentia omnia maius robur conferunt, quàm alia, eò quòd propinqua viuenti ſint: At vetuſta & rancida magis aluum deÿciunt quàm recentia, eò quòd ad putredinem magis accedant.* Πρόσφατα procul dubio ſunt recentia: nam licet generaliter τὸ πρόσφατον de recenti dicto, aut facto intelligatur; propriè tamen pro recenter interfe-

ɐ̃ctо, aut recente ſimpliciter accipitur. At dubium eſſe potuiſſet, quid per τὰ ἕωλα vellet Hippocrates, niſi τὰ σαπρὰ ſubiunxiſſet. Nam libro περὶ παθῶν, cibos ἑώλους, καὶ ψυχροὺς, pro ijſdem nempe frigidis & repoſitis vſurpat. Quo ſenſu etiam Athenæus libro VII. ἕωλον θοίνην, vocat *dapes pridianas.* Sed hîc addendo τὰ σαπρὰ clarè ſignificat intelligere ſe aliquãdiu mactatas carnes, & rancidas. Ad Hippocratis locum procul dubio reſpexit Auenzoar I. Theicir, vir longo rerum vſu peritus & ideò *Sapientis, ac Mirabilis* cognomento decoratus: *Et dicunt quòd comedere carnem recentem, ſtatim poſt eius necationem, eſt bonum valdè, & confert.* & mox addit; *Comedere carnes veteres eſſe maximam cauſam ægritudinum.* Ratio eſt, quod, vt Hippocrates innuit, humidum illud, quo ſuſtentabatur calor innatus, extabeſcat, & materia ad putredinem ab aëre diſponatur, cælo præſertim humido & calido, vel flante Auſtro, qui naturâ ſuâ σηπτοποιὸς eſt. Quamobrem Horatius libro II. ſatyra II. helluonibus Harpyiarum in modum rapacibus, nihil grauius imprecari voluit, quàm vt eorum obſonia præſentes Auſtri coquerent. Et ſatyrâ VIII. dum irridet Naſidienum ſuas epulas ineptè oſtentantem, quæ reuerà erant rancidæ ac putidæ, Aprum Auſtro flante captum

ptum, id eſt, fœtidum, cenæ caput fuiſſe lepidè iocatur, vt ex eo de reliquo vaniſſimi conuiuatoris apparatu coniectura fieret. Sic Iuuenalis ſatyrâ IV. vt exprimeret ſtudium anxij piſcatoris, qui inuſitatæ magnitudinis Rhombum non offerre ſibi crimini verſum iri metuebat, eum ait etiam aſperâ hyeme, quæ carnes frigore ſuo diu ſeruat incolumes, non minùs properaſſe, quàm ſi Auſtri putredinem minitarentur:

Stridebat deformis hyems, prædamqúe recentem
Seruabat: tamen hic properat, velut vrgeat Auſter.

Galenus autem libro VII. Methodi cap. VI. τὸ ἕωλον, inquit, εὐπεπτότερον ἐστὶ τοῦ προσφάτου, *Vetuſta caro ad concoquendum facilior eſt recenti.* Idq; inter mandendum ipſa durities, & tenacitas arguit, quæ non niſi aliquo ſpacio temporis aboletur. Nam viſcidus ille lentor quo veluti glutine carnes inter ſe coalitæ vinciuntur, ſenſim exhalat, & ab aëre circumfuſo decoquitur, vnde reſiccatis fibris mollities quædam & teneritas acquiritur; per quam fit vt dentibus haut ita rebelles maneant, ſed friabiles & fragiles euadant. Id quoque docet Galenus commento III. ad III. Prædict. textu XXIV. nam cùm dixiſſet ψαθυρὰ κρέα, id eſt, teneras delicataſqúe carnes eſſe, quæ du-

ris, & fibroſis, & ægrè diſſolubilibus, atque ad maſticandum contumacibus ex aduerſo opponuntur; ſubiungit, *μάλιστα δὲ γίνεται τοιαῦτα, τὰ καλούμενα πρὸς τῶν πολλῶν σαπρά, μίαν ἡμέραν, ἢ δύο τηρούμενα μετὰ τὸ σφαγῆναι τὸ ζῶον, Tales autem ſunt, quæ vulgò σαπρὰ vocantur ad vnum diem, aut alterum repoſitæ, poſtquam animal fuerit mactatum.* Carnes igitur molliores, concoctuque leuiores fiunt, ſi aliquamdiu reponantur. Nec repugnat Hippocrates, cùm ait recentes plus roboris conferre; quia plus alunt, ſed concoctu ſunt difficiliores. *Nam*, vt Celſi verbis vtar, *Ferè ſequitur vt quò valentior quæque materia eſt, eò minùs facilè concoquatur; ſed ſi concocta eſt, plus alat.* Contrà verò repoſitæ minùs alunt, & concoctu ſunt faciliores, eoque citiùs permeant, & alvum cient; quia, inquit, *putredini ſunt propinquiores*, putredinem accipiens pro viâ ad corruptionem. Hinc & Galenus ἐωλύζειν interpretatur προσηπεῖν, id eſt, ad putredinem anteà diſponere. Eiuſmodi autem diſpoſitio materiam concoctioni præparat, & ori ſtomachóque reddit obſequentem. Nam, vt Plutarchus ait, *ἡ πέψις ἔοικεν εἶναι σῆψις, concoctio videtur quædam eſſe putredo.* Vnde vulgatus Empedoclis verſiculus:

Οἶνος ἀπὸ φλοιοῦ πέλεται σαπὲν ἐν ξύλῳ ὕδωρ,
Vinum à cortice eſt putrefacta in ligno aqua.

Et

Et Galenus commento VI. in I. Aphoriſmorum docet ἄσηπτον, pro ἄπεπτον vſurpari. Verùm propriè loquendo σῆψιν, & πέψιν differre certum eſt ex diſputationibus Philoſophorum & Medicorum, vt Ariſtotelis IV. Meteor. & Galeni II. de facultatibus naturalibus. Idque diſcrimen breuiſſimè indicat Ariſtoteles XII. Metaphyſicorum, ἡ σῆψις, καὶ τὸ σηπτὸν περίττωμα τοῦ πεφθέντος ἐστί. At verò reſpectu eius quod concoquitur; concoctio, quædam dici corruptio poteſt: quod neque Peripatetici negant. Hinc Olympiodorus explicans quid inter illa ſit differentiæ, ait, λέγομεν πρῶτον ὅτι ἡ πέψις τοῦ πεπτομένου οὐκ ἐστὶ πέψις· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡμῶν χρῆσιν λέγομεν αὐτὴν πέψιν· ἐπεὶ ὅσον πρὸς τὸ πεπτόμενον, σῆψις ἐστὶ. *Dicimus primò concoctionem, concocti non eſſe concoctionem: ſed habito reſpectu ad vſum noſtrum dicimus concoctionem: Nam quantum ad id quod concoquitur, putredo eſt.* Ex quibus patet diſſidium, quod hîc fingitur inter grauiſſimos authores medendi, ſi rectè perpendatur, reuerà nullum eſſe, & vt communi ioco fertur litem de tribus capellis. Nam Galenus non vult vt fruſta carnium trementia verubus figantur; Hippocrates autem non probat putiſcentia, & vetuſtate rancida. Non oportet cum Polyphemo, cruentis & adhuc viuis artubus ingluuiem

gluuiem explere, nec cum Martialis Bætico σαπροφαγεῖν. Nam quæ priſcorum celebratur frugalitas, qui laridum non niſi rancidum comedebánt, auaritiæ potiùs, ſiue vt mitiùs loquamur, ſordidæ parſimoniæ conducebat, quàm ſanitati; quod nec vaſerrimus ille morum Cenſor diſsimulat;

Rancidum aprum antiqui laudabant, non quia naſus
Illis nullus erat; ſed credo hâc mente, quòd hoſpes
Tardiùs adueniens, vitiatum commodiùs quàm
Integrum edax Dominus conſumeret.

Ergo ſeruanda mediocritas inter recentes nimium & vetuſtas, vt & putor abſit, nec durities adſit. Ac reponendi ſpacium pro anni tempore, cæli ſtatu, ipſaque naturâ animalis eſt modulandum. Vnde iam laudatus Auenzoar: *Caro, quæ eſt ex animalibus habentibus duras carnes, velut ſunt Turtures, Grues, Anates ſylueſtres & ſimilia, comedi debent poſt necationem ipſorum* XII. *horis hyeme; æſtate verò ſex horis.* Galenus VII. Methodi, capite VI. ſufficere ſcribit ad conciliandam carni teneritudinem, ſiquidem hyems ſit, vt animal pridiè iuguletur: θέρους δ' ἀρκεῖ τεθύσθαι μὲν ἕωθεν τὸ ἱερεῖον, ἐσθίεσθαι δὲ πρὸς δυσμαῖς ἡλίου, *Aeſtate ſat fuerit ſi mane ſit mactatum animal, ac circa Solis occaſum comedatur.*

Aliam

Aliam præstereà regulam in hoc negotio ſtatuit Hippocrates libro de alimento: Σιτίον νέοισιν ἀκρουσιπὲς, γέρουσι ἢ ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. Quem locum citat aliter quidem Galenus libro de optimâ ſectâ ad Thraſybulum: tamen ſi ad examen reuocetur, iudicij non falletur quiſquis hunc illius ſenſum eſſe cenſebit; nempe carnem quam ſenes ſunt eſitaturi teneram, quam ætate vigentes recentiſſimam, quam verò adoleſcentes inter vtraſq; mediam eſſe oportere. Nam, vt rectè Mercurialis monet, prout calor, qui concoquere debet, maior vel minor eſt, ſic etiam edulia paratiora, vel minùs parata concoctioni eſſe conuenit: Alioquin, vt ait Galenus 1. de facultat. aliment. ſi facilia concoctu calidiſſimis ventriculis offerantur, ſtatim corrumpuntur, quemadmodum difficilia tepidioribus oblata debitam concoctionem non aſſequuntur. Notandum tamen eſt quod ex Galeno profert Rabbi Moyſes aphoriſ. XIX. *Singula*, inquit, *animalia ex quibus cibandi ſunt ſenes, & domini corporum defectorum, per diem & noctem ea demitte, & poſtmodum coquina carnes ipſorum, & fac ex ijs cibaria bene cocta, & miniſtra ijs. Et iuuenibus, & dominis fortium corporum, & operantibus fortia opera, coquina carnes recentes, coquens eas bene vel aſſatas vel elixatas.*

Digitized by Google

elixatas. Oribaſius I V. Collect. ex ſententiâ Ruffi carnes omnium agreſtium ſtatim eſſe coquendas præcipit & proinde recētes manducandas : cicurum verò ouillas & caprinas recentes, bubulas autem vetuſtas. Similiter ex auibus, magnas atque paluſtres, itemque gallinas, palumbos, perdices, pauones, atq; attagenas non eſſe recentes coquendos, contrà turtures, columbas, & turdos.

Cæterum nihil obeſſe crediderim ſi carnes illicò atque occiſum eſt animal, artificio aliquo teneræ, atque ad mandendum aptæ reddi poſſent; Quod fieri docet Plutarchus libro V I. Sympoſiacon quæſtione x. ſi de ficu ſuſpendantur; aut etiam ſecundùm alios, ſi in aceruo tritici condantur, aut iuxta nitrum reponantur.

CAP. VI.

Calidæne an frigidæ carnes edendæ.

QVotquot extiterunt nobiles Catillones, eos omnes feruentibus cibis fuiſſe delectatos legimus. Athenæus lib. I. refert Philoxenum aſſueſeciſſe manus, & os feruidorum contactu, ne à calidiſsimis cibis læderentur.

rentur. Nihil illi tam calidum apponi potuit, quod manus refugerent, aut fauces emortuæ, atque occallatæ non ferrent. Pithyllus cognomento Τένθης, eodem Athenæo teſte, & Suidâ, vt cibos quàm feruentiſsimos in aluum demittere poſſet, manus manicis, ſiue chirothecis aduerſus ardorem muniebat, linguamque membraneo tegmine involvebat, & obductâ cruſtâ loricabat, eamque vbi animo collubitum erat, ad guſtum æſtuantis eſcæ depromebat. Alius ex hoc Ganeonum genere nepos apud Crobylum ait,

Καὶ τὸν λάρυγγ' ἥδιστα πυρίοις τεμάχεσι.
Κάμινος, οὐκ ἄνθρωπος.

Fauces ſuauiſsimè incendam tomaculis.
Caminus ſum non homo.

In hunc finem gulæ artifices excogitarunt foculos, quibus in menſam pruna deferretur. In quo ſeculi ſui luxum cenſoriâ grauitate caſtigat Seneca epiſtolâ LXXVIII. *Quis non circa cænationem tumultus coquorum eſt ipſos cum obſonijs focos transferentium? hoc enim iam luxuria commenta eſt; ne quis intepeſcat cibus, ne quid palato iam calloſo parùm ferueat, cænam culina proſequitur.* Et IV. Quæſtionum naturalium capite vltimo: *Ardentes boletos, & raptim condimento ſuo merſatos demittunt pæne fumantes, quos deinde reſtinguant niuatis potionibus.* An autem

tantus

tantus cibi feruor ad voluptatem faciat, ijs credendum, qui experimento fidem ſibi conſtare volent. Nobis cum linguæ diſcrimine delicias illas probare non libuit. An verò ſanitati conducat, à Medicis exquiramus.

Hippocrates libro II. de victus ratione, quædam ſtatuit circa cibum frigidum & calidum, qui actu quidem talis ſit. Nam de eo qui potentiâ calidus eſt aut frigidus, alterius loci diſputatio eſt. Itaque de frigido ſic Hippocrates; *πήγνυσι τὸ ὑγρὸν ἐν τῷ σώματι, καὶ τὰς κοιλίας στυφίζησι τῇ πήξει, καὶ ψύξει*, quaſi dicat cibos frigidos humidi conſtrictione, & congelatione aluum ſiſtere. Quod idem faciunt nimium calidi, dum abſumpto humido tantam ſiccitatem inducunt, vt fluorem impediant: *καὶ τοῦ θερμοῦ ἡ πάλιν αἱ ὑπερβολαὶ πήγνυσι καὶ ποσοῦτον, ὡς μὴ διάχυσιν ἔχειν, & rurſus calidi exceſſus cogunt in tantum, vt diffuſionem non habeant.*

Sic vbique ſola mediocritas vitio caret; exceſſus & defectus vtrimque praui: adeò vt locum habere debeat non tantū in quantitate ciborum illud Phocylidis, ſed etiam in qualitatibus.

Μέτρῳ μὲν φαγέειν, πιεῖν, καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίη δ' ἀλεγεινή.

Id etiam Hippocrates quodam velut ænigmate proponit libro de alimento, *ἐς θερμασίην βλάπτει*,

βλάπτει, καὶ ὠφελεῖ. ἐς ψύξιν βλάπτει, καὶ ὠφελεῖ. *Cibi caliditate lædunt & iuuant; frigiditate lædunt ac iuuant.* Et nimius quidem feruor noxam infert, eò quòd calorem igneum ſtomacho infundat, eiuſque natiuum calorem corrumpat, vt author eſt Auenzoar I. Theicir: *Et hoc*, inquit, *ideo quod digeſtio non fiat eo modo, quo putant ignorantes, qui dicunt quod omnis caliditas digeſtionem procuret: Sed ſicut ipſi errant, ita & alios errare faciunt; membra verò cibum digerunt ſuo calore radicali, & naturali quem ab hepate recipiunt.* Igitur vniuerſa ſtomachi œconomia aduentitio ciborum incendio turbatur. Quamobrem non immeritò Seneca epiſtolâ xcv. *Quid illa purulenta, & quæ tantùm non ab ipſo igne in os transferuntur, iudicas ſine noxâ in ipſis viſceribus extingui?*

At frigida palato ingrata ſunt, & citò faſtidium mouent, calorem ſtomachi tardiùs excitant ad concoctionem, & velut ignauum diu relinquunt.

Aliqui ſecundùm anni tempora diſcrimen ſtatuunt; vt hyeme calida, æſtate frigida ſumantur. Exceſſus tamen vtrimque vitari iubent. Sic Auicenna fen III. primi cap. VII. doctrinâ II. *In hyeme*, inquit, *nutriens actu calidum comedat, in æſtate frigidum, aut quod ſit paruæ caliditatis: Et neque frigiditas, neque caliditas*

 ad

ad rem perueniat, quam ſuſtinere non poßit.

Ad hæc etiam conſideranda eſt ipſius carnis natura: Quædam enim frigidę, quædam verò calidæ ſalubriores. Hœdinas enim frigidas Auicenna commendat, *quòd earum vapor tùm quieſcat*. Similiter Hippocrates porcinam frigidam edi iubet, ἐσθίειν ἄνευ τοῦ φορινῆς, καὶ ὑπόψυχρα, *Comedere oportet ſine cute, & ſubfrigidam.* Quo loco Galenus putat ab Hippocrate carnes ſubfrigidas ita commendari, quaſi calidas omnes aſpernetur, propter ardorem, & flatus quos gignunt. Quocirca decretum illius ſimpliciter non admittit, ſed dumtaxat in ijs, quæ naturâ ſuâ calidæ ſunt, cuiuſmodi ſunt hœdinæ, quod etiam Auicenna voluit. Verùm ſi naturâ ſuâ ſint temperatæ, & frigoris caloriſque quodammodo mediocritatem obtineant, tùm hoc diſcrimen ſeruari præcipit vt hominibus temperamento frigidioribus calidæ, contrà verò frigidæ calidioribus exhibeantur.

CAP.

CAP. VII.

An aſſæ carnes ſint elixis ſalubriores.

MVltis modis hodie carnes apparantur. Veteres aſſare tantùm nouerant. Et Homerus dum Phæacum, Procorum, aliorumque lanta conuiuia deſcribit, aſſas tantùm, nec aliter condîtas carnes menſis appoſitas fuiſſe memorat, vt animaduertit Athenæus lib. I. Hanc vnam coquendi rationem heroicis temporibus vſurpatam notat Seruius ad I. Æneidos: *Heroicis*, inquit, *temporibus carne non veſcebantur elixâ.* Id etiam Plato ceu priſcæ frugalitatis exemplum adducit libro III. de Repub. Ὅμηρος, inquit, ἐπὶ στρατιᾶς, ἐν τῇ τῶν Ἡρώων ἑστιάσιν, οὔτε ἰχθύσιν αὐτοὺς ἑστιᾷ, καὶ ταῦτα ἐπὶ θαλάττῃ ἐν Ἑλλησπόντῳ ὄντας, οὔτε ἑφθοῖς κρέασιν, ἀλλὰ μόνον ὀπτοῖς, *Homerus in exercitu ad Heroum conuiuia non piſces adducit, quamuis in ipſo maris Helleſponti littore eſſent, neque elixas carnes, ſed tantùm aſſas.* Hanc parandi rationem priſcis & Heroibus familiarem reddidit ipſa facilitas: minimùm enim operoſa eſt; ſolo igne peragitur; nec veru deeſſe poteſt vbi igni ſtruendo materia ſuppetit. Quocirca addit etiam Plato, ἃ δὴ μάλιστα ἂν εἴη στρα-

 τιώταις,

ιώταις εὔπορα, *Quæ maximè militibus parabilia ſint.* Tamen Crates, vt notat Euſtathius, ex loco Homeri Odyſſ. τ. vbi Cteſippus procorum vnus, rapto è menſa pede bubulo, ignotum Ulyſſem liberiùs loquentem impetit, colligit, ὅτι καὶ ἑφθὰ ἤσθιον Ἥρωες. οὐ γὰρ ἂν, φησί, γένοιτο ποὺς βοὸς ὀπτός, *quod etiam elixas carnes comederent Heroës: neque enim, inquit, fuerit pes bouis aſſus.* En Grammatici acuminis curioſitatem oppidò futilem, quam Seneca grauiter caſtigat epiſtola LXXXVIII.

Sed iis omiſſis videamus quomodo carnes aſſæ & elixæ inter ſe differant. Ariſtoteles libro IV. meteorologicorum capite IV. elixa aſſis aridiora eſſe contendit. Nam cùm elixatio fiat à calore, qui eſt in humido, contingit, vt externus calor internum vincat, humoremque foras educat. Græca verba Ariſtotelis afferam, nam Latinè verſa obſcuriora ſunt: ἐκκρίνεται γὰρ αὐτοῦ τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τῆς ἐν τῷ ἔξω ὑγρῷ θερμασίας, *Excernitur enim ex ipſo humor à caliditate, quæ eſt in humido externo.* Quę verò aſſantur aut friguntur, non tantopere ſuum reddunt ſuccum, ſed potiùs intrò recondunt, & ſi quis eſt extra humor, eum ad interiora trahunt, & combibunt. Hoc Barbari clariùs explicant: *Aſſata*, inquiunt, *ſunt humidiora elixis; quia elixatorum diſſoluta eſt humiditas*

miditas in brodio: Aſſatorum verò in igne humiditas non poteſt diſſolui ſpißitudine ſuperficiei ſuæ. Rurſus Ariſtoteles ſectione I. problemate LIV. tamquam euidens ponit, carnes aſſas elixis eſſe humidiores. Idem innuere videtur Galenus I. de alimentorum facultatibus cap. XLIV. & libro de cibis boni & mali ſucci.

Contra tamen III. de facultatibus alimentorum capite II. elixa dicit aſſis eſſe humidiora; & in victus ratione, humidis naturis præbenda aſſa monet, ſiccis autem temperamentis elixa porrigenda. Et VII. methodi capite IV. intemperiem humidam ventriculi cibis naturâ ſiccis, & probè aſſatis curari iubet. Et commento ſuper lib. de victus ratione, manifeſtè carnes aſſas inter calefacientia & exſiccantia reponit. Idem diſertis verbis affirmat libro XI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, & Ariſtoteles problemate V. ſectione XX. Prætereà cùm victus ratio ſecundùm anni tempora variari debeat, vt qualitatum exceſſus, quo tempeſtas eſſe noxia poſſet, viuendi regulâ corrigatur: dubio procul hyeme, quæ frigida eſt & humida, cibos calidos & ſiccos imperare par eſt; humidos autem & frigidos æſtate, quò feruor eius & ſiccitas emendetur. Atqui Hippocrates libro de victu ſalubri, hyeme carni-

bus aſſis, æſtate verò elixis vti iubet. Idemque præcipit libro III. de victus ratione; ex quo ſequitur illum aſſa elixis aridiora ſtatuiſſe. Quocirca vitioſus meritò cenſeatur locus ille Celſi libro I. cap. III. vbi legimns hyeme carnem elixam, æſtate aſſam eſſe aptiſſimam. Neque enim veroſimile eſt authorem illum in hac re voluiſſe diſcedere à ſententiâ Hippocratis, cuius vbique fidelem interpretem egit. Recentiores pleriq; ab Hippocrate, & Galeno ſtant *Elixa*, inquit Treuerius, *aſſumetur à ſiccis, aſſa ab humidis, quod elixa multo humidior eſt*. Et Gratarolus; *Artificium*, inquit, *tale ſit: dum pinguiuſculæ carnes, & teneræ valdeq́; humidæ ſunt, aſſari hyeme præſertim & vere expediet: reliquas autem elixari æſtate præſertim & autumno conueniet; quoniam & leuioris concoctionis ſunt, & ſiccitati, quæ viget per id tempus, obſiſtunt*. Hinc etiam ſtatuunt elixas prandio, cœnæ aſſas conuenire, quod meridies æſtati, veſper hyemi quadam temperamenti proportione reſpondeat.

Porrò hanc repugnantiam nonnulli ſic conciliant: duplex, inquiunt, eſt humidum, quod remittitur & exit à rebus dum elixantur. Prius eſt crudiſſimum, humidum ſpumoſum ſcilicet & flatuoſum; Ariſtoteles πνευματῶδες appellat; alterum aqueum, & ὑδατῶδες: quo

quo fit vt ſemicocta, dum adhuc illo redundant humore, ſint duriora perfectè coctis. Ex quo euidens & perſpicuum eſſe volunt, elixa ratione humoris natiui ſicciora eſſe aſſis. Verùm ratione humidi alieni eſſe humidiora. Exemplum afferunt in hordeo; cuius farina quidem eſt ſicca; ſed ipſum coctum, id eſt ptiſana, humidum eſt authore Galeno: qui id ſcriptum reliquit 1. de facultatibus alimentorum: τὸ γὰρ ἄλφιτον ἐκ τῆς φρυγείσης κριθῆς γινόμενον ἐναργῶς φαίνεται ξηραῖνον, ἡ πτισάνη δὲ ὑγραίνει, *Hordei toſti farina manifeſtè apparet exſiccans, ſed ptiſana humectat.* Sic carnem elixam aiunt aduentitiâ humiditate abundare, quam ei impertit aqua in qua elixatur. Contra verò internâ, propriâ, & ſubſtantificâ humiditate magis abundare aſſas, adeoque plus humidi alentis reponere. quò reſpexiſſe videtur Auicenna Fen IV. primi capite XX. cùm ad impuguandum & generandam ſanguinis copiam aſſas præ elixis plurimùm valere ſtatuit. Alij dicunt aſſas interno ſucco, elixas externo magis eſſe ſucculentas; atque ea etiam eſt Ariſtotelis ſententia: ὀπτὰ τὰ ἐκτὸς ξηρότερα ἢ ἐντός. Τὰ δ' ἑφθὰ τοὐναντίον, *Aſſa ſecundùm externa ſicciora ſunt, quam ſecundùm interna; elixa è contrà.* Et ratio eſt quod elixa non multum proprij humoris retineant, ſed imbuan-

tur alieno, qui in ſuperficie magis conſiſtit. Aſſis autem plerumque vi ignis cruſta obducitur, quâ humor intrò coactus exſpirare prohibetur: vnde fit vt in proprio humido coquantur, eorumq; partes interiores optimo ſucco refertæ ſint, atque ideo laudibiliores habeantur.

Petrus Hiſpanus, qui anno CIↃ. CCLXVI. Pontificatum inijt aſſumpto Ioannis nomine, quod ordine XXI. reperitur, in commentario ad diætas Iſaaci filij Solomonis Regis Arabiæ, hanc reſponſionem impugnat, & veluti friuolam reijcit. Cùm enim ſiccitas ignis humiditati tam accidentali, & externæ, quam ſubſtantificæ & internæ perinde aduerſetur, vtramque pariter abſumet. Reſponderi quidem poteſt, quòd licet ignis ſiccitas non minùs vni humiditati, quàm alteri opponatur, tamen diuerſus agendi modus efficit vt in aſſis humiditas remaneat, in elixis autem diſſipetur. Ignis enim extrinſecùs agens in ea quæ aſſantur cruſtam inducit, quæ humidum internum cohibet, nec exhalare ſinit. At contrà in elixis, caloris vis per aquam intrò ſubiens illud foras prolicit.

Sed quorſum tot ambages? ego enim parum intereſſe puto in eodem genere carnis, aſſáne an elixa comedatur. Aut certè ſi ali-

quod

quod diſcrimen iſta coctionis diuerſitas faciat, illud eſt exiguum, nec tanti, vt impedimento eſſe poſsit, quo minùs electio ſani hominis appetitui ac guſtui relinquatur. Tamẽ ſi quis in re leuis momenti hunc quoque ſcrupulum ſibi exemptum cupiat, ijs potiùs aſſentiendum puto, qui aſſa ſicciora elixis eſſe affirmant. Elixatio enim eſt effectus caliditatis humidæ; aſſatio caliditatis ſiccæ, vt cum Ariſtotele admittimus. In effectibus autem perpetuò quædam cauſæ vis, atque ſimilitudo remanet; ergo à ſicco calore ſiccitas, ab humido humiditas carnibus impreſſa remanebant. Adde quod elixando numquam tanta fieri poteſt aduſtio, quantam efficere valet aſſatio, quæ ad incinerationem quoque progreditur. Hinc etiam carnes eas quæ ſiccioris ſunt temperamenti, vt bubulas, vulgò elixamus, vt nonnihil humeſcant. Humidas autem vt agninas & porcellorum aſſamus, vt redundans humor vi ſiccę coctionis abſumatur. Atque vt finem huic capiti ſimul ac libro imponamus auſpicatò deſinemus in Hippocrate qui libro de affectionibus omnem harum coctionum vim tribus decretis breuiter explicat.

1. Ἐς τὴν διαχώρησιν τὰ μὲν δίεφθα ἐπιτήδεια· τὰ δ' ὀπτὰ στασιμώτερα, *Ad alui ſeceſſum perelixa,*

quidem accommodatæ : aſſæ verò pigriores.

II. Τὰ δὲ μετρίως ἔχοντα καὶ ἑψήσιος, καὶ ὀπτήσιος, μετρίως καὶ ἐς τὴν ἰσχὺν ἔχει, καὶ ἐς τὴν διαχώρησιν, *Quæ verò moderatam elixationem, & aſſationem habent, ea & ad robur, & ad alui ſeceßionem ſeſe moderatè habent.*

III. Τὰ δὲ ὠμότερα πρὸς μὲν τὴν ἰσχὺν ἐπιτήδεια, πρὸς δὲ τὴν διαχώρησιν οὔ. *Crudiores autem ad robur accommodatæ, ad ſeceſſum verò minimè.*

PETRI CASTELLANI

DE CARNIBVS

LIBER II.

CAP. I.

De carne ſuillâ.

ANimalia primùm ſacrificandi cauſâ fuiſſe mactata, & hinc edundæ carnis initium cœpiſſe vulgò proditum ſuprà oſtendimus. Quod igitur animal primùm ad ſacrificia placuit, id quoque primùm homines pauiſſe veroſimile eſt; & ſuem grauiſſimi authores commemorant. Quod tamẽ ad ethnicos referri debet: nam vniuerſè falſum eſt. Ouem quippe primam omnium cecidiſſe victimam ſacræ literæ nos docent. Etenim Geneſis capite IV. verſ. III. *Abel obtulit de primogenitis gregis ſui.* Et paulò antè dictum erat, *fuit autem Abel paſtor ouium.* Igitur ouis primùm ſacrificio deſtinata. Scriptores autem ſacrorum librorum ignari hoc ſuillo pecori tribuunt. Varro libro II. de re ruſticâ capite IV. id ex ipſâ nominis origine, tum ex ve-

vetuſtiſſimis Eleuſiniorum initijs, alijſq; antiquorum rituum ceremonijs eleganter colligit. *Sus*, inquit, *Græcè dicitur ὗς, olim θῦς, ab illo verbo quod dicitur θύειν, quod eſt immolare. Ab ſuillo enim genere pecoris immolandi initium primum ſumptum videtur; cuius veſtigia quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initijs pacis fœdus cùm feritur, porcus occiditur: & quod nuptiarum initio antiqui Reges & ſublimes viri in Hetruriâ, in coniunctione nuptiali, noua nupta, & nouus maritus primùm porcum immolant. Priſci quoque Latini, & etiam Græci in Italiâ idem factitaſſe videntur. Nam & noſtræ mulieres, maximè nutrices, naturam, quâ fœminæ ſunt in virginibus appellant porcum, & Græci χοῖρον, ſignificantes eſſe dignum inſigni nuptiarum.* Neque alienum eſt quod ἀπὸ τοῦ θύειν. deducatur θῦν. nam antequam animalia immolarentur, herbas & fructus dijs adolebant, à quorum exhalatione duxit originem illud θύειν, Sic Porphyrius libro II. de abſtinentiâ: ἐκ τῆς θυμιάσεως τῶν ἀπὸ γῆς θυμιαληριάτι ἐκάλουν, καὶ τὸ θύειν, καὶ θυσίας. Varroni ſubſcribit Athenæus lib. IX. Οἱ δὲ σῦν εἰρῆσθαι οἱονεὶ θῦν, τὸν εἰς θυσίαν ἐπιτήδειον ὄντα. *Quidam σῦν dici putant, quaſi θῦν, quod ſacrificijs apta ſit.* Ouidius I. Faſtorum

Prima Ceres auidæ gauiſa eſt ſanguine porcæ,
Vlta ſuas meritâ cæde nocentis opes.

Hinc

Hinc etiam Comicus in Acharnan. χοίρους appellat μυστικὰς, διὰ τὸ ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Δήμητρος θύεσθαι, *quod in myſterijs Cereris immolarentur*, vt ait Scholiaſtes.

Et verò ad lanium à naturâ ſues deſtinatæ videntur; cùm ad communem vitæ vſum nihil præter carnes ſuas conferre queant. Vnde Carneades apud Porphyrium, ἡ ὗς φύσει γέγονε πρὸς τὸ σφαγῆναι, καὶ καταβρωθῆναι. *Sus naturâ facta eſt ad mactandum, & edendum.* Et Plato Comicus hanc vnam è genere quadrupedũ mactari oportere ſcripſit. Τῶν γὰρ τετραπόδων οὐδὲν ἀποκτείνειν ἡμᾶς ἔδει τὸ λοιπὸν, πλὴν ὑῶν· τὰ γὰρ κρέα ἥδιστα ἔχουσι, καὶ οὐδὲν ἀφ' ὑὸς γίνεται πλὴν ὕστριχες ἡμῖν, καὶ πηλὸς, καὶ βοή. *Quadrupedum animalium nullum nos occidere oportebat præter ſues: nam & carnes ſuauiſſimas habent, & nihil à ſue eſt nobis præterquam ſetæ, lutum, & clamor.* Quid? quod neque aſpectu gratum, nec ingenio amœnum, quod quibuſdam animalibus aliàs inutilibus natura tribuit veluti lenocinium, quo ab hominibus eſcam mererentur. Nullum enim fędius, nullum prope eſt inuenire ſtupidius, adeò vt animam loco ſalis habere dicatur. Plinius libro VIII. capite LI. *Animalium hoc maximè brutum, animamq́; pro ſale datam non illepidè exiſtimabatur.* Idem longè ante Plinium Varro ſcripſit. *Suillum pecus donatum à naturâ dicunt ad epulandum; Itaque ijs animam*

mam datam pro ſale, qui ſeruaret carnem. Cicero v. de Finibus: *Etenim omnium rerum quas & creat natura, & tuetur, quæ aut ſine animo ſunt, aut non multò ſecus, earum ſummum bonum in corpore eſt, vt non inſcitè illud dictum videatur in ſue, Animam illi pecudi datam pro ſale, ne putreſceret.* Idem repetit II. de naturâ Deorum; & quia futurum erat, vt crebrò in vſum ciborum mactaretur, ideò tantam illius eſſe fæcunditatem: *Sus verò quid habet præter eſcam? Cui quidem ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam dicit eſſe Chryſippus, quâ pecude, quod eſſet ad veſcendum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius.* Porphyrius libro III. περὶ ἀποχῆς· ἡ δὲ ὗς (ἐνταῦθα γάρ ἐστι τῶν χαρίτων τὸ ἥδιστον) οὐδ' ἄλλο τι πλὴν θύεσθαι ἐγεγόνει, καὶ τῇ σαρκὶ τὴν ψυχὴν ὁ θεὸς οἷον ἅλας ἐνέμιξεν, εὐοψίαν ἡμῖν μηχανώμενος, *Sus autem (hinc enim illa gratiarum ſuauitas) non ad aliud quam ad mactandum nata eſt, & carni animam Deus veluti ſalem immiſcuit lautitias nobis ſtruens.* Et Artemidorus libro I. Onirocrit. capite LXXII. ſomnia de eſu carnium ouillarum, aut bubularum mala eſſe dicit, optima verò de eſu ſuillarum. Ἄριστα δὲ πᾶσι τὰ χοίρεια· καὶ γὰρ εἰκός. ζῶν μὲν γὰρ χοῖρος οὐδὲν εὔχρηστος ἀνθρώποις, ἀποθανὼν δὲ μᾶλλον ἐδώδιμος τῶν ἄλλων. *Optima omnibus de ſuilla ſomnia: & meritò. viuens enim ſus nullum vſum hominibus præbet; mortuus autem*

præ cæteris ad eſum aptiſſimus eſt. Tanto ſcriptorum conſenſu dictum hoc celebratur. Sed notandum eius authorem Cleanthem ſtatui à Clemente Alexandrino, cùm tamen ad Chryſippum à Cicerone referatur. Ait enim ille libro VII. Stromat. Καὶ Κλεάνθης φησὶν ἀνθ' ἁλῶν αὐτὰς ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ σαπῇ τὰ κρέα, *Et Cleanthes inquit, pro ſale eas habere animam, ne putreſcerent carnes.* Sed lapſum memoriâ crediderim potiùs Clementem, eò quòd Ciceròni Porphyrius adſtipuletur.

CAP. II.

De delitijs ex carne ſuillâ, vulua, ſumine, &c.

VT ſuem ad epulandum nobis eſſe datam ſciamus, præterquam quod ad alia omnia ſit inutilis, carnes habet longè ſuauiſsimas, quibus velut illecebris ad lanienam inuitaſſe mortales iam guſtu captos videtur. Neque in alio pecore magis gulæ Proceres ingenium luxus oſtentârunt, inuentâ in vno animali tot ſaporum varietate, quæ ſola dubiæ cœnæ ſatis eſſet. Plinius libro VIII. capite LI. *Neque alio ex animali numeroſior materia*

teria ganeæ; quinquaginta prope ſapores, cum cæteris ſinguli. Cum Plinio facit, quod memorat Liuius libro v. Decadis iv. Nam cùm Antiochus Syriæ Rex in Græciam magno exercitu irrupiſſet, copiaſque inauditarum gentium nomine terribiles ſecum traheret; perculſis omnium animis, Titus Quintius Romanorum Imperator, vt eam conſternationem tolleret, Regiſque potentiam eleuaret, habitâ ad Achæos concione, illius exercitum lepidè comparauit cum hoſpitis ſui cœnâ, in quâ ſuillam tam variè conditam appoſuit, vt alieno anni tempore tam multiplicia fercula conuiuæ mirarentur. Ita quas Græci horrerent gentes nomine quidem diuerſas, reuera Syros omnes, id eſt, imbelles & effeminatos eſſe prudentiſsimus dux indicabat. Verba facundiſſimi ſcriptoris ſunt: *Eſt autem res ſimillima cœnæ Chalcidicenſis hoſpitis mei, apud quem ſolſtitiali tempore comiter accepti, cùm miraremur, vnde illi eo tempore anni tam multa, & varia venatio: Homo non quàm iſti ſunt glorioſus, renidens condimentis ait varietatem illam, & ſpeciem ferinæ carnis, ex manſueto ſue factam. Hoc dici aptè in copias Regis, quæ paulò antè iactatæ ſint; Poſſe varia enim genera armorum, & multa nomina gentium inauditarum, Dahas & Medos, & Caduſios, Elimæos, Syros omnes eſſe.* Eamdem Hiſtoriam refert

fert Plutarchus in vitâ T. Quintij, & in apophthegmatibus Romanorum.

Præcipuæ verò menſarum deliciæ vulua ſuis, & Sumen: Illam recèns edito partu, ſed magis eiecto probabant. Rem totam luculenter explicat Plinius libro XI. cap. XXXVII. *Vulua eiecto partu melior, quam edito. Eiectitia vocatur illa, hæc porcaria; primiparæ ſuis optima. Contra effœtis à partu, præterquam eodem die ſuis occiſæ liuida ac macra: Nec nouellarum ſuum præterquam primipararum probantur, potiuſque veterum, necdum effœtarum, & biduò ante partum, aut poſt partum, aut quo eiecerint die, proxima eiectitiæ eſt occiſæ vno die poſt partum.* Athenæus etiam libro III. ex Hipparcho Iliados Ægyptiacæ authore oſtendit τὴν διαφορὰν τῆς ἐκβολάδος παρὰ τὴν ἐκτοκίδα, *præſtantiam eiectitiæ, præ illâ cuius partus eſt editus.* Verum qui exactiùs iſta perpenderunt, triplici nomine vulvam appellatám tradiderunt, eiectitiæ, porcariæ, virginis ſiue ſterilis. Hæc autem in omnibus ſuibus virginibus grata erat, quippe quæ niſi arte fieret, nullius ſaporis eſſet, ſed in ſuibus tantum caſtratis. Caſtrabantur enim fœminæ teſte Plinio libro VIII. capite L. ſuſpenſæ pernis prioribus, reciſâ vuluâ, vt amiſſo libidinis vſu magis pingueſcerent, fierentque gratiores: Taleſque vuluas ſteriles Apitius

appellauit. Hæ voluptarioru̅ hominum fuere lauticiæ, quas etiam prædicant non imperiti earum rerum æſtimatores; Martialis lib. XIII. Epigrammate LI.

Te fortaſſe magis capiet de virgine porca,
Me materna graui de ſue vulua capit.

Horatius, ille Epicuri de grege porcus lib. I. epiſt. XV.

Vuluâ nihil pulchrius amplâ.

Antiphanes,

Μήτραν τινὲς πωλοῦσιν, ἥδιστον κρέας.
Vuluam quidam vendunt, carnem ſuauiſſimam.

Apud Athenæum libro III. Alexis Comicus Callimedontem, celebrem in primis ganeonem, qui tamen Demoſthenis æuo Rempub. Athenienſem regebat, vuluarum adeò auidum fuiſſe memorat, vt pro ijs, non ſecus ac viri fortes pro patriâ, mortem oppetere pulchrum & decorum putaret. Græcorum verſuum lepos eſt in alluſione vocum πάτρας, καὶ μήτρας, quem Latinè aſſequi non poſſumus,

Ὑπὲρ πάτρας μὲν πᾶς τις ἀποθνήσκειν θέλει·
Ὑπὲρ δὲ μήτρας Καλλιμέδων ὁ Κάραβος
Ἑφθῆς, ἴσως προσεῖτ' ἂν ὁ τάλας ἀποθανεῖν.
Pro patria omnes mori volunt:
Pro matrice, ſeu vulua Callimedon Carabus
Cocta, fortè ſuſtineat miſer mori.

Nunc

Nunc verò partem illam abijcimus, nec vllus palato eſt tam curioſo vt eam guſtare velit. Nec certè quidquam habet quod magnopere pelliceat. Nam ſubſtantia membranea villorum textura, venarum neruorumque miſcella officiunt teneritati, ac mollitiei, & friabilitati, quam in carne laudamus, & contra tenacem, ac pannuceam, corioque ſimilem materiæ duritiem inducunt. Sed & condimenta ſolebant adhibere, quæ nullam ſaporis gratiam ei conciliabant. Nam elixæ, aut friƈtæ in ſartagine, addebant acidam acri thymo muriam, rutæ virentis ſuccum, cuminum, acetum cum ſilphio, vt eſt apud Athenæum libro citato. Apitius autem libro VII. rei culinariæ cap. I. Laſerem Cyrenaicum, vel Parthicum aceto & liquamine temperati, & vuluæ ſterili apponi iubet. Item piper, apij ſemen, mentā ſiccam, laſeris radicem, mel, acetum & liquamen: Et Archeſtratus, ob ganeæ peritiam cognomento ὁ ὀψοδαίδαλος vuluam his conditam apponi iubet:

Ἐμπίνοντι δέ σοι φερέτω τοιόνδε τράγημα,
Γαστέρα καὶ μήτραν ἑφθὴν ὑὸς, ἔν τε κυμίνῳ,
Ἔν τ' ὄξει δριμεῖ, καὶ σιλφίῳ ἐμβεβαῶσαν.

Potanti verò tibi hæc apponantur bellaria,
Suis venter, elixa porcæ vulua cum cumino,
Cum aceto acri, & ſilphio accedens.

Atque horum ea quæ nouimus, & fortaſſis etiam quæ non nouimus, palato minimè blandiuntur. Adeò vt mirum non ſit ab eâ diu priſcos abſtinuiſſe, ac gliſcente demum luxu edi cœptam, cùm plebeium ſaperet, quidquid à communi vſu non abhorreret. Plutarchus VIII. Sympoſiacon quæſtione IX. ſuis temporibus vuluæ eſum adhuc non fuiſſe penitus in mores receptum ſignificat, affirmans pleroſque. ſeniorum, qui tunc viuerent, inſolentes eius cibi prorſus abſtinuiſſe. Πολλὰ γὰρ, inquit, τῶν ἀγεύστων, καὶ ἀβρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι, καὶ μήτρα. *Multa quæ nemo anteà guſtare aut edere voluiſſet, ſuauiſſima ſunt facta, qualia ſunt mulſum vino, mel & vulua.*

Sumen, quaſi Sugimen; eſt arte præparatum ſuis abdomen cum mammis lacte turgentibus. vnde Martialis libro II. Epigrammate XXXVII. vocat *mammas ſuminis*: & libro XIII. Epigrammate XLIV.

Eſſe putes nondum ſumen, ſic vbere largo
Effluit, & viuo lacte papilla tumet.

Suminis nomen abdomini impoſitum fuiſſe à Publio Mimographo tradit Plinius lib. VIII. capite LI. *Publij mimorum Poëtæ cæna, poſtquam ſeruitutem exuerat nullà memoratur ſine abdomine, etiam vocabulo ſuminis ab eo impoſito.* Itaque Plinius

Plinius ſumen ab abdomine ſed voce tantùm diſtinguit, hoc antiquis, illud recentibus magis vſurpatum. Quod etiam affirmat lib. XI. cap. XXXVII. Suis, inquit, occiſæ vno die poſt partum, *ſumen optimum, ſi modò fœtus non hauſerit, eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen vocabant, priùs callere id ſinentes antè occidere non aſſueti.* Sed fallitur Plinius quod à Publio mimorum Poëta nomen ei impoſitum eſſe dicat. Nam Plautus eo longè vetuſtior pluribus in locis ſuminis mentionem facit. Vt in Curculione actus II. ſcenâ III.

Pernam, abdomen, ſumen, ſuis glandium.

Et in Pſeudolo actus I. ſcenâ II.

Pernam, callum, glandium, ſumen.

In Captiuis actus IV. ſcenâ III.

Quanta pernis peſtis veniet, quanta labes larido,
Quanta ſumini abſumedo, quanta callo calamitas.

Eaſdem delitias & ganeam à ſuibus peti ſolitas idem Plautus etiam in Carbonariâ memorat apud Nonium,

Eſto pernam, ſumen, ſueris, ſpetile, callum glandia.

Ubi *ſpetile*, vel vt alij volunt *ſpectile*, Scaliger interpretatur carnem ſub vmbilico, τὸ ἦτρον, καὶ ὑποχόνδριον, τὸ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ μέρος. Per callum intelligunt vulgò lumbos, quorum

 caro

caro compacta quidem eſt, quandamque duritiem habet, ſed cum friabili teneritudine pulpamenti coniunctam, vnde nomen obtinuit. Glandia verò ſunt partes figuram glandis referentes, quę ex gutture ſuis, & ceruice detrahuntur. Opſonium ex his glandijs, ſiue glandulis paratum Plautus in Menæchmis lepidè *Glandionidam ſuillam* appellauit.

Sed ad ſumen redeamus; eius parandi rationem Plutarchus refert oratione poſteriore περὶ σαρκοφαγίας· Οἱ μὲν γὰρ εἰς σφαγὴν ὑῶν ὠθοῦντες ὀβελοὺς διαπύρους, ἵνα τῇ βαφῇ τοῦ σιδήρου περισβεννύμενον τὸ αἷμα καὶ διαχεόμενον τὴν σάρκα θρύψῃ καὶ μαλάξῃ. Οἱ δ' οὔθασι συῶν ἐπιτόκων ἐναλλόμενοι λακτίζοντες, ἵνα αἷμα καὶ γάλα, καὶ λύθρον ἐμβρύων ἅμα συμφθαρέντων ἐν ὠδῖσι ἀναδεύσαντες (ὦ Ζεῦ καθάρσιε) φάγωσι τοῦ ζώου τὸ μάλιστα φλεγμαῖνον, *Alij verubus ignitis porcos iugulant, vt ferri tinctura ſanguis extinctus, atque diffuſus carnem molliat, delicatamqúe reddat. Alij vberibus ſuum fætarum inſtante iam partu inſiliunt, eaq́; calcant, vt ſanguinem & lac, & tabum fætus ſimul interfecti, inter matris dolores eximentes (prô Iuppiter Piacularis) maximè inflammatam animalis partem vorent.* Hoc edulij genus quis hodie non faſtidiat? Nepotina voluptas vt inueniret delitias, crudelis eſſe debuit; delitias an guſtu ſuaues neſcio, certè auditu graues. Nam quid aliud hîc expeti

expeti videmus præter lac & ſangninem, contritis vlceratiſque mammis inculcata, id eſt, meram ſaniem? Nihilominus in hoc genere tantum ſibi gula indulſit, vt niſi legum Cenſoriarum ſeueritas obuiam iuiſſet, ad propagationem ſobolis vix quidquam reliqui factura fuiſſe videatur. Sed vel ſic iuit in poſteros luxuriæ exemplum; quod poſteà Iulianus adſtricti moris Imperator edicto compeſcuit. Vetuit enim vt refert Ammianus Marcellinus, *inferri vuluam & ſumen, ipſe vili & fortuito cibo contentus.* Et ante illum Alexander Seuerus, vt author eſt Lampridius, cùm populus Romanus de caritate bubulæ, atque porcinę quereretur, iuſſit ne quis ſuminatam occideret, nequis lactantem, nequis vaccam, nequis damalionem: tantumque intra biennium vel prope annum porcinæ carnis fuit, & bubulæ, vt cùm fuiſſet octominutalis libra, ad duos vnumque vtriuſque carnis libra redigeretur.

Præter vuluam, ſumen, callum, glandia, veterum delitię fuerunt è ſuillo pecore teſticuli, ſyncipitia verrina, pernæ, petaſones. Inter pernam verò, & petaſonem hoc tantùm intereſt, quod petaſonis pars perna vocetur, vel authore Athenæo, cuius hæc verba ſunt: Ἐπεὶ δὲ πεταζῶνος μέρος ἑκάστῳ κεῖται, ἣν πέρναν καλοῦσι, φέρε τί εἴπωμεν περὶ αὐτῆς. *Quoniam*

niam Petaſonis pars vnicuique appoſita eſt, quam Pernam vocant, age aliquid de eâ dicamus. Itaque pernæ ſunt ſuum crura : etiam in hominibus dixit Ennius:

His pernas ſuccidit iniqua potentia Pœni.

Quem verſum interpretatur Liuius de clade Cannenſi loquens, cum ait, quoſdam iacentes viuos ſuccisis femoribus poplitibuſque inuentos fuiſſe. Et veteres elegantiſſimè *ſuppernatos* vocabant eos quibus crura ſucciſa eſſent in modum ſuillarum pernarum. Petaſo autem non modo crus aut femora, ſed ſimul cum his exſectos humeros, aut clunes comprehendit, quod etiam ipſa vocis origo ſubindicat, quæ apud Græcos latitudinis ſignificationem præ ſe fert. Alia quoque differentia fuiſſe videtur, quòd petaſone recenti veſcerentur, pernas autem ſalirent, & in fumo ſuſpenderent, atque in carnario ad vſus neceſſarios reponerent. Hinc de petaſone Martialis libro XIII. Epigrammate LIV.

Muſteus eſt, propera, caros nec differ amicos,
Nam mihi cum vetulo ſit petaſone nihil.

At pernam Horatius ſatyrâ II. libri II. *fumoſam* appellat:

Fumoſæ cum pede pernæ.

Et Cato libro de re ruſticâ capite CLXII. ſiue vltimo, cùm docuiſſet quâ ratione ſalire per-

nas

pas oportеat, eas biduum in fumo, deinde oleo, & aceto commiſto perunctas in carnario ſuſpendi iubet.

His addi poſſunt *Taniacæ*, *Tomacinæ*, *ſiue Tomacula*, de quibus Varro libro II. de re ruſtica capite IV. & Iuuenalis Satyra X.

— *Candiduli diuina tomacula porci.*

Et Petronius in guſtatione Trimalcionis valde lauta ſcribit fuiſſe tomacula ſupra craticulam feruentia argenteam poſita. Græci vocant τεμάχη & τόμους, vnde & nomen ipſis, vel σχελίδας καὶ πλευρίδας, quarum mentio eſt apud Athenæum, & Grammatici κρέα ἐπιμήκη *carnes oblongas* interpretantur. Hinc à Gallis *longes* appellantur. Heſychius: σχελίδες, κρέα ἐπιμήκη, τετμημένα· οἱ δὲ πλευρίδες, *Schelides, carnes oblongæ ſectæ, alijs Pleurides, ſiue laterales*. At Scholiaſtes Ariſtophanis in Equitibus, & Suidas, σχελίδας aiunt eſſe Βοὸς πλευρά, ἢ ἁπλῶς τὰ πλευρικὰ τῶν κρεῶν, *Bouis latera, vel ſimpliciter laterum carnes*. Atque hoc eſt quod Heſychius vult eas πλευρίδας dici. Cæterum videntur illa fuiſſe edulia noſtris *ſauſiſſis* affinia, quas etiam *Lucanicas* vocarunt, à Lucanis Italiæ populis, quorum ſues, & apri prædicantur. Martialis libro XIII. Epigrammate XXXV.

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Eadem eſſe puto *Iſicia*, quæ amiſſione literæ nomen hoc obtinuerunt, cùm priùs ab inſectione, *Inſicia* dicerentur; vt author eſt Macrobius libro VII. Saturnalium cap. VIII. Quo loco Diſarius Medicus cauſam reddere conatur, cur difficile digeſtu ſit Iſicium, cùm multum in eo digeſtionem futuram iuuerit tritura tam diligens, & quidquid graue erat carnis aſſumpſerit, conſummationemque eius multâ ex parte confecerit. Nam inde hoc genus cibi difficilè digeri ait, vnde ei digeſtio antè prouiſa putatur. Leuitas enim, quam tritura præſtitit, facit vt innatet vdo cibo quem in medio ventris inuenerit, nec adhæreat cuti ventris, de cuius calore digeſtio promouetur.

CAP. III.

De porco Troiano.

ET has quidem ex partibus ſuum delicias luxurię libido damno ſeueritatis excogitauit: vtque ad oſtentationem magis, quàm ad paſtum compoſitas eſſe ſciremus epulas, inuenit etiam quomodo totos menſis inferret: neque id ſimpliciter, ſed differtos varijs animalium

animalium generibus; & tùm *Porci Troiani* dicebantur. Hoc autem ijs nomen inditum fuit, quod ita diuerſas animantium ſpecies vtero tegerent, quemadmodum equus ille diuinâ Palladis arte ædificatus clauſit armatos viros. Macrobius libro III. Saturnalium capite XIII. *Ipſa verò edulium genera quàm dictu turpia? nam Cincius in ſuaſione legis Fanniæ, obijcit ſeculo ſuo, quod Porcum Troianum menſis inferat, quem illi ideò ſic vocabant, quaſi alijs incluſis animalibus grauidum, vt ille Troianus equus armatis fuit.* Quæ verò animalia includerentur videre eſt apud Atheneum libro IV. vbi in conuiuio Carani Porcus inſignis magnitudinis integer apponitur: ἦσαν γὰρ ἐν αὐτῷ συμπεπλησμέναι κίχλαι, καὶ μῆτραι, καὶ συκαλλίδων πλῆθος ἀπείρων, καὶ ὠῶν ἐπικεχυμέναι λέκιθοι, καὶ ὄστρεα, καὶ κτένες, *erant in ipſo ſimul aſſi turdi, vuluæ, ficedularũ copia innumerarum, vitelli ouorum affuſi & oſtrea, ac pectines.* Et libro IX. refert Deipnoſophiſtarum menſis illatum porcellum ab alterâ parte aſſatum, & probè toſtum; ab alterâ verò iurulentum, & elixum: cui & hoc Coqui artificium acceſſerat, quod nullum vulneris veſtigium inſpectantibus exhiberet, cùm tamen non ſolum exenteratus, ſed etiam impenſâ multâ farctus & oppletus eſſet. Identidemq; memorat pro farctu fuiſſe turdos, atque alias auiculas,

auiculas, ouorum vitellos, abdomina ſuum, & vuluas minutatim conciſas, & Gallinas, quarum quoque ventres fruſtis vuluarum, lucanicis, iſicijs, alijſque lautitijs diſtenti eſſent.

CAP. IV.

Plurimos abſtinuiſſe ſuillâ.

SUillâ Iudæi ſe inprimis abſtinuerunt Dei iuſſu Leuitici XI. & Deuteronomij XIV. Cenſetur enim ſus inter immunda animalia, quæ Ioſephus vocat ἀνόσια, Septuaginta vero ἀκάθαρτα ζῶα, id eſt, οὐ θύσιμα οὐδ' ἐδώδιμα. quæ nec ſacrificari nec comedi poterant. Tamen eius rei cauſam alius aliam commentus eſt. Apud Plutarchum lib. IV. Sympoſ. quæſtion. V. Calliſtratus honoris cauſâ id eos feciſſe contendit, quod ſuem vt ſationis & arationis magiſtram venerarentur. Quò reſpexiſſe videtur Poëta,

Iudæus licet & porcinum numen adoret.

At Lamprias metu vitiliginis & lepræ, quibus obnoxij erant, eos illam carnem fuiſſe deteſtatos aſſerit; quæ Taciti quoque ſententia eſt V. Hiſtoriarum: *Sue abſtinent, memo-*

ria

riâ cladis quod ipſos ſcabies quondam turpauerat,cui id animal obnoxium. Et ſanè copioſo ſuillę vſu contrahi genus id mali,quidam fatentur. Quę vis in lacte potiſſimum elucere fertur; quod Plutarchus tradit libro de Iſide & Oſiride, καὶ τῶν τὸ γάλα πινόντων ἐξανθεῖ τὰ σώματα λέπραν, καὶ ψωρικὰς τραχύτητας, *Eorum qui lac ſuillum bibunt corpora leprâ, & ſcabioſis aſperitatibus efflore-ſcunt.* Et Ælianus libro x. de Animalibus capite XVI. Ἀκούω δὲ καὶ Μανέθωνα τὸν Αἰγύπτιον σοφίας εἰς ἄκρον ἐληλακότα ἄνδρα εἰπεῖν, ὅτι γάλακτος ὑείου γευσάμενος ἀλφῶν ὑποπίμπλαται καὶ λέπρας, *Manethonem Ægyptium ſumma ſapientia virum accepi dicere, cum qui ſuillo lacte veſcatur, vitiliginibus, & leprâ oppletum iri.*

Alij propter ſordes ſpretam Iudęis ſuillam putarunt, quod animal illud non tantum luto cænoſiſque volutabris gaudeat, ſed etiam, quâ eſt ingluuie, fædiſſima quæque voret, & potu ſpurciore delectetur ac pingueſcat, quod etiam Homerus nos docet;

— μέλαν ὕδωρ
Πίνουσαι, τό θ' ὕεσσι τρέφει τεθαλυῖαν ἀλοιφήν.

— *nigram aquam*
Bibentes, quæ ſuibus auget florentem pinguedinem.

Clemens Alexandrinus libro VII. Stromatum ſcribit Iudæos abſtinere à carne ſuillâ quod

quod hoc animal ſit maximè ſceleratum, & execrandum, quoniam præ cæteris maximè fructus effodit, & corrumpit, atque ita vanitatis arguit eos, qui Iudæos id animal veneratos fuiſſe prodiderunt, quod hominibus arandi artem proſciſſâ roſtro tellure primùm monſtraſſet.

Sunt qui Iudæis hoc indicare voluiſſe Deũ contendant, voracitati, delitijs, & omnibus gulæ irritamentis, quæ plurima ex eo pecore capiuntur, ei abſtinendum, quiſquis ex diuinæ legis præſcripto vitam inſtituere meditaretur. A quibus non alienum eſt illud Tertulliani, epiſtolâ de cibis Iudæorum cap. III. *Cum cibo ſuem prohibet aſſumi, reprehendit vtique cænoſam & luteam, & gaudentem vitiorum ſordibus vitam, bonum ſuum non in animi generoſitate, ſed in ſola carne ponentem.* Similiter Nouatianus: *Cùm ſuem interdicit vitam reprehendit bonum ſuum in ſolâ carne ponentem.* Nam vt ſuprà ex Cicerone oſtenſum eſt, nihil habet ſus præter eſcam; vnde belluinæ voluptatis ſymbolum habetur. Et Boëtius libro IV. proſa III. vbi eos qui à bono defecerint ipſâ tantùm humani corporis ſpecie homines eſſe tradit, cùm reuerà deſierint eſſe quod fuerant, quando verſi in malitiam humanam quoque amiſerint naturam, & in belluas degenerarint:

mox

mox recenſens animalia, quorum vitijs tranſformatum hominem, non amplius hominem exiſtimare poſſis, eum qui fœdis immundiſque libidinibus immergitur, ait ſordidę ſuis voluptate detineri. Denique Theologici notant animalia, quæ Deus immunda vult haberi, tropologicè eſſe ſymbola vitiorum à quibus abſtinere debemus.

Porphyrius autem libro 1. περὶ ἀποχῆς, huius abſtinentiæ cauſam ait eſſe penuriam, quod nimirum in Iudæâ ſues nullæ naſcerentur; quodque illis abſtineant, idem eſſe ac quod nos Camelis, quibus omnino caremus, abſtinemus, οὐδὲ γὰρ, inquit, ἐστι χρήσιμον πρός ἄλλο ἡ ὗς, ἢ πρὸς βρῶσιν· Φοίνικες δ᾽ καὶ Ιουδαῖοι ἀπέχοντο, ὅτι ὅλως ἐν τοῖς τόποις οὐκ ἐφύετο, *Neque enim vtilis ad aliud eſt ſus quàm ad eſcam. Phœnices tamen & Iudæi abſtinebant, quia in illis regionibus omnino non naſcebatur*. Sed falſum id eſſe patet ex ijs quæ Euangeliſtę referunt in agro Gadareno gregem porcorum magnum fuiſſe, in quem Dæmones mitti rogarunt. *Et magno impetu*, inquit D. Marcus, *grex præcipitatus eſt in mare ad duo millia*. Miratur quidem Baronius in Iudęorum regione gregem eſſe porcorum: ſed eos fortaſſis vt venderent, non in ſuos vſus alebant. Quod etiam probabile reddunt Rabbini, qui obſeruant Hyrcani, &

Ari-

Ariſtobuli tempore, paullò antequam illa contingerent, quæ in Euangelio narrantur, factum eſſe decretum hoc, *Maledictus eſto, qui ſuem aluerit:* quo decreto auaritiæ illorum dubio procul obuiàm itum eſt, qui quæſtus ſui cauſâ porcorum greges paſcebant.

Procopius autem ſcribit ea animalia, quæ Ægyptij diuino cultu proſequebantur, vt Bouem & Ouem Iudeis in cibum à Deo fuiſſe conceſſa, quò eos ab impiâ ſuperſtitione reuocaret. Nam Apis in figurâ Bouis, Iuppiter Ammon in Ouis ſpecie colebatur. Ea verò tamquam immunda prohibuiſſe, quæ auidiùs illi lurcabantur. In eadem ſententiâ eſt Theodoretus libro VII. de curatione Græcanicarum affectionum, ſiue ſermone de ſacrificijs, vbi docet Deum Opt. Max. inſtar prudentis medici contrarijs contrariorum remedijs vſum. Δεισιδαίμονας γὰρ αὐτοὺς, καὶ γαστριμάργους εἰδὼς, πάθει πάθος ἀντέταξε, καὶ τῇ δεισιδαιμονίᾳ τὴν γαστριμαργίαν ἀντέστησε· τῶν γὰρ τοι ὑείων ὡς ἀκαθάρτων κελεύσας ἀπέχεσθαι, τῶν δέ γε ἄλλων ὡς καθαρῶν ἀπολαύειν νομοθετήσας, τῇ τῆς κρεωφαγίας ἐπιθυμίᾳ τῶν θεῶν νομιζομένων μεταλαβεῖν κατηνάγκαζεν, *Superſtitioni ſiquidem gulam oppoſuit: Qui enim abſtinere ſuillis carnibus vt impuris iuſſit, aliás verò carnes illorum edacitati latâ lege permiſit, ita profectò vorandæ carnis cupidine incitatos, veſci eos coëgit anim-*

mantibus illis, quas olim deos eſſe opinabantur. Et ſanctus Gregentius in diſputatione contra Herbanũ Iudæum, referens cibos, quos ſpreto manna Iudæi concupiſcebant, etiam carnes ſuillas recenſet, ac ſi familiares illis eſſent.

Tamen ſi credimus Herodoto, non minus religioſè Ægyptij, quàm Iudæi ſue abſtinuerunt, vt qui vel ſolo eius contactu inquinari ſe arbitrarentur. Nam libro II. τῶν ϑ, inquit, Αἰγύπτιοι μιαρὸν ἥγηνται θηρίον εἶναι, καὶ τοῦτο μὲν, ἤν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν ὑὸς αὐτοῖσι τοῖσι ἱματίοισι ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑωϋτὸν, βὰς εἰς τὸ ποταμόν. *Suem autem Ægyptij impuram belluam arbitrantur, quam ſi quis vel tranſeundo contigerit, abit immerſum ſeſe flumini cum ipſis veſtimentis.* Hinc deſpicatiſſimi erant apud eoſdem ſubulci, in tantum vt communibus templis arcerentur, nec matrimonij conditionem niſi inter ſui generis homines inuenirent. Ælianus libro VIII. de Animalibus capite LI. rationem affert, quod pecus illud tantæ ſit voracitatis, vt ne humanis quidem carnibus abſtineat, nec proprijs fœtibus parcat, quocirca ὡς μυσαρὸν καὶ παμβόρον eſſe abominationi. vnde Plinius libro VIII. capite LI. ſcribit huius animalis à natura monſtroſam adeo eſſe voracitatem, vt comeſſe fętus ei non ſit prodigium. Eudoxus

aliam adducit cauſam cur Ægyptij ſues non iugulent, quòd greges earum aruis immittere conſueuerint, vt proculcando roſtriſq; fodiendo humum euerterent, & ſata adobruerent, quò ſic contecta à volucrũ iniuriâ conſeruarentur. Quæ ratio repetitur etiam à Calliſtrato apud Plutarchum IV. Sympoſ. vbi ait Sacerdotes Ægyptios ſuem ideò colere, quòd prima roſtri acumine tellurem findendo aratri vſum oſtenderit; vnde ruſtico inſtrumento vomeri nomen ὕνις, à ſue videlicet, quæ illis ὗς appellatur.

Pręter Iudęos & Ægyptios abſtinuerunt etiam ſuillo pecore Phœnices, vt ex Porphyrio ſuperiùs oſtendi; & Arabes Scenitę, atq; Indi, quod memoriæ prodidit Ælianus libro XVI. de Animalibus capite XXXVI. De Scenitis etiam Solinus capite XXXVI. *Prætereà carnibus ſuillis prorſus abſtinent. Sanè hoc animalis genus ſi inuectum illò fuerit, moritur illicò.*

Cretenſium Sacerdotes omnibus omnino carnibus abſtinere ſcribit Porphyrius lib. IV. περὶ ἀποχῆς. Suem vero ſacram eos habuiſſe, & religioſis ritibus coluiſſe, tradit Atheneus libro IX. Cuius ſuperſtitionis cauſa ex antiquo ſcriptore Agathocle Babylonio affertur hęc. Iouem in Cretâ natum fabulantur, in monte Dictâ, vbi etiam arcana quędam ſacra

agi-

agitantur. Aiunt enim, ſuem illi ſugendam mammam præbuiſſe, & circumcurſantem grunnitu ſuo impediſſe, ne illius vagitus poſſet intelligi. Ideo omnes animal hoc ſummâ veneratione dignum cenſent: neque eorum quemquam adduxeris, vt ſuillâ veſcatur: & à templo Veneris arcebantur qui carnes ſuillas guſtaſſent. Sacerdotes etiam deæ Syriæ, vt refert Lucianus, inter omnes animantes, ſolas ſues pro ſceleratis habuerunt, adeo vt neque ſacrificarent eas, neque manducarent. Hinc Heliogabalus ille gurges & helluo, natus abdomini ſuo, tamen Phœnicum & Syrorum religione adſtrictus, his ſe carnibus abſtinuit. vt author eſt Herodianus. Nam libro v refert eum omnis generis animalia, loco miſſilium in populum effudiſſe, πλὴν χοίρων, τούτων γὰρ ἀπέχετο Φοινίκων νόμῳ, *exceptis ſuibus quibus abſtinebat lege Phœnicum*. Cui repugnat Lampridius, qui Heliogabalum ipſum totis interdum diebus, nihil preter porcinam guſtaſſe, decem verò diebus continuis aprugna ſumina populo exhibuiſſe tradit.

CAP. V.

De præſtantiâ carnis ſuillæ ac temperamento.

GAlenus in vniuerſo genere alimentorum præſtantię palmam carni ſuillę tribuit, idque tantâ vbique conſtantiâ, vt ex proprij guſtus affectu locutus fuiſſe videatur. Primo de Facultatibus alimentorum capite III. ait eam in nutriendo omniũ eſſe valentiſſimam; idque exemplum athletarum comprobat, qui ſe ad certamina non alimento ſed ſaginâ componebant. Vnde Ariſtoteles lib. VIII. Politicorum capite III. eorum victum modò βίαιον τροφὴν, modò ἀναγκαιοφαγίαν appellauit; eiuſdemque meminit Epictetus Enchiridij ſui capite XXXV. & Clemens Alexandrinus libro II. Pædagogi cap. I.

Cibus autem quo ſaginari ſolebant etiam primis temporibus, potiſſimũ erat caro ſuilla, prout liquet ex Biantis pugilis Hiſtoriâ XX. apud Hippocratem libro V. ἐπιδημιῶν. Atque hinc argumentum colligit Galenus: Nam, inquit, ſi athletæ æqualibus exercitationibus alterius cuiuſpiam eſcæ parem molem vel vno die aſſumant, poſtridie confeſtim

red-

redduntur imbecilliores; quòd ſi pluribus ſubinde diebus idem fecerint, non imbecilliores modò, ſed etiam alimenti penuriâ macilentiores euadent. Libro VII. Methodi, capite VI. Τροφιμώτατον οὖν ἐστιν ἁπάντων, ὧν ἴσμεν ἐδεσμάτων, χοίρειον κρέας, *omnium, quos nouimus, ciborum maximè alit caro ſuilla.* Paria tradit libro de Attenuante diætâ, cap. VI. libro de Renum affectibus dignoſcendis & curandis, capite XXVI. Denique vbicumque de alimento probo boniqúe ſucci verba facere inſtituit, carnem ſuillam omnibus anteponit. Eadem crepant, & velut ex Magiſtri ore dictata reſonant Aëtius libro II. capite CXXI. Paulus libro I. capite LXXXIII. Oribaſius libro II. Collectorum capite XXVIII. Iam verò Arabes ſiue Mauri, quorum maxima pars eam carnem per leges religionis ſuæ guſtare non potuit, veluti maiorum præiudicio victi, pedibus in eamdem ſententiam iverunt. Auerrhoes V. Collig. *Melior caro, eſt caro porçina, & eſt naturalior hominibus, quam alia caro animalium ambulantium, & experientia hoc docet.* His accedit Auicenna II. Canonis cap. DCXIII. Haly-Abbas V. Theoricę capite XXI. Iſaac Vniuerſalium diætarum cap. XIV. Primus autem huius ſententiæ author fuiſſe videtur ſummus ille rei Medicæ Dictator Hippocra-

 tes:

tes: nam I. de victus ratione, ait, Τὰ δὲ ὕεια ἰσχὺν μὲν τῷ σώματι ἐμποιεῖ μᾶλλον τούτων. *Suillæ carnes robur corpori maius conferunt quàm iſtæ,* nempe agninæ, de quibus antea loquebatur. Et libro de Affectionibus, Τὰ δὲ ὕεια εἰς καὶ εὐεξίην μὲν, καὶ ἰσχὺν ποιέουσι. *Suillæ verò & ad bonum habitum & ad robur conferunt.* Et libro VI. Ἐπιδημιῶν, ſententiâ IV. offerri ſuillas iubet ijs, quorum habitus fuerit extenuatus, & vires multis magniſque exercitijs conciderint. Alio loco tabidos, & maraſino iam exhauſtos, cerebro ſuillo reficit. Galenus etiam lib. IX. Methodi, capite VI. & libro V. de Sanitate tuendâ, defectu ſpirituum languentes, & eos qui ſyncope frequenter obruuntur, ſuillo itidem cerebro reſtaurari iubet. Verùm *ſit,* inquit, *diligenter aſſum: (nam ſi cruentum detur, ſummopere lædit) vel in albo iure legitimè elixum; porro, & anetho iniectis.* Plinius etiam libro XXVIII. capite XVII. macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum, phthiſicis mederi, & hoc genere ciborum in Achaiâ id malum curari memorat. Idem confirmat Serenus Sammonicus in curâ Tabis:

Proderit & veteris ſeui pila ſumpta ſuilli.

Cùm denique, vt Aurelianus ait libro II. Tardarum paſſionum cap. XIV. tabes plerumque fiat antecedente ſanguinis fluore, hunc etiam

ſuillâ

ſuillâ carne ſanari, Æſculapij reſponſo conteſtatum habemus. Refert enim Suidas, Domninum, Philoſophum Platonicum, Syriani diſcipulum, & Procli condiſcipulum, natione Syrum, cùm ſanguinem continuò ſpueret, adeò vt ob hoc αἱμοπτυικὸς diceretur, ab Æſculapij oraculo diuturni mali remedium poſtulaſſe, iuſſumque crebrò veſci carnibus ſuillis: & licet patriâ lege prohiberetur, ijs tamen vſum fuiſſe, valetudinemque recuperaſſe, nec vnquam ſpuiſſe ſanguinem, niſi ſi quo forſitan die ab illarum vſu abſtinuiſſet.

Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, eas validiſſimè nutrire; quod fit quia glutinoſo craſſoque ſucco abundant, qui partibus affixus non facilè diſcutiatur. Has enim optimi alimenti conditiones ſtatuit Hippocrates libro de Affectionibus, cùm ait eos cibos ad ſanitatem optimos eſſe, qui pauciſſimi ingeſti, ſatis ſint vt fami & ſiti medelam afferant, & longo tempore in corpus recepti, etiam pro ratione per aluum ſecedunt. Et paulò pòſt, Ad robur, inquit, comparandum optimi ſunt, qui plurimam & denſiſſimam carnem gignunt, ſanguinem craſſiorem reddunt, & pro ingeſtorum ratione per aluum ſecedunt, plurimoque tempore in corpore continentur. Hoc autem inprimis habet caro ſuilla, vt diu in

corpore maneat, eique firmiter adhæreat, nec citò reſoluatur. Et hinc Athenæus lib. ix. rectè dicit, τὰ ὕεια κρέα εἰναι διαπνόητα. Neque enim fieri poteſt, vt quod facilè reſoluitur, id validè nutriat. Nam quæ validè nutriunt, firma ſint oportet, & diſſolutioni reſiſtant: quod eleganter docet Galenus lib VII. Methodi; vbi cùm dixiſſet, omnium ciborũ maximè alere ſuillam, propter ſucci lentorem, addit, Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἄλλως οἷόν τε διακεῖσθαι τὸ ἄκρως τρόφιμον· ἵστασθαι γὰρ αὐτὸ χρὴ, καὶ προσπλάττεσθαι δυσαπολύτως διὰ λεπτότητος. *Neque enim alio præditum habitu eſſe oportet, quod ſummè nutriat: quippe adhærere id debet & firmiter affigi, non autem præ tenuitate diffluere.* Sic etiam libro de Renum affectibus: Ἀπὸ δὲ τῶν πεζῶν τὸ χοίρειον κρέας εὐχυμώτατον, καὶ πάντων μάλιστα οἰκειότατον, καὶ τροφιμώτατον, διὰ τοῦτο καὶ δυναμικώτατον, γλίσχρον δέ τι καὶ παχὺ ἔχει. *Ex genere quadrupedum ſuilla caro optimi ſucci eſt, & omnium maximè nobis familiaris, plurimumq́ alit, & ob id valentiſsima eſt; glutinoſum verò & craſſum quidpiam habet.* Fallitur ergo Celſus, qui ſuillam carnem inter domeſticas quadrupedes leuiſſimam putauit; vt etiam Euſtathius ad Odyſſ. Ξ. qui τὰ ὕεια ῥᾷον φθείρεσθαι affirmat.

Propter hanc ſucci craſſitiem, & materiæ firmitatem requirit Galenus, vt probè conqua-

coquatur in ventriculo, nec continuò, ſed ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων, id eſt, per longa interualla comedatur. Hinc etiam Schola Salernitana vinum ei adiungit. Nam ſi non rectè concoquatur, iecoris & renum obſtructiones gignet, vt loco iam citato docet Galenus, & iterùm inculcat libro de Cibis boni, & mali ſucci. Optimi, inquit, ſucci caro ſuilla eſt, ſi exactè in ventriculo concoquatur, & in ſanguinem à iecore conuertatur: ſed glutinoſi aliquid habet, ob idque iecur & renes obſtruit ijs, quibus hæc à naturâ adſtrictos habent meatus. Itaque ſtomachum requirit benè diſpoſitum, & ſimul apta concoctioni exercitia. Quocirca dixit Hippocrates, γυμναζομένοις εἶναι ἀγαθὰ τὰ ὕεα, ἀσθενέσι δὲ καὶ ἰδιώτῃσι ἰσχυρότερα: *iis qui exercentur conuenire ſuillas, imbellibus & priuatis eſſe validiores.* Et Simeon Sethi: Αἱ γοῦν ὑγραὶ κοιλίαι οὐ καλῶς πέττουσι τὸ χοίρειον, ἀλλὰ ἐμφράξεις ποιοῦσιν, καὶ περιττωματικὴν ὑγρότητα καὶ γλίσχρον χυμὸν ἀπογεννῶσιν εὐθύς. *Humidi ventres non benè concoquunt ſuillam, ſed obſtructiones faciunt, & ſuperfluam humiditatem, glutinoſumque humorem ſtatim progenerant.* Igitur homini ſano, & qui debitis exercitijs vtitur, conuenientiſſimum eſt alimentum ſuilla.

Conuenientiam verò illam facit ſimilitudo quæ illi eſt cum humanâ carne. Habere au-

tem ſimilitudinem magnam cum humanâ carne, Galenus III. de Facultatibus alimentorum monſtrauit hiſce verbis : Καταμαθεῖν δ' ἔνεστι κἀκ τοῦ τινὰς ἐδηδοκότας ἀνθρωπίνων κρεῶν ὡς χοιρείων οὐδεμίαν ὑπόνοιαν ἐσχηκέναι κατά γε τὴν γεῦσιν αὐτῶν, καὶ τὴν ὀσμήν· ἐφωράθη γὰρ τοῦτο γεγονὸς ὑπὸ πονηρῶν πανδοχέων, καὶ ἄλλων τινῶν, *Similitudinem quæ ſuillæ carni cum humanâ eſt, vel ex eo diſcere licet, quòd quidam humanis carnibus quaſi porcinis veſcentes, nullam eius nec in guſtu nec in olfactu ſuſpicionem habuerunt: nam hoc à malignis hoſpitibus, ac aliis quibuſdam factum eſſe deprehenſum eſt.* Huius rei hiſtoriam explicatiùs narrat lib. x. de Simpliciũ medicamentorum facultatibus capite III. Sanguis, inquit, ſuillus humidus eſt & minùs calidus, humano maximè temperie ſimilis : ſiquidem & carnes ſuum humanis ſunt ſimiles. Comperti enim ſunt hoſpites & coqui complures qui humanas carnes pro ſuillis venderent, tametſi qui eas ediſſent, nullum omnino diſcrimen percipere potuerint. Quin & ipſe narrantes audiui viros fide dignos, ſæpè in diuerſorio ius eſitaſſe delicatum cum carnibus ſuauiſſimis : cæterùm cùm iam pænè ſaturi eſſent, inueniſſe digiti partem anteriorem, quæ videlicet ad vnguem eſt; quo perculſi ac metuentes eos qui erant in diuerſorio, ne ſcilicet ſe quoque vo-

vorarent ceu illi rei aſſueti, protinus quidem illinc exierunt, ac vomitu redditis quæ ederant, ita iter denuò ingreſſi ſunt: ſed & in ipſo facinore homines mactantes deprehenſos non ita multò pòſt referebant. Eadem recenſet Auicenna II. Canon capite de Sanguine: *Sanguis hominis & ſanguis porci ſunt ſimiles in omni re; ita vt quidam fuerint, qui vendebant carnem hominis, ac ſi eſſet caro porcina; & occultatum fuerit, vſquequò inuenti fuerunt in eâ digiti hominis.* Symeon Sethi: Τὸ χοίρειον κρέας εὔχυμόν ἐστι καὶ εὔπεπτον, δηλονότι τὸ ἐνιαύσιον διὰ τὴν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ὁμοιότητα. διὰ γὰρ ἀνάγκην λιμοῦ τινὲς ἀνθρωπίνων σαρκῶν γευσάμενοι διηγήσαντο ὡς τὸ παρόμοιον εἶναι κατὰ τὴν τοῦ χοιρείου κρέατος γεῦσιν· ἔστι δὲ πάντων ἐδεσμάτων τροφιμώτατον. *Suilla caro boni ſucci eſt & facilis concoctionis, cùm porcus annalis eſt, propter ſimilitudinem quam cum humano corpore habet. Quidam enim famis neceſſitate carnes humanas guſtauere, quas ſuillæ ſimiles guſtu eſſe prodiderunt: alit verò magis omnibus alijs cibarijs.* Hæc illi: vt iam mirum videri non debeat, quod de ἀνθρωποφάγοις memoriæ prodiderunt Authores, vt de Maſſagetis Herodotus libro I. de Padæis Indis libro III. de Scythis & Hibernis Strabo lib. IV. de Cambyſe & alijs quibuſdam Euſtathius ad χ Odyſſeæ. Nam & primos homines inter ſe

mu-

mutuâ cæde graſſatos fuiſſe, ex Athemone Poëtâ vetuſtiſſimo docet Athenæus lib. XIV. deinde verò pecudes mactáre inſtituiſſe, cùm earum carnes æquè ſuaues percepiſſent. Atque hinc forſitan Ægyptij, qui ſe mortalium antiquiſſimos, & mitioris vitæ authores gloriantur, ne qua ἀλληλοφαγίας irritamenta retinerent, aut vt omnia eius veſtigia penitùs abolerent, ſuillam deteſtati ſunt, quæ priſcę immanitatis memoriã ſimilitudine quadam reuocare poterat.

Sunt tamen qui ſuillam frigidiorem iuſto cenſeant, & humidiorem. Et humiditas quidem agnoſcenda eſt, ſed moderata, & quæ noſtro temperamento collata exceſſus vitio careat, ac proinde corporibus noſtris alendis ſit maximè idonea.

At frigiditatis indicium hoc habent, quòd præ cæteris hoc animal pinguedine diſtendatur, quam cogi à frigido veteres Medici aſſerunt. Idem arguit tenuitas venarum, & paucitas ſanguinis, quam in illo pecore etiam Hippocrates notauit: λεπτὰς τὰς φλέβας ἔχει, καὶ ὀλιγαίμους, σάρκα δὲ πολλήν. *Exiles venas habet, & pauci ſanguinis, carnem verò multam.*

Sed contrà ſunt qui alia omnia ſentiant, & caliditatem magis culpent. Pro quibus faciunt inprimis qui materiem adipis calidam,

agens

agens calidum, effectus calidos eſſe contendunt. Tum quoque rei ruſticæ ſcriptores, qui ſuillum pecus iuxta flumen aut ſtagnum detineri præcipiunt. *Nam, vt inquit Varro, quia cùm ſit æſtuoſiſſimum, non eſt contentum potione aquæ, niſi obeſam illuuiem, atque diſtentam pabulis aluum demerſerit ac refrigerârit, nec vllâ re magis gaudet quàm riuis aut cænoſo lacu volutari.* Et ob eam rem aiunt, lupos, vbi ſues nacti, fuerint, eas trahere vſque ad aquam, quòd dentes feruorem carnis ferre nequeant. His etiam conſentaneũ eſt quòd nonnulli ſuillam hyeme magis quàm æſtate comedendam ſuadeant. Oribaſius libro I. Collectorum capite III. Sues, inquit, verno tempore, vſque ad occaſum autumnalem Pleïadum, ſunt peſſimi; ſed ex eo tempore ad ver optimi. Atque hoc illud eſt quod apud Athenæum libro VII. docet Ananias Poëta vetuſtiſſimus, dum iubet porcos eſcæ deſtinatos mactari

ὅταν τραπῶσι καὶ πατέωσι,

Tunc vbi maturas calcat vindemitor vuas.

Et Albertus Magnus earum carnes æſtate ſimpliciter inſalubres ait, quòd eo tempore id animal torpens & ſomniculoſum lethargo plerumque corripiatur, & interdum moriatur.

CAP.

CAP. VI.

De delectu ſuillæ.

QUæ de carnis electione generatim diximus, ea facilè queunt ſingulis accommodari: pauca tamen de ſuillâ peculiariter tradam.

Porcellos adhuc lactentes, quos Græci γαλαθηνοὺς, δέλφακας. & χοίρους appellant, olim in delitijs habitos, colligere licet ex varijs Authorum locis, quos laudat Athenæus lib. IX. & Martialis haut quaquam fatuæ Poëta linguæ, opimo ſui lactentem porcellum antepónit libro XIV. Epigrammate XLI.

Lacte mero paſtum pigræ mihi matris alumnum
Ponat, & Aetolo de ſue diues edat.

Et Pythagoram Philoſophum, quem non eſitauiſſe ex animalibus opinio vetus occupauit, porculis minuſculis & hœdis tenuioribus victitaſſe proditum eſt ab Ariſtoxeno, vt Gellius teſtatur libro IV. capite XI.

Tamen Hippocrates ſuillæ carnis differentias commemorans, τὰ χοίρεια, id eſt, nefrendium ſiue porculorū adhuc ſubrumorum, quos Varro tradit decimo à partu die *ſacres* appel-

appellari, carnes vituperat; τὰ ὕεια verò, ſiue carnes ſuum adultorum commendat. Χοίρων δὲ ait, πονηρὰ, ὁπόταν ἢ ἐνωμότερα ἢ περικαῆ, χολώδεα δ' ἂν εἴη καὶ ἐκταρακτικά. ὕεια δὲ βέλτιστα τῶν κρεῶν ἁπάντων· κράτιστα δὲ, τὰ μήτε ἰσχυρῶς πίονα, μήτε λεπτὰ, μήτε ἡλικίην φέροντα ἱερείου παλαιοῦ· ἐσθίειν δὲ ἄνευ φορίνης, ἢ καὶ ὑπόψυχρα. *Porcellorum carnes, ſiue ſubcrudæ, ſiue ambuſtæ malæ ſunt; nam & bilem pariunt, & turbationem. Suillis nullæ aliæ meliores ſunt: idq́; ſi non admodum pingues, neque etiam pertenues ſunt: ac neque veteris animalis ætatem ſint aſſecutæ. At verò reiectâ pelle, & ſubfrigidæ edendæ ſunt.* Ratio eſt, quòd in porcellis viſcida mucoſáque humiditas nimiùm redundet: Quod etiam Galenus monet libro III. de alimentis: εἰκότως οἱ χοῖροι περιττωματικωτέραν ἡμῖν εἰς τοσοῦτον παρέχουσι τὴν τροφὴν, εἰς ὅσον τῶν μεγάλων ὑῶν εἰσιν ὑγρότεροι. *Meritò porcelli tantò magis excrementitium præbent nobis alimentum, quantò ſunt magnis ſuibus humidiores.* Et libro VII. Methodi idem ex diſſectionibus ad oculum patere ſcribit. Quamobrem apud Homerum Odyſſeæ ξ, Emæus ſubulcus, ille ὄρχαμος ἀνδρῶν, herum ſuum Ulyſſem, ſed ignotum, & à longis erroribus reducem, excepturus epulis, queritur porcellos tantùm ſibi eſſe reliquos ab ingluuie procorum, qui porcos adultos & opimos ipſi lurcabantur.

Ἔθι

Ἔσθιε νῦν, ὦ ξεῖνε, τὰ δὲ δμώεσσι πάρεστι
Χοίρε᾽· ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσι.
Comede nunc hoſpes, hi ſeruis ſuperſunt
Porcelli: cæterùm pingues ſues comedunt proci.

Manifeſtè porcellos tamquam viliores relinqui ſeruis ait, perfectos autem ſaginatoſque ſues, ceu delicatiora menſæ fercula, à ſponſis Penelopes vindicari.

Galenus commento IV. ad Hippocratem de Victu acutorum, hoſce verſus Homeri laudat, ſed non rectè capit. Primò enim *χοίρεα* eſſe putat porcos admodum exiles, cuiuſmodi Varro tradit eſſe qui naſcuntur hyeme propter frigora, & quòd matres aſpernentur propter exiguitatem lactis; ideoque paſſim à Græcis *ὀψίγονα, καὶ λειπογάλακτα*, & à Rhetoribus *μετάχοιρα* nuncupantur. Deinde *σιάλους σύας* ait eſſe *τοὺς ὑπερπλείους*, id eſt, vergentis ætatis, & effœtos: ac procos inſipientis palati accuſat, & eſſe inquit *ἀναισθητοτάτους εἰς διάγνωσιν εὐπέπτων τε ἅμα, καὶ ἡδέων ἐδεσμάτων*, *ſtolidiſsimos in dignotione facilium concoctu & ſuauium edulorum.*

Verùm Euſtathius ad Homeri locum iam citatum, ex Ariſtophane Grammatico rectiùs docet *σιάλους* dici *τελείους καὶ εὐτραφεστέρους*, id eſt, adultos, & qui iuſtum magnitudinis modum obtinent, ac benè curatos; vnde etiam

ab

Digitized by Google

ab Homero ζατρεφέες appellantur. His opponuntur δέλφακες, & χοῖροι ſiue χοίρεα, quæ ſunt, vt ipſe Ariſtophanes loquitur, ἔτι ἁπαλὰ καὶ ἔνικμα, adhuc mollia & humecta. Sic apud Athenæum libro IX. Pherecydes γαλαθηνοῖς, id eſt ſubrumis, opponit τὰ τέλεα, quæ perfectæ ſunt ætatis. Unde ſi apud Homerum σίαλοι ſint τέλειοι, etiam χοίρεα his oppoſita erunt γαλαθηνά.

Cùm verò cibus dicatur præſtans aut reſpectu roboris quod confert, aut reſpectu valetudinis cui conducit, in vtroq; adultiores ſues porcellis antiſtant. Ad primum quod attinet, porcelli minùs validi ſunt, iuxta ſententiam Hippocratis, qui τὰ γαλάθηνα κρέα τοῖς ἰσχυροτέροις, id eſt, lactantium carnes valentioribus opponit. Valetudini quoque minùs conferunt, eò quòd humiditate nimiâ ſcateant. Hippocrates libro II. de Victus ratione: Χοίρεα τῶν συείων βαρύτερα· φύσει γὰρ ἔυσαρκον ὂν τὸ ζῶον καὶ ἄναιμον ὑπερβολὴν ὑγρασίης ἔχει, τέως ἣν νέον ᾖ. *Porcellorum carnes ſuillis ſunt grauiores: hoc enim animal naturâ carnoſum & exangue, quamdiu tenellum eſt, ſuperabundantem habet humiditatem.* Idem ſuprà ex Galeno docuimus, qui prętereà addit, porcellorum carnes minùs alere, εἰκότως, inquit, καὶ ἧττον τρέφουσι. Tamen guſtu titillant. Hinc in illis multi

ſuas delicias ponunt. Certè referunt, Angliæ Regem Henricum VIII. illum virûm ac virtutum omnium acerbum cinerem, ad ſummas dignitates nullius pretij hominem euexiſſe non aliam ob cauſam, quàm quòd illi appoſuiſſet porcellum aptiſſimè aſſum, quo cibi genere potiſſimùm delectabatur; in hoc imitatus Perſarum Reges, qui, vt eſt apud Athenæum libro IX. præmijs afficere ſolebant eos qui delicatiorem cibum obtuliſſent.

Qua verò ætate potiſſimùm ſint eligendi, ab eodem Galeno diſcere licet. Optima, inquit, caro ad voluptatē & ad concoctionem eſt ſuum ætate mediocrium: nam probum ea generat ſanguinem. Peſſima verò eſt vetuſtiſſimi ſuis caro, & recèns editorum, ſi comedatur. Hoc enim omnium, quæ quidem homo comedit, animalium terreſtrium humidiſſimam habet carnem: & propterea ſupra modum humida caro recèns natorum pituitam plurimam generat. Et libro de Cibis boni & mali ſucci præterea explicat, quæ cuiq; ætas conueniat. Ex animantibus, ait, quorum natura ad bonos humores gignendos aptiſſima eſt, ſues mediocris ętatis habentur. Qui enim ad ſummum creuerint hominibus vigentis ætatis, ſeque exercentibus: qui verò adhuc increſcunt, ijs quorum ætas inclinat,

nat, idonei ſunt. At porcellorum caro excrementitia eſt. Simeon Sethi clariùs explicat quænam ætas ſit habenda pro mediocri; & ſuem, qui alimentum tantopere Galeno laudatum præbeat, eſſe vult anniculum. Deinde addit: Οἱ δὲ δέλφακες, ἅτινα ὀνομάζουσι λακτενδόπουλα, ὑγροί εἰσιν, καὶ περιττωματικοὶ, καὶ οὐχ οὕτως εὔχυμοι· διὸ οὐδὲ κεχρῆσθαι δεῖ τούτοις, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς τῶν χοίρων, ὡς ἔφλω εὔχυμος. Poſtrema verba mendoſa ſunt. Interpres legiſſe videtur ὡς οὐκ εὐχύμων. Ego legerim, οὐχ οὕτως, ὡς ἔφλω, εὐχύμων. *Porcelli, quos Græco-Barbari Lactendopula vocant, humidi ſunt, & excrementitÿ, nec adeò boni ſucci: quamobrem haut bonum eſt ÿs vti, quemadmodum nec vetuſtis ſuibus, vt qui non adeò boni ſint ſucci.* Sed vniuerſim ſummus ille naturæ genius omnem ſuillæ carnis vſum breui decreto circumſcribit, quod ſuprà ex libro IV. de Victu in acutis retuli.

Verùm ἅλις ὑός. Idem cibus, licet delicatiſsimus, ſi crebrò repetatur, nauſeam parit. Itaque aliud ferculum apponam, ſi priùs monuero, præſtantiam ſuccidiæ à regionibus cenſeri. Menapiorum pernæ olim vt etiam nunc in delicijs habitæ. Sed eas ſuperabant Ceretanæ; & his meliores quoque fuiſſe videntur Cantabricæ. Nam Strabo libro III. Ceretanarum pernarum præſtantiam indi-

cans, eas cum Cantabricis comparat. Κεῤῥετανοὶ, inquit, Ἰβηρικοῦ φῦλον, παρ' οἷς πέρναι διάφοροι συντίθενται ταῖς Κανταβρικαῖς ἐνάμιλλοι πρόσοδον οὐ μικρὰν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσι. *Cerretani Hiſpanicæ gentis, apud quos pernæ conficiuntur eximiæ, & quæ cum Cantabricis certent, prouentumq́; non exiguum iſtis hominibus præbent.* Martialis lib. XIII. Epigrammate LIII.

Ceretana mihi fiet vel miſſa licebit
De Menapis, lauti de petaſone vorent.

Athenæus etiam libro XIV. meminit pernarum Cantabricarum, & hunc Geographi locum citat. Atque in vniuerſum Hiſpania laudatur à bonitate ſuillæ. *In Luſitania*, inquit Varro lib. II. de Re ruſticâ, *ſus cùm eſſet occiſus, Attilius Hiſpanienſis, minimè mendax, & multarum rerum peritus in doctrinâ, dicebat L. Volumnio Senatori miſſam eſſe offulam cum duabus coſtis quæ penderet III. & XX. pondo, eiuſque ſuis à cute ad os pedem & tres digitos fuiſſe.* Strabo lib. V. refert, in eâ Italiæ parte, quam Liguriam appellabant, tantas fuiſſe glandiferarum arborum ſyluas, vt ex porcorum gregibus qui ibi paſcerentur, Roma ferè aleretur. Polybius author longè grauiſsimus eidem adſtipulatur libro II. *Glans*, inquit, *quàm largâ copiâ in quercetis proueniat, quæ totis illis campis per varia internalla cernuntur, ſic facilè intelligas. Nam cùm*

plurimos

plurimos Itali homines porcos mactent, tum vt priuatim illis victitent, tum vt inconditis militaribus reponant, maximam eorum copiam hæc planities ſubminiſtrat. Idem Geographus libro IV. tradit, optima ſalſamenta ſuillarum carnium ex Sequanis Romam deferri. Et eas ταριχείας ſiue ſalſamenta videtur intellexiſſe Varro libro II. Rei ruſticæ capite IV. *Succidias Galli optimas & maximas facere conſueuerunt. Optimarum ſignum eſt, quòd etiam nunc quotannis è Galliâ apportantur pernæ tomacinæ, & tæniacæ & petaſones.*

CAP. VII.

De bubulâ.

SUillum pecus, vt ſuprà diximus, præter eſcam nihil habet, quo nobis proſit. Contrà boues, vt omittam quæ ad vitæ ſuſtentationem dum viuunt ipſæ, conferunt, etiam corporis ſui figurâ declarant ad aliud ſe natas eſſe, quàm ad lanienam. Nam ceruices ad iugum formatæ, tum vires & latitudines ad aratra extrahenda, iuuandoſque in opere ruſtico hominum labores à naturâ datæ videntur. Denique *tanta*, inquit Cicero lib. II. de

Naturâ deorum, *putabatur vtilitas percipi ex bobus, vt eorum viſceribus veſci ſcelus haberetur.* Et hoc ferreæ ætatis initium, cùm vt Aratus ait,

Πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων.

Impia cum cæſis gens eſt epulata iuuencis.

Tamen Heroum conuiuijs vbique Homerus apponit, in tantum, vt illis temporibus ſolemniorum epularum fundus & fundamentum in carne bubulâ fuiſſe videatur. Et apud eumdem Agamemnon Aiacem poſt ſingulare certamen tergo bubulo honorabit. Hinc apud Athenæum libro VII. Ananias cum primis vetuſtiſsimus eam aſſerit numquam non iucundam eſſe; cùm tamen in omni genere ciborum, alius alio tempore probetur: Βοῦς δὲ πιανθεὶς, δοκέομαι, καὶ μεσέων νυκτῶν ἡδύς. *Bos autem opimus, vt arbitror, & medijs noctibus ſuauis eſt.*

Illius occidendi authorem Prometheum Plinius facit libro VII. Naturalis hiſtoriæ, capite LVI. Theon Arati Scholiaſtes primos id feciſſe ſcribit Athenienſes. Cùm verò ſummis atque infimis eumdem victum tolerantibus huic pecori tanta ſtrages inferri nō poſſet abſque detrimento agriculturæ, ei conſeruando legem tulerunt. Varro lib. II. de Re ruſticâ cap. V. Hic ſocius hominum in opere ruſti-

ruſtico, & miniſter Cereris: ab hoc antiqui manus i a abſtineri voluerunt, vt capite ſanxerint, ſi quis occidiſſet: quâ in re teſtis Attice, teſtis Peloponeſus. Vide etiam Ælianum libro v. Variarum hiſt. cap. xiv. Hinc in Buphonijs ſacris, vbi rei olim geſtæ imago repræſentabatur, apud Athenienſes profugo bouis percuſſore, de ſecuri, quâ cædes facta erat, iudicium peragebatur, ne quiſquam impunè vim huic animali afferri licere arbitraretur. Id latiùs in libro de Feſtis Græcorum oſtendi; atque eâ de re inſignis extat locus apud Porphyrium libr. II. περὶ Ἀποχῆς, tùm cùm illa ſcriberem à me non animaduerſus.

CAP. VIII.

De naturâ & temperie carnis bubulæ.

GAlenus cibis boni ſucci carnes bubulas adnumerat. Nam libro περὶ Εὐχυμίας, καὶ κακοχυμίας, cum in animalium pedeſtrium genere primas ſuillæ tribuat, hœdinę ſecundas, vitulinæ tertias; deinde ſuadet vt à cæteris ſe abſtineat, qui boni ſucci alimentum expetit, ἀπέχεσθαι κελεύω, τὸν εὐχυμίας προνοούμενον, τῶν δὲ ἄλλων πεζῶν, inquit, τῆς ἐδωδῆς. *Ab aliorum*

pedeſtrium eſu abſtinere eum iubeo, quiſquis ad bonum ſuccum attentus eſt.

Vulgò nunc plurimus illius vſus, vt operæpretium ſit, vnumquemque vno in loco videre, quid de eâ veteres Medici ſcripſerint. Hippocrates libro II. de Victus ratione: Βόεια κρέα ἰσχυρὰ, καὶ στάσιμα, καὶ δύσπεπτα τῇσι κοιλίῃσι. *Carnes bubulæ validæ ſunt, & aluum ſiſtunt, & difficulter in ventriculis concoquuntur.* Libro de Affectionibus bubulas ait eſſe graues; & IV. de Victu acutorum: Τὰ μὲν γὰρ μελαγχολικὰ καὶ παροξυνθείη ἂν παθήματα ἀπὸ βοείων κρεῶν ἐδωδῆς· ἀνυπέρβλητος γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν, καὶ οὐ τυχούσης κοιλίας καταπέψαι. *Melancholicæ affectiones ab eſu carnis bubulæ exacerbantur: inſuperabilis enim eius natura eſt, nec cuiuſuis eſt ventriculi eam concoquere.* In eandem planè ſententiam concedit Galenus, vt non immeritò Hippocratis enarratorem vbique ſe profiteatur. Τὰ δὲ βόεια, inquit, κρέα τροφὴν μὲν καὶ αὐτὰ δίδωσιν οὐκ ὀλίγην, οὔτ' εὐδιαφόρητον. αἷμα μὲν τοι παχύτερον ἢ προσήκει γεννᾷ. εἰ δὲ καὶ φύσει τις εἴη μελαγχολικώτερος τὴν κρᾶσιν, ἁλώσεται τινὶ παθήματι μελαγχολικῶν ἐν τῇ τούτων ἐδωδῇ πλεονάσας. *Bubulæ verò carnes alimentum quidem & ipſæ tribuunt non exiguum, nec facilè diſſolubile. ſanguinem quidem gignit craſſiorem quàm conuenit. Si verò quis etiam naturali temperamento ſit melancholicus,*

iiſque

ijſq́ue crebrò vtatur, aliquo affectu melancholico corripitur. Palus, Aëtius, & Oribaſius magiſtri ſui verba ſublegerunt, & mentem expreſſerunt. Nec aliò abit Simeon Sethi, cæterùm his accuratior, Bubula, inquit, caro plurimum nutrit, & qui ex eâ gignitur ſanguis ſupra modum craſſior eſt. Difficulter etiam concoquitur & diſtribuitur; ſed ſi concoquatur, abundè nutrit. Et ſi cum ouillâ carne comparetur, frigida eſt, ſanguinemq́ue melancholicum gignit. Huius carnis ius ventris fluxus ex flauâ bile compeſcit. Si quis comedere expetat, eius noxæ, quæ timetur futura, medeatur cum aceto, allijs & rutâ intingens.

Arabes omnes vno ore Græcis aſſentiuntur. Iſaac Uniuerſalium diætarum cap. XIII. & partic. *Sanguinem generat groſſumq́, turbidum, & melancholicum, multumq́, nutrimentum inobediens digeſtioni, tardeq́, de ſtomacho eijcitur, & à membris difficulter diſſoluitur, & ventrem conſtipat.* Haly Abbas V. Theoricæ capite XXI. *Vaccinæ carnis nutrimentum plurimum & groſſum, & digeſtioni difficile, nigram generat choleram, maximè quod completorum ſit animalium. Si hanc homo comederit, & ſui naturâ ad choleram declinat nigram, melancholici illi proueniunt morbi.* Rhazes libro III. ad Manſorem capite IX. *Caro vaccina craſſa eſt, multumq́ue nutrit; ſanguinem*

 quoque

quoque ſpiſſum ac craſſum generat. Neque conuenit niſi his qui multo vtuntur exercitio: à cuius comeſtione abſtinere debent quibus melancholicæ accidunt ægritudines. Idem XXIII. Continentis capite DCCIII. *Caro vaccina abundanter nutrit, tamen generat humorem groſſum declinantem ad nigredinem, & ſi eâ vtitur in cibo melancholicus per naturam, frequenter patietur morbos melancholicos.* Auicenna fen I. primi, capite XV. *Caro vaccina eſt groſſi nutrimenti, & multi, & mali.* & capite CXLVI. *Caro vaccina plurimi eſt nutrimenti, groſſa, melancholica, generans ægritudines melancholicas.* Paria ſcribit Auerrhoes V. Colligit. adeò vt omnes, non vtrùm ita res haberet inquiſiuiſſe, ſed veluti maiorum præiudicio victi, in eamdem ſententiam pedibus iuiſſe videantur.

CAP. IX.

Ampliùs de naturâ bubulæ, & quibus conueniat.

COmmunis ergo ſententia bubulam eſſe frigidam & ſiccam, ideoq; ad reſtauranda humidi innati detrimenta inhabilem, ventriculo rebellem, concoctu difficilem, craſ-

ſum

ſum generare ſanguinem & melancholicum, qui melancholicos proritet affectus in ijs qui naturâ ſint melancholici. Adeò non vno peniculo bubula funditus è lautorum menſis euerritur.

Verùm hęc qualitatum finitio ad examen eſt reuocanda. Galenus bubulam ſtatuit ſuillâ multò ſicciorem: vnde cùm ſuilla humanæ carni ſit perſimilis, procul dubio bubula reſpectu noſtri ſicca meritò dicetur. Sed alterius qualitatis exceſſum non adſignat: quin libro XI. de Simplicium medicamentorum facultate, calorem moderatum, & æquabili temperamento propinquiorem illi tribuere videtur. Et ſi verum eſt quod aſſerit Ariſtoteles III. de Partibus animalium capite VI. *ἡ πολυαιμία θερμότητος σημεῖον, ſanguinis copia caloris indicium*, non eſt quòd bouem temperamento frigidum dicamus; cùm, vt ſcriptum reliquit Hippocrates II. de ratione victus, ſit *ζῶον πολύαιμον, Animal multo ſanguine præditum.* Nec eſt cur ob temperiem vitæ noſtræ principijs aduerſam eius carnes adeò noxias exiſtimemus. Quin Celſus libro II. cap. XXIV. inter ea quæ ſtomacho aptiſſima ſunt, ex domeſticis animalibus recenſet bubulam; & cap. XXVIII. eamdem reponit in numero eorum quæ in ſtomacho minimè vitiantur.

Cæte-

Cæterum in hac re nihil abſolutè ſtatui poteſt, ſed diſtinctio facienda iuxta naturam hominum qui carne bubulâ vtuntur, & iuxta naturam ipſorum bonum ex quibus ea ſumitur. Atque ad primum quod attinet, iuuenibus bono habitu prædito, & robuſto ventriculi calore, conuenientius eſt alimentum, quàm mullus aut accipenſer. Quod etiam docet Galenus, cùm eam ſuillæ carnis & bubulę proportionem facit, vt iuuenibus rectè valentibus, quibus caro ſuum ętate florentium conuenit, ijſdem quoque conueniat caro boum, qui id ætatis nondum attigerunt. Ὥσπερ ἐν τοῖς ὕσιν, inquit, οἱ κατὰ τὴν ἀκμαστικὴν ἡλικίαν ἐπιτήδειοι τοῖς εὐεκτικοῖς νεανίσκοις εἰσὶν, οὕτω τῶν βοῶν οἱ πρὸ τῆς ἀκμῆς. *Quemadmodum ſues ætate vigentes conueniunt iuuenibus benè habitis, ſic boues ante vigorem.* His adde vitæ genus, conſuetudinem, exercitia, quę in nonnullis leuiorem materiem corrumpere poſſent; ea efficiunt, vt ab ijſdem ex bubulâ alimentum laudabile capiatur. Unde meritò Simeon Sethi: Λυσιτελεῖ δὲ μόνοις τοῖς ἔχουσι θερμοτέραν τὴν γαστέρα, καὶ τοῖς σφοδρῶς γυμναζομένοις, καὶ ἀμέτρως. *Expedit ſolis ijs qui ventrem habent calidiorem, ac valdè & ſupra modum exercentur.* Neque enim ex palati tantùm ſenſu varianda victus ratio; ſed aliarum quoq; circumſtantiarum momentis eſt

modu-

modulanda. Hinc quæ Trimalcioni ſapiunt, & conferunt, ea nonnumquam

Squallidus in magnâ faſtidit compede foſſor.

CAP. X.

De electione bubulæ.

ALtera differentia eſt à naturâ ipſorum boum, quæ ſpectatur è ſexu, ætate, regione, pabulo. Ad ſexum quod attinet, mares alimenti copiâ, ſucci bonitate, & temperamenti competentiâ fæminis antecellunt. Tauros gentium conſenſus à menſis ablegauit. Expediret etiam vaccas damnari poſt trimatum, & quæ marem admiſerunt: nam præter ſucci prauitatem, etiam ſexus ratione frigidiores ſunt. Certè Ægyptij & Phœnices citiùs humanas carnes guſtaſſent, quam vaccinas, ſi Porphyrio credimus II. περὶ Ἀποχῆς. Παρὰ γοῦν Αἰγυπτίοις, inquit, καὶ Φοίνιξι, θᾶττον ἄν τις ἀνθρωπείων κρεῶν γεύσαιτο, ἢ θηλείας βοός. Quamuis Herodotus libro II. bubulam Ægyptiorum Sacerdotum cibum eſſe memoriæ prodat. Ergo ratione ſexus reliqui ſunt cibo vtiles Exſecti ſiue caſtrati, & Tauræ. Quantam corporibus mutationem afferat caſtratio, ſuprà

prà docui. Hoc obiter hîc addo, Varronem iubere caſtrare ante bimatum; quia difficulter, ſi aliter feceris, ſe recipiunt: qui autem poſteà caſtrantur, duri & inutiles fiunt. Verùm ſuauiores fore carnes arbitror, ſi teneri, & ſub vberibus caſtrentur, quod ex Magone vetuſtiſſimo rei ruſticæ ſcriptore tradit Columella libro VI. capite XXVI. Poſt florem ętatis caſtrati, etiamſi ſaginentur, multùm Taurinæ virulentiæ ac duritiæ retinent. Quippe hoc animal etiam anniculùm generat, vt author eſt Ariſtoteles libro VI. de Hiſtoriâ animalium cap. XXI.

Taurę ſunt vaccæ ſteriles. ita Varro lib. II. de Re ruſticâ, capite V. Columella lib. VI. capite XXII. & Feſtus. Ut has non temerè faſtidiamus, exemplo nobis eſt apud Homerum Odyſſ. Υ. Philætius, qui numero iſti fruges conſumere nato, ſponſis inquam Penelopes rem gratam facturus venit,

Βοῦν στεῖραν μνηστῆρσιν ἄγων καὶ πίονας αἶγας,
Adducens tauramq́; procis, pingueſqúe capellas.

Secunda differentia ſumitur ab ętate: eius gradus ſunt quatuor. Varro libro II. cap. V. *In bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor: prima vitulorum, ſecunda iuuencorum, tertia boum nouellorum, quarta vetulorum.* De vetulis ſeorſum agemus. Ex ſecundâ & tertiâ ætate *τομίας* ſiue

ſiue caſtratos recipio, & tauras. Nam tauros etiam anniculos reiecerim: quippe iam tum venerem meditantur. In trimatu autem ætatis vigorem obtinent, vt eſt in Geoponicῶν libro XVI. Vaccę omnium deterrimæ; & ſenio prauitas augetur. Quanto igitur ſalutis humanæ diſpendio etiam effętas auaritia lanio deſtinat. Denique in vniuerſo boum genere, vetulorum carnes durę, ſiccæ, fibroſę, pannuceę, & concoctioni rebelles ſunt. Media & florens ętas ſuppeditabit quod eligere queas.

Tertiò, quibus regionibus nati ſint plurimùm refert. Veteres olim boni generis boues in Italiâ & Galliâ ducebant. Tranſmarinos autem Epiroticos reliquis omnibus anteponebant, adeò vt, teſte Varrone, propter dignitatem amplitudinis, & coloris eos ad victimas farcirent, & ad Deorum ſupplicia ſeruarent. Ac verò quanta boum præſtantia fuerit apud Gentem, eorum curæ ſedulò incumbentem, oſtendit Ariſtoteles libro VIII. de Hiſtoriâ animalium capite VIII. vel vt alij diſtinguunt capite X. Αὐξάνονται δὲ ὅταν πλείω ἔτη ἀνόχευτοι ὦσι. Διὸ οἱ ἐν τῇ Ἠπείρῳ τὰς καλουμένας Πυῤῥίχας βοῦς ἐννέα ἔτη διατηροῦσιν ἀνοχεύτους. καὶ καλοῦσιν ἀποταύρους, ὅταν αὔξονται. Τούτων δὲ τὸ πλῆθος εἶναί φασι περὶ τετρακοσίους ἰδίους τῶν βασιλέων ἐν

ἄλλῃ

ἄλλῃ δὲ ζῆν χώρα οὐ δυνάσθαι, καί τοι πεπειρᾶσθαι τινάς. *Creſcunt cùm plures annos veneris expertes ſint. Idcircò Epirotæ vaccas, quas vocant Pyrrhichas, annos nouem coitu arcendas curant; & dum creſcunt Atauras appellant. Aiunt eas eſſe numero circiter quadringentas Regum peculiares: alijs locis viuere non poſſe multorum experimento.* Meminit etiam ταύρου Πυρρίχου Theocritus Idyllio IV. Et licet, vt notat Scholiaſtes, hoc nomine rufus intelligi queat; tamen alij de hoc genere boum acceperunt, atque à Rege Pyrrho dictos, & reliquias eſſe boum Gergonis exiſtimarunt. Τίνες δὲ, inquit, τὸν Πύῤῥιχον Ἠπειρωτικὸν ἤκουσαν ἀπὸ Πύῤῥου τοῦ ἐκεῖ βασιλεύσαντος. Δοκοῦσι δὲ οἱ βόες ἐκεῖνοι λείψανον εἶναι τῶν Γηρυονείων. *Aliqui Pyrrhichum Epiroticum audiunt à Pyrrho Rege. Videntur autem boues iſti reliquiæ Gergoneorum.* Et hodie Poloni bubulam ſuam mirificè prædicant, illudque Martialis in eius laudem flectunt:

Inter aues turdus, ſi quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima boues.

Apud Anglos etiam oppidò delicata fertur. Nos boues Friſios laudamus. Et in agro Furnenſi apud Flandros ita præſtare creduntur, vt vulgò *Furnenſium perdicum* nomine celebrentur. Adeò omnium animantium corpora regionum ſitus variè concinnat.

Denique pabulum, paſcendique ratio non exi-

exiguam diuerſitatem facit. Vnde Galen. καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὅσα τὰς οἰκείας ἀφθόνως ἔχουσι τροφὰς, πολὺ βελτίω σφῶν αὐτῶν εἰς ἐδωδὴν γίνονται· καθάπερ καὶ χείρω τ᾽ ἀναντία. *Et aliorum animalium, quibuſcumque familiare pabulum & proprium abundè ſuppetit, ad eſum longè meliora ſeipſis euadunt; quemadmodum deteriora quibus è contra accidit.* Ita vituli ſalubriores guſtuque iucundiores ſunt, ſi probo lacte alantur: nec aliud Gandenſes tantopere commendat, quàm peculiaris ars & cura ſaginandi. Sic boues manifeſtò fiunt obeſiores, ſuccique laudabilioris, dum virentes herbæ in ſemen turgeſcunt. Et Oribaſius libro 1. Synopſeos boues ait eſſe optimos cùm herba fructum fert. Hęc ſi deficiant, fruſtrà impendas curam denſo diſtendere pingui: vbi ſuppetunt, vltrò pingueſcunt. Et ſic Furnenſes noſtri boum ſuorum opimitatem mollibus lætiſque pratis acceptam referre debent. Pingueſcunt etiam ijs quæ flatum gignunt, vt eruo, fabâ freſâ, atque ipſâ fabarum herbâ, quod docet Ariſtoteles loco ſuperiùs allegato. Et his ferè momentis, alimenti quod ex bubulo genere capeſſimus, bonitatem iuxtà & prauitatem penſitamus.

CAP. XI.

De carne vitulinâ.

AVicenna fen. III. primi, doctrinâ II. capite VII. inter cibos boni ſucci, & ad ſanitatis conſeruationem aptos, carnes vitulinas maximè commendat. Nam cùm bubulæ ſint æquo frigidiores & ſicciores, id vitium vitulinis nondum aduenit, quæ beneficio ætatis moderatam inter humidum calidumq; temperiem, ac naturæ noſtræ familiarem obtinent. Omnia enim animalia ſecundùm ſpeciem, quò ortui viciniora ſunt, eò & calidiora, & humidiora cenſentur, ac per ætatum gradus frigidiora & ſicciora euadunt. Hæc autem temperamenti conuenientia, & ſubſtantiæ modus minùs durus efficit, vt eorum carnes facilè concoquantur, & in bonum ſanguinem conuertantur. Idem affirmat Rhazes XXIII. Continentis, Haly-Abbas V. Theoricæ capite XXI. *Caro,* inquit, *vituli naturâ ſicca cum ætatis humiditate, complexionem temperat in humido & ſicco, ideoque cibus eſt laudabilis.* His etiam adſtipulatur Auerrhoes V. Colliget. Porrò in vitulorum genere, ſi alimentum ſpectemus

ctemus, nulla ferè ſexus ratio habetur; niſi quis dicere velit mares feminis eſſe calidiores & minùs humidos. Sed primis menſibus in alimento diſcrimen hoc à ſexu vix percipi arbitror. Sed quod ab ætate ſumitur, nimis eſt obuium, quàm vt conſilio egeat. Nam quis ſtomacho tam firmo, vt vitulorum recèns editorum, & adhuc à matre madentium carnes ſine faſtidio comedat? Quiſquis apponere volet, moneo ſimul peluim afferat. Mucus eſt, non caro. Igitur antequam in vſum menſæ veniant, ſint ad minimum bimeſtres, aut paullùm vltra citráue eam ætatem conſiſtant. Nam Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum capite I. carnes vituli lactentis ſex vel octo hebdomadarum, aſſatas vt optimas tum ad concoquendum, tum ad ſuccum bonum generandum, tum ad nutriendum commendat. In ſecundo ætatis gradu ſunt iuuenci, & iuuencæ ſiue iunices. Temperies eorum ſiccior eſt quàm vitulorum, humidior tamen quàm boum. Et alimentum pręſtant non illaudati ſucci ante admiſſuram, aut certè antequam admiſſuræ habiles ſint. Quod etiam Heſiodus affirmat; qui in Operibus & diebus, ruris opes & delicias enumerans non omittit

Καὶ βόος ὑλοφάγοιο κρέας μήπω τετοκυίας.
In ſyluis paſtæ, nondum enixæq; iuuencæ
Carnem.

Conuenit maximè iuuenibus qui bono corporis habitu ſunt præditi. Itaque vitulorum carnes non modò ſalubres, ſed in tantũ quoque ſuaues ac palato gratas vſus inuenit vt ne in his nimium gula luxuriaret, tandemque ſocius hominibus in opere ruſtico, & Cereris miniſter deficeret, Imperator Valens lège per Orientem latâ cauere debuerit ne quis vitulorum carnibus veſceretur.

CAP. XII.

De ouillâ.

E feris pecudibus primùm oues comprehenſas ab hominibus, & manſuefactas antiqui crediderunt, & propter vtilitatem & placiditatem. Earum tamen carnes ad cibum rarò menſis adhibuerunt. Nam cùm lacte, caſeo, lanâ vitæ neceſſitatibus largè ſuccurrerent, diù ab ijs manus abſtinendum cenſuerunt. Et ſanè videtur huic animali ita comparatum à naturâ, vt mortuum nihil habeat

beat quod magnoperè ſit expetendum, quaſi nobis ſufficere debeat quòd à viuo tot commoda percipiamus.

Quippe caro arietis, hircinæ affinis eſt, & vt concoctu difficilis, ita ſucci vitio, & odoris fœditate deteſtabilis. Nec melior eſt ouilla, in quâ ſpeciei ſimul & ſexus temperies frigida nimiùm & humida nutrimenti prauitatem auget. Hinc mucoſi lentique humores copiam offendas etiam per ipſas muſculorum fibras diffuſam. Atque ætate hæc vitia creſcunt. Ideò ſi annum exceſſerit in vniuerſum damnat Simeon Sethi: Τὸ προβάτειον κρέας περιττωματικόν ἐστι, καὶ κακόχυμον· κρείττονα δὲ τῶν προβάτων τὰ ἐνιαύσια· τὰ δὲ ὑπὲρ ταῦτα, καὶ δύσπεπτα, καὶ κακοχυμώτερα. βλάπτει δὲ μᾶλλον τοὺς ὑγροστομάχους, καὶ τοὺς φλεγματικούς. *Ouilla ſuperfluitatum plena eſt, maliq́ue ſucci: melior eſt annicula; quæ verò ſuper hanc eſt, difficulter concoquitur, & deterioris ſucci; nocet magis his qui ſtomacho ſunt humido, & pituitoſis.* Ergo vetularum ouium caro durior eſt, & ſucci prauioris: vnde qui eâ temerè vtuntur, ex humorum corruptelâ in febres aut dyſenteriam incidunt. Accedit ad hanc prauitatẽ, quòd, vt author eſt Hippocrates, oues morbo ſacro plerumque tententur: vt mirum videri meritò poſſit, quòd non ve-

tulas tantùm, ſed crebro etiam partu effætas certo anni tempore in lanarium ducere per ciuitatum leges permittatur.

Sed neq; agninæ ad ſanitatis tutelam commendari poſſunt, ob inſignem exceſſum humiditatis; quamuis non negandum quin ouillæ pluribus abundent excrementis, & ſint ſucci deterioris: quod docet Galenus III. de Alimentorum facultatibus: ὑγροτάτην δ' ἔχουσι, καὶ φλεγματώδη σάρκα καὶ οἱ ἄρνες· ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν προβάτων σὰρξ καὶ περιττωματικωτέρα τέ ἐστι, καὶ κακοχυμωτέρα. *Agni carnem habent humidiſſidam, & pituitoſam; ouium verò excrementoſior eſt, & ſucci deterioris.* Atque id fortè voluit Hippocrates II. de Victus ratione, cùm ait, *agninas ouillis eſſe leuiores.* Τὰ δ' ἄρνεια κουφότερα τῶν οἴων. Præterea Galenus libro de Cibis boni & mali ſucci, ἡ δ' τῶν ἀρνῶν σὰρξ ὑγρὰ, καὶ γλίσχρα, καὶ βλεννώδης ἐστι. *Agnorum caro humida eſt, viſcida, & mucoſa.* Et libro de Attenuante diætâ, ex terreſtribus animalibus genus omne ouium non vndequaque laudabilis eſſe alimenti affirmat: agnorum verò eſum propter inſignem humiditatem eſſe fugiendum. Nam cùm omnium animalium recens in lucem editorum carnes humidę ſint & mucoſæ, eò magis eorum quæ ſuapte naturâ ſunt humidiora. Galeno concinunt Oribaſius lib. II. Collect.

lect. capite XXVIII. Aëtius libro II. capite CXXI. & Auerrhoes V. Collig. in ijſdem *ſuperfluam humiditatem* damnat, quâ vitulinas carere teſtatur. Quare nec apud antiquos vllo in pretio fuerunt, vnde Horatius libro I. Epiſtolâ XV. viliſſimis cibis eas adnumerat.

——— Patinas cænabat omaſi,
Vilis & agnina.

Quo loco Mænij ſcurræ cuiuſdam edacitatem perſtringit, quæ tanta erat, vt cùm epulæ lautiores carioreſque eum deficerent, maximam ſibi viliſſimarum copiam apponi curaret. Et apud Athenæum libro IX. ex Antiphane inducit quendam interrogatum quâ carne libentiùs veſceretur, ita reſpondentem,

Ε'ις εὐτέλειαν, τῶ προβάτων μθὺ ὄις ἔνι
Μήτ' ἐρία, μήτε τυρὸς, ἀνερ` φίλτατε.

Ad vilitatem quidem ouium, quibus
Nec lana eſt nec caſeus, vir optime.

Nec tamen in vniuerſum carnes agnorum eſſe damnandas arbitror, penituſque delendas è cenſu alimentorum. Nam vtiles eſſe queunt ijs qui temperie ſunt calidâ, & ſtomachum habent impensè ſiccum; & præſertim anniculorum, qui venerem tamen ex-

perti nondum ſint : nam concoctu faciliores ſunt, eò quòd redundantem humorem ætas aliquantum decoxerit. Id etiam innuere videtur Simeon Sethi, cuius locum, quia corruptus, hîc adſcribam prout eſſe legendum arbitror : Τὰ τῶν ἀρνῶν κρέατα συμμέτρως μὲν εἰσι θερμὰ, περιττωματικὴν δὲ ἔχει ὑγρότητα, καὶ διὰ τοῦτο βλάπτει τοὺς ὑγροτέραν ἔχοντας κρᾶσιν, λυσιτελεῖ δὲ τοῖς ξηροτέροις. Καὶ ὅσῳ μὲν νεαρώτερον, τοσούτῳ καὶ δυσπεπτότερον καὶ ὑγρότερον. Ὅσῳ δὲ μεῖζον, τοσούτῳ καὶ εὐπεπτότερον, καὶ ἧττον ὑγρόν. *Agnorum carnes moderatè calidæ ſunt, ſuperfluam verò habent humiditatem. Atque ob id nocent ijs qui humidiore ſunt temperamento, conuenit autem ſicciorибus. Quantoq́ iunior agnus fuerit, tantò difficiliùs eius caro concoquitur, & humidior eſt. Quantò autem maior, tantò meliùs concoquitur, & minùs eſt humida.* Atque ex his quodammodò patet, hoc pecus in cibos non eſſe adhibendum priuſquam alijs naturæ muneribus homini profuerit. Quod ſecuti Athenienſium Legiſlatores, interdixerunt eſum agni tenelli, & anniculo minoris, cui nec vulſa, nec tonſa lana fuiſſet. Παλαιὸς νόμος, μὴ σφάττειν πρόβατον ἄπεκτον ἢ ἄτοκον. Sic ex Philo, Choro, & Androtione Athenæus libro I. & libro IX. Deipnoſop. & poſt eum Euſtathius ad Homeri Odyſſ. ξ.

Igitur

Igitur vt hoc animal etiam in cibos placeret, à naturali habitu diſcedendum fuit. Solus enim veruex carnem laudibilis ſucci pręſtat, ac præſertim ſi non ſit anniculo maior. Nam circa tempus hoc, depoſitâ humiditatis abundantiâ, temperamenti mediocritatem, quandamque ſubſtantiæ teneritudinem obtinet, vt & naturæ noſtræ familiaris ſit, & concoctu minimè contumax inueniatur. Sed vt neque minorem quinque menſibus caſtrare oportet, ita ſi anniculo maior exſecetur, carnes habebit inſuauiores. Ætatis etiam progreſſu ſiccitas inualeſcit, quâ duriores euadunt. Verùm hæc plurimùm variant ob regionis & pabuli diuerſitatem. Sic in Alpibus, non procul à gente Carnorum, genus eſt veruecum tenerrimæ carnis, præ quâ vel altiles gallinarum pullos facilè contemnas. Et apud Hiſpanos non immeritò veruecina in delicijs eſt. Nam cùm in eorũ regione ſaltus & campi ſint, rore-marino, atque alio id genus odoratiſſimarum herbarum germine florentes, neceſſariò contingit,

Vt pecus occultum referat in lacte ſaporem,

& ſubſtantiam habeat longè ſolidiorem: quo fit, vt apud illos vna libra plus alimenti conferat, quam apud alias nationes ſeſquilibra.

 Porrò

Porrò generatim dicere licet, veruecis anniculi, aut paulò etiam maioris, aut ſaltem non vetuli carnẽ præſtantiâ nulli alteri quadrupedum concedere; quod etiam Turcæ non ignorant, qui eâ libentiſſimè veſcuntur, nec aliam lautioribus epulis frequentiùs adhibent.

CAP. XIII.

De caprinâ.

SUb caprino pecore hircos, capras, hœdos comprehendimus. Hircina caro calida eſt & ſicca, ſtomacho inimica, concoctu difficilis, & praui ſucci. Galenus eam his nominibus culpat, libro de Attenuante diætâ, capite VII. & Commentario CI. & CII. in quartum Hippocratis de Victu acutorum. Libro autem III. de Alimentorum facultatibus, capite II. ait in hunc modũ: Ἡ δὲ τῶν τράγων σὰρξ χειρίστη καὶ πρὸς εὐχυμίαν, καὶ πρὸς πέψιν. *Hircorum caro deterrima eſt, ſiue ſucci bonitatem attendas, ſiue concoctionem.* Galenum ſequuntur Oribaſius libro I. Ἐυπορίστων capite XXXIII. & libro

bro II. Collectionum capite XVIII. Paulus libro I. capite LXXXIV. Aëtius libro I. capite cxx. Ad hanc materiæ prauitatem fœtor accedit,ob quem ne guſtui quidem ſuauis eſſe poteſt. Quamuis,ſi Plinio credimus, virus non réſipere fertur, ſi panem hordéaceum, eò die quo interficiatur, ederit, laſérve dilutum biberit. Albertus Magnus id vitium corrigi tradit, & ſimul caloris acrimoniam inductâ frigidi humidique temperie retundi, ſi hircus adhuc tenellus, & antequam ſalire valeat, exſecetur: quod maturè opus facto eſt. Nam, vt author eſt Columella lib.v. de Re ruſticâ capite VI. menſium ſeptem ſatis habilis eſt ad procreandum: quoniam immodicus libidinis dum adhuc vberibus alitur matrem ſtupro ſuperuenit, & ideò celeriter, atque ante ſex annos conſeneſcit,quòd immaturâ veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhauriatur.

Caprina ad alendum validiſſima putatur à quibuſdam: & argumento eſt, quod ex Clitomacho, viro in Acadèmicâ Philoſophiâ maximo, & harum rerum diligentiſſimo,refert Athenæus libro IX. Thebanum quendam athletam omnes ætatis ſuæ homines robore virium ſuperaſſe non aliam ob cauſam, quàm quòd aſſiduò caprarum carne veſce-

veſceretur. Εὔτονοι γὰρ ἐντεῦθεν, inquit, καὶ γλίσχροι χυμοὶ γίνονται, καὶ πολὺν χρόνον ὑπομένειν ἐν τοῖς ὄγκοις δυνάμενοι. *Firmi enim hinc & viſcidi ſucci gignuntur, & longo tempore in corporis mole permanere valentes.* Sic enim Athenæi locus iſte mutilus ex Euſtathio ad Homeri Odyſſeam Ξ. reſtaurari debet. Apud Homerum quoque proci quotidie capras benè pingues in vſum ciborum mactant, atq; eorum vnuſquiſque

ἐφ' ἤματι μῆλον ἀγινεῖ
ζατρεφέων αἰγῶν ὅστις φαίνηται ἄριστος.
quotidie pecudem abducit
Abundè ſaginatarum caprarum quæcumq; videretur optima.

Tamen ſi Medicos audimus, & athletæ illi pollicem obuertemus, & quod Galenus facit, procos vt imperitos bonorum ciborum æſtimatores reijciemus. Atq; in primis Hippocrates libro IV. de Victu acutorum, eam bubulâ deteriorem ſtatuit. Nam cùm anteà dixiſſet eſu bubulæ exacerbari melancholicos affectus, eiuſquè naturam eſſe inſuperabilem, nec à quocumque ventriculo poſſe concoqui, deinde ſubiungit: Αἴγεια δὲ κρέα, ὅσα τε ἐν βοείοισιν ἔνεστι κακὰ, ἅπαντα ἔχει, τήν τε ἀπεψίαν, καὶ φυσωδέστερα, καὶ ἐρευγματωδέστερα. καὶ χολέρην ποιεῖ. *Caprina caro, quæcumque in bubulis*

bulis inſunt mala, habet omnia, & cruditatem, eſtque flatuoſior, & ructus magis generat, & bilem facit. At libro II. de Victus ratione ait caprinas bubulis eſſe leuiores, & magis aluum deijcere: Τὰ δὲ αἴγεια κρέα κουφότερα τουτέων (nempe βοείων) καὶ διαχωρεῖ μᾶλλον. Galenus autem III. de Facultatibus alimentorum capite II. in ijs & ſucci prauitatem & acrimoniam reprehendit. Κακόχυμοι καὶ αἱ τῶν αἰγῶν σάρκες μετὰ δριμύτητος. Quamuis enim calida & ſicca temperies quæ in hircis eſt, ratione ſexus in capris aliquantum remittatur, ſi tamen homini vel ſui conferantur, haut exiguus illarum qualitatum exceſſus inuenietur. Hinc comparatio ſuillæ cum caprinâ prouerbiali ioco locum fecit in eos qui neglectis melioribus deteriora ſequuntur, apud Athenæum libro XIII.

Ἐπεί γε τῶν ὑῶν διάμεστος ἐγένετο,
Ἐπὶ τὴν αἶγ' οἷός ἐστιν ἀνακάμπτειν πάλιν.

Expletus ſuillâ carne cùm fuerit,
Ad capram reuerti denuò poteſt.

Eamdem quoq; intemperiem arguit febris, quâ per omne vitæ ſpacium carere nunquam exiſtimantur, quod ex Archelao memoriæ prodidit Plinius lib. VIII. cap. L. & lib. XXVIII. capi-

Empiricus vbi agit de remedijs quæ ab animalibus petuntur ; & hoc ampliùs addit, caprarum carnibus in hominis rogo toſtis, earumdem ſeuo morbos comitiales ſanari. Ceterùm ſi quis caprinâ veſci cupiat, æſtate adultâ vel autumno ſuauiorem inueniet propter alimenti copiam, quod ex fruticum virgultorumque germinibus capiunt. vnde apud Athenęum libro VII. Ananias Poëta:

Ἡδύ γ' ἐσθίειν χιμάρου φθινοπωρισμῷ κρέας.

Suaue per autumnum comedere capræ carnes.

Igitur in hoc genere ſupereſt hœdina, quæ poſt ſuillam omnium præſtantiſſima à Galeno perhibetur ; & ab Arabibus præcipuè commendatur. Nam ſuillam potiùs ex authoritate maiorum quàm ex arbitrio proprij guſtus prædicarunt, cùm lege Mahometis ab eâ ſe abſtinere cogerentur. Hanc verò ex animi ſententiâ laudant. Itaque Auicenna fen III. primi doctrinâ II. capite VII. hœdinam reliquis anteponit, & ijs qui ſanitatis ſuæ curam gerunt maximè commendat. Rhazes lib. IV. ſuorum Aphoriſmorum *mirabilem* vocat. Et Iſaac capite XIV. Diætarum vniuerſalium, *temperatam eſſe* ait, *nullamq́ in ſe habere malitiæ admixtionem*, *omnibuſque omnium quadrupedum carnibus laudabiliorem*. Auer-

rhoes

thoes v. Collig. cùm pulli gallinacei carnem eſſe optimam aſſeruiſſet, huic deinde proximam ſtatuit hœdinam. Haly-Abbas v. Theoricæ capite XXI. *Hædulorum*, inquit, *caro generat bonum ſanguinem.* At ne tantùm ex Arabum palato ſapere videamur, præter Galenum, in cuius ſententiam Paulus, Aëtius, Oribaſius plerumque iurant, & verba ſublegunt, è citerioribus Græcis hautquaquam proletariæ conditionis teſtem adducemus. Is eſt Simeon Zethi, qui ait in hunc modum: Τὰ τῶν ἐρίφων κρέα εὔπεπτά ἐστι, καὶ σύμμετρα· ἀπογεννᾷ δὲ αἷμα λεπτὸν, καὶ ὑγρόν. ὠφελεῖ δὲ τὰς θερμὰς καὶ ξηρὰς κράσεις· κρείττονες δὲ καὶ εὔχυμοι οἱ μήτε πάνυ νεαροὶ, μήτε μείζονες· οἱ γὰρ τοὺς ἓξ μῆνας ὑπερβαίνοντες οὐδὲ κυρίως ἔριφοι ἂν κληθεῖεν, ἀλλ' αἶγες. Οἱ γε πυρροὶ, καὶ γλαυκοὶ τῶν ἄλλων βελτίονες. βλάπτουσι δὲ πρὸς τὰς κωλικὰς διαθέσεις. φασὶ δὲ καὶ ὡς ὁ πνεύμων αὐτῶν ἐσθιόμενος μέθης ἀποτρεπτικὸς τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ γίνεται. *Hædorum carnes faciles concoctu, & moderatæ: ſanguinem verò tenuem gignunt. Calidas etiam & ſiccas habitudines & temperaturas iuuant. Sunt autem meliores, & ſucci melioris, qui nec nimis tenelli ſunt, nec nimium natu grandes. Nam qui ſex menſes excedunt, non hædi propriè vocari poſſunt, ſed capellæ. Rufi & glauci cæteris meliores ſunt, ſed colicis affectibus nocent. Aiunt quoque pulmonem eorum, ſi ante potum edatur, eâ die*

temulentiam auertere. Et ſanè cùm genus id animalis naturâ calidum ſit & ſiccum; ſiccitas ætatis, calor autem alimenti beneficio corrigitur. Hinc oritur temperamenti moderatio naturę noſtræ familiaris, & à quâ bonus ſanguis, calido frigidoque contemperatus generetur. Ad bonitatem prætereà facit, quòd minimum habeat excrementi. Sed cùm dico, alimenti beneficio calorem emendari, ſolùm de lactentibus ago; neque enim aliorum vſus probatur: nam vt monèt Sethi, ſemeſtres non ampliùs hœdorum nomine veniunt. Quin & bimeſtres, etiamſi lacte nutriantur, duriores euadunt, & aliquid iam viroſi reſipiunt. Fruſtrà naturam alimento expellere tentes, mox recurret. Hinc Rhazes: *Quia in ijs odor exiſtit, ideò comedi debent hædi non magni*. Et rectè Ellúchaſim Elemithar Tacuino XIV. *Hædi*, inquit, *quò antiquiores tantò peiores*. Et Martialis libro VII. epigrammate XXX.

——— *Fœtum querulæ rudem capellæ*

inter ruris delicias enumerat. Et illud fortè magis locum habet in maribus quàm in fæmellis. Certè Paſtor apud Theocritum Idyllio I. capellæ carnem vſque ad partum eſſe bonam ait,

Χιμάρῳ ἢ καλὸν κρῆς ἐς τε κ᾽ ἀμέλξῃς,
Capellæ bona caro donec mulſeris.

id

id eſt, vt exponit Scholiaſtes, quamdiu fuerit ἀνήμελκτ☉, & nondum pepererit. His conuenit Elluchaſim, qui ſemellæ carnem temperatiorem quàm maſculi, & à ſiccitate remotiorem eſſe tradit. Sed vel ſic anniculis minores eſſe conuenit. Nam, vt author eſt Ariſtoteles libro v. de Hiſtoriâ animalium capite XIV. capræ αὐπετεῖς, id eſt, eo quo natæ ſunt anno coëunt, & vterum gerunt. Hinc Iuuenalis Satyrâ x.

De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quàm ſanguinis.

Hieronymus Mercurialis vir ſine controuerſiâ ſummus libro I. Variarum capite XXV. ex hoc Iuuenalis loco, hœdos Tiburtinos veteribus in pretio fuiſſe colligit. Quod vt illi concedamus, alia tamen eſt mens Poëtæ: nam ſæculi ſui luxum grauiter eâ Satyrâ reprehendit. Et ne factis procul, dictis tenus cenſor eſſe videretur, Perſicum quem habiturus erat conuiuam, coràm ait experturum, numquid pulcherrima dictu non præſtet vita vel moribus, & re. Quamobrem epulas priſcæ frugalitatis, & fercula nullis ornata macellis illi ſe appoſiturum pollicetur. Non igitur Tiburtinum, vt notæ præſtantioris hœdum

temulentiam auertere. Et ſanè cùm genus id animalis naturâ calidum ſit & ſiccum; ſiccitas ætatis, calor autem alimenti beneficio corrigitur. Hinc oritur temperamenti moderatio naturę noſtræ familiaris, & à quâ bonus ſanguis, calido frigidoque contemperatus generetur. Ad bonitatem prætereà facit, quòd minimum habeat excrementi. Sèd cùm dico, alimenti beneficio calorem emendari, ſolùm de lactentibus ago; neque enim aliorum vſus probatur: nam vt monèt Sethi, ſemeſtres non ampliùs hœdorum nomine veniunt. Quin & bimeſtres, etiamſi lacte nutriantur, duriores euadunt, & aliquid iam viroſi reſipiunt. Fruſtrà naturam alimento expellere tentes, mox recurret. Hinc Rhazes: *Quia in ijs odor exiſtit, ideò comedi debent hœdi non magni*. Et rectè Ellúchaſim Elemithar Tacuino XIV. *Hœdi*, inquit, *quò antiquiores tantò peiores*. Et Martialis libro VII. epigrammate XXX.

——— *Fœtum querulæ rudem capellæ*

inter ruris delicias enumerat. Et illud fortè magis locum habet in maribus quàm in fæmellis. Certè Paſtor apud Theocritum Idyllio I. capellæ carnem vſque ad partum eſſe bonam ait,

Χιμάρῳ ᾗ καλὸν κρῆς ἐς τε κ᾽ ἀμέλξῃς,
Capellæ bona caro donec mulſeris.

id

id eſt, vt exponit Scholiaſtes, quamdiu fuerit ἀνήμελκτος, & nondum pepererit. His conuenit Elluchaſim, qui femellæ carnem temperatiorem quàm maſculi, & à ſiccitate remotiorem eſſe tradit. Sed vel ſic anniculis minores eſſe conuenit. Nam, vt author eſt Ariſtoteles libro v. de Hiſtoriâ animalium capite XIV. capræ αὐτετεῖς, id eſt, eo quo natæ ſunt anno coëunt, & vterum gerunt. Hinc Iuuenalis Satyrâ x.

De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quàm ſanguinis.

Hieronymus Mercurialis vir ſine controuerſiâ ſummus libro I. Variarum capite XXV. ex hoc Iuuenalis loco, hœdos Tiburtinos veteribus in pretio fuiſſe colligit. Quod vt illi concedamus, alia tamen eſt mens Poëtæ: nam ſæculi ſui luxum grauiter eâ Satyrâ reprehendit. Et ne factis procul, dictis tenus cenſor eſſe videretur, Perſicum quem habiturus erat conuiuam, coràm ait experturum, numquid pulcherrima dictu non præſtet vita vel moribus, & re. Quamobrem epulas priſcæ frugalitatis, & fercula nullis ornata macellis illi ſe appoſiturum pollicetur. Non igitur Tiburtinum, vt notæ præſtantioris hœdum

temulentiam auertere. Et ſanè cùm genus id animalis naturâ calidum ſit & ſiccum; ſiccitas ætatis, calor autem alimenti beneficio corrigitur. Hinc oritur temperamenti moderatio naturę noſtræ familiaris, & à quâ bonus ſanguis, calido frigidoque contemperatus generetur. Ad bonitatem prætereà facit, quòd minimum habeat excrementi. Sèd cùm dico, alimenti beneficio calorem emendari, ſolùm de lactentibus ago; neque enim aliorum vſus probatur: nam vt monèt Sethi, ſemeſtres non ampliùs hœdorum nomine veniunt. Quin & bimeſtres, etiamſi lacte nutriantur, duriores euadunt, & aliquid iam viroſi reſipiunt. Fruſtrà naturam alimento expellere tentes, mox recurret. Hinc Rhazes: *Quia in ijs odor exiſtit, ideò comedi debent hædi non magni*. Et rectè Elluchaſim Elemithar Tacuino XIV. *Hædi*, inquit, *quò antiquiores tantò peiores*. Et Martialis libro VII. epigrammate XXX.

———— *Fætum querulæ rudem capellæ*

inter ruris delicias enumerat. Et illud fortè magis locum habet in maribus quàm in fæmellis. Certè Paſtor apud Theocritum Idyllio I. capellæ carnem vſque ad partum eſſe bonam ait,

Χιμάρῳ ᾗ καλὸν κρῆς ἐς τε κ' ἀμέλξῃς,
Capellæ bona caro donec mulſeris.

id

id eſt, vt exponit Scholiaſtes, quamdiu fuerit ἀνήμελκτος, & nondum pepererit. His conuenit Elluchaſim, qui femellæ carnem temperatiorem quàm maſculi, & à ſiccitate remotiorem eſſe tradit. Sed vel ſic anniculis minores eſſe conuenit. Nam, vt author eſt Ariſtoteles libro v. de Hiſtoriâ animalium capite XIV. capræ αὐτοετεῖς, id eſt, eo quo natæ ſunt anno coëunt, & vterum gerunt. Hinc Iuuenalis Satyrâ x.

De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quàm ſanguinis.

Hieronymus Mercurialis vir ſine controuerſiâ ſummus libro I. Variarum capite XXV. ex hoc Iuuenalis loco, hœdos Tiburtinos veteribus in pretio fuiſſe colligit. Quod vt illi concedamus, alia tamen eſt mens Poëtæ: nam ſæculi ſui luxum grauiter eâ Satyrâ reprehendit. Et ne factis procul, dictis tenus cenſor eſſe videretur, Perſicum quem habiturus erat conuiuam, coràm ait experturum, numquid pulcherrima dictu non præſtet vita vel moribus, & re. Quamobrem epulas priſcæ frugalitatis, & fercula nullis ornata macellis illi ſe appoſiturum pollicetur. Non igitur Tiburtinum, vt notæ præſtantioris hœdum

veſceretur. Εὔτονοι γὰρ ἐντεῦθεν, inquit, καὶ γλίσχροι χυμοὶ γίνονται, καὶ πολὺν χρόνον ὑπομένειν ἐν τοῖς ὄγκοις δυνάμενοι. *Firmi enim hinc & viſcidi ſucci gignuntur, & longo tempore in corporis mole permanere valentes.* Sic enim Athenæi locus iſte mutilus ex Euſtathio ad Homeri Odyſſeam Ξ. reſtaurari debet. Apud Homerum quoque proci quotidie capras benè pingues in vſum ciborum mactant, atq; eorum vnuſquiſque

ἐφ' ἦμαρ μῆλον ἀγινεῖ
Ζατρεφέων αἰγῶν ὅστις φαίνηται ἄριστος.
quotidie pecudem abducit
Abundè ſaginatarum caprarum quæcumq; videretur optima.

Tamen ſi Medicos audimus, & athletæ illi pollicem obuertemus, & quod Galenus facit, procos vt imperitos bonorum ciborum æſtimatores reijciemus. Atq; in primis Hippocrates libro IV. de Victu acutorum, eam bubulâ deteriorem ſtatuit. Nam cùm anteà dixiſſet eſu bubulæ exacerbari melancholicos affectus, eiuſque naturam eſſe inſuperabilem, nec à quocumque ventriculo poſſe concoqui, deinde ſubiungit: Αἴγεα δὲ κρέα, ὅσα τε ἐν βοείοισιν ἔνεστι κακὰ, ἅπαντα ἔχει, τήν τε ἀπεψίαν, καὶ φυσωδέστερα, καὶ ἐρυγματωδέστερα, καὶ χολέρην ποιεῖ. *Caprina caro, quæcumque in bubulis*

bulis inſunt mala, habet omnia, & cruditatem, eſtque flatuoſior, & ructus magis generat, & bilem facit. At libro II. de Victus ratione ait caprinas bubulis eſſe leuiores, & magis aluum deijcere: Τὰ δ' αἴγεια κρέα κουφότερα τουτέων (nempe βοείων) καὶ διαχωρεῖ μᾶλλον. Galenus autem III. de Facultatibus alimentorum capite II. in ijs & ſucci prauitatem & acrimoniam reprehendit. Κακόχυμοι καὶ αἱ τῶν αἰγῶν σάρκες μετὰ δριμύτητος. Quamuis enim calida & ſicca temperies quæ in hircis eſt, ratione ſexus in capris aliquantum remittatur, ſi tamen homini vel ſui conferantur, haut exiguus illarum qualitatum exceſſus inuenietur. Hinc comparatio ſuillæ cum caprinâ prouerbiali ioco locum fecit in eos qui neglectis melioribus deteriora ſequuntur, apud Athenæum libro XIII.

Ἐπεί γε τῶν ὑῶν διάμεστος ἐγίνετο,
Ἐπὶ τὴν αἶγ' οἷός ἐστιν ἀνακάμπτειν πάλιν.

Expletus ſuillâ carne cùm fuerit,
Ad capram reuerti denuò poteſt.

Eamdem quoq; intemperiem arguit febris, quâ per omne vitæ ſpacium carere nunquam exiſtimantur, quod ex Archelao memoriæ prodidit Plinius lib. VIII. cap. L. & lib. XXVIII.

capi-

capite x. Hinc etiam eſt, quòd cùm in emptione cuiuſlibet pecoris, ſtipulatio de ſanitate ſoleret interponi, aliter in his fieret, vt docet Varro libro II. de Re ruſticâ cap. III. *quòd*, inquit, *capras ſanas ſanus nemo promittit. nunquam enim ſine febri ſunt.* Prætereà morbo comitiali obnoxiæ ſunt, vt libro de Morbo ſacro teſtatur Hippocrates; qui etiam aſſerit, eos qui Libyæ loca mediterranea incolunt, vix vnquam ſanari, ſi in epilepſiam inciderint, eò quòd caprinis carnibus aſsiduò veſcantur. Quam ob cauſam veteribus Sacerdotibus apud Romanos, & præcipuè Flamini Diali nefas erat non edere tantùm, ſed etiam attingere carnes earum, quòd ſonticum quid exhalare & contagione diffundere crederentur. Ita Plutarchus in Quæſtionibus Romanis. Quod autem addit priſcos ſacrificio caprarum abſtinuiſſe, vniuerſim non eſt verum: nam Homerus ſæpiſsimè capras ſacrificijs infert. Et Ariſtoteles v. Ethicorum cap. x. meminit cuiuſdam legis, quæ iubet caprã Ioui immolare. Auicenna lib. II. Canonis, Tractatu II. cap. ccxxx. eos qui caprinam guſtarent aut tangerent, eadẽ lue facillimè inquinari teſtatur: quod etiam ex veterum authoritate demonſtrat Clemens Alexand. VII. Stromat. Accenſis etiam cornibus capræ vel hirci,

hirci, non ſecùs ac cerui, comitialem morbum deprehendi vulgus exiſtimauit. Eamdem vim & carnibus illius tribuerunt. Et quia hunc morbum, vt ait Hippocrates, φύσιν καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖον εἶναι, idcircò cauſâ VII. quæſtione II. capitulo II. ſiue vltimo, vbi Pontifex Gelaſius Præſulem quendam, qui frequenter epilepticorum ritu corruebat in terram, carnibus indifferenter vti neceſſariâ probatione compellit, Gloſſa cenſet excipi hœdinas, *quæ prouocant dæmones.* Ampliùs prauitatem arguit, quòd ſanguis caprarum hauſtus corpori pallorem inducat; quod exemplo Druſi probat Plin. lib. XXVIII. Hiſtorię naturalis capite IX. Druſus Tribunus plebis, inquit, traditur caprinum ſanguinem bibiſſe, cùm pallore & inuidiâ veneni ſibi dati Q. Cepionem inimicum vellet. Millia tamen remediorum ex eo animali demonſtrantur, quod Plinius libro XXV. capite X. ſeſe mirari fatetur. Sed magis quoque mirum, quòd eius morbi remedium præſtet cui potiſsimùm eſt obnoxium, & quem transfundere fertur. Idem quippe Plinius libr. XXVIII. capite XIX. *Cerebrum capræ*, inquit, *Magi per annulum aureum traiectum, priùs quàm lac detur, infantibus inſtillant, contra comitiales cæteroſq́ue infantium morbos.* Id quoque confirmat Sextus

Em-

Empiricus vbi agit de remedijs quæ ab animalibus petuntur ; & hoc ampliùs addit, caprarum carnibus in hominis rogo toſtis, earumdem ſeuo morbos comitiales ſanari. Cęterùm ſi quis caprinâ veſci cupiat, æſtate adultâ vel autumno ſuauiorem inueniet propter alimenti copiam, quod ex fruticum virgultorumque germinibus capiunt. vnde apud Athenęum libro VII. Ananias Poëta:

Ἡδὺ γ᾽ ἐσθίειν χιμάρου φθινοπωρισμῷ κρέας·

Suaue per autumnum comedere capræ carnes.

Igitur in hoc genere ſupereſt hœdina, quæ poſt ſuillam omnium præſtantiſſima à Galeno perhibetur ; & ab Arabibus præcipuè commendatur. Nam ſuillam potiùs ex authoritate maiorum quàm ex arbitrio proprij guſtus prædicarunt, cùm lege Mahometis ab eâ ſe abſtinere cogerentur. Hanc verò ex animi ſententiâ laudant. Itaque Auicenna fen III. primi doctrinâ II. capite VII. hœdinam reliquis anteponit, & ijs qui ſanitatis ſuæ curam gerunt maximè commendat. Rhazes lib. IV. ſuorum Aphoriſmorum *mirabilem* vocat. Et Iſaac capite XIV. Diætarum vniuerſalium, *temperatam eſſe* ait, *nullamq́; in ſe habere malitiæ admixtionem*, *omnibuſq́ue omnium quadrupedum carnibus laudabiliorem*. Auerrhoes

rhoes v. Collig. cùm pulli gallinacei carnem eſſe optimam aſſeruiſſet, huic deinde proximam ſtatuit hœdinam. Haly-Abbas v. Theoricæ capite xxi. *Hædulorum,* inquit, *caro generat bonum ſanguinem.* At ne tantùm ex Arabum palato ſapere videamur, præter Galenum, in cuius ſententiam Paulus, Aëtius, Oribaſius plerumque iurant, & verba ſublegunt, è citerioribus Græcis hautquaquam proletariæ conditionis teſtem adducemus. Is eſt Simeon Zethi, qui ait in hunc modum: Τὰ τῶν ἐρίφων κρέα εὔπεπτά ἐστι, καὶ σύμμετρα· ἀπογεννᾷ δὲ αἷμα λεπτὸν, καὶ ὑγρόν. Ὠφελεῖ δὲ τὰς θερμὰς καὶ ξηρὰς κράσεις· κρείττονες δὲ καὶ εὔχυμοι οἱ μήτε πάνυ νεαροὶ, μήτε μείζονες· οἱ γὰρ τοὺς ἓξ μῆνας ὑπερβαίνοντες οὐδὲ κυρίως ἔριφοι ἂν κληθεῖεν, ἀλλ' αἶγες. Οἵ τε πυῤῥοὶ, καὶ γλαυκοὶ τῶν ἄλλων βελτίονες· βλάπτουσι δὲ πρὸς τὰς κωλικὰς διαθέσεις. Φασὶ δὲ καὶ ὡς ὁ πνεύμων αὐτῶν ἐσθιόμενος μέθης ἀποτρεπτικὸς τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ γίνεται. *Hædorum carnes faciles concoctu, & moderatæ: ſanguinem verò tenuem gignunt. Calidas etiam & ſiccas habitudines & temperaturas iuuant. Sunt autem meliores, & ſucci melioris, qui nec nimis tenelli ſunt, nec nimium natu grandes. Nam qui ſex menſes excedunt, non hædi propriè vocari poſſunt, ſed capellæ. Rufi & glauci cæteris meliores ſunt, ſed colicis affectibus nocent. Aiunt quoque pulmonem eorum, ſi ante potum edatur, ea die*

temulentiam auertere. Et ſanè cùm genus id animalis naturâ calidum ſit & ſiccum; ſiccitas ætatis, calor autem alimenti beneficiò corrigitur. Hinc oritur temperamenti moderatio naturę noſtræ familiaris, & à quâ bonus ſanguis, calido frigidoque contemperatus generetur. Ad bonitatem prætereà facit, quòd minimum habeat excrementi. Sed cùm dico, alimenti beneficio calorem emendari, ſolùm de lactentibus ago; neque enim aliorum vſus probatur: nam vt monet Sethi, ſemeſtres non ampliùs hœdorum nomine veniunt. Quin & bimeſtres, etiamſi lacte nutriantur, duriores euadunt, & aliquid iam viroſi reſipiunt. Fruſtrà naturam alimento expellere tentes, mox recurret. Hinc Rhazes: *Quia in ijs odor exiſtit, ideò comedi debent hœdi non magni*. Et rectè Ellùchaſim Elemithar Tacuino XIV. *Hœdi*, inquit, *quò antiquiores tantò peiores*. Et Martialis libro VII. epigrammate XXX.

——— *Fœtum querulæ rudem capellæ*

inter ruris delicias enumerat. Et illud fortè magis locum habet in maribus quàm in fœmellis. Certè Paſtor apud Theocritum Idyllio I. capellæ carnem vſque ad partum eſſe bonam ait,

Χιμάρῳ ἢ καλὸν κρῆς ἐς τε κ' ἀμέλξῃς,
Capellæ bona caro donec mulſeris.

id

id eſt, vt exponit Scholiaſtes, quamdiu fuerit ἀνήμελκτος, & nondum pepererit. His conuenit Elluchaſim, qui femellæ carnem temperatiorem quàm maſculi, & à ſiccitate remotiorem eſſe tradit. Sed vel ſic anniculis minores eſſe conuenit. Nam, vt author eſt Ariſtoteles libro v. de Hiſtoriâ animalium capite xiv. capræ αὐτιετεῖς, id eſt, eo quo natæ ſunt anno coëunt, & vterum gerunt. Hinc Iuuenalis Satyrâ x.

De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quàm ſanguinis.

Hieronymus Mercurialis vir ſine controuerſiâ ſummus libro 1. Variarum capite xxv. ex hoc Iuuenalis loco, hœdos Tiburtinos veteribus in pretio fuiſſe colligit. Quod vt illi concedamus, alia tamen eſt mens Poëtæ: nam ſæculi ſui luxum grauiter eâ Satyrâ reprehendit. Et ne factis procul, dictis tenus cenſor eſſe videretur, Perſicum quem habiturus erat conuiuam, coràm ait experturum, numquid pulcherrima dictu non præſtet vita vel moribus, & re. Quamobrem epulas priſcæ frugalitatis, & fercula nullis ornata macellis illi ſe appoſiturum pollicetur. Non igitur Tiburtinum, vt notæ præſtantioris hœdum

promittit, ſed vt parabiliorem, & ſibi fortaſſis vernaculum. Deinde addit Mercurialis: *Sed quem guloſi omnium maximè quærebant, erat hœdus lupi faucibus ereptus.* Atque id probat autoritate Horatij Ode 11. Epod.

Vel agna feſtis cæſa Terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo.

Et Martialis libro x. Epigrammate XLVIII. Sed locum adeò depranatum, vt nihil ſani coloris elici poſſet, ipſe non animaduertit; quem Scriuerius, vir limatiſſimi ingenij, & doctrinæ reconditæ, ſummâ induſtriâ nobis reſtitutum dedit:

Guſtus in his: unâ ponetur cœnula menſâ,
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

Equidem Plutarchus 11. Sympoſiacῶν, quæſtione IX. tradidit, earum pecudum, quas lupus momorderit, carnes fieri teneriores: ſed hoc ambitioſius eſt, quàm vt congruat ſenſui Poëtarum, qui ἐκ πλάζων ſiue parcimoniam ſuarum epularum commemorant. Hoc enim vterque vult, hœdum ſe menſis adhibituros, ſed lupo ereptum, & ſic quoque in rem domini verſum, cui funditus periiſſet, ſi lupus eum dilaniaſſet. Atque id etiam innuit vetus interpres Horatij, dum inquit, *Cariora ſunt quæ à periculis liberantur.* Nec recta ſunt omnia, quæ de Medicis ac Melicis hœdis ibidem

Mercu-

Mercurialis refert. Hœdos tamen ex Melo inſulâ maris Ionij veteribus celebratos conſtat. Nam Athenæus libro 1. & ex eo Clemens Alexandrinus libro II. Pædagogi capite 1. eos ganeonum delicijs adnumerat: & Pollux libro VIII. capite x. inter εὐδόκιμα παλαιῶν ἐδέσματα ἔριφον ἐκ Μήλου recenſet. Verùm οὐκ ἔτ' ἄνευ τῶ ſunt, quæ vir ille, nemini ſine honoris præfatione nominandus, de Ambraciæ hœdis comminiſcitur, dum eò detorquet Archeſtrati verſus, apud Athænum libro VII. & κάπρον, quem etiam Ennius apud Apuleium vocat *caprum apud Ambracienſes*, non pro apro piſce, ſed pro hœdo accipit. Quod quàm ſit alienum, facillimè iudicabit quiſquis Archeſtrati verſuum interpretationem legerit apud Caſaubonum libro VII. Obſeruationum capite XV.

PETRI CASTELLANI
DE CARNIBVS
LIBER III.

CAP. I.

De carne ferinâ.

IN omnibus animalibus cuiuſcumque generis vllum eſt placidum, eiuſdem inueniri & ferum veteres tradiderunt. Ariſtoteles, πάντα γὰρ ὅσα ἥμερά ἐστι γένη, καὶ ἄγριά ἐστι. Plinius idem affirmat libro VIII. capite LIII. Hinc etiam Varro libro II. Rei ruſticæ capite III. *Oues, inquit, quas paſcimus ortæ ſunt ab ouibus feris: ſic capras quas alimus, à capris feris ſunt ortæ.* Ex quo verisimile fit quod Plutarchus ait, primum omnium veniſſe ferinam in vſum ciborum. Barbaros etiam populos non aliâ victitaſſe compertum eſt. Antiquiora non reuoluo. Ammianus Marcellinus libro XIV. de Saracenis [illegible] *ferina eſt lactiſq. [illegible] herbæ multipli-ces,*

ces, & ſiquæ alites capi per aucupium poſſint; & pleroſq; nos vidimus frumenti vſum penitus ignorantes. Hinc venandi ars valuit, in quâ ſe modò Principes & Nobiles potiſſimùm oſtentant. Et olim nonnulli ſupra modum ei fuerunt addicti, adeò vt integras aucupum venatorũq; cohortes per Prouincias mitterēt. Pacatus Latinus, Theodoſij temperantiam extollens, veterũ luxum exaggerat, qui illis demum cibis acquieſcebāt, quos extremus Oriens, aut poſitus extra Romanum Colchos Imperium, aut famóſa naufragijs maria miſiſſent. *Vt taceam*, inquit, *infami ſæpè delectu ſcriptos in Prouincijs aucupes, ductaſque ſub ſignis venatorum cohortes militaſſe conuiuis.* Quidquid quæritur optimum videtur, ait Satyricus. Elegantiorum epularum pompa caputque ferina eſt, quòd non ſit facilis. Seneca in Cõſolatione ad Heluiam capite IX. *O miſerabiles, quorum palatum niſi ad precioſos cibos non excitatur: pretioſos autem non eximius ſapor, aut aliqua faucium dulcedo, ſed raritas aut difficultas parandi facit.* Vilis & plebeia cenſetur menſa, cuius ad apparatum nihil venatio contulit. Sed videamus an vt oſtentationi, ita & ſalubritati iſtæ lautitiæ conducant.

Arabes ferinam abſolutè malam pronunciant, & expungunt ex claſſe ciborum qui ad

curam ſanitatis commendantur. Haly-Abbas v. Theoricæ capite xx i. *Silueſtrium caro omnium mala eſt*, inquit, *ſanguinem enim generat groſſum & melancholicum.* Idem ſcribit Rhazes i i i. ad Manſorem, Iſaac Vniuerſalium diæt●rum capite x i i i. Nec aliud illa Græcorum parœmia ſignificat, quæ de ſupinis & oſcitabundis vſurpari ſolet, Ἀγρίου βέβρωκας, *De ferâ comediſti.* nam vulgò creditum, vſu ferinæ crebras oſcitationes excitari. Heſychius: Ἀγρίου βέβρωκας, οἱονεὶ ζώου ἀγρίου· εἰώθασι γὰρ οἱ βεβρωκότες χασμᾶσθαι. *Ferinam guſtaſti; hoc eſt ex animali fero comediſti: ſolent autem qui ferinâ veſcuntur oſcitari.* Eadem ad verbum habet Zenobius centuriâ i. adagio v i i i.

Contrà Græci ferinam cicurum animalium carnibus anteponunt. Galenus i i i. de Facultatibus alimentorum capite x i v. Τῶν ἡμέρων ζώων ἡ κρᾶσις ὑγροτέρα τῆς τῶν ἀγρίων ἐστὶ, διά τε τὴν ὑγρότητα τοῦ ἀέρος, ἐν ᾧ διαιτῶνται, καὶ τὸ ῥᾴθυμον τοῦ βίου· τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι ταλαιπωρεῖταί τε, καὶ κάμνει πολλὰ, καὶ κατὰ ξηρότερον ἀέρα διατρίβει. διὰ τοῦτο καὶ σὰρξ αὐτῶν ἐστι σκληροτέρα, καὶ πιμελῆς ἢ οὐδ' ὅλως, ἢ ὀλίγιστον μετέχει. Ταύτῃ τοι καὶ ἀσηπτοτέρα πλείοσιν ἡμέραις διαμένει τῶν ἡμέρων τε, καὶ ἀργῶς διαιτωμένων ζώων. πρόδηλον δ' ὅτι καὶ ἀπεριττός ἐστιν ἐξ αὐτῶν τροφὴ μᾶλλον, ὥσπερ ἡ μὲν τῶν ἡμέρων τε καὶ ἀργῶν περιττωματική. Τρέφοντι οὖν ἀναγκαῖον ἐστι

τὰ

τὴν τοιαύτην τροφὴν εὐχυμοτέραν τε πολλῷ τῆς ἑτέρας ὑπάρχειν. *Domeſtica animalia temperie humidiora ſunt quàm agreſtia, tum ob aëris in quo degunt humiditatem, tum etiam ob vitæ ignauiam. Quæ verò in montibus degunt, multum exercentur ac fatigantur; prætereà in aëre ſicciore viuunt, quapropter eorum caro eſt durior, nulliuſq́ue prorſus, aut quàm parciſſimæ pinguedinis particeps: quæ cauſa eſt cur pluribus diebus quàm domeſticorum, & otioſè degentium animalium ſeruetur imputris. Liquet etiam quòd alimentum ab iis proueniens minus habet excrementi; contrà excrementitium eſt, quod à domeſticis atque ociosis ſumitur. Neceſſum igitur eſt, alimentum eiuſmodi nutrire valentiùs, quàm alterum, ſuccumq́ue gignere multò meliorem.* Et Oribaſius libro IV. Synopſeos, capite XII. ferarum carnes ſucci melioris eſſe quàm cicurum liquidò affirmat.

Verùm haut difficulter hoc Authorum diſſidium componemus, ſi dicamus, animalia fera in vſu ciborum præferenda eſſe manſuetis eiùſdem ſpeciei: at ſi animalia diuerſi generis inter ſe conferantur, tum pleraſque manſuetorum carnes ferinis eſſe laudabiliores. Vt exempli gratiâ veruecinas aut hœdinas, & ſucci bonitate, & concoctionis facilitate ceruinis aut leporinis præſtare, nemo ſani guſtus negauerit. At contrà aprugnam dome-

ſtici ſuis carne longè meliorem eſſe omnes fatentur.

CAP. II.

De aprugnâ carne.

Atque id, ceu principijs ſuprà poſitis conſentaneum vbique docet Galenus, vt libro de Attenuante diætâ cap. VI. & VIII. Methodi capit. II. Habet enim omnia commoda domeſtici ſuis, & vitijs eius caret; quia in humiditate temperatior eſt, minuſque viſcoſa atque excrementitia, vt aſſerit Simeon Sethi. Τῶν περιέχει γὰρ ἡ τῶν ἀγρίων σὰρξ τῆς τῶν ἡμέρων, τὸ μὴ περιττωματικὸν εἶναι, μηδὲ γλίσχρον χυμὸν γεννᾶν. *Caro aprorum antecellit carni ſuum domeſticorum, quòd paucioris ſit excrementi, nec viſcidum adeò ſuccum generet.* Hinc Hippocrates illi tres facultates in alimento expetendas aſſignat; quòd nempe reſpectu ſuillæ exſiccet, valenter alat, & facilè deſcendat. Ἡ σὰρξ συὸς ἀγρίου ξηραίνει, καὶ ἰσχὺν παρέχει, καὶ διαχωρεῖ. Atque his de cauſis in toto ferinę genere primas ei fuiſſe tributas Auicenna teſtatur. *Chriſtiani dicunt, quòd melior caro ſylueſtris eſt caro porci ſylueſtris: nam cùm hoc quod eſt leuior carnibus domeſticorum,*

ſticorum, eſt fortis nutrimenti, & plurimi, & velocis digeſtionis. Igitur ea nō immeritò frequentiſſima menſis, vt parum lautus hoſpes haberetur, qui conuiuis ſuis aprugnam non appoſuiſſet. Deinde verò gliſcente luxu, quaſi conuiuiorum furor portionibus expleri non potuiſſet, integros apros inferre cœperunt. Quam ſæculi ſui labem Satyrico ſale perfricat Iuuenalis I.

——— quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Id primùm à Rullo factitatum protinus in mores iuit. Plinius libro VIII. capite LI. *Solidum aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis Conſulatu legem agrariam promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt.* Suetonius in parcimoniâ & ſordibus Tiberij Imper. habet, quòd dimidiatum aprum apponeret, affirmans eadem habere quæ totum. Verùm M. Antonius Triumuir, teſte Plutarcho, ſeptem aut octo apros in cœnam vnam parauit. Nec ibi luxuria ſubſtitit, conuiuis ſingulis etiam ſingulos apros appoſitos fuiſſe legimus. Quod in nuptiali conuiuio Carani Macedonis factum memorat Atheneus libro IV. in quo vt numerus conuiuarum æquaretur, cxx. apros in triclinium illatos oportuit. Sic

bellua

bellua naturâ ſuâ *μονήρης*, quamque Callimachus & Ælianus *μόνιον* vocant, & poſteriores Latini *ſingularem* appellarunt, in gregis multitudinem coacta, vt gulę ſuperbiam ſatiaret. Nec verò quidquam miri, tantam ſuppetiuiſſe ferarum copiam, cùm eas non tantùm ex venatu haberent, ſed etiam depromerent ex *θηριοτροφείῳ*. Sic capſam appellabant ſeptúmve, quo captiuas includebant. Ita Varro libro III. de Re ruſticâ capite XIII. refert Q. Hortenſio ſyluam fuiſſe quinquaginta iugerum maceriâ circumdatam, in quâ incredibilem ceruorum aprorumq; multitudinem alebat, quos vbi collubitum erat, circa triclinium excelſo loco poſitum, per miniſtrum Orphei ſpecie exornatum inflatâ buccinâ congregabat; & ſpectaculum conuiuis præbebat non minùs formoſum, quàm in Circo maximo Ædiles, non ſine Africanis beſtijs cùm fiunt venationes. De talibus Iuuenalis,

Altilis & flaui ferro dignus Meleagri
Fumat aper.

Sic altos etiam caſtrabant, quò delicatiores fierent, & maiores: hoc enim ad incrementum ijs prodeſſe tradit Ariſtoteles VI. de Hiſtoriâ animalium capite XXVIII. Et libro IX. capite L. generatim ait: Καὶ ὅλως δὲ μακρότερα γίνεται τὰ ἐκτεμνόμενα ζῶα τῶν ἀτμήτων. *Et vniuer-*

ſim

ſim maiora ſiunt animalia exſecta, non exſectis. Et Homerus exſecti apri miram magnitudinem prædicat:

Θρέψεν ἐπὶ χλούνην σῦν ἄγριον, οὐδὲ ἐώκει
Θηρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι.

Nutrijt ferum ſuem, qui exſectus inſtar
Creuerat, non fruge paſtæ beſtiæ, ſed montis
Ardui arboroſi.

Iam verò quantus eiuſmodi cœnarum ſumptus, vbi minima pars apparatus ipſa caro: patrimonium in eâ mergendum erat, vt ſaperet. Quamobrem Martialis Epigrammate XXVII. libri VII. aprum lepidè vocat conturbatorem; & ab igne ſuo non poſſe capi, ſeque vilius eſurire fatetur.

CAP. III.

De carne ceruinâ.

QVantum bubula ſuillæ, tantum cedit aprugnæ ceruina. Sicca enim eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccumque gignit vitioſum, & melancholicum. Galenus III. de Facultatibus alimentorum, bubulæ affinem eſſe dicit; ſed eâ quoque frigidior eſt: cuius rei affert

affert argumentum Ariſtoteles IV. Meteoror. capite VII. quòd ſanguis cerui non concreſcat. Ὅσα δὲ μὴ πήγνυται, οἷον τὸ τοῦ ἐλάφου, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὕδατος μᾶλλον, καὶ ψυχρότατα ταῦτα. *Quicumque verò ſanguines non concreſcunt, vt cerui, & ſimiles, ad aquam magis accedunt, & frigidiſſimi ſunt.* Et lib. II. de Partibus animalium capite IV. ſcribit, cerui ſanguinem fibris carere. Galenus autem libro de Renum affectionibus: φευκτέον δὲ καὶ τὸ τοῦ ἐλάφου, ὡς σκληρὸν, καὶ δύσπεπτον, καὶ μελαγχολικόν. *Fugienda eſt ceruina, vt quæ dura ſit, concoctu difficilis, & melancholica.* At libro de Attenuante diætâ, proximè ad aſininam accedere ait, quam alibi ad homines τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὀνώδεις relegat. Aëtius: Κακόχυμος καὶ ἡ τῶν ἐλάφων, καὶ σκληρὰ, καὶ δύσπεπτος. Paulus: Ἡ δὲ τῶν ἐλάφων καὶ σκληρὰ, καὶ δύσπεπτος. Similia Oribaſius II. Collectionum cap. XXVIII. & I. δ' περιστῶν capite XIX. Atque eadem veluti dictata retinent omnes vno ore Arabes. Hippocrates hoc ei commodum ineſſe ſcribit, quòd vrinas moueat, licet alioquin difficilis ſit digeſtionis. Ἐλάφου δὲ κρέας ξηραίνει, ἧσσον δὲ διαχωρεῖ, οὐρεῖται δὲ μᾶλλον. *Cerui caro exſiccat, minùs autem deſcendit, magis vrinam mouet.*

Si quis eâ delectetur, æſtatis tempore circa Auguſtum, ex Platinæ ſententiâ gratiorem

rem experietur: Quod propterea, vt opinor, aſſeruit, quia æſtate cerui ſupra modum pingueſcunt, adeò vt ad curſum tardiores euadant. Verùm ſi Platina ſuas patinas eo anni tempore ſic concinnet, vix eſt vt ſe peritum lautitiarum Ariſtoteli probet. Nam libr. VI. de Hiſtoria animalium capite XXIX. cùm ceruis tempus coitus eſſe dixiſſet ab Arcturo, menſe Auguſto & Septembri, addit poſteà, Καθ' ὃ δὲ χρόνον ὀχεύουσι τὰ κρέα γίγνεται φαῦλα, καὶ δυσώδη, καθάπερ καὶ τῶν τράγων. *Quo tempore coëunt caro eorum fit praua, & fætida, perinde quaſi hircorum.*

Aliam præterea rationem affert Simeon Sethi, cur æſtiuo tempore ſatius ſit abſtinere, quòd tum ſerpentibus veſcantur, quos ſpiritu narium è latebris extrahunt, nec fieri poſſit quin à pabuli pernicie labes aliqua contrahatur. Sed verba diligentiſſimi ſcriptoris licet pluſcula, non abs re fuerit in medium proferre, tum quia non omnibus obuia ſunt, tum quia naturam & proprietates carnis ceruinæ luculenter explicat. Τὰ τῶν ἐλάφων κρέατα κακόχυμά ἐστι, καὶ δύσπεπτα, καὶ μελάνης χολῆς γεννητικά. Δεῖ δὲ παρατηρεῖσθαι τὰς θηρευομένας κατὰ τὸν τοῦ θέρους καιρὸν, ἐπεὶ πολλάκις τηνικαῦτα ὄφεσι, καὶ ἐχίδναις τρεφόμεναι διψώδεις γίνονται· φυσικῶς τι γιγνώσκουσι, ὡς εἴπερ πίωσιν ὕδωρ πρὸ τοῦ τούτων πέψεως

ψεως, θνήσκουσι. καὶ διὰ τοῦτο τὸ δίψας ἀνέχονται, καὶ ταύτῃ ὑπερεκκαίονται. αἱ γοῦν ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀναιρούμεναι δηλητηριώδεις εἰσι, καὶ πάνυ βλαπτικαί. καὶ διὰ τοῦτο προφυλακτέον τὴν ἐκ τούτων διατροφὴν τῷ θέρει, καὶ χρηστέον τῷ χειμῶνι. Κατὰ γὰρ τὸν τοιοῦτον καιρὸν, καὶ εὐχερῶς πέττονται, καὶ διὰ τὴν ἔνδοθεν θερμότητα. Μὴ καλῶς γὰρ πεφθέντα τὰ ἐλάφεια κρέατα παχὺν ἀπογεννῶσι χυμὸν, καὶ ἐμφράξεις τῷ τε ἥπατι, καὶ τῷ σπλῆνι ἐμποιοῦσι. Λέγεται δὲ ὡς συνεχῶς καὶ ἀμέτρως ἐσθιόμενα τρομώδεις, καὶ ἀκατάστατον τὸ σῶμα ἐργάζονται. *Ceruorum carnes mali ſucci ſunt, & difficilis concoctionis, & bilem atram gignunt. Oportet autem æſtatis tempore captos cauere, quòd ſæpenumerò tum viperis ac ſerpentibus veſcantur, atque adeò ſiticuloſi fiunt. Et ſuapte naturâ norunt, quòd ſi aquam ante illorum concoctionem hauſerint, intereunt: propterea ſitim tolerant, atque eâ ſuprà modum incenduntur. Ceruorum igitur carnes eo anni tempore ſumptæ virulentæ ſunt, & valdè noxiæ. Per hyemem verò tutiùs ſumuntur, & meliùs concoquuntur propter interiorem caliditatem. Sed ſi non probè digerantur, craſſum humorẽ gignunt, iecurque & lienem obſtruunt. Quinetiam dicitur, ſi crebriùs & ſupra modum edatur, corpus tremulum & inconſtans facere.*

Atque hæc licet fabuloſa videri queant, tot & tam grauium virorũ teſtimonijs comprobata ſunt, vt oſtendi in Diſſertatione huic

libro annexâ, quâ diſcuſſi quantam vim homo aduerſum venena obtinere poſſit; vt laboratura ſit antiquitatis fides, ſi vllus adhuc dubitandi locus relinquatur. Sed longè mirabilius eſt, maioremque demonſtrat occulti vitij corruptelam, quod memoriæ prodidit Ariſtoteles, & veriſſimum eſſe plurimorum experientia docuit, atque à viris grauiſſimis, ac teſtibus oculatis accepi, in ceruorum omnium capitibus vermes gigni adeò magnos & multos, vt tota ferè cerebri ſubſtantia in vermes conuerſa videatur. Ariſtotelis verba ſunt ex 11. Hiſtoriar. animal. capite xv. Σκώληκας μέντοι πάντες ἔχουσιν ἐν τῇ κεφαλῇ ζῶντας· ἐγγίνονται δὲ ὑποκάτω τοῦ ὑπογλωττίου ἐν τῷ κοίλῳ καὶ περὶ τὸν σφόνδυλον ᾗ ἡ κεφαλὴ προσπέφυκε· τὸ μέγεθος οὐκ ἐλάττους ὄντες τῶν μεγίστων εὐλῶν. Ἐγγίνονται δ' ἄθροοι, καὶ συνεχεῖς τὸν ἀριθμὸν δ' εἰσὶ μάλιστα περὶ εἴκοσι. *Vermes in capite viuos habent omnes ſub lingua concauitate, circa vertebram cui commiſſum caput eſt: pares ijs qui vel maximè putribus in carnibus enaſcuntur, ad viginti numero conſertos atque complicatos.* Hunc locum reſpexit Plinius libro xi. capite xxxvii. *Ceruis in capite ineſſe vermiculi ſub lingua inanitate, & circa articulum quà caput iungitur, numero viginti produntur.*

Cæterùm Auicenna ex eſu carnis ceruinæ

quartanas oriri affirmat. Tamen Plinius libro VIII. capite XXXII. velùt peculiare febrium amuletum commendat. *Febrium morbos*, inquit, *non ſentit hoc animal, quin & medetur huic timori. Quaſdam nos principes fœminas ſcimus omnibus diebus matutinis carnem eam deguſtare ſolitas, & longo æuo caruiſſe febribus; quod ita demùm exiſtimant ratum, ſi vulnere vno interierit.* Solinus capite XXII. *Legimus plurimos matutinis diebus ceruinam carnem deguſtare ſolitos ſine febribus longæuos fuiſſe: quod tum demum proderit, ſi vno vulnere fuerint interfecti.* Sed Auicennæ potiùs ſubſcribendum puto: nã cùm dura ſit, & ſuccum gignat melancholicum, præter omnem rationem videtur, vt ei quoque febri remedio ſit, cuius cauſa paſſim melancholia ſtatuitur. Sed vitia, quæ retulimus, minora ſunt in iunioribus & hinnulis, quorum non eſt tanta ſiccitas, vt eam duritiem pariat, quæ in adultis reperitur; ideoque teneriorem & gratiorem quoque palato carnem præbent, quæque ventriculo minùs aduerſetur.

Non poteſt tamen mihi curioſitas illa probari Magnatum quorundam, qui hinnulos ex vtero matris exſectos in ſummis delicijs habent. Nam fœdo mucore oppletiores arbitror quàm vt ſine faſtidio comedi poſſint: &

crudiore

crudiore ſucco abundant,quàm vt benè con-coqui, & in probum alimentum conuerti queant.

Cornuum germina primùm erumpentia, & adhuc mollia, vixque in cartilaginem coëuntia, ſuáque etiamnum lanugine obtecta,pro delicatiſſimis nobilium epularum ferculis habentur, iiſque admirabilis quædam vis ineſſe contra veneni genus omne creditur. Et quidem alexipharmaci vim illis non eſſe denegandam facilè concesſerim: ſed alimenti nomen vix merentur, cùm non magis nutrire valeant, quàm cartilago. Nec ſaporis lenocinio tantopere placent: nam guſtum referunt fungorum. Videte nunc quàm æqui ſimus, qui vuluæ, ſunimis, aut iecoris cauſâ mactata animalia priſcis exprobramus, cùm hæc multò crudeliùs excrementi gratiâ iugulemus.

CAP. IV.

De carne caprearum.

PLinius libro VII. Naturalis hiſtoriæ, capite LIII. ſcribit,capras præ cæteris animalibus in plurimas ſimilitudines transfigu-

rari: enumeratque generis eiuſdem compluria, nimirum Capreas, Rupicapras, Ibices, Oryges, Damas, Pygargos, & Strepſicerotas. Secundùm quam eius ſententiam hæ ſunt ſpecies ferarum caprarum, quas Græci vocant αἰγάγρους; & Latinis capreas dici monet Seruius ad hunc verſum ex VII. Æneidos,

Ecce feræ ſaxi deiectæ vertice capræ
Decurrere iugis.

In quo non conuenit cum Plinio, cui capreæ certam diſtinctamq; ferarum caprarum ſpeciem conſtituunt. Oppianus II. Cyneget. poſtquam de ceruis egit, nonnullorum meminit animalium, quæ cum ceruino genere magnam habent ſimilitudinem. Ac primùm recenſet εὐρυκέρωτας, quos aliter vocant πλατυκέρωτας. de quibus ait, πάντ' ἔλαφοι πλέθουσι, *Cerui per omnia ſunt.* Deinde ἰόρκους, quos Latini vertunt *damas*; cùm tamen damæ δορκάδες πλατυκέρωτες à quibuſdam exiſtimentur. Tertiò βούβαλον, qui cum ſtrepſicerote Plinij hoc habet commune, quòd illi cornua

ποτὶ νῶτον
Ἄψορρον νεύουσι παλιγνάμπτοισιν ἀκωκαῖς.
Cuſpidibus retrò nutant in terga reflexis.

Quar-

Quartò δορκάδας. Poſtremò αἰγάγρους. De quibus hoc notatu vel admiratione potiùs dignum aſſerit, foramen per medios dentes peruium in cornua tendere, quo ſpiritum trahant; quod ſi obturetur, velut intercluſo anhelitu exanimari.

> Α'ιγάγροις δέ τίς ἐστι δι' αὐτῶν αὐλὸς ὀδόντων
> Λεπταλέης πνοιῆς κεράων μέσσον, ἔνθεν ὑπ' α
> Α'υτὴν ἐς κραδίην καὶ πνεύμονας εὐθὺς ἱκάνει.
> Ε'ι δέ τις αἰγάγρου κηρὸν κέρασιν περιχεύοι,
> Ζωῆς ἐξεκλῄσεν ὀδοὺς, πνοιῆς τε διαύλους.

> *Eſt autem capris agreſtibus ore foramen*
> *Anguſtum, medios per dentes cornua verſus,*
> *Peruadens flexis anfractibus intima cordis,*
> *Hac in pulmones penetrat perflatilis aura;*
> *Quòd ſi quis fuſâ ſenſim per cornua cera*
> *Intercludat inane, citò reſtinxerit auras*
> *Vitales, animamq́; & reſpiracula vitæ.*

Non eſt abſimile quod de capris ab Alcmæone falsò proditum refert Ariſtoteles libro I. de Hiſtoriâ animalium capite IX. vel vt alij diſtinguunt capite XI. eas non vt reliqua animalia naribus, ſed auribus ſpiritum ducere. At Varro lib. II. de Re ruſticâ capite III. & Plinius libro VIII. capite L. id quod Philoſophus hîc Alcmæoni tribuit, Archelao adſignant.

ſignant. Tamen non ideò exiſtimandum cum viris doctis Petro Victorio, & Hieronymo Mercuriali, textum Ariſtotelis eſſe corrigendum, vel Varronis aut Plinij: quia diuerſi ſunt Authores illi. Et Archelaus ex Alcmæone antiquiſſimo Phyſico hoc potuit referre, ita aut Ariſtoteles ab Alcmæone, Varro autem & Plinius ab Archelao id acceperint. Certè pro Alcmæone, Archelao, & alijs Authoribus qui eos ſequuntur, contra Ariſtotelem facit Orus Niliacus, de caprarum per aures reſpiratione ita ſcribens: Τινὰ δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἀκούοντα θέλοντες σημῆναι, αἶγα ζωγραφοῦσιν. αὕτη γὰρ ἀναπνεῖ διὰ τῶν ῥωθώνων, καὶ τῶν ὤτων.

Hæc ideò in medium protuli, quòd mihi non liqueat ad quam ſpeciem referre debeam animal apud nos in ſyluis non infrequens, quod capram ſiue dorcadem vulgò appellamus; cùm tamen Martialis libro XIII. Epigrammate XCIX. & C. dorcadem à capreâ diſtinguat. nam dorcadem inter pueriles delicias reponit:

Delicium paruo donabis dorcada nato;
Iactatis ſolet hanc mittere turba togis.

at per capream intelligere videtur rupicapram:

Pendentem ſummâ capream de rupe videbis;
Caſuram ſperes: decipit illa canes.

Ariſto-

Ariſtoteles III. de Hiſtoriâ animalium capite II. minimum cornutorum ait eſſe dorcada: Κεραποφόρων ἢ μικρὸν πάμπαν ἐδὲν ἴσμϑμ. ἐλάχιςον γάρ ἐςιν τ̃ γνωριζομϑμ́ων δορκάς. *Cornigerorum autem nullum admodum paruum nouimus: omnium enim, quæ explorata habemus, minimum capra eſt.* Magnam vbique in his nominibus confuſionem inuenio. Sed illud animal de quo loquor, non malè quiſquam fortaſſis Γορκὸν Oppiani eſſe dixerit, qui, teſte Heſychio, eſt è genere τ̃ δορκάδων; tantamque habet cum ceruo ſimilitudinem, vt nonnulli ἡλικίαν ἐλάφȣ ſint arbitrati. Idque etiam affirmat Oppianus, cùm ait,

Κακείνοις ἐλάφοιο δέμας.

Et illis cerui corpus.

Illud autem animal noſtrum ceruo quàm ſimillimum eſt, ſolaque magnitudine, & cornuum ramoſâ ſerie differre videtur. Sed in eò magnum eſt diſcrimen, quòd tradit Oppianus Γορκῶν pellem inſtar Pantherarum quibuſdam maculis conſpergi & variegari.

——— ῥινὸν ἐπὶ νώτῳ,
Στικτὸν ἅπαντα φέρȣσι πανάιολον, οἷά τε ϑηρῶν
Παρδαλίων σφραγῖδες ἐπὶ χροῒ μαρμαίρȣσι.

Tergora ſunt vario macularum inſperſa colore,
Vt Pantherarum decoratur honeſta ſupellex.

Id in noſtris quidem locum habet, ſed primâ dumtaxat ætate; nam maculæ grandioribus euaneſcunt. Hinc Virgilius eam proprietatem capreolis tribuit Eclogâ II.

Præterea duo, nec tuta mihi valle, reperti
Capreoli ſparſis etiamnum pellibus albo.

Id eſt, inquit Seruius, *qui habent adhuc maculas à primâ ætate venientes*. Quo maximè permotus indicio, vſitatum vulgò nomen retinui, per capream intelligens illud animal quod Belgæ vocant *een Ree*, ſiue ſit ἰορκὸς, ſiue δορκάς; quam & capream in ſacris Literis II. Regum capite II. interpretantur, cùm fortaſſis ſatius fuerit rupicapram accipere, quæ *Iaal* Hebræis, & *Vaal* Arabibus dicitur; cuius nominis etymon ad *alas*, id eſt *adſcendit*, pertinet, quòd montes & rupes id animal adſcendat.

Vtcumque ſeſe iſta habent, vix tamen adduci poſſum vt credam Arabes de hoc ipſo animali locutos dùm carnes laudant capreolorum, quos ipſi vocant gazellos. Nam caprearum noſtrarum caro ceruorum carnibus eſt affinis, ſucci praui & melancholici, concoctu difficilis, ſicca, dura: quò reſpexiſſe videtur Lucretius libro IV. vbi oſtendit quàm honeſtis nominibus homines cupidine cæci, turpia amicarum vitia tegant; & *neruoſam ac ligneam* δορκάδια nuncupari ſcribit. Odor præterea

tereà & ſapor quoddam ſylueſtris virulentiæ faſtidium afferunt, adeò vt vix placere poſſit, niſi coquorum artificio & condimentis illa feritatis contumacia frangatur: & tum guſtu quidem titillat, nihil tamen ad boni ſucci generationem conducit.

Verùm Arabes licet omnem ferinam damnent, carnem tamen gazellorum excipiunt. Auicenna: *Ex ſyluestribus optima est gazelli caro.* Elluchaſim: *Carnes ſyluestres omnes malæ: generant enim ſanguinem groſſum & melancholicum. Gazellorum tamen minoris ſunt malitiæ.* Iſaac Uniuerſalium diætarum capite XIII. *Syluestria animalia non ſaporita ſunt ſicut domestica, præter capreolos, qui cùm ſint ſyluatici, ſunt ſaporoſiores, & laudabiliores, & nutribiliores.* Et paullò pòſt: *Domestica ſunt ſaporoſiora ſyluaticis, & nutribiliora, exceptis capreolis.* Rhazes libro IV. Aphoriſmorum ſuorum docet gazelli carnes eſſe *abſq; nocumento, & ventoſitate.* Et libro III. ad Manſorem capite IX. *Caro gazel inter ſylueſtres carnes melior habetur: ſanguis quoq; ex ea generatus paucas efficit ſuperfluitates, qui cùm ſiccus ſit melancholiæ attinet.* Quo dicto innuit eam non eſſe ab omni parte laudabilem, & omni planè vitio carere; ſed melancholicum humorem generare propter ſiccitatem. Hanc verò emendari aiunt, ſi ex oleo coquatur: fortè quia id

humiditatem ſuam validè communicat, & imprimit. Hinc, vt docet Plutarchus lib. VI. Sympoſiacῶν quæſtione IX. Homerus, cùm alijs liquoribus peculiaria epitheta tribuat, ſolum oleum vocat humidum, quòd humiditatis impermixtæ veræque particeps ſit, vt ex eo patet, quòd exigua illius gutta latiſſimè diffundatur. Contrà tamen Galenus libro II. de Facultatibus ſimplicium medic. capite V. licet aliàs oleum humidum fateatur, in hac parte Dioclem & Archidamum ſecutus, affirmat ea quæ oleo incoquuntur ſicciora fieri, & abſumpto τοῦ συστήματος ſiue conſiſtentiæ glutino, humida ψαθυρὰ, id eſt friabilia euadere. Ὅτι μὲν γὰρ ἐν ἐλαίῳ πᾶν ὁτιοῦν ἑψόμενον ἀπόλλυσι τὴν οἰκείαν ὑγρότητα, καὶ ψάθυρον καὶ κραῦρον γίγνεται ταχέως, οὐδὲν τοιοῦτον πάσχον ἐν ὕδατι, πρὸς τῆς ἐμπειρίας ἐδιδάχθημεν. *Quidquid in oleo coquitur, id humiditatem propriam perdere, & ſtatim fieri friabile atque aridum, cùm nihil tale patiatur in aqua, edocti ſumus experientia.*

Cæterùm colligere licet, per Gazellos Arabibus intelligi capras feras, vt qui carnes earum cum hœdinis comparare videantur. Sed quæ ipſis tribuunt, eadem capreis noſtris, meâ quidem ſententiâ, non conueniunt: vt neque quod Athenæus refert libro IX. à Palamede ὀνοματολόγῳ dictum, οὐκ ἄχαρι κρέας τῆς δορκά-

δορκάδων, *non ingrata caro dorcadum.* Eamdem quoque præ reliquâ ferinâ commendat Simeon Sethi: Τὰ τῶν δορκάδων κρέατα εὐχυμώτερά ἐστι τῶν λοιπῶν ἀγρίων ζώων, καὶ πρὸς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἔχει οἰκείωσιν. λυσιτελοῦσί τε τοῖς περιττωματικοῖς σώμασι, καὶ ὑγροῖς, καὶ πρὸς κωλικὰς καὶ ἐπιληπτικὰς διαθέσεις· ἐπέχουσι δὲ τὴν γαστέρα, καὶ ξηρότητα τοῖς νεύροις ἐμποιοῦσι. *Dorcadum carnes melioris ſucci ſunt, quàm cæterorum agreſtium animalium, & ad humanum corpus quandam habent familiaritatem, humidiſq; & multas habentibus ſuperfluitates corporibus proſunt. Item morbis colicis, & comitialibus. Sed ventrem morantur, & neruis ſiccitatem inducunt.*

CAP. V.

De leporinâ.

QVanta leporinæ dignitas apud antiquos fuerit, notiſſimo Epigrammate Martialis abundè teſtatum reliquit:

Inter aues turdus, ſiquis me iudice certet,
Inter quadrupedes Mattya prima lepus.

Cur autem pro eo quod anteà legebatur *gloria*, viri docti *Mattya* ſubſtituerint, haut difficulter intelligent, qui viderint ea quæ ab Athenæo

thenæo in fine libri XIV. ſuper hâc voce diſſeruntur; vbi inter multa hocetiam ait: ὅτι μὲν οὖν κοινὸν ἦν τοὔνομα τῶν πολυτελεστάτων ἐδεσμάτων, φανερόν. *Hinc liquet Mattyam nomen commune fuiſſe cibis omnibus exquiſitiſſimis.* Ergo inter cibos exquiſitiſſimos, qui ex quadrupedibus ſumuntur, primas tenere leporem, iudicio Poëtæ definitum eſt. Ariſtophanes etiam in Veſpis, ζῆν ἐν πᾶσι λαγῴοις. *Viuere in omnibus leporibus,* dixit, ἀντὶ τοῦ, ἐν τρυφῇ, vt notat Scholiaſtes; quod ita receptum, vt in adagij formulam abierit, quâ vitæ delicias indigitamus. Et apud Horatium Satyrâ IV. lib. II. Latius eum qui palato ſapiat, leporis armos ſectari iubet. Denique apud Petronium in delicatiſſimo epulo Trimalcionis ad alterum ferculum, *cum altilibus, & ſuminibus apponitur lepus in medio pennis ſubornatus, vt Pegaſus videretur.* Sic lautiſſimi hominis parum lauta ſine lepore menſa fuiſſet. Quocircà mirum quid Britannos olim induxerit, vt leporem guſtare fàs non putarent, quod refert Cæſar libro V. Belli Gallici; quamuis longè his diſſimilia tradant Dio Nicæus, & Herodianus in Seuero.

Veroſimile eſt illum è feris primum hominibus prædæ fuiſſe, primumque ſeptis includi cœptum, vnde eiuſmodi capſas ſiue θηριοτροφεῖα nomine antiquo *leporaria* dicta legimus.

mus. Haſce præterea menſarum delicias plurimum commẽdauit peruulgata opinio, quòd qui leporem ediſſet, ſeptem diebus formoſus eſſe crederetur. Vt Martialem omittam, eius rei non ſine cauſâ tantam eſſe perſuaſionem cenſet Plinius libro XXVIII. cap. XIX. At quæ tamdem poteſt eſſe cauſa? Calcagninus putat eius carnibus ineſſe vim expurgandę melancholiæ; hinc oriri quandam animi exhilarationem, quâ amor & gratia concilietur; quod quàm verum ſit, ex ijs quæ infrà dicentur erit manifeſtum. Alij ex viciniâ nominum léporis & lepôris natam ioci originem arbitrantur; quò reſpexiſſe videtur verſificator neſcio quis apud Aelium Lampridium, dum Imperatorem Alexandrum Seuerum, quòd leporinis carnibus libenter & aſſiduè veſceretur, hoc carmine ſuggillauit:

Pulchrum quod vides eſſe noſtrum Regem,
Quem Syrum ſua detulit propago,
Venatus facit, & lepus comeſus,
Ex quo continuum capit lepôrem.

Quam Poëtaſtri dicacitatem ipſe Imperator verſibus elegantioribus vltus eſt, ſed Græcis; quorum putidam modò ineptamque verſionem nobis Lampridius exhibuit. Alij ad ipſam nominis originationem reſpexiſſe veteres autumant; quòd ſicuti Ἔρως, id eſt *Amor*, dicitur

dicitur ab ὁρᾶν, *videre*, ita λαγὼς, *lepus* à λάφν, quod etiam eſt *videre*; ex quâ ſignificationis affinitate leporem Amori ſacrum eſſe crediderunt. Euſtathius ad Iliad. A. Καὶ λαγωὸς ἐρώτων ἀνάθημα, διὰ τὸ ταυτὸν τῆς κατὰ κλῆσιν γενέσεως· λαγώς τε γὰρ ἀπὸ τοῦ λάφν, καὶ ἔρως ἐκ τοῦ ὁρᾶν. Atque ibidem pluribus exemplis oſtendit, alia animalia ob eamdem nomenclaturæ ſimilitudinem ac proprietatem dijs dicata conſecrataque fuiſſe. Hinc etiam Philoſtratus in Imaginibus Amores leporem venantes repræſentat, eumque dicit eſſe ἱερεῖον τῇ Ἀφροδίτῃ ἥδιστον, *animal Veneri ſuauiſſimum*; καὶ πειθώ τινα ἐρωτικὴν ἐν αὐτῷ κατέγνωσαν, *philtrum amatorium in eo agnouerunt*. Idque tradit non ob cauſas iam allegatas, ſed propter admirabilem fæcunditatem. Καὶ ὡς πολὺ τῆς Ἀφροδίτης μέτεστιν αὐτῷ. *Et quòd multus ſit in venereis*. Nam mas æquè ac fœmina concipit, & parit, & ſuperfætat adeò feliciter, vt aliud educet, aliud in vtero pilis veſtitum, aliud implume, aliud inchoatum gerat pariter. Herodotus libro III. Ariſtoteles libro IV. de Generatione animalium capite V. Varro libro III. de Re ruſticâ cap. XIV. Plinius libro VIII. capite LV. Atheneus lib. IX. Ælianus II. de Animalibus capite XII. Oppianus in fine libri III. de Venatione. Hinc inter rationes tropologicas, ob quas leporis eſu

Deus

Deus Iudæos abſtinere voluit, & à Theologis iſta refertur, quòd non tantùm timiditatis & puſillanimitatis, aut propter nimiam fæcunditatem fęneratoris ſymbolum ſit, ſed etiam præpoſteræ libidinis, vt notat Author de Cibis Iudaicis cap. III. *Cùm leporem*, inquit, *interdicit, accuſat reformatos in fœminam viros.* Et Hebræi cùm ſoleant omnibus alijs animalibus nomen tribuere maſculinum, leporem vocant *arnebeth* in fæminino, quaſi mares in eo genere non agnoſcerent. At Rabbini lepores omnes vtroque ſexu præditos & hermaphroditos exiſtimarunt, vt videre eſt apud Aben-Eſra, & Rabbi Kimhi in Radicibus: & Donatus *incerti ſexus* eſſe dicit: cuius ſententię antiquiſſimus author eſt Democritus, vt notare licet libro IV. Geoponicῶν, capite XIX. Et hanc naturæ transformationem, quòd interdum velut maſculi generent, aliquando velut fæminæ pariant, à ſe obſeruatam fuiſſe Auguſtinus Niphus teſtatur. Addunt alij, lepores ſponte ſuâ ſine vllis coniugijs grauidari. Sed hoc, & quæ de ſuperfætatione nimiũ monſtroſà vulgauit antiquitas, experientia poſterorum conuicit. Semel enim in anno pariunt, aut nõ plus bis, Vere nimirũ & Autũno. Decembri aut Ianuario numquam venatores prægnantem deprehenderunt. Cuniculos autem

tem ſuperfætare coitu repetito conſtat. Semper alios ſuper alios inchoant. Sed hoc alienum à naturâ leporum.

Cæterùm id non exiguam lepori dignationem addidit, quòd vt gratus ita ſalubris haberetur. Sanè Cato Cenſorius in eo Commentario, quem de tuendâ valetudine & ſalubri victus ratione conſcripſit, ne Græcis Medicis vnquam indigeret, ſe ſuoſque firmos ac valentes conſeruaſſe teſtatur vſu olerum, & carne vel anatis, vel palumbis, vel leporis; & hunc leuem eſſe, & infirmis idoneum, niſi quòd ſomnioſos efficiat. Plutarchus in eius Vitâ: Αὐτῷ δὲ γεγραμμένον ὑπόμνημα εἶναι, καὶ τοῖς πρὸς τοῦτο θεραπεύειν, καὶ διαιτᾶν τοὺς νοσοῦντας οἴκοι· νῆστιν μὲν οὐδέποτε διατηρῶν οὐδένα, τρέφων δὲ λαχάνοις, καὶ σαρκιδίοις νήσσης, ἢ φάσσης, ἢ λαγώ. Καὶ γὰρ τοῦτο κοῦφον εἶναι, καὶ πρόσφορον ἀσθενοῦσι, πλὴν ὅτι πολλὰ συμβαίνει τοῖς φαγοῦσιν ἐνυπνιάζεσθαι. Ταύτῃ δὲ θεραπείᾳ καὶ διαίτῃ χρώμενος ὑγιαίνειν μὲν αὐτὸς, ὑγιαίνοντας δὲ τοὺς αὐτοῦ διαφυλάττειν. *Sibi ſcriptum commentarium eſſe, cuius præceptis ſe familiam ægrotantem curare, & victus rationem præſcribere. Neminem vnquam cibo abſtinere, alere oleribus, & carne anatis vel palumbi, vel leporis: leuem enim hanc eſſe, & ægris conuenientem, niſi quòd illis, qui eam manducauerint, multa creet inſomnia. Hac ſe medicinâ & victu valetudinem*

tueri

tueri ſuam, ſuoſq́ conſeruare firmos. Sed mirum non eſt hanc Catonis diætam non conuenire decretis Medicorum,quibus ipſe ex deſtinato bellum indixiſſe videtur. Tamen quòd leporis carnem eſſe leuem dicit, non eſt omninò falſum; ſi modò leuem intelligat eam,in quâ non ſit plurimum alimenti. Nam cùm neque ad materiam valentiſſimam, neque ad imbecilliſſimam quoq; referri poſſit,eam Cornelius Celſus libro II. capite XVIII. in mediâ numerari prodidit. Verùm an ægris conueniat, ex ijs quæ mox dicemus, non obſcurè patebit.

Hippocrates libro II. de Victus ratione, Λαγῷα, inquit, ξηρὰ, καὶ στάσιμα, οὔρησιν δὲ τινὰ παρέχει. *Leporinæ ſiccæ ſunt,& aluum morantur,vrinam quodammodò cient.* Galenus III. de Alimentis,Leporum caro,inquit,ſanguinē craſſiorem gignit; & apertiſsimè libro de Locis affectis III. eam dicit magnam habere vim in generatione ſanguinis melancholici. Oribaſius, Aëtius,& Paulus iiſdem ferè verbis Galeno ſubſcribunt, & peſsimum eſſe alimentum affirmant. Poſt eos Simeon Sethi, quæcumque à vetuſtioribus dicta erant ſparſim, quaſi compendio colligens inquit: Τὰ τῶν λαγῴων κρέατα τοῖς μὲν ξηρᾶναι βουλομένοις τὸ σῶμα εἰσὶ πάνυ λυσιτελῆ· τοῖς δὲ ξηροτέροις τὴν κρᾶσιν ἀσύμ-

φορα. ἀπογεννᾷ γὰρ αἷμα παχυμερὲς καὶ μελαγχολικὸν, ἐπέχει τὴν γαστέρα, καὶ τὰ οὖρα προτρέπει. καλῶς μὲν οὖν πεφθέντα τρόφιμά γίνονται. τοὐναντίον ἔμφραξιν τῷ τε ἥπατι καὶ τῷ σπλῆνι ἐμποιοῦσι, βλάπτουσι καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἀγρυπνίαν ποιοῦσι. *Leporum carnes his qui corpus arefacere volunt, ſunt valdè vtiles. Qui verò rariorem habitudinem nacti ſunt, ijs minùs conferunt: craſſum enim & melancholicum ſanguinem gignunt, ſiſtunt ventrem, vrinam mouent. At ſi probè concoquantur, probè etiam nutriunt; è contrario obſtructionem iecori, & ſpleni efficiunt, pulmonemque lædunt & vigilias afferunt.* Græcis accedunt Arabes: Iſaac Uniuerſalium diætarum capite XIII. alimenta quæ ex lepore capiuntur ait eſſe peſsima. Et in Particularibus, *Lepus*, inquit, *eſt ſiccus & groſſum ac ſiccum ſanguinem gignit.* Rhazes III. ad Manſorem capite X. aſſerit leporinæ præ cæteris omnibus vim ineſſe maximam generandæ melancholiæ. Ex quo ſequitur, ab his Authoribus leporinam frigidam & ſiccam cenſeri. Et quidem ad ſiccitatem quod attinet, hanc ei nullus adimit. Sed nonnulli frigidam eſſe negant, ac pro ſe afferunt authoritatem Auicennæ, qui II. Can. capite CXLVI. *Leporis*, inquit, *caro eſt calida & ſicca.* Prætereà commendat eam in morbo comitiali, & puero epileptico concedit Galenus, id nullo modo facturi,

facturi, ſi frigidam eſſe putaſſent, cùm malum illud à frigido humore fiat, & remedijs calidis indigeat. Cum Auicennâ ſentit Elluchaſim Tacuino xv. atque expreſſè leporinas ait eſſe calidas & ſiccas: *Ideoque*, inquit, *ſunt inuatiuæ decrepitis, & habentibus complexiones frigidas. Iuuenibus non ſunt conuenientes, qui tamen ſi comedere appetant ex ijs, reponant ipſas vnâ nocte in ſucco granatorum, & aceto.*

Hinc etiam aliqui contendunt, non eſſe tam praui ſucci, neque adeò melancholici, vt Galenus aſſerit, & eius ſectatores crediderunt. Rationem afferunt: Si leporina caro eſt melancholica, ſanguis quoque eius erit melancholicus: talem enim temperiem habet caro, qualem habet ſanguis. Leporinum verò ſanguinem non eſſe melancholicum, ex eo conſtat, quòd tenuis ſit & aqueus, non autem ater & ſpiſſus. Deinde ſanguis ratione fibrarum craſſus eſt & terreus, vt docet Ariſtoteles & ex conſequenti melancholicus: leporinus autem fibris caret perinde ac ceruinus. Præterea inter Medicos ferè conuenit, coloris gratiam à ſanguinis bonitate, cuius index eſt, proficiſci. Videmus enim quotidie in hypoſarca, retentione menſium, febribus, & ſpleneticis, quibus iecur aut lien, alterum vel vtrumq; procreandi aut depuran-

di ſanguinis organum induratum, vel obſtructum, aut quouis modo affectum eſt, liuore vultus palleſceret: qui melancholicis peculiaris, in corpore hirſuto color eſt. Atqui cùm caro leporum, omniumque animalium oblongas aures habentium gignant ſanguinem melancholicum, vt author eſt Galenus: tamen ex eſu leporum, genas puellarum rubore roſeo infici atque efflorere tradunt. cuius rei ratio non poteſt expediri, vt Langius ait epiſtolâ LXVII. centuriæ I. ſi leporis caro ſanguinem melancholicum producat. Denique quæcumque animalia dulcem ac delicatiſſimum ſanguinem habent, quî potis eſt, vt horum eſus in alienis corporibus ſanguinem craſſum & atrum gignat? At talis eſt leporum ſanguis, quem alijs omnibus bonitatis alimoniâ præſtare Galenus his verbis fatetur: Τὸ δὲ τῶν λαγῶν αἷμα ὡς ἥδιστον τετίμηται, καὶ πολλοῖς δι' ἔθους ἐστὶν ἕψειν αὐτὸ σὺν τῷ ἥπατι, ποτὲ δὲ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων σπλαγχνῶν. *Leporum ſanguis omnibus alijs, vt ſuauiſſimus præfertur, quare pleriſque conſuetudo eſt, hunc cum hepate, vel alijs viſceribus decoquere.*

Verùm hæc ad examen reuocentur. Primum in cibo certiſsimumque bonitatis aut prauitatis indicium ab ipſâ carnis ſubſtantiâ deſumitur. Atqui ſubſtantia carnis in hoc anima-

animali dura eſt, quo fit vt paullatim & tardè nutriat. Nam vt ait Galenus Commento ad Aphoriſmum XVIII ſectione II. quæcumque durâ carne conſtant, tardiùs & paullatim nutriunt. Quod autem tardiùs & paullatim nutrit, id reſpectu noſtri calidum eſt: Εἴτε γὰρ, inquit Galenus, εὔπεπτόν ἐστι, καὶ τρέφει ταχέως, εἴη ἂν ὡς πρὸς ἡμᾶς θερμόν. *Nam ſiue facilè concoquitur, & citò nutrit, reſpectu noſtri calidum erit.* Propria enim ſingulorum eſt probatio, ſi tardè vel celeriter tale fiat, quale eſt poteſtate: Βάσανος οἰκεῖα καθ' ἕκαστον εἰ φαίνοιτο ταχέως γινόμενον τοιοῦτον, ὁποῖον ἔφαμεν ὑπάρχειν αὐτὸ δυνάμει.

Sed & timiditas frigus indicat. Si enim ſiccitati iungeretur caliditas, audaciam efficeret, vt in leone; qui cùm quadrupedum calidiſſimus ſit & ſicciſſimus, etiam audaciſſimus eſt.

Eſt prætereà eadem durities euidens indicium ſiccitatis, vt II. libro de Temperamentis à Galeno colligitur. Licet enim non quidquid durum eſt, id quoque ſiccum dici debeat: id tamen durum, quod neque à vehementi calore duratum eſt, neque à valido frigore congelatum, proculdubio ſiccum eſt. Tanta verò caliditas non eſt in lepore, vt carnem eius induret; nec tanta frigiditas, vt

congelet. Quare cùm ſit dura, omninò etiam ſicca eſſe videtur. Igitur ijs eſt prædita qualitatibus, quæ ad generandam melancholiam valent.

Ad ea verò quæ in contrarium allata ſunt, facilè reſpondetur. Ac primò quod attinet ad Auicennam, authoritas ex 11. Canonis deſumpta parui momenti eſt. Nam ſi quis locum illum eſſe mendoſum dixerit, eiuſdem Auicennæ teſtimonio ſe tueri poterit: quippe de lepore tractans in materiâ alimentorum, eius carnem frigidam eſſe & ſiccam liquidò affirmat. Quòd autem ſimul cum Auicennâ Galenus epilepticis leporinas concedat, ratione ſiccitatis id facit. Quidquid autem in hâc dicat Elluchaſim Baldaci Medicus, nihil moror, eique maioris authoritatis ſcriptores oppono. Ad argumentum à ratione deſumptum, reſpondetur, non eſſe neceſſarium vt eadem ſit carnis temperies quę ſanguinis. Nam alimentum mutatur ab eo quod alitur, non è contra. Idque vel ex eo conſtat, quòd diuerſorum temperamentorum particulæ ab vno eodemque ſanguine nutriantur. Quare ſi talis eſſet animalis nutriti natura, qualis eſt nutrimenti, fieret vt omnes corporis particulæ ex eodem ſanguine nutritæ, eiuſdem eſſent temperaturæ: quod

quod eſt ab omni ratione alienum, cùm nemo ſit, qui neſciat carnis temperaturam ab eâ quæ eſt oſſis plurimum differre. Sicut ſcimus in latitudine partium corporis calidarum, multis numeris à ſanguine vinci carnẽ: ſiquidem poſt ſanguinem locant cor, poſt quod iecur, & poſt ipſum carnem. Longè igitur calidior eſt ſanguis quàm caro. Præterea carnem non ſequi naturam ſanguinis, ex eo colligitur, quòd Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum capite XXII leporinum ſanguinem auium ſanguini præponat, cùm tamen capite LXVII. eiuſdem Operis, auium carnes non ſolùm leporinis, ſed omnium quadrupedum carnibus ad concoquendum dicat eſſe faciliores. Et libro de Bono & malo ſucco, inter eſcas culpâ vacantes reponit carnes multarum auium: omnem verò ſanguinem, ceu concoctu difficilem, vituperat: vt etiam libro ſuprà allegato, *Omnem*, inquit, *ſanguinem, etiam volucrum, quocumque modo paraueris, ad concoquendum eſt difficilis, & excrementitius.* Igitur ex animalis ſanguine, iuxta Galeni decreta, non neceſſariò colligitur carnis temperatura.

Deinde tenuitas non caloris, ſed frigiditatis eſt indicium. Nam Ariſtoteles II. de Partibus animalium capite IV. τȣ̃ γὰρ αἵματ☉,

 inquit,

inquit, τὸ ὑδατῶδες μᾶλλον ψυχρόν ἐστι. *Sanguis qui dilutior eſt & aquoſior, frigidior etiam eſt.* Et paulò poſt: Δειλότερα ᾗ τὸ λίαν ὑδατώδη, ὁ γὰρ φόβος καταψύχει. *Timidiora quibus ſanguis dilutus nimiùm eſt, metus enim refrigerat.* Hic certè timor in iſthoc animali tantus, vt prouerbio locum fecerit, λαγῶ βίον ζῆν, *leporis vitam viuere,* vel ſolus maximum eſt frigiditatis argumentum.

Ad Galeni locum, vbi dicitur ſanguinem leporis eſſe ſuauiſſimum, reſpondetur, à dulcedine non iudicari calorem. Neque enim omnia dulcia calida ſunt, vt docet Galenus libro IV. de Simplicium medicamentorum facultatibus capite III. ſed ea tantùm quæ magnam habent dulcedinem. Nam modicè dulcia etiam frigida ſunt. At non eſt tanta leporini ſanguinis dulcedo, vt illius ratione calidus iudicari debeat, ſiquidem ad hominis temperiem comparetur. Igitur ea ſanguinis dulcedo magis arguit carnem eſſe frigidam: nam cùm ſanguis ſit carne longè calidior, & ſanguis ex moderatâ dulcedine frigidus cenſeri debeat, eò frigidior caro erit. Id etiam confirmat modus quo in vſum ciborum præparatur. Nam Rhazes adhiberi præcipit aromata: Apitius, quo nemo meliùs calidæ popinæ ſapores vnquam nouit, piperi

non

non eſſe parcendum monet, omniaque illius condimenta ex herbis calidiſſimis, vt allio, cæpis, rutâ, origano, ſatureiâ, cumino, menthâ, opij ſeminibus, & ſimilibus concinnare iubet, quò videlicet naturalis denſitas & frigiditas tenuium calidarumque rerum admixtione corrigatur. Tamen Archeſtratus apud Athenæum libro IX. ob inſignem opſonandi peritiam cognomento ἐψοδαιδαλος (nam malè Bodinus in Commẽtarijs ad Oppianum hoc adiunctum lepori tribuit) omnes illos præparandi leporis modos reſpuit, atque hoc tantùm à conuiuatore poſtulat, vt ſubcruentus, calidus, & à veru raptus apponatur; reliqua coquorum artificia ad felis apparatum ſpectare potiùs arbitratur. Verùm cùm vel ſola durities leporinam eximat è numero bonarum carnium, teſte Galeno, libro de Attenuante diæta, nec ratio vel experientia contrarium euincat, meritò grauiſſimorum & antiquiſſimorũ ſententiæ ſubſcribentes eam è cenſu ſalubrium alimentorum expungemus, & in claſſem κακοχύμων, concoctu difficilium & melancholicorum referemus.

Atque id locum habet præſertim in vetulis. Nam iuniores minus habent vitij, quòd eorum ſiccitas ab ætate temperetur. Aetas autem non tantùm ex magnitudine, ſed et-

tio eſt, quòd timidiſſimum animal adempto auditu ſecuriùs paſcatur.

CAP. VI.

De cuniculis.

IN genere leporum cuniculi quoque cenſentur, eoſq́; propterea Strabo libro III. vocat λαγιδεῖς γεωρύχους; & Vegetius, *Lepores qui cauernas ſub terris fodiunt, ibiq́ conduntur*. lib. IV. cap. XXIV. Feſtus, *Animal quod ſimile eſt lepori, quod ſubter foſſa terrâ latere eſt ſolitum*. Pollux monet λεβηρίδας à quibuſdam appellari. Hinc Grammatici in gloſsis ſuper voce Λεβηρίς. Τελέμαχος ὁ γραμματικὸς εὐηθέστερόν φησι δυσαγωνίστου καὶ λιμοποιοῦ ζώου μικροῦ ὄνομα εἶναι τὴν λεβηρίδα μικρῷ λαγωῷ ὁμοίου· ὃ Ῥωμαῖοι μὲν κουνίκλουν καλοῦσι, Μασσιλιῶται δὲ λεβηρίδα. *Telemachus grammaticus ineptè inquit inſuperabilis & famem inferentis animalis parui nomen eſſe leberida, paruo lepori ſimilis, quod Romani cuniculum vocant, Maſſilienſes leberida.* Ælianus tamen libro III. cap. XV. tradit cuniculi nomen iſti animali impoſitum ab Hiſpanis qui Iberiam incolunt. Et eidem Prouinciæ quaſi proprium facit Varro. *Tertij generis*, inquit, *eſt quod in Hiſpaniâ naſcitur,*

tur, ſimile noſtro lepori ex quadam parte, ſed humile, quem cuniculum appellant. Hinc etiam eſt, quòd Catullus Epigrammate xxxvii. *Celtiberiam cuniculoſam* appellarit. nam tantus ibi prouentus eorum, vt oppidum ſuffodiſſe ex Varrone tradat Plinius libro viii. cap. xxix. Quàm portentoſâ fæcunditate mox cuniculi multiplicentur, exemplo ſunt Balearici, quos idem Author refert coactos aduerſus eos auxilium militare per legatos ab Auguſto petere; quod etiam Strabo libro iii. & Athenæus libro ix. teſtantur.

Quamuis autem cuniculus magnam habeat cum lepore ſimilitudinem, differt nihilominùs multum ab eodem in ſubſtantiæ modo, & qualitatibus, quod vel ipſo guſtu facilè deprehendas. Idque Polybius nobiliſſimus & grauiſſimus Hiſtoriæ ſcriptor indicare non defugit libro xii. vbi ait in hunc modum: Ὁ γὰρ κούνικλος πόρρωθεν μὲν ὁρώμενος εἶναι δοκεῖ λαγὼς μικρός· ὅταν γὰρ εἰς τὰς χεῖρας λάβῃ τις, μεγάλην ἔχει διαφορὰν, καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ κατὰ τὴν βρῶσιν. *Cuniculum ſi procul intuearis, putes eſſe leporem paruum: vbi in manus ſumpſeris, magnam obſerues differentiam, & in ſpecie, & in guſtu.* Quem locum laudat Athenæus lib. ix.

Galenus libro iii. de Alimentorum facultatibus capite ii. cùm ſpeciatim de plerorumq;

rumq; animalium carnibus ſententiam ſuam tuliſſet; eò tandem venit, vt aliquorum naturam experimento indagandam relinquat eorum hominum apud quos copioſè naſcuntur. In eo cenſu conſtituit etiam cuniculum: nam cùm anteà inter peculiares quibuſdam prouincijs animantes recenſuiſſet ἐν Ἰβηρίᾳ τὸ τοῖς λαγωοῖς ὅμοιον ζωόφιον, ὃ καλοῦσι κουνίκλουν, *in Iberiâ animalculum lepori ſimile, quod cuniculum nominant*, poſtmodum adiungit: ὅσα γὰρ εὐτρεφῆ τῶν τοιούτων ζώων ἐστὶ καὶ σαφῶς πίονα, ταῦτα τῇ πείρᾳ βασάνιζε, σὺν τοῖς τρόποις τῆς σκευασίας αὐτῶν, οὓς ἐξ ἐμπειρίας ἔμαθεν ἕκαστος τῶν ἐπιχωρίων, ἀκούων καὶ μανθάνων παρ' ἐκείνων. *Quæ enim ex eiuſmodi animalibus benè ſunt nutrita, ac planè pinguia, ea experientiâ explora, præparandorum ipſorum rationem, quam incolæ experientiâ didicerunt, ab ipſis audiens & diſcens.*

De facultatibus in alendo nec ipſe nec alij Medici tam Græci quàm Arabes quidquam definiuerunt, vt veroſimile ſit cuniculum leporis nomine comprehenſum. Illius tamen caro candidior eſt & mollior, & faciliùs alit quàm leporina. Non eſt tamen ſalubrior multò, aut ad eſum iucundior. Qui in eo genere commendari queunt, ſunt tenelli & iuuenes. Fætus ventre exſectos, vel vberibus ablatos non repurgatis intraneis, in cibatu

gra-

gratiſſimo habitos, & *laurices* appellatos Plinius libro VIII. capite LV. teſtatur. Feri domeſticis præferuntur: nam cùm animal ſit naturâ graueolens, augetur hoc vitium ſi aëre concluſo alatur, & mouendi libertate priuetur. Nonnulli domeſticos & altiles abominantur, non aliam ob cauſam quàm quòd cum ſoricibus coëuntes deprehenderint, qui poſteà catulos caudatos, & breuioribus auribus præditos ediderunt.

CAP. VII.

De ſciuro.

ANtiquorum Medicorum nullus, quod ſciam, ſub alimenti quidem ratione, mentionem facit ſciuri. Et magis ad luſum quàm ad eſcam capi ſolitũ arbitror. Id enim animalculum cùm ſimiâ longè ſit formoſius, innatâ motus agilitate geſticulationes æquè gratas edit: tum etiam dum expanſo caudę tegumento (vnde nomen illi inditum) corpori ſuo vmbram facit, ſpectaculum præbet non minùs amænum quàm pauo, vt oſtendit Oppianus libro III. de Venatione circa finem.

Οἵ ῥά νυ τοι θέρεος μεσάτου φλογερῇσιν ἐν ὥραις
Οὐρὴν ἀντέλλουσι σκέπας αὐτορόφοιο μελάθρου·
Οἷον δή νυ ταῶνες ἑὸν δόμον ἀγλαόμορφον
Γναμπτὸν ἐπισκιάουσιν ἀειπρεπὲς αἰολόνωτον.

Qui caudas vt tecta domus camerata retorquent,
Corpora dum flagrant æſtus calefacta tegentes,
Non ſecùs ac ales Iunonis, pauo ſuperbus
Caudâ verſicolore decorum corpus obumbrat.

Hinc Martialis libro VI. Epigrammate XXXIX. vt Erotij delicatiſſimę puellę elegantias aptè exprimeret, hac vſus eſt comparatione,

Cui comparatus indecens erat pauo,
Inamabilis ſciurus, & frequens phœnix.

Sed neque huic parcitum: & qui in vſum ciborum mactarunt, eius carnes cum hœdorum, aut cuniculorum carnibus poſſe conferri tradiderunt. Quin & his procul dubiò ſalubriores ſunt, & ſuauiores. Nam graueolentiâ carent, quæ eſt in cuniculis. Albertus Magnus carnes ſciuri bonas ait eſſe & ſalubres; quod adeò verum eſſe aſſerit Stumpfius, vt etiam ægrotis & imbecillibus imperari poſſit. Sed nigri rutilis præferuntur.

CAP.

CAP. VIII.

De equina carne.

ATque hactenus de carnibus quadrupedum, qui in vſum ciborum mactari ſolent. Pauca ſubiungam de ijs ad quorum cædem vel curioſitas, vel inopia famiſque neceſſitas interdum nos adigit.

Ab equinâ ordiemur: eam nemo citra ſummam neceſsitatem apud nos hodie guſtarit. Fuere tamen, & etiamnum ſunt Gentes quibus familiaris hæc eſca. Nomades paruæ Scythiæ populi, eâ promiſcuè vt aliâ quauis vtebantur, & hâc victus ratione diſtinguebantur à Scythis Cherroneſijs, qui quòd agros colerent atque exercerent, Georgi nominabantur, vt eſt apud Melam libro II. capite VII. Οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι καὶ Γεωργοὶ ἐκαλοῦντ' ἰδίως, διὰ τὸ τοὺς ὑπερκειμένους Νομάδας εἶναι τρεφομένους κρέασιν, ἄλλοις τε, καὶ ἱππείοις. Ἱππείῳ δὲ καὶ τυρῷ, καὶ γάλακτι, καὶ ὀξυγάλακτι· τοῦτο δὲ καὶ ὄψημά ἐστιν αὐτοῖς κατασκευασθέν πως, διόπερ ὁ Ποιητὴς ἅπαντας εἴρηκε τοὺς ταύτῃ γαλακτοφάγους. *Iidem Cherroneſii peculiari nomine Agricolæ dicebantur, quòd qui ſupra eos habitabant, Numidæ eſſent qui veſcerentur cùm alijs carnibus, tum equinis. Veſcuntur verò equi-*

nâ

nâ cum ſero, & lacte, & acido lacte, quo ij vtuntur condimento, certâ quadam arte parato. Itaq; omnes, qui partes iſtas inhabitarent, Poëta vno nomine lactiuoros appellauit. Intelligit autem hunc Homeri locum ex libro XIII. Iliados :

Αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινὼ,
Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν καθορώμενος
  αἶαν,
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων, καὶ ἀγαυῶν Ἱππημολγῶν
Γλακτοφάγων, Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων.

Ipſe autem Iuppiter retrò vertit oculos ſplendidos,
Seorſim in equitum Thracum deſpiciens terram,
Myſorumq; comminus pugnantium, & illuſtrium Hippemolgorum
Lacte veſcentium, Abiorumq; iuſtiſſimorum hominum.

Hîc tamen interpretes notant, ὅτι οὐδὲν ζῶον ἐσθίουσι, & quòd lacte dumtaxat victitent equino; ex quo etiam caſeum, ſiue aliud cibi genus conficiant, quod ἱππάκη dicitur. Ælius Dionyſius apud Euſtathium : Ἱππάκη, βρῶμα Σκυθικὸν διὰ γάλακτος ἱππείου σκευαζόμενον. Hinc Sophocles Scythas vocat, ἱππάκης βρωτῆρες, hoc verſiculo:

Ἀλλ' ἱππάκης βρωτῆρες ἄνομοι Σκύθαι.

Eius etiam Hippocrates & Dioſcorides meminerunt.

Apud Virgilium libro IX. Æneidos Metabus filiam Camillam equino lacte aluit:

Hic natam in dumis interque horrentia luſtra
Armentalis equæ mammis, & lacte ferino
Nutribat, teneris immulgens vbera labris.

Inde feram quoque naturam imbibit, qui & grandem natu per omnes vitæ partes & actus eſt comitata. Humanius autē hoc quàm quòd Biſaltæ ac Geloni faciunt, qui equino lacti permiſtum ſanguinem bibunt, de quibus idem Poëta libro III. Georgicorum. Id etiam Tartaris vſitatum memorant, qui in longiſſimis expeditionibus, quas curſim in finitimos ſuſcipiunt, vbi commeatus deficit, eo ſe alimento ſuſtentant. Quamuis dubitare licet, an in alimentorum numero ſanguis equinus reponi poſſit: eum quippe cruſtam inducere, & ſepticum, ac putrefaciendi vi præditum eſſe vulgus olim credidit, vt lib. X. de Facultatibus ſimplicium medicamentorum capite VIII. Galenus teſtatur; qui tamen eius rei experimentum facere detrectauit. Idem quoque Plinius confirmat libro XXVIII. Naturalis hiſtoriæ capite IX. *Quin & ſanguis eorum ſepticam vim habet. Item equarum, præterquam virginũ, erodit, emarginat vlcera.*

Præ-

Prætereà Sarmatas, Moſchos, Wandalos, equorum carnibus non abſtinuiſſe proditur. Perſæ ſolennibus epulis natalis diei, quem præcipuâ veneratione colebant, eas adhibuerunt. Herodotus lib. I. Ἡμέρην δὲ ἁπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι τῇ ἕκαστος ἐγένετο· ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιεῦσι προτίθεσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν, καὶ ἵππον, καὶ κάμηλον, καὶ ὄνον προτιθέαται ὅλους ὀπτοὺς ἐν καμίνοισι. οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων προτιθέαται, &c. *Ex omnibus diebus præcipuè colendum cenſent ſuum quique natalem: nimirum hoc die pluſquam alijs ciborum apponere æquum iudicant. Et ditiores integros boues, camelos, equos, aſinos, eoſq́ in fornacibus toſtos iſto die in menſam apponunt: pauperes natalem minoribus pecoribus honorant*, &c. Quem locum citat Athenæus lib. IV. Et ideò Perſæ Græcos ceu deparcos, & genij ſuis defraudatores ridere ſolebant, quaſi nihil apponerent quod famem expleret conuiuarum, quos ideò famelicos exſurgere, & abire oportebat. Sed contrà Ariſtophanes in Acharnanibus carpit illos vt helluones, & gurgites cibi atque vini.

Οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους
Τοὺς πλεῖστα δυναμένους καταφαγεῖν τε καὶ πιεῖν.
Nam barbari ſolos hos iudicant viros,
Qui potare & vorare poſſunt plurimum.

Deinde reſpiciens ad morem ab Herodoto notatum, inducit legatos Athenienſium, qui iactant appoſitos ſibi fuiſſe ſolidos è clibano boues.

> Εἶτα ἐξένιζε, παρετίθει δ' ἡμῖν ὅλους
> Ἐκ κριβάνου βοῦς.

> *Deinde hoſpitio nos excepit: apponebat autem*
> *Integros ex clibano boues.*

Verùm tot ex illo animali vſus vita capit, vt meritò ei parcendum ſit; nec niſi peſſimo exemplo ad cibum mactari poſſit, vbi neceſſitas non vrget. Et hoc ipſam credo naturam dicere rerum, quæ nihil ipſi conceſſit propter quod magnopere debeat expeti. Nam qui eius carnem guſtarunt, inſignem in eâ tenacitatem ac duritiem, multumque inſipidi glutinis, & viſcidi adeò, vt vix plurimo ſale domari poſſet, ſe deprehendiſſe teſtantur. Itaque mali ſucci eſt, & à lentore periculum metuendum.

CAP.

CAP. IX.

De aſininâ.

PErſæ Soli, quem Mithram vocabant, equo faciebant, ne daretur celeris victima tarda Deo Cõtrà Hyperborei Phœbo immolabãt aſinum, quem cum teſtudine Comici tardigradum appellare licet. Id ex Apollodoro & Callimacho docet Clemens Alexandrinus in Adhortatoriâ ad Gentes.

> Φοῖβος Ὑπερβορέοισιν ὄνων ἐπιτέλλεται ἱροῖς.
> *Phœbus Hyperboreis aſino placatur in oris.*

Et iterum:

> Τέρπουσιν λιπαραὶ Φοῖβον ὀνοσφαγίαι.
> *Delectant Phœbum victimæ opimæ aſini.*

An autem vt Perſæ equis, ita Hyperborei aſinis epulati fuerint, mihi non liquet: ſanè idem Clemens Alexandrinus libro 1. Stromatum ex Hellanico eos omnino carnibus abſtinere tradit. Τοὺς δὲ Ὑπερβορέους Ἑλλάνικος ὑπὲρ τὰ ῥίπαια ὄρη οἰκεῖν ἱστορεῖ, διδάσκεσθαι δὲ αὐτοὺς δικαιοσύνην, μὴ κρεοφαγοῦντας, ἀλλὰ ἀκροδρύοις χρωμένους. Cui conſonat Solinus capite xxi.

> *In diem victum arbores ſubminiſtrant.*

Alexandrinos autẽ hoc genere ciborum vſos

teſtatur Galenus libro I. de Facultatibus alimentorum : Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσιν. *Alexandriæ carnibus aſinorum veſcuntur.* Quamobrem plurimos in eâ ciuitate leproſos fuiſſe prodidit Auicenna fen. III. quarti, tractatu III. capite I. Et Mecænas ille eruditorum patronus, pullis aſinorum delectabatur; quos, vt author eſt Plinius libro VIII. Hiſtoriæ natural. capite XLIII. eò dignationis extulit, vt etiam onagris præferrentur, qui in delicijs erant; nec omnino ſpernendi ſunt: nam ſi Clenardo credimus, in quibuſdã Hiſpaniæ regionibus optimæ ferinæ vices explent. Nec Hippocrates quidem aſininas contemnit: nam libro II. de Victus ratione, Τὰ δὲ ὄνεια, inquit, διαχωρεῖ καὶ τῶν πώλων ἔτι μᾶλλον. *Aſininæ per aluum ſecedunt; ſed pullorum magis.* Ad onagros quod attinet, eos Oribaſius ceruis proximos ſtatuit: nam libro II. Collectionum capite XXVIII. *Ceruinæ carni*, inquit, *propinqua eſt aſinorum agreſtium, benè habitorum, & iuuenum.* Et rurſus capite LXVIII. omnium animantium, quibus vngulæ ſolidæ ſunt, carnes admodum viles ait. *In eo tamen genere*, inquit, *omnibus præſtant, leuiſſimaque ſunt aſinorum, quemadmodum aiunt ij qui Aſiam peragrant, ſylueſtrium; quemadmodum verò nos ibidem vidimus, eorum qui diligentiſſimè fuerunt educati.*

educati. Xenophon lib. I. de Expeditione Cyri, ſimiliter aſinorũ ſylueſtrium carnes cum ceruinis componit, & anteponit. Nam feras recenſens quarum venatu Cyrus in itineribus Arabiæ victitabat, ἀγρίους ὄνους, *ſylueſtres aſinos* commemorat, qui equos pernicitate ſuperarent, ita vt capi non poſſent, niſi diſpoſitis per interualla equitibus, quorum alter alteri ſuccedens eos curſu vrgeret, tandemque plurium recentibus ſemper viribus ſubeuntium impetu fatigatos conficeret. Deinde addit: Τὰ δὲ κρέα τῶν ἁλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἁπαλώτερα δέ. *Carnes captorum erant ceruinis aſsimiles, verùm teneriores.*

Cæterùm vt Galenus docet libro III. de Facultatibus alimentorum capite I. carnes aſinorum peſsimi ſunt ſucci; & præterquam quòd inamabiles ſunt & guſtu inſuaues, ſtomachum quoque lædunt, καὶ αὐτῶν ἐσθίουσιν οἱ ἐνώδεις ἄνθρωποι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, *& eas comedunt homines & animo & corpore aſinini.* Illas tamen equinis præponit Oribaſius lib. I. Collectionum capite LXVIII.

Porrò mirandum eſt, quod de carnibus aſininis prodidere Scriptores grauiſſimi, videlicet earum vſu tabidos iuuari. Plinius libro XVIII. capite XVII. *Phthiſicis medentur iecur lupi ex vino, macræ ſuis herbis paſtæ laridum,*

carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Serenus Sammonicus idem probat his verſibus:

Proderit & veteris ſeui pila ſumpta ſuilli,
Carne aſinæ ſeuoque capræ medicina ſalubris.

Vbi perperam Mercurialis pro *carne aſinæ*, legendum putat *lacte aſinæ*; nam veroſimile eſt, hunc Plinij locum Sereno fuiſſe propoſitum. Adde, quòd oraculo Serapidis hæc vis aſininæ carnis comprobata ſit, de quo elegans eſt hiſtoria apud Ælianum libro xi. de Animalibus capite xxxv. Ἀτὰρ οὖν καὶ Βάθυλλον τὸν Κρῆτα ἐς νόσον φθίσεως ἐμπεσόντα, ἐξάντη τοῦ τοσαύτου κακοῦ ὅδε ὁ Θεὸς (Σάραπις) εἰργάσατο ὀνείων κρεῶν γευσάμενον· καὶ προσέταξε γεύεσθαι καὶ αὐτῷ παρὰ τὸ ὄνομα τοῦ ζώου· ἔφατο γὰρ ὀνησιφόρον οἱ πάντων ἔσεσθαι τὴν θεράπειαν καὶ ἴασιν. *Caterùm idem hic Deus Serapis, Bathylim Cretenſem tabe laborantem, ab hoc tanto malo, aſininæ carnis eſu liberauit. Atque ita quemadmodum Deus colludentibus vocabulis Græcis ei prædixerat*, ὄνου κρέα ὀνησιφόρα, *aſini carnes auxilium attulerunt*. Hoc Serapidis reſponſum procul dubio ad iſtam opinionem cauſas dedit. Nec verò huius dicto plus eſt tribuendum quàm Apollinis aliorumque præſtigiatorum oraculis, quæ plerumque vocis ambiguitate perplexa atque obliqua, rudes & ſuperſtitioſos inprimis homines deceperunt.

CAP

CAP. X.

De camelinâ.

QVæ palatorum lubido? Arabes abſtinent ſuillâ, quam tot populorum conſenſus & ſenſus ſuauiſſimã ac ſaluberrimam probant: camelorum autem carnes auidè lurcantur, quas apud nos guſtarit nemo, niſi corpore ſimul & animo, vt cum Galeno loquar, καμηλώδης. Mahometes ille generis humani opprobrium, miris artibus quaſi prętigijs quibuſdam & captionibus etiam Iudæos primùm in partes ſuas pertraxerat. Sed vbi hominem, vt fert mos Arabum, carnibus camelinis veſci conſpexerunt, ſe turpiter eſſe deceptos agnouerunt, & ab eius factione confeſtim defecerunt. Refert id Conſtantinus Imperator libro de Adminiſtrando Imperio, capit. XVII. ex Chronico Theophanis; Οἱ δὲ πεπλανημένοι Ἑβραῖοι ἐν ἀρχῇ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐνόμιζαν εἶναι τὸν παρ' αὐτοῖς προσδοκούμενον Χριστὸν, ὡς καί τινας τῶν προυχόντων αὐτῶν προσελθεῖν αὐτῷ, καὶ δέξασθαι τὴν αὐτοῦ θρησκείαν, καὶ καταλιπεῖν τὴν τοῦ θεόπτου Μωσέως· θεωρήσαντες δὲ αὐτὸν ἀπὸ καμήλου ἐσθίοντα, ἔγνωσαν ὅτι οὐκ ἔστιν, ὃν ἐνόμισαν. *Hebræi autem initio aduentus ipſius decepti Chriſtum eſſe arbi-*

trabantur, quem ipſi exſpectabant, adeò vt & quidam ex primoribus ad eius partes tranſirent, cultumque eius amplecterentur, relicto illo quem Moſes præſcripſerat, qui Deum viderat. Cùm verò è camelo edentem vidiſſent, cognouerunt non eſſe illum quem arbitrati erant.

Rhazes libro I. de Facultatibus alimentorum, capite IX. de Camelo, *Eſt,* inquit, *in complexione calidus & ſiccus.* Eius autem carnes vt abſolutè malas damnat Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum. Tamen Ariſtoteles libro VI. de Hiſtoriâ animalium capite XXVI. eas vt ſuauiſſimas commendat: Ἔχει δὲ καὶ τὰ κρέα, καὶ τὸ γάλα, μέχρις οὗ ἂν γαστρὶ λάβῃ, ἥδιστα πάντων. *Habet autem camelus carnes & lac, quouſque conceperit, omnium ſuauiſſima.* Vertit Scaliger: *Atque intereà carnes atque lac inter ſuauiſſimos cenſentur cibos.* Ac totius loci ſenſum ita explicat: Lac à partu ad alteram conceptionem nunquam deſit, quod eo tempore ſuauiſſimum eſt ſicut & carnes. Sed non malè Mercurialis libro II. Variarum cap. V. ſuſpecta ſemper hæc habuit, credideritque τὰ κρέα in contextum à marginibus irrepſiſſe. Nam Plinius, qui multis in locis Ariſtotelem tranſcripſit, lib. XXVIII. cap. IX. lac camelinum ad hominis ait eſſe dulciſsimum. At carnium non facit vllam mentionem.

CAP.

CAP. XI.

De catulinâ.

CAnes in vſum ciborum fuiſſe mactatos etiam à Romanis, conſtat. Plinius libro XXIX. capite IV. *Catulos lactentes adeò puros exiſtimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus, hoſtiarum vice vterentur his. Genito manè catulo res diuina fit. Aditialibus quidem epulis celebrem fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt.* Intelligit autem Plinius Saturionem fabulam, in quâ Plautus eius rei mentionem fecit. Feſtus: *Catulinam carnem eſitauiſſe, hoc eſt comediſſe Romanos, Plautus in Saturione refert.* Dubites tamen an eſitauerint, an autem canario ſacrificio tantùm canes mactarint ad placandum caniculæ ſidus. Græcè dicitur περισκυλακισμός; de quo videatur Plutarchus in Problematibus Romanis. Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum, quibuſdam gentibus vſitatum eſum indicat. *Quid loquar de canibus*, inquit, *quos iuuenes & pingues, & potiſſimùm cùm caſtrati fuerint, apud quaſdam gentes frequentiſſimè mandunt.* Eadem ad verbum Oribaſius libro II. Collectionum capite XXVIII. De Græcis negat Porphyrius I. περὶ Ἀποχῆς, ait enim:

Oi

Οἱ Ἕλληνες οὔτε κυνοφαγοῦσιν, οὔτε ἵππους ἐσθίουσιν. *Græci nec canes nec equos comedunt.* Sextus autem Empiricus libro III. Pyrrhoniarum hypotypoſeon capite XXIV. Thraces caninâ ſolitos veſci ſcribit: de Græcis dubitat, eò quòd Diocles quibuſdam ægrotis eam imperaret. Κυνείων δὲ γεύσασθαι δοκοῦμεν ἡμεῖς ἀνίερον εἶναι· Θρακῶν δὲ ἔνιοι κυνοφαγεῖν ἱστοροῦνται· ἴσως δὲ καὶ παρ' Ἕλλησι τοῦτο ἦν σύνηθες· διόπερ καὶ Διοκλῆς ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς Ἀσκληπιάδας ὁρμώμενος, τισὶ τῶν παχόντων σκυλάκεια δίδοσθαι κελεύει κρέα. *Carnes verò caninus guſtare nos profanum arbitramur; at nonnulli Thracum canibus veſci narrantur. Fortaßis etiam in vſu apud Græcos hoc fuit. Vnde & Diocles ex eorum ſcholâ, qui Aſclepiadarum tempore fuerunt, prodiens, quibuſdam ægrotis catulorum carnes dare præcepit.* Sanè Hippocrates illarũ toties non meminiſſet, ſi nullus apud Græcos vſus omnino fuiſſet. Sic libro de Morbis internis, liene laborantes carnibus etiam canis maioris veſci iubet. Et libro de Superfætatione, mulierem, quæ conceptionis & procreationis liberorum cupida ſit, σκυλάκια ἑφθὰ catellos elixos edere præcipit. Præterea II. de Victus ratione tanquam communis, & vſitati vulgò cibi qualitates eius exponit: Κύνεα, inquit, θερμαίνει, καὶ ξηραίνει, καὶ ἰσχὺν ἐμποιεῖ· οὐ μέν τοι διαχωρεῖ· σκυλάκια δὲ ὑγραίνει, καὶ διαχωρεῖ. *Caninæ cale-*

calefaciunt & exſiccant, & robur afferunt: non tamen per aluum ſecedunt. Catulina vero humectant, & aluum deijciunt. Denique libro περὶ παθῶν eaſdem inter leuiſſimas reponit, & volucrum ac leporum carnibus adnumerat. Oribaſius libro II. Collectionum, capite XXVIII. ex Mneſitheo Athenienſi, *Canina carnes*, inquit, *aluum ſubducunt, non tamen ſemper afferunt eam leuitatem, quam ex multis alijs conſequimur. Nam & mucoſæ ſunt, & glutinoſæ. Et tamen tenerrimorum catulorum caro præſtantiſſima eſt.* Cæterùm Hippocrati, qui carnem caninam aſſerit calefacere & ſiccare, aduerſatur Rhazes, qui libro de Alimentorum facultatibus, cap. XIV. canis carnem eſſe frigidam & ſiccam aſſeuerat.

CAP. XII.

De carne felinâ.

IN alimentorum cenſu feles ab antiquis numeratos nondum inueni. Tamen eos quidam in deliciis habent, præſertim pingues admodum, & qui mediâ hyeme in fluuio per quindecim vt minimùm dies macerati fuerint. Verùm ego vt hoc animal in

vſu

vſu ciborum à veteribus præteritum video, ita deteſtandum puto. Nam præterquam quòd carnem habeat ſiccam & duram, atque improbi prorſus illaudatique ſucci, etiam particeps eſt viroſæ malignitatis, cuius admiranda exempla à grauibus Authoribus referuntur. Matthiolus Commentario in librum VI. Dioſcoridis, ſcribit eos qui felis cerebrum ederint, crebris affici vertiginibus, fierique ſubinde ſtolidos & amentes, Id autem accidere cenſet Ponzettus libro II. tractatu VI. cap. III. propter nimiam ſiccitatem. Nam cerebrum felis valdè ſiccum eſt, ſi ad hominis temperiem conferatur; hinc meatus obſtruit & ſpirituum animalium vias intercludit. Illud prætereà non ignorandum eſſe monet Matthiolus, quòd feles non tantùm deuorato eorum cerebro homines inficere poſſunt, ſed pilis quoque, & anhelitu, atque oculorum intuitu. Nam etſi pili omnes imprudenter in cibis ſumpti præfocare queant, reſpirationis meatus obſtruendo, vt Fabium in lactis hauſtu vno pilo ſtrangulatum ſcribit Plinius libro VII. capite VII. felium tamen pili ſingulari quadam proprietate exitiales cenſentur. Eorum prætereà ſpiritus tabifico veneno infectus deprehenditur. Deinde addit, ſe nouiſſe quoſdam, qui, cùm

cùm felibus adeò delectarentur, vt nunquam ſine ijs lectum peterent, attracto diutiùs eorum ſpiritu in tabem ac maraſmum inciderunt. Nec diu eſt, inquit, quòd in quodam Monachorum cœnobio vniuerſa perijt familia, propter aſſiduum felium contubernium, quorum ingens ibi copia reperiebatur. Atque hæc etiam ille inter Arabes admirabilis Auenzoar confirmat libro I. Theiſir: *Probatum eſt*, inquit, *quòd odorare anhelitum catorum habet conſumere humiditatem naturalem pulmonis, & totius corporis.* Atque ex his Paræus lib. xx. ſuæ Chirurgiæ, cap. xxxiv. colligit minimè fabuloſum eſſe, quod vulgus dictitat, feles infantibus eſſe exitiales: ipſorum enim ori toto corpore incumbentes, fuliginis exitum, & thoracis motum intercipiunt, & peſtiferâ, quam exhalant, aurâ tenellorum infantium ſpiritus inficiunt, & præfocant. Verùm ſuperat hæc omnia, quòd ſuâ memoriâ Breſlæ contigiſſe narrat Martinus Weinrichius Commentario de Monſtris capite xv. Puella quædam mollior, non multorum annorum, cùm publicè ſpectaret à carnifice latronem capite truncari, territa ſpectaculi fœditate in epilepſiam incidit. Multa, vt fit, pro remedio tentata, ſed fruſtrà omnia. Ex vulgo quiſpiam ſuaſit felium ſan-

ſanguinem porrigi vtile eſſe, quo ebibito, malum non difficulter ceſſaturum. Offertur; accipit miſera infelici euentu admodum: pauló pòſt enim felis naturam induit ex interuallo, & quod id animal in ædibus ſolet, id illa imitatur, voce, ſaltu, geſtu, veſtigiis cùm mures in ſilentio venatur, in anguſtiſſimis etiam quibuſcumque poteſt foraminulis, idque ita diu, donec paroxiſmi vehementia remiſit. Inter hæc quæ poteſt eſſe carnis bonitas in eo animali, cuius non tantùm cerebrum, ſanguis & pilus, ſi deuorentur, exitialia ſunt, ſed etiam ſpiritus, atque ipſe conſpectus afflatu peſtilenti lethalem noxam infert. Quare non eſt quòd pro miraculo narret Ariſtoteles libro Mirabilium auſcultationum, in Sicilià & Italià felium morſus eſſe mortiferos. Quin abſque muribus eſſet, optandum foret illud naturæ priuilegium, quod Reneiæ tributum eſt, in quâ feles non naſci Antigonus Caryſtius affirmat.

CAP.

CAP. XIII.

De carne vulpinâ.

GAlenus libro De attenuante diætâ, canum & vulpium carnem in eodem ordine collat. Canum, inquit, & vulpium carnem nunquam equidem guſtaui, nec vnquam guſtare fui adactus, neque in Aſiâ, neque in Græciâ, neque in Italiâ. Aiunt tamen hanc quoque mandi. Et quidem coniicio vim ei ineſſe carni leporum adſimilem. Nam canis & vulpes, vt ſummatim dicam, temperamento ſunt ſicca. Idem commento IV. de Victus ratione in acutis, textu XCIX. vt oſtendat animalia carnes habere longè meliores eâ anni tempeſtate, cùm ſuppetit alimenti copia, manifeſtum id eſſe ait in vulpibus autumni tempore cùm vuæ maturuerint. Ὅτι δὲ τροφὴ πλεῖστον δύναται πρὸς τὴν τῶν καιρῶν ἐπιτηδειότητα, καὶ ἀπὸ τῶν ἀλωπέκων ἔνεστί σοι μαθεῖν ἐν φθινοπώρῳ μάλιστα καλλίστην ἐχουσῶν διὰ τὰς σταφυλὰς σάρκα. *Quòd verò alimentum plurimùm valeat ad tempeſtatum opportunitatem, ex vulpibus diſcere fas eſt in autumno potiſſimùm, quæ carnem tum habent optimam propter vuas.* Idipſum repetit libro III. de Alimentorum facultatibus capite II. Τὰ δὲ τῶν

ἀλωπέκων ἐν φθινοπώρῳ καὶ οἱ παρ' ἡμῖν κυνηγέται προσφέρονται· πιαίνονται γὰρ ὑπὸ τῶν σταφυλῶν. *Vulpium autem carnibus autumno venatores apud nos veſcuntur; tunc enim vuarum eſu pingueſcunt.* Nam vulpibus autumno pabulum vt iucundiſſimum, & familiariſſimum, ita parabile multis in regionibus vuæ præſtant. Alijs autem anni temporibus, & potiſſimùm hyeme, inſidioſâ deprædatione victum quæritare cogitur. Hinc Oppianus libro III. de Venatione,

Εὖτε δὲ χεῖμα πέλῃ κρυερὸν, βρώσιος δὲ χατίζῃ,
Γυμναὶ δ' ἡμερίδες περὶ βότρυσιν ἰνδάλλονται.

Quando autem hyems eſt rigida, ciboq́ indiguerit,
Nudæ autem vites circum racemos apparent.

tunc etiam in feras verſutiam texere aueſq; dolo capere, & catulos leporum, tràdit.

KPEO-

ΚΡΕΟΦΑΓΊΑΣ

LIB. IV.

CAP. I.

De carne volucrum in genere.

CElſus libro II. capite XVII. tres claſſes ſtatuit alimentorum : Prima eſt valentiſſimæ materiæ, ſecunda mediæ, tertia imbecilliſſimæ. Id autem *valentiſſimum* vocat, in quo plurimum alimenti eſt, cuiuſmodi ſunt omnia legumina, quæque ex frumentis panificia fiunt, omne animal quadrupes domeſticum, omnis grandis fera, vt ſunt capreæ, ceruus, aper; omnis quoque grandis auis, quales ſunt anſer, pauo, grus. In mediâ autem materiâ ſunt, quæ nimiâ nec copiâ nec paucitate alimenti, ſed mediocritate cenſentur; in quibus numerantur ex oleribus ea, quorum radices vel bulbos aſſumimus, vt ex quadrupedibus lepus, & aues omnes à minimis ad phœnicopterum. Nam magnâ ex parte tenuior ſubſtantia eſt volucrum,

quàm terreſtrium: tamen illorum nonnulla duriorem & craſſiorem habere videntur, quàm horum multa, vt anſeres, anates, palumbi, vultures, & omne genus accipitrum, quàm arietes. Imbecelliſſimæ verò materiæ ſunt, quæ minimùm alunt, vt omne olus, & quidquid in cauliculo naſcitur. Sed quamuis hæc ita diſcreta ſunt, ait Celſus, tamen etiam quę ſub eadem ſpecie ſunt, magna diſcrimina recipiunt, aliaque res aliâ valentior eſt, vel infirmior. Mox addit: Ex his auibus, quæ in mediâ ſpecie ſunt, valentior ea quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur. Et ex his quæ volatu fidunt, firmiores ſunt quæ grandiores aues, quàm quæ minutæ ſunt, vt ficedula, turdus. Atque eæ quoque quæ in aquâ degunt leuiorem cibum preſtant, quam quæ natandi ſcientiam non habent. Præterea quò quidque valentius eſt, & plus habet alimenti, eò difficiliùs concoquitur, & contrà. Nam faciliùs diſſipatur, quod citò concoquitur, iuxta illud Hippocratis aphoriſmo XVIII. lib. II. Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται. *Eorum quæ affatim & celeriter nutriunt, celeres etiam exiſtunt excretiones.* Itaque vt verbo dicam, omne genus auium, exceptis maximis, cùm mediæ materiæ ſint, vt non valdè nutriunt, ita

facilè

facilè concoquuntur. Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum capite XIX. Ἔστι δὲ τὸ γένος ἁπάντων τῶν πτηνῶν ὀρνίθων ὀλιγοτροφώτατον, εἰ παραβάλλοιτο τῷ γένει τῶν πεζῶν. *Auium porrò omnium volucrum genus pauciſsimi eſt alimenti, ſi cum genere greſsilium conferatur.* Et mox: Εὐπεπτότερα γε μὴν ἡ σὰρξ ἐστι τῶν πτηνῶν. *Volucrum caro concoctu facilior eſt.* Eadem ad verbum ex Galeno tradit Paulus libro I. capite LXXXII. Aëtius libro II. capite CXXVIII. Oribaſius lib. II. Collectorum capite XLII. His Arabes vno ore ſubſcribunt; Iſaac in Vniuerſalibus diętis capite XVI. *Volatilia vniuerſaliter ad ambulantia comparata, minora faciunt nutrimenta, ad digerendum tamen ſubtiliora, & faciliora.* Idem in Particularibus diætis repetit. Rhazes XXIII. Continentis, capite DCCIII. *Caro auium eſt medici nutrimenti, velociſque digeſtionis, adhibitâ relatione ad alia animalia.* Similia Haly-Abbas V. Theoricæ, capite XXIII. Propter hanc leuitatem, & concoctionis facilitatem, ſalubres ſunt, & in tuendâ recuperandaque valetudine vim magnam habent. Hinc Ariſtoteles libro VI. Ethicorum capite VIII. declarare volens prudentiam non eſſe rerum vniuerſarum, ſed in eâ requiri notitiam ſingularum, & plerumque πρακτικωτέρους εἶναι ἐνίους οὐκ εἰδότας, ἑτέρων εἰδότων, vtitur exemplo Medicorum,

qui accommodatiorem victus rationem inſtituunt ex notitiâ rerum ſingularum , quàm ex ſcientiâ vniuerſalium , in quo ſalubritas carnis auium indicatur : Εἰ γὰρ εἰδείη ὅτι τὰ κοῦφα εὔπεπτα κρέα, καὶ ὑγιεινὰ, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοεῖ, οὐ ποιήσει ὑγιείαν · ἀλλ᾽ ὁ εἰδὼς ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα, καὶ ὑγιεινὰ, ποιήσει μᾶλλον. *Nam ſi quis ſciat carnes leues eſſe faciles ad concoquendum & ſalubres, leues autem quæ ſint, ignoret, ſanitatem non efficiet; ſed is potiùs qui auium carnes ſcit eſſe leues, & ſalubres.* Ad commendationem auium quoque facit, quòd nulla venenoſa reperiatur , vt notat Cardanus; quod tamen ad ſola πτερωτὰ reſtringendum eſſe monet Scaliger. Sed & boni aëris indicium eſt, auium abundantia.

Igitur ad ſanitatis tutelam carnes auium conferunt, quia concoctu faciles ſunt, & laudabilem ſanguinem , ſpirituſque defæcatos gignunt. Sed hæc non ita generatim accipienda ſunt, quaſi omnes omnibus ex æquo naturis conueniant; diſcrimina ſunt in ſingulis æſtimanda. Vniuerſim tamen animalium quæ volatu fidunt caro ſiccior eſt, quàm eorum quæ greſſu nituntur. Hippocrates 11. de Victus ratione: Σχεδὸν τι πάντα τὰ ὀρνίθια ξηρότερα, ἢ τὰ τετράποδα. *Omnia ferè volucrum genera quadrupedibus ſicciora exiſtunt.* Idque vel ex eo manifeſtum eſſe colligitur, quod idem ait libro

libro VI. de Morbis vulgaribus, ſectione IV. textu. XXIV. quia per aëris ſquallores optimè habeant, cùm ſcilicet ſimilem temperiei ſuæ tempeſtatem nactæ ſunt: Αὐχμοῦ ἐπὶ γῆς, οἰωνῶν γένος εὐθυνεῖ. *Per terræ ſquallores auium genus probè valet.* Quam ſententiam, vt multa alia, ab Hippocrate mutuatus eſt Ariſtoteles libro VIII. de Hiſtoriâ animalium cap. XVIII. Τοῖς μὲν ὄρνισι οἱ αὐχμοὶ συμφέρουσι. *Auibus ſquallores conferunt.* Feris etiam maior ſiccitas, quàm cortalibus: ſed illarum carnes faciliùs concoquuntur, quia teneriores, rariores, leuiores. Harum nonnullæ prauum ſuccum generant, præſertim ſi temperamento ſint humidiori.

Porrò temperamenti ſiccitas, & ſubſtantiæ tenuitas cumulandæ bili idonea eſt: quod etiam monet Hippocrates eodem lib. VI. de Morbis vulgaribus, ſectione V. textu XI. Ἡ χολή· οἷον εἶπον περὶ τῶν ὀρνίθων, ὅτι χολώδεες. *Bilis: dixi de auibus, quia bilioſæ ſunt.* Ex his ratio patet, ob quam, qui delicatè viuunt, & crebrò volucrum carnibus vtuntur, moroſiores ſint, & in iram procliuiores. Corrigitur ea ſiccitas pinguedine. Quamobrem lauti auem non guſtant niſi præpinguem. Hoc tamen diſcrimen ſtatuunt, vt ſi quæ naturâ ſit humidior, eâ macilentiori veſcantur: quia vt pinguedo

ſiccitatem, ſic macies humiditatem nimiam temperat. Verùm apud Ariſtophanem in Auibus Hercules citra exceptionem ait,

Καὶ μὴν πί γ' ὀρνίθια λιπαρά γ' εἶναι πρέπει.

Et auiculas pingues eſſe decet.

Et ætas attendi debet: nam, vt ait Galenus, in omnibus volucribus animalibus, vt & in quadrupedibus, ſcire in vniuerſum oportet, quòd augeſcentium caro multò ſit præſtantior, quàm ætate declinantium: media autem inter vtramque, florentium. Praua autem admodum eſt valdè nouellorum, ſed diuerſâ ratione ac ſenum: ſiquidem horum caro dura eſt, & ſicca, ac neruoſa; ideoq; praua ad concoquendum, & exigui nutrimenti. Contrà animalium recèns editorum corpora mucoſa ſunt, atque humida, eoque excrementis plena; faciliùs tamen per aluum ſecedunt. Itaque quæ naturâ ſunt humidiores, admodum iuuenes comedi non expedit; nam redundat in iis humiditas, quæ ætatis progreſſu demum decoquitur; & adultæ magis probantur. Contrà ſicciores ætas prima commendat, cuius beneficio moderatam humiditatem obtinent. Quædam veris tempore præſtant, vt columbi; aliæ æſtate, vt quæ granis pingueſcunt, quales ſunt turtures, perdices,

dices, capones, pulli gallinacei. Aliæ meliores ſunt autumno, quòd autumnalibus fructibus veſcantur, vt turdi, ficedulæ. Aliæ denique laudabiliores hyeme, vt merulæ, anſerculi, & quæcumque in aquâ vitam degunt. Et à genio locorum aliquid ducunt, quod in ſingulis notabo. Nam, vt ait Galenus, pro locorum naturâ ac proportione animalium carnes fiunt ſiccæ, & excrementis vacuæ, & ad coquendum faciliores, aut humidæ & excrementitiæ, & concoctu difficiliores. Dum catuliunt, aut incubant, omnes prauæ. Cæterùm non conueniunt iis, qui multùm exercentur. Nec rectè faciunt, qui omnes promiſcuè febricitantibus exhibent. Studioſis ſedentariis, & conualeſcentibus, qui plerumque ſunt κακοςόμαχοι, vtiles; quia probum ſanguinem ſpirituſque gignunt puriores, & facilè concoquuntur.

CAP. II.

De gallo gallinaceo.

INter volucres quas vulgò menſis adhibemus, meritò primas generi gallinaceo tribuemus, quòd regnum, in quacumque fuerit domo, exercet; cuique, vt oſtendit Plinius libro x. Hiſtoriæ naturalis capite xxi. tantum honoris Romana purpura tribuit, vt terrarum imperio ipſum imperare videretur. Id primùm è Perſide prodijſſe, indeque in alias terrarum orbis regiones deuectum, ex Menodoro Samio refert Athenæus libro xii. Quocirca Cratinus in Horis, & Ariſtophanes in Auibus, Περσικὸν ὄρνιν appellarunt: quamuis propter preſtantiam ita vocatum fuiſſe notet vetus Scholiaſtes, & ex eo Suidas, quia pretioſa omnia, quibus ſolus Rex Perſarum vtebatur, Perſica dicebantur. Verùm Galli non tam ad cibum, quàm ad ſpectaculi voluptatem veteribus expetiti. Nam pugnaciſſimum animal, non ſecùs ac gladiatores, in arenam producebant. Ijs enim tanta dimicandi libido, vt finis non ſit niſi cõmorientibus. Quod præter Plinium memoriæ prodidit etiam Philo Iudæus libro *quòd omnis probus liber.*

Oi

Οἱ ἀλεκτρυόνες οὕτως εἰώθασι φιλοκινδύνως ἀγωνίζεσθαι, ὥστε ὑπὲρ τοῦ μὴ εἶξαι, καὶ παραχωρῆσαι, κἂν ἡττῶνται τῆς δυνάμεσιν, οὐχ ἡττῶνται τῆς εὐτολμίαις· ἄχρι γὰρ θανάτου παραμένουσι. *Gallinacei tantâ contentione pugnare ſolent, vt ne cedant, etſi viribus vincantur, animis tamen non ſuperentur: ad mortem enim vſque pertendunt.* Et familiarem Græcis ludum fuiſſe video, de victoriâ poſitis pignoribus inter ſe contendere. Columella libro VIII. capite II. *Nobis noſtrum vernaculum maximè placet, omiſſo tamen illo ſtudio Græcorum, qui ferociſſimum quemque alitem certaminibus & pugnæ præparabant. Nos enim cenſemus inſtituere vectigal induſtrij patrisfamilias, non rixoſarum auium laniſtæ; cuius plerumque totum patrimonium pignus aleæ victor gallinaceus pyctes abſtulit.* Meminit quoque Lucianus in Gymnaſijs. Etiam apud quaſdam gentes ſolemne fuit huius certaminis ſpectaculum; vt apud Pergamenos, de quibus Plinius: *Pergami omnibus annis gallorum ſpectaculum publicè editur, ceu gladiatorum.* Et Athenienſes poſt deuictos Themiſtocle duce Perſas legem tulerunt, vt quotannis in theatro publicè gallorum certamen ederetur. Cauſam tradit Ælianus libro II. Variarum cap. XXVIII. Vorato allio pertinacia augetur, vt notat Xenophon in Sympoſio. Hinc apud Comicum in Equitibus

σκοροδ-

σκοροδίζειν eſt ad prælium animare, deductum à naturâ gallinaceorum, qui aſſumpto allio magis ad pugnam accenduntur.

Cæterùm menſis vix adhibentur, niſi cùm adhuc tenelli ſunt. Et antequam coierint, eorum caro, præſertim moderatè pinguium, boni ſucci eſt, & concoctu facilis, atque appetentiam excitat, probumque ſanguinem gignit; ac planè cenſeri poteſt inter volucrum carnes à Galeno plurimùm laudatas, quæ mediam quandam tenuitatis ac craſſitudinis vim obtinent, ac propterea nutrimenti bonitate commendantur. Verùm hæc in ſalaciſſimo animali non ſunt diuturna: nam adultiores, & mox vbi cicuriunt, ac coëunt, ad ſiccitatem pleno gradu vergunt. Quare Hippocrates lib. 11. de Victus ratione, galli carnes inter ſicciſſimas recenſet. Deinde cum ſiccitate pariter & calor augetur; & eum non mediocrem eſſe, vis ſtomachi ſatis arguit, quę prouerbio locum fecit, Ἀλεκτρυόνων μέμφεσθαι κοιλίαν, *Gallorum incuſare ventrem.*

Ex hac porrò ſiccitatis & caloris immoderatione carni fibroſa durities conciliatur, pro ætate maior atque maior: ſic vt planè vetulorum, non tam in ciborum numero, quàm medicamentorum habeatur. Nam elixa quandam acrimoniam & ſalſuginem in ius

trans-

transfundit, vt aluum ſoluere valeat. In quo reliquis pharmacis antiſtat, quòd ſimul omnem intemperiem corrigat, & alat, ac ſine nauſeâ ſumatur, nec ſtomachum ſubuertat. Quamobrem in analepſi meritò magnum habet vſum. Et hinc fortaſſis eſt, quòd qui ex graui ac periculoſo morbo conualeſcerent, gallum Æſculapio ſacrificare ſolerent. Addit Plinius libro xxix. cap. iv. idem prodeſſe contra longinquas febres, & torpentibus membris, tremuliſque, & articulariis morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidiis, incipienti teneſmo, iecinori, renibus, veſicæ, contra cruditates, ſuſpiria. In collyrijs ſanguinem galli gallinacei ipſe Æſculapius nobilitauit. Extat Romę & ſeruatur apud Maffæos tabella, quam, vt mos erat, in templo ſuſpendit Valerius Aper, vt viſum ſibi reſtitutum, ſi credere dignum eſt, apud poſteros teſtaretur. Εὐαλερίῳ Ἄπρῳ στρατιώτῃ τυφλῷ ἐχρημάτιζεν ὁ Θεὸς, ἐλθεῖν. καὶ λαβεῖν αἷμα ἐξ ἀλεκτρυόνος λευκοῦ μετὰ μέλιτος, καὶ κολλυρίον συντρίψαι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπιχρῖσαι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς· καὶ ἀνέβλεψεν, καὶ ἐλήλυθεν, καὶ ηὐχαρίστησεν δημοσίᾳ τῷ Θεῷ. *Valerio Apro militi cæco reſpondit Deus, veniret, & acciperet ſanguinem ex gallo albo, admiſcens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus illineret oculos: vidit & venit, & gratias egit publicè Deo.* Sed maiori admira-

miratione dignum, quòd gallinacei præſentiâ difficiles partus accelerari credãtur, quod prodit Ælianus libro IV. de Animalibus capite XXIX. Atque has ob cauſas forſitan Æſculapio gallum conſecrauit antiquitas, & ſuper eius manu depinxit: niſi cum Plutarcho, libro de Pythiæ oraculis, dicere malimus, Phœbi filio, ſanitatis præſidi, dicatum fuiſſe diei, Soliſque nuncium, quò diuinæ benificentiæ, morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nuncupatur, diem, id eſt vitæ lumen debere ſe faterentur.

CAP. III.

De gallinis, & pullis gallinaceis.

GAllinas reliquo volucrum generi Arabes anteponunt, verùm iuuenes, necdum anniculas, quæ nondum pepererunt; vulgò nunc pullaſtras appellant, quæ veteribus pullitræ ſiue pulletræ dicebantur. Nam, vt notat Scaliger ad Varronem libro III. de Re ruſticâ capite IX. pullaſtræ non ad ætatem referuntur, ſed ad magnitudinem: & pullaſtri ſunt in genere gallinaceo, qui pumiliones in hominibus. Pullitra autem vel pulle-

tra

tra eſt; quæ adhuc effæta non eſt; vt à porcâ porcetra, quę ſemel peperit, & opponitur ſcrophę quæ multum peperit, vt eſt apud Gellium libro XVIII. capite VI. Rhazes libro XXIII. Continentis, capite DCCIII. *Gallinæ carnem omni aliâ carne ait eſſe meliorem.* Et Aphoriſmo IX. libri III. *Gallinæ*, inquit, *quæ nimiùm non ſunt antiquæ, nec nimiùm pingues, mirabilis cibus exiſtit, & temperatiores alijs exiſtunt.* His ſimilia ſcribunt Haly-Abbas V. Theoricæ capite XXXIII. Iſaac capite XVI. Vniuerſalium dięturum. Quamuis hanc præſtantiam non à ſexu, ſed ętate deſumant: nam eaſdem dotes tribuere videntur pullis gallinaceis, ſiue galli ſint, ſiue gallinæ, dummodò illi antequam cucurriant, hæ antequam pariant, menſis inferantur: niſi quòd fæmellę temperamentum obtineant aliquantò frigidius & humidius, cuius ratione febricitantibus magis conueniunt, quàm maſculi. Mirabilis Auenzoar, cuius dicta Auerrhoës cęteriq; barbari pro oraculis habent, libro I. Theiçir, tractatu IX. capite VII. epilepticis remedia victuſque rationem pręſcribens, ſine diſcrimine ſexus paruos pullos commendat: *Principium*, inquit, *curationis eſt certificare regimen iſtorum, dando eis pullos gallinaceos paruos; quoniam abſolutè cæteris carnibus*

cos

eos laudabiliores eſſe dicimus. Auicenna II. Canone, capite CCXCIII. iiſdem laudibus illos effert, & hoc ampliùs addit: *Caro gallinarum, quæ ſunt pullæ, in intellectu augmentum efficit.* Atque id etiam ipſius æmulus in ſuas Collectiones tranſtulit libro V. capite XXXII. *Melior*, inquit, *caro ex volatilibus eſt caro gallinæ iuuenis ſanè, & pinguis, & habet mirabilem proprietatem in temperando complexionem: & propterea brodium ſuum eſt optima medicina leproſis; & dicitur quòd cerebrum gallinæ augmentat ſubſtantiam noſtri cerebri, & acuit ingenium.* Inter Græcos Symeon Sethi carnem gallinarum parere incipientium ſcribit eſſe εὔπεπτον, καὶ εὔχυμον, ac plurimum nutrire, maximè ſi pinguis ſit; corpus etiam humectare, colorisq; gratiam conciliare; ſed otioſis conuenire magis, quàm ijs qui multùm exercentur. Præterea monet, ne poſt eius eſum mox ὀξύγαλα ſiue lac acidum hauriatur: nam compertum eſt inde colicos dolores oriri. Denique vim roborandi atque augendi cerebri ab Arabibus decantatam medullæ potiſſimùm, ſiue cerebro earum ineſſe tradit: Καὶ προστίθησι τῇ γονῇ, καὶ τῇ ἐγκεφάλου οὐσίᾳ, καὶ μάλιστα ὁ τούτων μυελός· τρέφει γὰρ ἱκανῶς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ διὰ τοῦτο φασὶ τοῖς κουφοτέροις τὸν λογισμὸν, τοῦτον λυσιτελεῖν. *Semen & cerebri ſubſtantiam auget, ſed præcipuè medulla vel*

cere-

cerebrum: nam abundè cerebrum nutrit; atque idcircò prodeſſe ferunt ijs, qui leuitate mentis laborant. Pullos autem gallinaceos, quos ipſe cum inferioris æui Græcis mixobarbaris ὀρνιθόπουλα vocat, alij etiam ὀρνιθοπουλλίτζια, dicit eſſe facilis concoctionis, καὶ ἀπογεννᾶν αἷμα σύμμετρον τῇ συστάσει, μήτε πάνυ λεπτὸν, μήτε πάνυ παχύ. *& generare ſanguinem ipſâ corpulentiâ moderatum, neque tenuem omninò, neq; omninò craſſum.* Alij tamen eorum vſu ſanguinem nimis tenuem gigni affirmant, ideoque nocere podagricis, atque ijs denique omnibus, qui diſtillationibus, aut quibuſcumque defluxionibus obnoxij ſunt. In quam ſententiam Rhazes lib. 1. de Facultatibus animalium capite XLIII. citat Ariſtotelem hiſce verbis: *Exiſtimauit Ariſtoteles, quòd qui durauerit in comeſtione gallinarum pullarum pinguium, inducit hæreditatem hæmorrhoidarum, & podagræ.* Verùm nihil tale in Operibus Ariſtotelis obſeruaui.

Cæterùm ipſas gallinas olim in cibis frequentes fuiſſe patet, quòd Poëtæ, dum conuiuia deſcribunt, earum mentionem crebrò faciant; vt Iuuenalis Satyrâ V.

Nec minimo ſanè diſcrimine refert
Quo geſtu lepores, & quo gallina ſecetur.

Et Satyrâ XI. vbi luxum reprehendit ſui æui hominum, qui ſtomacho erant adeò ſuper-

bo, vt cibos faſtidirent non impoſitos menſis citreis, quæ pede eburneo fulcirentur; cùm tamen, niſi quis palato deſipiat, non ſint minùs ſuaues, etiamſi ſplendor ille abſit & apparatus, nec in vilioribus menſis

—— —— vlla vnquam obſonia fiant
Rancidula, aut ideò peior gallina ſecetur.

Horatius autem Satyrâ IV. lib. II. eius meminit tamquam familiaris ferculi, quod ſuperueniente præter exſpectationem hoſpite, ad imparatas epulas adhiberi poteſt; modumque docet, quo teneritas ei ſubitò concilietur:

Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes,
Ne gallina malùm reſponſet dura palato,
Doctus eris viuam muſto merſare falerno.

Idem fieri aiunt ſi de ficu ſuſpendatur, quâ ratione Ariſton, vt eſt apud Plutarchum libro II. Sympoſiacôn, quæſtione x. mactatum Herculi gallum illicò tenerum reddidit, cùm tamen recens adhuc eſſet, & pridie vixiſſet. Nunc inciſo gutture ſtatim in aquam inijciunt, vt in eâ palpitantes moriantur, eoque teneriores euadant. Sed dubio procul id celeriùs in vino fiet, & commodiùs, tum propter calorem, tum propter quandam naturæ familiaritatem, quam omnis gallinacei generis ales cum vino habet. Nam vt author

eſt

eſt Ælianus libro IX. de Animalibus cap.XIX. ſi in id illapſa fuerit, & ſuffocata, nullum ex eo vitium contrahit, nec ſpiritu grauis eſt: at ſi in aquâ exſtinguatur, odorem fœdum emittit, atque aërem inficit. Adde quòd in hoc genere ſolas gallinas ſaginarint, quam artem à Deliacis acceptam indicat Varro libro III. de Re ruſticâ cap. IX. & fusè docet Columella lib. VIII. c. VII. & Martialis lib. XIII. Epigrammate LXII. breuiter tangit.

Paſcitur & dulci facilis gallina farinâ,
Paſcitur & tenebris; ingenioſa gula eſt.

Quâ in re ſic ganea laſciuiit, vt cùm lege Fanniâ, cuius meminit Gellius lib. II. capite XXIV. vndecim annis ante tertium bellum Punicum, victus atque cænarum tenuitas, veterumque parſimonia cuſtodiretur, cautum fuerit, teſte Plinio libro X. Naturalis hiſtoriæ capite L. ne quid volucre poneretur, præter vnam gallinam, quæ non eſſet altilis. Sed inuento gallorum farciendorum artificio, qui gallinis ſuccenturiarentur, fraus legi facta eſt, quæ has dumtaxat exprimebat; *inuentumq́, diuerticulum eſt*, ait Plinius, *in fraudem earum gallinaceos quoque paſcendi lacte madidis cibis*. Verùm Clemens Alexandrinus libro II. Stromatum ait gallinas multò meliorem carnem acquirere, ſi alimentum ſibi ruſpan-

do quærant, quàm ſi edendi neceſſitate pingueſcere cogantur. Multa de vſu gallinarum apud Ægyptios Proſper Alpinus libro III. de Medicinâ Ægyptiâ capite, XI. memoriç mandauit. Sed Author ille περιπλόγος toto iſto ſcripto conſecutus eſt, vt prouerbium quod de peregrinantibus apud nos vulgò dici ſolet, quodque Homerus Odyſſeæ XIV. celebrat, in eum non abſurdè poſſit vſurpari,

——————— Ἄνδρες ἀλῆται
Ψεύδοντ', οὐδ' ἐθέλουσιν ἀληθέα μυθήσασθαι.

Atque haut ſcio an magis credibile ſit, quod Albertus Magnus refert libro XXIII. de Animalibus, gallinas ſerpentum venena ſuperare vi quadam occultâ, nec ipſâ die, quâ ouum pepererint, à ſerpentibus poſſe lædi; quin & aſſumptis earum carnibus ſanari venenato morſu violatos. Simile Plinius: *Carnibus gallinaceorum, ita vt tepeant auulſæ, appoſitis venena ſerpentum domantur*. Et addit aliud admiratione dignum; ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumi id in ſe. Ita quod venena ſerpentum domat, hoc auro venenum eſt. At verò ridiculum planè, niſi potiùs inſignitæ in magnâ fortunâ vecordiç teſtimonium dicere velimus, quod de Honorio Imperatore memorat Zonaras; eum in deliciis habuiſſe gallinam inuſitatç magni-

magnitudinis, quam *Romam* nominabat, eamque pluris feciſſe quàm illam terrarum gentiumque Deam. Nam cùm illi nunciaretur captam ab Alarico Romam, nominis ambiguitate deceptus, & gallinam ſuam perijſſe ratus, mox vnguibus ora lanians, & femora manu quatiens, omnia ingentis triſtitiæ, animique ſummè conſternati ſigna edidit; vix tandem pacatus, cùm de vrbe loqui nuncium intellexiſſet.

CAP. IV.

De capo.

VEteres medici vix vllam mentionem faciunt caporum: hoc vniuerſim pronunciant, animalia omnia ſeipſis euadere prçſtantiora, ſi tempeſtiuè caſtrentur. Rei ruſticæ Scriptores eorum meminerunt, & caſtrandi quoque rationem tradiderunt, longè diuerſam ab eâ quæ nunc vſurpatur. Varro libro III. capite IX. *Proprio nomine vocantur fœminæ, quæ ſunt villaticæ, gallinæ; mares, galli; capi ſemimares, quòd ſint caſtrati. Gallos caſtrant vt ſint capi, candenti ferro inurentes ad infima crura, vſque dum rumpantur: at quod extat vlcus, ob-*

linunt ſiglinâ cretâ. Sic & Columella lib. VIII. capite II. *Fœminæ appellantur gallinæ; mares autem galli; ſemimares capi; qui hoc nomine vocantur, cùm ſint caſtrati, libidinis abolendæ cauſâ. Nec tamen id patiuntur amiſsis genitalibus, ſed ferro candenti calcaribus inuſtis, quæ cùm igneâ vi conſumpta ſunt, facta vlcera, dum conſaneſcant, figlari cretâ linuntur.* At Plinius libro X. cap. XXI. duos modos caſtrandi refert, quorum alterum ex Varrone, alterum ex Ariſtotele deſumpſit. *Deſinunt*, inquit, *canere caſtrati, quod duobus fit modis; lumbis aduſtis candente ferro, aut imis calcaribus, mox vlcere oblito figlina creta. faciliùs ita pingueſcunt.* Priorem modum exponit eleganter Ariſtoteles lib. IX. de Hiſtoriâ animalium capite L. Ἐκτέμνονται δὲ οἱ ὄρνιθες κατὰ τὸ ὀρροπύγιον, καθ᾽ ὃ συμπίπτουσιν ὀχεύοντες. *Caſtrantur galli ad clunes, qua parte conquiniſcunt coëuntes*: quod fit, loco illo ferramentis binis terníſve vſto. Inuentum hoc fortaſſe Deliacorum, qui primi quoque gallinas ſaginare cœperunt, vt docet Plinius. Vnde Petronius Spadones vocat, *Deliaci manu reciſos.* Quàm ſeduli porrò fuerint in educandis gallinis, notum eſt ex Cicerone II. Tuſculanarum: *Vidéſne vt in prouerbio ſit ouorum inter ſe ſimilitudo? Tamen hoc accepimus, Deli fuiſſe complures ſaluis rebus illis, qui gallinas alere permultas queſtus cauſa*

ſa ſolerent. Hi cùm ouum inſpexerant, quæ id gallina peperiſſet, dicere ſolebant. Hinc apud Varronem, & Columellam, Deliacus accipitur pro curatore gallinarum.

Cæterùm quęcumque gallinaceo generi laudes tribuuntur, cumulatiùs omnes vni capo deferuntur. Nam carnem habet in omnibus qualitatibus exactè temperatam, concoctu facilem, quæ ſtomachum iuuat, alimentum pręſtat optimum nec paucum, ſanguinem perfectum generat, æqualem omnibus humoribus temperiem conciliat, calorem natiuum auget. Iſaac libro Vniuerſalium dięrum: *Gallus caponatus plus eſt laudandus; quia complexio ſua in quatuor qualitatibus eſt temperata, & inde natribilior, & coitus augmentatior.* Iterùm in Particularibus diætis: Volatilia caſtrata omnibus animalibus ambulantibus ſunt vtiliora; nec non galli caſtrati omnibus volatilibus conuenientiores: laudabilius enim nutrimentum, & perfectum generāt ſanguinem. Quamobrem non immeritò inter primas menſarum delicias habetur, & ab Arbitro inter luxuriantis gulę lautitias gallus ſpado cenſetur.

Nocere tamen iis qui non exercentur, & podagram generare creditur; non tantùm quia ſanguinē generet tenuem ac fluxilem;

ſed & ſingulari proprietate, quòd ipſe malo iſti ſit obnoxius, cùm tamen, vt ab Hippocrate proditum eſt aphoriſmo XXVIII. lib. VI. eunuchi podagrâ non laborent. Atque hanc ob cauſam multi præferunt gallinam caſtratam, quod fit ferro candente. ſic mirum in modum pingueſcunt. Et gulæ proceres earum carnes longè ſuauiores eſſe affirmant. Quibus ſuffragatur Galenus I. de Semine; vbi cùm docuiſſet etiam caſtrari fæminas, addit, ἥδιόν τι τὸ κρέας ἔχουσι τῶν ἄλλων θηλειῶν, *ſuauiorem carnem habent quàm aliæ feminæ*. Verùm ſi quod ſit podagræ periculum à capis, id non ex eo dixerim oriri, quòd hoc ipſi affectu tententur, ſed potiùs quòd ſanguinem generent purum, defæcatum, ac tenuem, ideoque ad fluxiones paratum.

CAP. V.

De partibus quibuſdam generis gallinacei.

HOc quoque fuit gulæ ingenium vt Gallinas quidem ad ſaginam non omnes eligeret, ſed niſi in ceruice pingui cute, prout Author

author eſt Plinius lib.x.cap.L. Auxere curioſitatem artes culinarum, vt clunes ſpectarentur, vt diuiderentur in tergora, vt pede vno dilatatę repoſitoria occuparent. Videſis dilectum gulæ, cuius tantum nihilominùs faſtidium, vt in vniuerſo genere, quod elegiſſet, non omnia probaret; & quaſi edendo defatigaretur, delibari ſibi cænas iuſſit. *Nec tamen*, ait Plinius, *in hoc magomo quidquam totum placet, hîc clune, alibi pectore tantùm laudatis.* Seneca epiſtolâ LXXVIII. *In repoſitorio pectora auium (totas enim videre faſtidium eſt) congeſta ponuntur.* Vide, ſi lubet, plura epiſtolâ XLVII.

Criſtis gallinaceis dignationem fecit Meſſalinus Cotta, Meſſalæ Oratoris filius, qui eas patinis condire cœpit, poſteà celebriores portentoſâ gulâ Heliogabali, qui, vt author eſt Lampridius, viuis gallinaceis demptas lurcabatur. In his etiam hodie multi delicias faciunt. At ſi ſubſtantiam intuearis, difficilè concoquuntur, & parum nutriunt. Nam mediæ cuiuſdam ſunt naturæ: neque enim caro eſt, neque non caro; ſed quid mediæ ſubſtantiæ, ad cartilaginem accedens; quod Plinius monet libro XI. capite XXXVII. *Sed ſpectatiſſimum inſigne gallinaceis, corpore conſeratum; nec carnem id eſſe, nec cartilaginem, nec*

callum iure dixerimus, verùm peculiare. Ariſtoteles libro I I: de Hiſtoriâ animalium capite XII. Ἔτι δ' ἔνια τῶν ὀρνέων λόφον ἔχουσι, τὰ μὲν αὐτῶν τῶν πτερῶν ἐπανεστηκότα· ὁ δ' ἀλεκτρυὼν μόνος ἴδιον, ὃ οὔτε σάρξ ἐστιν, οὔτε πόρρω σαρκὸς τὴν φύσιν. *Præterea quædam criſtam habent ſurrectis conſtantem pennis: ſolus gallus peculiarem ſibi, quæ neque caro eſt, neque à natura carnis aliena.* Hinc Galenus I I I. de Facultatibus alimentorum cap. XXI. eaſdem quoque medio habet loco, nec laudat, nec damnat: Λόφους δὲ καὶ κάλλαια τῶν ἀλεκτρυόνων οὔτ' ἐπαινέσειεν ἄν τις οὔτε ψέξειεν. *Criſtas & palearia gallorum neque laudauerit quiſpiam neque vituperauerit.*

Idem vero teſtes maximè prædicat: Οἱ δὲ ὄρχεις ἄριστοι, καὶ μάλιστα τῶν σιτεύτων ἀλεκτρυόνων· ἔτι δὲ μᾶλλον ὅσοι διὰ γάλακτος ὀρρώδους τὰς τροφὰς προσενέγκονται. *Gallorum teſtes præſtantiſſimi ſunt, præſertim altilium, & multò magis ſi cibus eorum, quo aluntur, ſeroſo lacte fuerit imbutus.* Atque ob hos galli olim expetiti à ganeonibus; multíque adeò mortem euaſiſſent, ſi inſtar Caſtoris eunuchos ſe facere potuiſſent. Sic animalibus ne quidem ex faſtidio pax fuit.

CAP.

CAP. VI.

De gallo & gallinâ Indiæ.

NOta ſatis hoc nomine apud nos auis eſt. Alij gallopauum, ſiue pauogallum appellant. Alij meleagridem eſſe cenſent. Et deſcriptio illa meleagridum, quam ex Clyto Ariſtotelis diſcipulo affert Athenæus lib.xiv. capite xx. planè gallinis ijs conuenit, quas vulgò Indicas vocamus: vnde Scaliger

Pauuſq́, pauiq́ æmulus, minùs pictus,
Viſendus orbe nuper è peregrino,
Meleagris putatus è Clyti verbis.

Habet tamen aliquid dubitationis, quòd dicat auem eſſe paluſtrem, & fætus negligentem; cùm eam vda loca reſpuere, & matres pullorum ſtudioſiſſimas videamus. Aliqui etiam cum Africanis confundunt, quas eaſdem cum Numidicis faciunt: vt apud Horatium hoc verſu,

Non Afra auis deſcendit in ventrem meum.

Porphyrio, *Afram*, inquit, *gallinam Numidicam dicit*. Sic apud Iuuenalem Satyrâ xi. accipitur, & apud Petronium. Atque ita gallinas Indicas, Africanas, Numidicas non differre ſtatuunt. Quibus adſtipulari videtur

Var-

Varro libro III, de Re ruſticâ cap. IX. *Gallinæ Africanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagridas appellant Græci*. Et quidem Africanam & Numidicam eaſdem eſſe non abnuerim: at meleagridas à Numidicis non differre, falſum eſſe monet Scaliger, quòd aliæ ſint gibberæ Numidicæ, aliæ meleagrides. Nam gibberas Numidicas eſſe putat, quas galli pullas Guineas dicunt; meleagridas verò, noſtras gallinas Indicas, vt vulgò loquimur. Quin & Columella ipſe diſtinguit libro VIII. capite II. *Africana eſt, quam pleriq; Numidicam dicunt, meleagridi ſimilis, niſi quòd rutilam galeam, & criſtam capite gerat, quæ vtraque ſunt in meleagride cærulea*. Et Suetonius inter hoſtias, quas Caligula, cùm ſibi diuinam Maieſtatem aſſereret, numini ſuo offerri iuſſit, Numidicas & meleagridas recenſet. Neque enim coniunctim legere oportet, *Numicidæ meleagrides* vt Sabellicus autumat, ſed diuiſim, vt monet Beroaldus. Numidicas exiſtimem eſſe, quarum par apud Thomam Fienum V. Cl. & Athenæi noſtri decus eximiũ vidi. Erant minores Indicis gallinis, & admodum gibberæ: caput habebant nullâ quidem criſtâ inſigne, in quo tamen pellis inueſtis rutilam quaſi galeam efformabat: palearia ſatis ampla, & igneo rubore micantia,

ab

ab imis maxillis ſurſum erigebantur, & mox reflexa propendebant. Plumæ guttis albis ordinatim, quaſi lucentibus gemmis perfuſæ; vt meritò Martialis libro III. epigrammate LVIII. vbi Fauſtini villam celebrat, de ijs intelligi poſſit, dum *Numidicas guttatas* appellat. Quamuis idem de meleagride Clytus dicat apud Athenæum: Τὸ μὲν σῶμα ἅπαν ποικίλον, μέλανος ὄντος τοῦ χρώματος ὅλου, πτίλοις λευκοῖς καὶ πυκνοῖς διειλημμένον μείζοσι φακῶν. *Corpus omne varium, colore toto nigro, maculis albis & crebris notato maioribus lentes.* Et Ariſtophanes etiam attagenas eſſe maculoſas ait. Africanas à meleagridibus diſtinguit Scaliger emendans Varronis locum hoc modo: *Gallinæ Africanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagridas appellant Græci, hæ nouiſſimæ in triclinium genianum introierunt è culina propter faſtidium hominum: veneunt propter penuriam magno.* Nam nuſquam inquit factum, vt eadem eſſet Africana cum meleagride. Plinius tamen veterem Varronis lectionem confirmat libro x. capite XXVI. vbi de meleagridibus, *Africæ*, inquit, *hoc eſt gallinarum genus, gibberum, varijs ſparſum plumis, quæ nouiſſimæ ſunt peregrinarum auium in menſas receptæ, propter ingratum virus.* Sed quod virus memorat Plinius, in Indicis gallinis nullum nos inuenimus.

mus. Tamen ſi verum amamus, omnes illæ volucres quas memoraui, ſpecies ſunt meleagridum. Sed inſtitutum meum egreſſus ſum. Neque enim indagare decreui ſpecies animalium; ſed quæ facultas ſit alimenti quod capimus ex ijs quæ apud nos reperiuntur. Numidicas illas guttatas in Belgio vix habemus, idque dumtaxat ad curioſorum oculorum voluptatem. Indicas paſſim alimus in vſum menſarum.

Caro illarum calida eſt & humida, cæterùm lautiſſima, & ſplendidioribus epulis digna cenſetur; laudabilis & copioſi nutrimenti, ſi rectè concoquatur. Nam aliquantò durior eſt, nec ventriculo facilè obtemperat, quod grandioribus auibus commune eſt. Sed hoc vitio carent pulli, quorum carnes longè teneriores ſunt. Eandem ferè teneritudinem adultis quoque conciliabis, ſi fibras verberibus rumpas, aut mactatas aliquamdiu nocturno aëri exponas. Otioſis non conueniunt. Eos enim defluxionibus reddunt obnoxios, & podagram accelerant. Quare parciùs ijs vtendum; vel cùm vtentur, exercitio validiori corpus agitandum.

CAP.

CAP. VII.

De columbis.

COlumbarum varia ſunt genera,quæ recenſet Ariſtoteles libro v. de Hiſtoriâ animalium capite xiii. & ex eo Athenæus libro ix. Omnia in vſum ciborum cedunt. Veteres tamen non tam ad gulæ, quàm ad oculorum voluptatem eas aluiſſe videntur. Syri, vt narrat Xenophon i. de Expeditione Cyri,columbas ſacroſanctas habuerunt,eaſque violare nefas putarunt. Et Columella libro viii. de Re ruſticâ capite viii. non tantum ait eſſe reditum in farciendis columbis, quantus eſt in educandis. Atque hoc etiam nomine pretia columbarum excuſat,quarum paria ſingula, vt Varro teſtatur libro iii. capite vii. ſi formoſæ eſſent, bono colore, integræ, boni ſeminis, ducenis nummis venibant; nec non eximia ſingulis millibus nummûm; & poſteà inuenti qui quaternis millibus nummûm binas aues mercarētur. *Quamquā vel hos*, ait Columella, *magis tolerabiles putem qui oblectamenta deliciarum poſſidendi habendique causâ graui ære & argento penſent, quàm illos, qui Ponticum Phaſim, & Scythica ſtagna Mæotidis eluant.* Mox addit, eas dumtaxat farciri ſolitas,

tas, ſi quæ ſteriles, aut ſordidi coloris interuenirent. Prætereà ſimi cauſâ eas habebant, & quidem tantâ copiâ, vt in vno περιστεροτροφείῳ ſiue columbario quinque millia includerentur. Vnde Florentinus libro XIV. Geoponicôn: Τοῖς γεωργίας ἐπιμελουμένοις χρησιμωτάτη σφόδρα τυγχάνει ἡ τῶν περιστερῶν κτῆσις, μάλιστα διὰ τὴν κόπρον ἐξ αὐτῶν εὔθετον κόπρον. *Agriculturæ ſtudioſis vtiliſſima eſt columbarum poſſeſſio, maximè propter ſimi commoditatem.* Eſt enim, vt Varro teſtatur, appoſitus ad agriculturam, ita vt optimum eſſe ſcripſerint aliquot. Et de eius viribus atque vſu multa Galenus libro de Simplicium medicamentorum facultatibus, & libro III. de Temperamentis. Plinius libro XXIX. capite V. & VI. Nolo hîc commemorare quâm dociles ſint, & ad iuſſa paratæ, præſertim ad literas in longinqua terrarum deferendas: res vltra captum credulitatis, ſed tamen veriſſima, & veteribus Romanis vſitata: cuius exemplum extat apud Plinium in columbâ Decimi Bruti, obſidione Mutinenſi.

Redeo quò vocat inſtitutum: atque vt oſtendam quem in alimenti ratione ordinem teneant, priùs ediſſeram, quam ijs vim in genere Medici tribuant, deinde quis ſit delectus inſtituendi modus, denique quid pecu-

culia-

culiariter ſanitati conferant. Hippocrates lib. I I. de Victus ratione, columbarum carnem in ſiccorum alimentorum claſſe recenſet.

Galenus tamen calidis naturis & ſiccis conuenire tradit. Et libro I I I. de Facultatibus alimentorum, inter cibos laudati ſucci, faciliſque concoctionis enumerat. Alibi tamen eam eſſe dicit boni quidem ſucci, ſed nimiùm ſubtilis. Pſellus etiam ad attenuantia refert. Alio loco prouentum excrementitij humoris in iiſdem accuſat. Rufus autem in ſecundo ordine probandarum auium reponit.

Quæ tam varia delectu facilè diſtinguentur. Hic autem ſumitur ab ætate, naſcendi loco, & tempore. Adultiorum carnes ſiccæ ſunt, & duræ, concoctioniq́ue rebelles, in quibus etiam calor eminet; ideoq́ue ab earum nimio vſu febres aliaſq́; inflammationes, & peculiariter anginam, oriri affirmant. Et Meſne quendam nomine Caſſiſam anginâ periiſſe tradit, eò quòd vno die ter aſſis columbis ſe expleuiſſet: atque eius rei teſtem citat Galenum, apud quem tale nihil me obſeruare memini. Pulli quoque admodum teneri non probantur. Auerrhoes, & Iſaac calidos eſſe cenſet & humidos, craſſi-

P que

queque nutrimenti. At Auicenna in 11. Canone capite cxxiv. *In pullis columbarum*, inquit, *qui volare non poſſunt, eſt caliditas & humiditas ſuperflua*. Et paulò pòſt : *In pullis eſt groſſitudo propter humiditatem ſuperfluam*. Eadem Rhazes xxi. continentis capite ccxxvii. Soli laudantur qui iam volatu uti incipiunt. Quod præter Authores iam adductos, etiam affirmat Haly-Abbas v. Theoricæ : *Columbarum pulli carnem habent malam, multæq́ humiditatis, quiq́ue ex ijs generatur ſanguis, plurimùm calidus eſt, & humidus, citæ putrefactionis : qui autem iam volare incipiunt, minorum ſunt ſuperfluitatum*. Et Varro refert, illos, qui ſolent ſaginare pullos, quò pluris vendant, eos ſecludere cùm iam plumâ ſunt tecti.

Ex naſcendi loco aliæ domeſticę ſunt, alię ſylueſtres : harum carnes homini non eſſe guſtandas, ſed accipitribus relinquẽdas nonnulli ſtatuunt. Galenus tamen libro de Attenuante diætâ, turricolas domeſticis præfert. Nam domeſticæ iuſto humidiores ſunt, magiſq́ue excrementitiæ. Zethi: Τῶν περιστεροπούλων σὰρξ θερμή ἐστι, καὶ ὑγρὰ, καὶ περιττωματικὴ, καὶ μάλιστα ἡ τῶν κατοικιδίων. *Pullorum columbinorum caro calida eſt, & humida, multæq́ue ſuperfluitatis, ſed maximè domeſticorum*. Alij contrà pręſtare dicunt eos qui domi nutriuntur, ſiue

exeant

exeant ſiue non: quia tantam non habent ſiccitatem & caliditatem, quanta in feris reperitur.

Ad naſcendi tempus quod attinet, Ariſtoteles libro v. de Hiſtoria animalium cap. xii. vernos omnibus anteponit: Τὰ δὲ ἔκγονα βέλτιστα τοῦ ἔαρος ἢ τοῦ φθινοπώρου· τὰ δὲ τοῦ θέρους, καὶ ἐν ταῖς θερμημερίαις, χείριστα. *Pulli verni quàm autumnales meliores: æſtiui, aut æſtu infeſtis diebus qui oriuntur, peſſimi.* Idem affirmat Symeon Sethi. Verùm Albertus Magnus autumnales omnibus anteponit: quia tum temporis, èx meſſe granorum omnium, eſcam optimam inueniunt.

Poſtremo loco dicendum quid in ſanitate tuendâ valeant. Galenus languentibus vtiliter exhiberi tradit. Et Florentinus lib. xiv. Geoponicôn capite 1. ait νεοσσοὺς ἀναγκαίους εἶναι εἰς τὰς τῶν ἀῤῥωστημάτων ἀναλήψεις, *columbarum pullos eſſe neceſſarios ad reſumptiones ex ægritudinibus.* Et Rhazes hunc quoq; cibum præſcribit ijs, qui parum ſanguinis habent, & quibus calor innatus ac vires ex longo morbo labefactantur. Verba eius ſunt lib. iv. aphoriſmo xi. *Pulli columbarum cibus mirabilis ad caliditatem declinans: & Philoſophi dixerunt, quòd in ijs eſt virtus mirabilis; & præceperunt, quòd hi qui parum habent ſanguinis, & in quibus deficiunt*

virtutes, & calor innatus, debent eos comedere; & ex proprietate dolori renum conferunt, ſanguinem colant corruptum. De renibus quod dicit, Sethi quoque probat, ſi quidem à cauſâ frigidâ lædantur: quòd autem ſanguinem colent ſiue purgent, haudquaquam: nam lepram gigni refert, ſi nimiùm vſurpentur; capiti etiam atque oculis nocere. Paralyſi verò mederi ſcripſit Rabbi Moyſes in Conſilio ad Sultanum. Et Zoar non eſum modò columbarum, ſed odorem quoque ſalutarem prodidit. *Comedere*, inquit, *columbas ſylueſtres, eſt præſentanea antidotus relaxationi omnium membrorum, & illis, qui reponunt poſt ſe crura, & pedes; & ſalutares priuationi ſenſus & motus.* Verſari etiam in columbario paralyticis prodeſt: quod tamen hactenus admittendum exiſtimarim, ſi cauſa mali frigida ſit & humida. Venerem ſtimulare creditur ſalax ales, & Veneri ſacra, vt videre eſt apud Plinium libro x. capite xxxiv. Prætereà ſi quis columbinorum pullorum carnibus tempore peſtis per contagionem ortæ veſcatur, is ſe tutum ab eâ lue præſtare fertur. Denique hoc omnibus commune putatur, quòd capitis dolorem generent, præſertim ſi integræ, nec capite minutę apponantur. Quamobrem Rhazes loco citato, & Auenzoar libro I. Theiçir

tractatu

tractatu IX. capite X. & libro II. eiuſdem tractatu VII. capite XVII. omnibus capita demi iubet, antequàm edantur; quod & hodie videmus vſurpari.

CAP. VIII.

De turturibus & palumbis.

QUamuis ea, quæ diximus de genere columbarum, referri quoque poſſint ad turtures & palumbos: tamen operæpretium facturus mihi videor, ſi quæ de his notatu digna obſeruaui, peculiari capite comprehenſa Lectori ob oculos proponam. Igitur in lautorum menſis olim locum non poſtremum turtures obtinuerunt. Nam Plautus in Moſtellariâ actu I. ſcenâ I. inter cibos enumerat eorum qui pulchrè victitarent, & qui ſua bona comederent non aliter ac ſi proteruiam facturi eſſent. *Non poſſunt*, inquit, *omnes tam facetis, quàm tu viuis victibus: Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aues.* Et Iuuenalis Satyrâ VI. inter ea munera, quibus hæredipetæ canis capitibus volturium parabant, & orbos captabant, turturem nominat:

—— —— Cariturus turture magno,
Mullorumqùe iubis, &c.

Nec aliam ob cauſam educari ſolebant, quàm vt farturæ deſtinarentur; quoniam id genus in ornithonone nec parit, nec excludit, vt Columella teſtatur libro VIII. capite IX. Ægyptij tamen ijs abſtinebant, vt author eſt Porphyrius libro IV. περὶ ἀποχῆς, non quòd praui eſſent alimenti; ſed quòd ab accipitribus captæ demitterentur *μισθὸν ἀποδιδόντες μίξεως σωτηρίαν, reddito coitu in præmium ſalutis.*

Laudantur maximè pingues, & ſalubriores habentur: nam cùm ſint naturâ ſuâ ſiccæ, qualitatis eius immoderatio pinguedine temperatur. Rectè Martialis libro XIII. Epigrammate LIII.

Dum pinguis mihi turtur erit lactuca valebis;
Et cochleas tibi habe: perdere nolo famem.

Quamobrem illis à naturâ comparatum, vt facilè pingueſcant, & leuiore curâ, quàm cæteræ aues, ſaginentur. Nam vel ſponte ſuâ craſſeſcunt, & quidem in tantum, vt aruinâ ſuâ ſuffocentur, dummodò ſit facultas cibi, ac triticum, vel milium mulſâ maceratum obiiciatur. Palladius libro I. capite XV. *Nihil expetunt niſi vt æſtate, quâ ſolâ maximè pingueſcunt, triticum, vel milium mulſâ maceratum ſemper accipiant.* Quod etiam affirmat Didymus libro XIV. Geoponicôn. Tamen nimiùm pingues ob exundantem humiditatem nocere

poſſunt.

poſſunt; quia craſſum generent ſuccum, & difficulter concoquantur. Adultorum verò & ſeneſcentium caro dura eſt, ſicca, & fibroſa, difficilis concoctionis, & ſanguinem gignit melancholicum. Quare eligendi ſunt iuuenes, nec anniculis maiores, cuiuſmodi dumtaxat ſaginæ deſtinabantur. Vnde Columella: *Huius auis ætas ad ſaginam non tam vetus eſt idonea, quàm nouella. Itaque circa meſſem, cùm iam confirmata eſt, pullities eligitur.* Tenerior euadit caro, faciliuſque concoquitur, ſi per duas noctes aëri exponatur: omninò ſi pridianâ recentiore datur, ipſa durities obluctari dentibus offendetur. Et hîc quoque quoddam luxus faſtidium totas non probare; Glunes dumtaxat expetuntur. Martialis libro III. Epigrammate IX. in Ponticum, qui lautiſſimis ſibi reſeruatis, viliſſima quæque ſuis conuiuis relinquebat:

Aureus immodicis turtur te clunibus implet;
Ponitur in caueâ mortua pica mihi.

Et rurſus Epigrammate LXXXII.

Et concubino turturum nates donat.

Hîc obiter notandũ, olim obſeruatum, quod nunc etiam ex diſciplinâ venatoriâ vſus recipit, vt eiuſmodi aues pennæ ſuæ acumine, per cerebrum, qua ceruix capiti committi-

tur, adacto necarentur. Plautus in Pænulo actu II. ſcenâ I.

Vt quiſq; acciderat, eum necabam illicò
Per cerebrum pinnâ ſuâ ſibi tanquam turturem.

Cæterùm turtur calidus & ſiccus eſt in ſecundo gradu, niſi cùm pinguedo ſiccitatem minuit. Tùm enim in ſiccitate & humiditate temperatus euadit, & alimentum præbet non inualidum, & ſanguinem generat mediocrem, nec craſſum nimis nec tenuem, qui ſpiritibus aptiſſimam materiam ſuppeditat, cerebrum roborat, animumque ad functiones animales alacriorem reddit: vnde vulgatum apud nonnullos dictum, *Turturum carnes eſſe cibum ſapientum.* Atque hinc opinor eſt, quòd Magi in ſuperſtitioſâ morbi ſacri curatione, vt teſtatur Hippocrates, turtures exhiberent. Archigenes apud Galenum inter res ſtomacho vtiles recenſet. Semen etiam augere, & venerem ſtimulare creduntur. Hinc turturilla dicitur palæſtra illa, vbi damnis deſudaſcitur. Iſidorus: *Turturilla, ita dictus locus, in quo corruptelæ fiebant; quòd ibi turturi opera daretur, id eſt peni.* Seneca meminit epiſtolâ XCVI. *Iſti quos publica quies, alijs laborantibus, molliter habet, turturillæ ſunt, tuti contumeliæ cauſa.* Denique proſunt fluxibus dyſentericis, ſi cum caryophyllis, & ſucco aureo-

rum

rum malorum comedantur. Conducunt maximè ſenibus, atque omnibus phlegmaticis, præſertim qui in agris capiuntur.

Palumbi quoque in eadem ſignificatione vſurpantur; in quâ Poëtę tam Græci quàm Latini ſępe ludunt, dum ab amatoribus palumbos amicis mitti fingunt; vt Theocritus Idyllio v.

Κ᾽ηγὼ μὲν δωσῶ τῇ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν.

Et ego quidem dabo puellæ mox palumbem.

Platus multis in locis ex eius vocis ambiguitate iocos facit; quem Nemeſianus & Calpurnius imitati fuerunt in Bucolicis. Quod mirum tamen, cùm libidinem inhibere dicantur. Martialis libro XIII. Epigrammate LXVII.

Inguina torquati tardant hebetantq́; palumbi;
Non edat hanc volucrem, qui capit eſſe ſalax.

Galenus libro III. de Alimentorum facultatibus, palumborum carnes non improbat; ſed duriores eſſe columbinis affirmat. Paulus autem turturem, palumbum, atque anatem in eodem ordine duritiei collocat; propter quam Hippocrates habet inter cibos qui aluum morantur: quod etiam à Celſo & Auicennâ repetitum. Magis adſtringunt, ſi in poſcâ decoquantur. Præthereà non exi-

guam exſiccandi vim ijs tribuit Hippocrates; atque ideò mulieri, cui menſes pituitoſi fluebant, palumbis veſci conſuluit. Verba eius ſunt libro 1. de Morbis muliebribus: Σιτίοισι δὲ χρεέσθω, καὶ ἄρτοισι, καὶ μάζῃ, ἤν γε βούληται· κρεῶν δὲ φάσσῃ, καὶ τοῖσι παραπλησίοισι. *In cibo panibus vtatur, & mazâ, ſi volet: ex carnibus, palumbo, & ſimilibus.* Falſus igitur Pſellus, qui eas excrementis ſcatere cenſuit. Qui etiam arguitur ex eo, quòd ſemiaſſos, & adhuc cruore ſuo madentes ac rubentes è culinâ menſis inferant. Tales in ſuâ cæna Scaliger pollicetur;

Bis terne lota dextera è veru tracta
Fumat palumbes ſemicocta.

Et rurſus:

Exin palumbes ſemicocta fumabit.

Quòd ſi excrementis abundaret, ea longiori coctione diſſipanda eſſent. Quamuis nec iſta cruditas admodum ſalubris eſſe poſſit; omnia enim quæ in cibum aſſumuntur, moderatæ coctionis apparatum poſtulant.

CAP.

CAP. IX.

De pauone.

PAuones in inſulis Sami, in luco Iunonis agreſtes fuerunt: inde propago ducta, vt Athenæus tradit. Romæ ſuâ memoriâ greges eorum haberi cæptos, Varro teſtatur libro III. de Re ruſticâ capite VI. ſed ad delectationem potiùs quàm ad vſum. Huic enim aliti natura formæ è volucribus dedit palmam; quâ etiam exteros, nedum dominos oblectet. Et ſanè Hypſæâ cæcior ſit, quem non recreet gemmeus decor, quoties ſuperbit

Ὄρνις ἀγαλλόμενος πτερύγων πολυανθέϊ χροιῇ.

Auis exultans pennarum multiflorido colore.

Ac priſcis, vt canit Ouidius, præter pennas nihil in pauone placebat. Et indignatur Martialis eum culinę tradi, libro XIII. Epigrammate LXX.

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc ſæuo tradere dure coquo?

Et Alexander Magnus, cùm eiuſmodi aues apud Indos vidiſſet, earum admiratione captus, in eos qui occiderent, grauem pænam con-

conſtituit. Ælianus libro v. de Animalibus capite xxi. Pauonem cibi gratiâ Romæ primus occidit Orator Hortenſius adiciali cænâ ſacerdotii, vt refert Plinius libro x. capite xx. Macrobius libro iii. Saturnalium capite xiii. & ante eos Varro; qui addit, hoc protinus factum tam luxurioſos quàm ſeueros bonos viros laudaſſe, cùm tamen Ælianus libro vi. de Animalibus capite xxi. illum eo nomine damnatum indicet. Nec verò iudicium effugiſſet Tertulliani ſententiâ; *Præcidam*, inquit in fine libri de Pallio, *gulam qua Hortenſius Orator primus pauum cibi cauſa potuit occidere*. M. Aufidius Lurco ſaginare primus inſtituit, exque eo quæſtu reditus H S. ſexaginta millia habuit; id eſt vnum millionem, & circiter ſeptuaginta quinque millia aureorum, Sic inualuit, vt ad augendum ſolenniorum menſarum ſplendorem paſſim adhiberetur; non quia palato placeret, ſed quia plumato amicta aureo Babylonico, veniret auro rara auis, & picta panderet ſpectacula caduâ: quam vanitatem meritò reprehendit Horatius; quia fames minimè ſolet eſſe ambitioſa, nec quidquam faſtidire, quo deſinat.

——— *An veſceris iſta,*
Quam laudas, pluma? cocto num adeſt honor idem?

Mini-

Minimè verò: non ſi oculos conſulas, non ſi guſtum. Nam, vt aït Symeon Sethi, τῶν ταῶν σὰρξ ἰνώδης καὶ περιττωματική ἐστι, καὶ δύσπεπτος, καὶ κακόχυμος. *Pauonum caro fibroſa eſt, excrementis ſcatet, & difficilis concoctu, prauique ſucci.* Eadem planè Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum capite XIX. & paſſim recenſet inter aues praui temperamenti, duriſſimæ carnis, difficillimæ concoctionis, & quæ ſanguinem melancholicum generent, ac menti tenebras offundant. Arabes autem hanc duritiem fractis ſtaminibus ac fibris emolliri putant, ſi appenſis ponderibus ad aërem ſuſpendantur notabili tempore, quod alij bidui, alij tridui, quatridui, alij decem, alij quindecim dierum ſpacio definiunt. Iuuenis, & in loco liquidi aëris ac perflato educatus tanto non eget apparatu; mollior eſt, & concoctu facilior. Tamen exercitium poſcit, & ventriculum calidum ac robuſtum, à quo ſi conficiatur, multum alit. Ius peculiari proprietate pleuriticos ſanat, præſertim ſi pingue ſit. Adeps cum rutæ ſucco & melle, affectus colicos ex humore frigido factos optimè tollit. Oſſa verò adusta, & in aceto trita, & illita, lepras & vitiligines emendant.

Verùm memoratu dignum eſt, & aliquam naturę præſtantiam arguit, quòd illorum caro non putreſcat. Id authoritate atque experimento D. Auguſtini probatum; qui libro XXI. de Ciuitate Dei capite IV. ait in hunc modum: *Quis niſi Deus creator omnium dedit carni pauonis mortui ne putreſceret? Quod cùm auditu incredibile videretur, euenit vt apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hæc auis. De cuius pectore pulparum quantum viſum eſt decerptum ſeruare iuſſimus. Quod poſt dierum tantum ſpacium, quanto alia caro quęcumq; cocta putreſceret, prolatum atque oblatum, nihil noſtrum offendit olfactum. Itemqúe repoſitum poſt dies ampliùs quàm triginta, idem quod erat inuentum eſt. Idemqúe poſt annum, niſi quòd aliquantum corpulentiæ ſiccioris & contractioris fuit.* Et ne vllam dubitandi anſam relinqueret, ſibiqúe tanquam oculato teſti fidem faceret, iterùm cap. VII. eiuſdem libri, ait ſe non velle temerè credi cuncta quę poſuit; quia, inquit, nec à meipſo ita creduntur, tanquam nulla de illis ſit in meâ cogitatione dubitatio, exceptis his, quæ vel ipſe ſum expertus; & cuiuis facile eſt experiri; quorũ ponit exemplum *de carne non putreſcente pauonis, cùm putruerit & caro Platonis.* Eadem confirmat Ulyſſes Aldrouandus, diligentiſſimus harum rerum indagator,

gator, qui narrat ab Antonio Gigante Poetâ fruſtum carnis pauoninæ ſibi donatum anno 1598. quæ cocta fuerat anno 1592. atque adeò ſex annos incorrupta permanſerat. Verùm multis atque exiguis foraminibus inſtar cribri peruia erat; ex quibus, ſi leuiter quateretur, puluis excidebat, qualis reſoluitur ex arboribus carioſis: qui putredinis quidem ſoboles dici potuiſſet, niſi ſapore ſalſus fuiſſet & amarus, atque odoris gratiam retinuiſſet, qui proximè ad fæniculum accedebat. His recentior accedit teſtis Iaſon Pratenſis, Medicus Zirizæus, & ex Beueræ in Waſiâ Toparchis oriundus, qui eiuſdem rei experimentum allegat. Cardanus libro VII. de Varietate rerum capite XXXVI. ne quidquam occultæ proprietati tribuat, ſed vt omnium naturalem rationem dare conetur, ad temperiem frigidam & ſiccam recurrit in denſa ſubſtantiâ, quę ob hoc putredini maximè reſiſtit.

CAP.

CAP. X.

De phaſianis.

PHaſianos nemo dictos ignorat à Phaſide Colchidos vrbe, cui nomen à fluuio, qui de monte Garamante fluit. Martialis libro XIII. Epigrammate LXXII.

Argiuâ primùm ſum tranſportata carinâ,
Antè mihi notum nil, niſi Phaſis, erat.

Quò arma Romanorum penetrare non potuerunt, eò luxuria perrupit. Cum ſtomacho notat id Manilius libro V. Aſtronom.

——— *In luxum iam ventri longiùs itur,*
Quàm modò militiæ: Numidarum paſcimur oris,
Phaſidos & damnis: arceſſitur inde macellum,
Vnde aurata nouo conuecta eſt æquore pellis.

Iſtos etiam ganeones, qui vltra Phaſim capi volunt quod ambitioſam popinam inſtruat, acri imprecatione caſtigat, vel potiùs deuouet Seneca Conſolatione ad Heluiam capite IX. *Dij Deæquè iſtos perdant, quorum luxuria tam inuidioſi imperij fines tranſcendit* Meliùs de genere humano meriti fuiſſent, ſi relictis auibus, ad irritandas illecebras, natis in orbem noſtrum detuliſſent virgam Leucophylli, quod

quod in Phaſide naſci, & admirabilem ad compeſcenda libidinum probra vim habere prodidit Plutarchus libro de Fluminibus.

Porrò in auium genere phaſiani videntur expleuiſſe culmen luxus: vix enim hic in aliquo reprehenditur, quin illi ſimul obiiciantur. Ariſtophanes in Nubibus perſtringens Leogoram, vnum eorum qui tum Rempub. adminiſtrabant, & quem Plato comicus recenſet inter eos,

Οἱ ζῶσι τερπνῶς οὐδὲν ἐνθυμούμενοι,

Qui viuunt iucundè nullâ de re ſolliciti,

Altilium phaſianorum ei copiam exprobrat. Arbiter ille ſui æui, inter floralia nonnumquam ſeuerus, ſub perſonâ luxum obiurgat cui ſumptus & faſtidium pro facetiis procedit.

Ales phaſiacis petita Colchis,
Atque Afræ volucres placent palato,
Quòd non ſint faciles.

Et alio loco:

——— *Iam phaſidos vnda*
Orbata eſt auibus, mutóq; in littore tantùm
Solæ deſertis adſpirant frondibus auræ.

Apollonius Tyaneus apud Philoſtratum libro VIII. inter inſtrumenta gulæ memorat,

quibus diſciplina morum corrumpitur, & eſſe cibum ait: *τῶν τρυφώντων, καὶ τῇ γαστρὶ πάντα χαριζομένων*, *luxu diffluentium, & omnia ventri indulgentium*. Drepanius Pacatus in diuino ſuo panegyrico Theodoſij parſimoniam extollens, eius laudem amplificat comparatione ſæculi prioris, in quo ijs demum cibis acquieſcebant, *quos extremus Oriens, aut poſitus extra Romanum Colchus imperium, aut famoſa naufragijs maria miſiſſent*. Et Clemens Alexandrinus libro II. Pædagogi, capite I. cibos enumerans, quos pretioſos non tantùm eximius ſapor, aut aliqua faucium dulcedo, ſed raritas etiam & difficultas parandi facit, ὄρνις ἀπὸ φάσιδος non omittit. D. Hieronymus Saluinam monens quàm difficile ſit viduitatem in delicijs ſeruare, lapſumque in lubricâ viâ metuendum, *Procul ſint*, inquit, *à conuiuijs tuis phaſidos aues, craſſi turtures, attagen Ionicus, & omnes aues quibus ampliſſima patrimonia auolant*. Hinc adſtricti moris Imperatores, qui repreſſi luxus gloriam quæſiuerunt, phaſianos aut menſis inferri vetuerunt, aut cenſoriâ exempli ſui ſeueritate reliquis abſtinendi neceſſitatem impoſuerunt. Pertinax, qui, vt author eſt Capitolinus, epulas imperatorias ex immenſo ad certum reuocauit modum, priuato conuiuio nunquam phaſia-

num

num comedit, aut alicui miſit. Atque exemplo Imperatoris alij quoque ſe parciùs egerunt, & ex omnium continentiâ vilitas nata eſt. Seuerus, vt eſt apud Lampridium, non niſi ſolennioribus feſtis, vt Calendis Ianuariis, & Hilarijs, & Matris Deûm, & ludis Apollinaribus, & Saturnalibus phaſianum apponebat. Iulianus autem, cuius etiam in pace menſarum tenuitas erat admiranda, vt ait Ammianus Marcellinus, phaſianum nunquam edit, illud Democriti ſcitum vſurpare ſolitus, *Ambitioſam menſam fortuna, parcam virtus apponit.* In quo Ptolomæum Ægypti Regem æquauit, qui apud Athenæum libro XIV. eandem auem ſe nunquam guſtaſſe gloriatur. Tacitus Imperator, teſte Flauio Vopiſco, phaſianam auem niſi ſuo & ſuorum natali, & diebus feſtiuiſſimis, poſuit.

Verùm nemini mirum videri debet fuiſſe tanti auem, cui non modò raritas, & parandi difficultas, ſed ipſa quoque ſuauitas ac bonitas alimenti pretium fecit; adeò vt in hac vnâ lauti reperirent quod gulæ ſatisfaceret, ſiue appoſitas epulas ſumptu ac cenſibus, ſiue ſapore ac naturalibus deſideriis æſtimarent.

Galenus eſum phaſiani multis modis commendat, & in ordine præſtantiſsimorum ci-

borum collocat, qui ſuccum tenuitatis nimiæ, vel craſſitudinis expertem gignunt. Eius verò carnem, quod ad concoctionis facilitatem & alimenti probitatem attinet, affinem eſſe carni gallinarum; ſuauitate verò haudquaquam imparem eſſe tradit. Eadem ex Galeno colligit Symeon Sethi: Φασιανοὶ δ' εὔπεπτοί εἰσι καὶ εὔχυμοι, καὶ αἵματος γεννητικοί· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν κατά τε τὴν πέψιν, καὶ τροφὴν, ἡ τούτων σὰρξ ἡ αὐτὴ ὑπάρχει τῶν ἀλεκτορίδων. *Phaſiani probè concoquuntur & facilè, boniq́ ſucci ſunt, & bonum ſanguinem gignunt, & vt ſemel dicam, quo ad nutrimentum & concoctionem, horum caro ſimilis eſt gallinarum.* Alij medios eſſe dicunt inter pullos gallinaceos, & perdices; atque his craſsiores eſſe minuſq́ue temperato, Elluchaſim Baldaci Medicus teſtatur. Alij, vt Auerrhoes, omni auium generi anteponunt; eorumq́ue carnes veluti normam ſtatuunt optimi alimenti, quod ex volucribus capitur. Et magnum bonitatis argumentum eſt, quòd etiam non caſtrati capum ſuperent, cùm gallinaceorum carnes duræ euadant ac fibroſę, viroſumq́ue ſaporem contrahant, niſi tempeſtiuè caſtrentur. Quamobrem Ariſtoteles, ſiue Theophraſtus in ſuis commentarijs apud Athenæum libro XIV. capite XX. in phaſianorum genere, mares fæminis excellentiores,

tiores, guſtuque ſuauiores eſſe, non ad aliarum auium proportionem, ſed abſolutè pronunciauit. Et ſanè temperiem omnium qualitatum moderatione concinnam obtinent, minimùm excrementitij ſunt: vnde non tantùm palato præ cæteris ſapiunt, ſed etiam valetudini plurimùm conducunt. Nam facilè concoquuntur, & concoctricem facultatem ac debilem ventriculum roborant, alimentum optimum nec paucum præſtant. Hecticis, & ex morbo conualeſcentibus vires reſtituunt, extenuatos & macilentos breui ſpacio reficiunt. Denique nullâ noxâ infames ſunt, niſi quòd ruſticos âſthmaticos ſiue anheloſos reddere credantur: quocircà bonum factum, vt eos nobilioribus & lautioribus relinquant.

CAP. XI.

De perdicibus.

DUo perdicum genera perhibentur, quæ ſolâ magnitudine diſtinguuntur. Maiores communi generis nomine deſignant; minores *ſtarnas* appellant. Anſerum inſtar in Indiâ naſci, memorat Oneſicritus apud Stra-

bonem libro xv. & vnam vulturis magnitudine pro ſingulari munere oblatam fuiſſe Alexandro Magno, Clitarchus memoriæ prodidit. Apud nos par omnibus ferè moles. Nec ab hac in alimenti ratione diſcrimen petitur. Cæterùm perdicibus pretium fecit caritas : vnde Martialis eas ait magis ſapere quàm ruſticulas, quòd ſint cariores. Sanè Ariſtippus, qui quòd Regibus vti noſſet, olus nunquam prandebat, vnam quinquaginta drachmis, vt refert Laërtius, id eſt noſtrę monetę circiter quindecim florenis, aliquando comparari iuſſit. Et cuidam luxum exprobanti reſpondit, ſe quinquaginta drachmas non pluris facere quàm ipſe obolum, quo emptam ſibi voluiſſet. Martialis etiam raró menſis apponi ſolitam teſtatur lib. XIII. Epigrammate LXV.

Ponitur Auſonijs auis hæc rariſſima menſis;
Hanc in lautorum mandere ſæpe ſoles.

Quod tamen mirum in tantâ fæcunditate, ſi modò vera ſunt quæ de eius libidine atque conceptu memoriæ prodidit Ariſtoteles, & Plinius; propter quæ τὸ ζῶον ἐπὶ λαγνείας συμβολικῶς παρείληπται, id animal ad laſciuiam & ſalacitatem ſymbolo quodam transfertur, vt docet Athenæus lib. IX. Sed fortaſſis ob capiendi difficultatem rariores in

menſis

menſis fuerunt. Eſt enim auis hæc in eludendis ancupum inſidijs ſolertiſſima, vt Author eſt Ariſtoteles libro IX. de Hiſtoriâ animalium capite VIII. & Ælianus libro IV. capite XVI. Quocircà Ariſtophanes in Auibus verbum finxit ἐκπερδικίσαι, id eſt callidè perdicum ritu periculum effugere; vbi multa in hanc rem vetus Scholiaſtes.

Caro illarum delicata eſt, & palato adlubeſcit. Galenus libro de Bono & malo ſucco, adnumerat cibis qui neque tenuem nimis neque craſſum ſuccum generant: Et lib. III. de Alimentorum facultatibus ait perdices eſſe concoctu faciles, & gignere ſanguinem laudatiſſimum. Cui Simeon Sethi adſtipulatur: Περδίκων σὰρξ εὔχυμος καὶ εὔπεπτος. Auerrhoes nullis auium ſecundas aſſerit; ſed declinare nonnihil ad frigiditatem & ſiccitatem. At Rhazes calidas & humidas facit: Elluchaſim temperatas; ſic tamen vt ad caliditatem nonnihil vergant: pingues etiam humidas fieri tradit. in quo fallitur; quia nunquam pingueſcunt, vti nec lepores, vt eſt apud Plinium libro XI. capite XXXVII. Alij rectiùs calidas in primo, & ſiccas in ſecundo gradu conſtituunt. Eligendę ſunt iuniores: nam vetularum dura eſt caro; & vix tereſcit, etiamſi ex conſilio Symeonis diem

vnum aut alterum ſeruetur, atque aëri exponatur. Alimentum præſtat optimum, ſed tenue, & ſanguinem generat tenuem, & ſi craſſus ſit, eum extenuat ac diffundit. Λυσιτελεῖ, inquit Sethi, τοῖς ἀγυμνάστοις, καὶ τοῖς τὴν δύναμιν ἀσθενέσι, καὶ τοῖς λεπτῆς διαίτης λεγομένοις, καὶ τοῖς ὑγροῖς τὸν στόμαχον. *Prodeſt otioſis, & inexercitatis, atque ijs, qui imbecilliores ſunt & inualidi, & qui tenuioris diætæ eſſe dicuntur, quiq; humido ſunt ſtomacho.* Nam in ventriculo numquam corrumpitur & ſuperfluos eius humores exſiccat, ac fluxus quoſlibet cohibet. Quocircà Galenus libro VIII. de Compoſitione medicamentorum κακοστομάχοις conuenire ſcribit. Sed aluum remoratur, atque ideò, tum quoque propter ſiccitatem, melancholicis nocet. Lue venereà laborantibus mirificè conducit, quos etiam ſolo eius vſu curari produnt. Earum hepar, ſi ſpacio vnius anni quotidie comedatur, comitiales ſanat. Medulla cum vino hauſta morbum regium; fel vero illitum ſuffuſiones oculorum, & hebetudines curat. Eodem ſi tempora ſingulis menſibus illinantur, augeri memoriam ac firmari tradunt.

CAP.

CAP. XII.

De gallinagine.

AVem illam, quæ Ariſtoteli dicitur σκολόπαξ & ἀσκαλόπαξ, Theodorus Gaza gallinaginem interpretatur. Nomen Græcum cum Latino nihil habet affinitatis, & hoc nemo veterum vſurpat. Plinius quoq; magnâ negligentiâ ſcolopacis non meminit. Cæterùm in deſcriptione quam ponit Ariſtoteles libro IX. de Hiſtoriâ animalium capite XXVI. vbi ait eam eſſe pullitræ magnitudine, roſtro longo, colore attagenis, perſpicuè patet eſſe quam vulgò *beccaciam* ſiue *begaſſe*, Belgæ *ſneppe* nominant. In quâ ſententiâ me plurimùm confirmauit Libertus Fromondus, vir multifariæ eruditionis, & ad mutuam amicitiam aſtro quodam mihi temperatus, Saturnalitiarum cænarum quæſtione III. vbi ſcolopacem à turdo differre, & eamdem eſſe cum noſtrâ *ſneppâ* demonſtrat. Quibuſdam hodie *roſtrula*, Martiali *ruſticula*, ſiue *ruſtica perdix* appellatur. Cibus ei ſuccus terræ quem adacto roſtri mucrone haurit, vt plantæ radicibus.

Carnem habet ſuauem, & menſarum deli-

cijs nobilem, quæ cum perdice comparatur: hæc tamen pretioſior. Notus verſus:

Ruſtica ſum perdix: quid refert, ſi ſapor idem?
Carior eſt perdix; ſic ſapit illa magis.

Triplicem in eâ carnis differentiam inueniunt qui palato ſapiunt. Primum in cluniculis, quos reliquis præferunt: alium in eâ parte, quæ diuulſis lateribus pectori in longum adhæreſcit: denique tertium in alis, quas ignobiliores exiſtimant. Et earum ſanè caro nigrior eſt ac durior. Aſſatur non exenterata, & quod ex inteſtinis diſtillat ſuppoſitis cruſtulis excipitur. Nam cũ puriſſimo ac molliſſimo terræ ſucco victitet, & felle careat, nihil excremẽtitium, nihil reijculũ continere putatur. Palatum quidem iſta titillant: non poſſum tamen in animum inducere vt credam eſſe ſalubria. Nam quidquid ijs facies, excrementa reperies ſucci terreſtris; vel magis aſpernanda, ſi, quod Olympius affirmat, lumbricis veſcatur, quos rubor prodere videtur. Non ſum tamen ita ſuperſtitioſus, vt hanc guſtui delectationem inuidere velim, maximè cùm in exiguâ copiâ plerumque ſumantur. Et qui libentiſsimè appetunt, magno ſe Authore tueri poſſunt. Nam Scaliger vir in omni literaturâ ſummus, rei verò medicæ ſcientiſsimus, in Hipponacte

ſuo,

ſuo, conuiuium, ad quod Rufum, Natalem, amicos, & affinem inuitat, hoc apparatu inſtruit:

Tum picta roſtro nominata de longo
Deponet inteſtina ſubditis cruſtis.

Carnis facultas pro partium ratione diuerſa eſt. Clunes, & quod pectori adhæreſcit, concoctu facilia ſunt, alimentum bonum præſtant, & ſanguinem generant temperatiorem fortè quàm perdices, quæ ſunt paulò ſicciores. Alæ verò magis melancholicæ, quod ſapor grauis indicat, qui paluſtrium auium naturam redolet.

CAP. XIII.

De phœnicoptero.

PHœnicoptero rubentes alarum pennæ nomen dederunt: celebrata ganeonibus auis. Vnde à Iuuenali phaſianis atque alijs lautorum hominum deliciis accenſetur Satyrâ XI.

Et Scythicæ volucres, res phœnicopterus ingens.

Sed lingua potiſsimùm expetita. Martialis libro XIII. Epigrammate LXXI.

Dat mihi penna rubens nomen, ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit: quid ſi garrula lingua foret?

Apicij commentum. Plinius libro x. capite XLVIII. *Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe Apicius docuit, nepotum omnium altiſſimus gurges.* His quoque linguis Vitellius patinam ſuam inſtruxit, quam ob immenſam magnitudinem *Clypeum Mineruæ*, αἰγίδα πολιούχου dictitabat. Suetonius in eius Vitâ capite XIII. & meminit Plinius libro XXXV. capite XII. propter quam patinarum paludes illi Mutianus exprobrauit. At Heliogabalus, teſte Lampridio, cerebella palatinis conuiuis adhibuit. Eiuſmodi luxum caſtigat Seneca epiſtolâ cx. *Non magnam rem facis, quòd viuere ſine Regio apparatu potes, quòd non deſideres milliarios apros, nec linguas phœnicopterorum, & alia portenta luxuriæ, iam tota animalia faſtidientis, & certa membra in ſingulis eligentis.* Verè portenta luxuriæ, cibum æſtimantis non guſtus ſuauitate, aut ſucci bonitate, ſed nouis & inuſitatis eſcis, nihilque plebeium ſapientibus. Nam quid luſciniarum linguæ, aut ipſæ etiam luſciniæ iucundi ſaporis habent, aut boni alimenti, propter quod expetantur? & tamen in ijs non tantùm euerſâ Repub. Imperatores, qui rebus humanis illudere pro ioco ha-

bebant, magnificentiam gulę oſtentarunt; ſed etiam priuati, cùm adhuc diſciplinæ ſeueritas, & cenſoriarum legum authoritas occuparet. Quo nomine Horatius Satyrâ III. libri II. filios Arrij inſectatur:

Quincti progenies Arri, par nobile fratrum
Nequitiâ, & nugis, prauorum & amore gemellum,
Luſcinias ſoliti impenſo prandere coëmptas.

CAP. XIV.

De lagopo.

LAgopus, auis Alpina, cui pedes leporino villo nomen hoc dedere, cætero candidæ, columbarum magnitudine. Sic Plinius libro X. capite XLVIII. Si credimus Scaligero exercitatione LIX. ad Cardanum, frequens eſt in Pyrenæis montibus, facie perdicis, cuius rubra crura tegit pluma columborum more: Ipſa tota candida. Vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora & ſoli auerſa loca perſequitur, in quibus nix perennat. Idcircò rarò capitur in campis. Tanti candoris eſt, vt à venatoribus hoc ſolo, quòd niues ipſas ſuperet, viſu deprehendatur. Latet enim homine conſpecto, eoque diſſimulato ſeſe motu

motu prodere cauet: tanta fallendi fiducia niuis ſimilitudine. Quidam logoidem eſſe putant, cuius meminit Horatius Satyrâ II. libri II. Plinius loco iam citato ſaporis gratiam in eo commendat. Norici verò Medici, teſte Scaligero, carnes eius aiunt eſſe ſaluberrimas, quarum eſu naturalis calor mirificè roboretur. Et indicio eſt ſapor quidam ſubamarus, ſed guſtu non inſuauis, quem in eius aſſatâ carne ſe deprehendiſſe Ornithologus teſtatur. Hoc quoque notatum, omnium carnium celerrimè corrumpi.

CAP. XV.

De turdis.

TVrdos à tarditate dictos, quòd hyemis confinio ſe referant, author eſt Iſidorus libro XII. Originum capite VII. Græcis *κίχλαι* vocantur. Eorum tres ſpecies facit Ariſtoteles libro IX. de Hiſtoriâ animalium capite XX. Vna eſt ἰξόβορος quæ viſcum vorat; nec aliâ re alitur, quàm viſco & reſinâ, nec etiam aliud excernit. Vnde prouerbium: *Κίχλα χέζει αὐτῇ κακόν. Turdus ipſe ſibi malum cacat.* Altera *trichas* dicitur, voce acutâ, magni-

gnitudinæ merulæ. Tertia, quam vocant *iliadem*, vel, vt Euſtathius Iliados N. *illadem*, vel vt alij *tyladem*, omnium minima, & συναγελαστική, vt ait Alexander Myndius apud Athenæum l.b. 11. Primam & tertiam ſpeciem apud nos extare non puto. Secunda τριχὰς, quam malè Gaza *pilarem* appellat, cùm potiùs ἀπὸ τοῦ τρίζειν, à ſtridore nomen habeat, ſat frequens hîc eſt. Surda creditur hæc auis; vnde prouerbium quod ex Eubulo refert Zenobius, Κωφότερος κίχλης, *ſurdior turdo*. Sed Suidas ex eodem Eubulo legit Ἀφωνότερος κίχλης, *magis mutus quàm turdus*; cùm tamen nulla volucrum ſit loquacior. Narrat Scaliger in commentario ad librum IX. Ariſtotelis de Hiſtoriâ animalium, ſe turdum habuiſſe argutiſſimum, qui etiam hyeme ad focum noctu cantillabat; de quo etiam exſtat illius luſus in Manibus Catullianis:

Dulci turdule docte gutturillo
Aſperas animi leuare curas,
Cantillans modulos minutiores, &c.

At ſi ſit ſurdus, non video quâ ratione voces humanas ediſcere potuerit, quod aſſerit ſe vidiſſe Plinius libro X. capite XLII. *Agrippina*, inquit, *coniux Claudij Cæſaris turdum habuit, (quod nunquam antè) imitantem ſermones hominum, cùm hæc proderem.*

Anti-

Antiqui magnos greges in auiarijs educabant, quæ tanta fuerunt, vt ex his agri ſtercorarentur, vt videre licet apud Varronem libro I. capite XXXVIII. Plinium libro XVII. capite IX. Idem Varro tradens rationem educandorum turdorum libro III. cap. V. ait: *Igitur teſtudo (vt periſtylium tectum tegulis, aut rete) ſit magna, in quâ millia aliquot turdorum ac merularum includere poſſint.* In hac tamen copiâ non fuit vilitas. Nam ſingulos ternis denariis, id eſt denis noſtris ſolidis, & ampliùs emptos legimus. Et hæc pretia ſuæ ætatis luxuriâ iam quotidiana facta Columella teſtatur lib. VIII. capite X. Turdarium Lucullus eiuſmodi fecit in Tuſculano, vt in eodem tecto ornithononis incluſum triclinium haberet, vbi delicatè cænitaret, alios videret in mazonomo poſitos coctos, alios volitare circum feneſtras captos, quaſi fames expleri non poſſet, niſi etiam adſpectu deuoraret. In turdelitio illi ſic perpetui ſuppetebant, vt nec æſtate noui eſſent, nec frigore deficerent. Hinc Pompeij celebre dictum, nolle ſe luxuriæ Luculli ſeruatam vitam referre, cùm in ancipiti morbo Medicus eum turdis veſci iuberet, qui alieno anni tempore non niſi apud Lucullum reperiebantur. Verùm is dubio procul illos vltrò obtuliſ-

ſet,

ſet, ſi indicium ei datum fuiſſet. Nam frequentia ex ijs munera amicorum, & quidem in figuram coronæ conſertis. Ouidius:

Quin etiam turdoq; licet, miſſaq; coronâ
Te memorem dominæ teſtificere tuæ.

Martialis libro XIII. Epigrammate LI.

Texta roſis fortaſſe tibi, vel diuite nardo,
At mihi de turdis texta corona placet.

Et libro III. Epigrammate XLVII.

Coronam pinguibus grauem turdis.

Et Plinius epiſtolâ II. libri V. Flacco gratias agit pro coronâ turdorum pulcherrimorum, cum quibus parem calculum ponere ſe non poſſe dolet.

Quantas autem in ijs delicias olim fecerint, notum eſt ex vulgatiſſimo verſu Martialis; qui etiam omnibus ferè locis, in quibus lautarum epularũ meminit, turdorum quoque mentionem facit, vt libro III. Epigrammate LXVI.

Saltus aprum, campus leporem tibi miſit inemptum,
Sylua graueſ turdos exagitata dedit.

Et rurſus Epigrammate LXXVII. eiuſdem libri:

Nec mullus, nec te delectat Bætice turdus,
Nec lepus eſt vnquam nec tibi gratus aper.

Alia eius loca prætereo. Sed cùm inter edu-

lia ganeata, menſarum palma tributa fuerit oſtreis, boleto, ficedulæ; his tamen haudquaquam inferior turdus exiſtimabatur. Hinc Aſellius Sabinus dialogum conſcripſit, in quo oſtrea, boletus, ficedula, turdus inter ſe de præſtantiâ contendebant, quem Tiberio obtulit, à quo ingens pretium accepit ob elegans guloſumque commentum. Suetonius in Tiberio capite XLII. *Aſellio Sabino HS ducenta donauit pro dialogo in quo boleti, ficedulæ, & oſtreæ & turdi certamen indixerat.* Propterea Perſius liguritorẽ & λίχνον ita deſcribit, qui probè norit quo ſapore ſint turdi, Satyrâ VI.

—— *tenuem ſolers turdorum noſſe ſaliuam.*

Author eſt Ariſtophanes in Nebulis, olim Athenis, cùm diſciplina erat adſtrictior, nefas fuiſſe iunioribus οὐδ' ὀψοφαγεῖν, οὐδὲ κιχλίζειν. vbi piſcium & turdorum appellatione victus omnis delicatior intelligitur. Et notat vetus Scholiaſtes, atque ex eo Suidas, κιχλίζειν eſſe *laſciuire*, & immodeſtè ridere, quæ lautarum epularum appendices ſunt & corollaria. Vnde in Epigrammate:

Κιχλίζεις χρεμέτισμα γάμου προκέλευθον ἱεῖσας.
Cachinnaris hinnitum nuptiarum præcurſorem emittens.

Cæte-

Cæterùm in qualitatibus turdi calidi ſunt & ſicci in fine primi gradus, ad principium ſecundi. Galenus libro de Bono & malo ſucco, adnumerat cibis optimis, qui neque craſſum, neque tenuem, ſed mediocrem in ſubſtantiâ ſuccum gignunt. At lib. III. de Alimentorum facultatibus, ad concoquendum difficiliores ait perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phaſianis, & gallinis; quod Aëtius, Paulus & Oribaſius totidem verbis repetunt. Quod ſi verum eſt, ſequitur, eos eſſe materię firmioris, & præbere plus alimenti: quod etiam optimum eſſe, communis conſenſus fatetur. Bonum gignunt ſanguinem, & appetitum ſuſcitant eorum qui à morbis conualeſcunt. Sapidiores longè ſunt, ſi baccis iuniperi aut myrto paſti fuerint. Autumno ſuauiſſimi cùm vuis veſcuntur, aut oleis: nam his mirificè delectantur. Quocircà ab Epicharmo ἐλαιοφιλοφάγοι, & ab Auſonio *populatores oliuæ* vocantur. Nam integra ſæpè olıueta vaſtant, vt inter agrorum calamitates non poſtrema iſta cenſeatur. Hæc autem eſca cùm ſuppetit, valdè pingueſcunt: nec niſi pingues admodum commendantur; & vt Horatius ait libro I. epiſtolâ XV. *obeſo nil melius turdo.* Quamobrem apud Macrobium libro II. Saturnalium capite IV. Curtius

Eques Romanus delicijs diffluens, cùm macrum turdum ſumpſiſſet in conuiuio Cæſaris, interrogauit an mittere liceret: & reſponderat Princeps, Quid ni liceat? Ille per feneſtram ſtatim miſit, ſcilicet vt macros turdos à menſis ablegandos indicaret. Hodie non tantus ijs honor, quia ſaginandi ratio negligitur, quam veteres rei ruſticæ Scriptores accuratè tradunt.

Turdorum carnibus affines planè ſunt merularum; & eamdem educandi rationem in auiarijs olim vſurpatam obſeruamus.

CAP. XVI.

De ficedulis.

FIcedula Græcis συκαλὶς dicitur à ficubus, quamuis & vuis veſcatur. Quare Martialis;

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus vuis,
Cur potiùs nomen non dedit vua mihi?

Sed hoc nomen in autumno dumtaxat habere fertur: reliquo anni tempore *melancoryphus* appellatur, propter atrum apicem, quo caput eius inſignitur:

Sumque melancoryphus, quòd mihi fuſcus apex.

Inter

Inter aues minutiores principatum facilè tenet. Nam cùm duobus præſtantiſsimis fructibus victitet, neceſſariò fit vt in carne bonitatem alimenti referat; cuius tanta vis eſt, vt vulgato apud Gallos ſermone tritum ſit, quamlibet auem tempore vindemiarum eſſe ficedulam. Hinc etiam gratiſſimi ſaporis eſt, atque inprimis delicati: ideoque apud Gellium libro xv. capite VIII. *præfecti popinæ atque luxuriæ negabant vllam auem præter ficedulam totam comeſſe oportere.*

Calidæ ſunt atque humidæ primo gradu, præſertim obeſæ, quæ ab Epicharmo ἀγλααὶ dicuntur, & vt cum Martiali loquar, cereâ pinguedine lucent. Celeriter, atque optimè nutriunt, appetitum excitant, ventriculum roborant, nec eum vnquam grauant, quamuis magnâ copiâ, etiam centenæ, comedantur: cor recreant, animum exhilarant; ac totum diem iucundus peraget, qui magno numero ficedulas eſitarit. Sanguis enim ex ijs ſyncerus ac defæcatus, & ſpiritus puri ac clari generantur. Febricitantibus tamen minimè conueniunt; vt neque ruſticis, quibus tabem conciliant, vt Itali prædicant, qui illa nobiliorum dumtaxat menſarum fercula oportere eſſe contendunt.

CAP. XVII.

De alaudis.

ALaudam olim Galli *galeam* vocabant; & hoc nomen aui impoſuerunt, quam Latini galeritam, Græci κόρυδλον, κορύδλωνα, & κορυδλαλὸν appellant. In Galliâ menſibus hybernis ingens eſt captura alaudarum; quo tempore pinguiores etiam ſunt, niſi nix diutiùs iacens eſcam omnem tegat. Nam licet æſtate maior copia pabuli ſuppetat, minùs tamen pingueſcunt, quia pullis educandis, quos in eâ ter excludunt, occupatæ ſeipſas negligentiùs curant.

In vſu ciborum frequentes ſunt. Eas enim ſenas aut duodenas ligneo transfixas veruculo culinę deſtinant, & cum ſaluiâ laridoque aſſatas apponunt, & in delicijs habent. Nonnulli tamen damnant, & earum carnes difficulter concoqui, prauumque ſuccum generare aſſerunt. Cardanus, & Michaël Sauonarolla ſecundum gradum caliditatis & ſiccitatis attingere aiunt. Rhazes ijs adſtringendi vim cum calore tribuit: cui conſonat Elluchaſim, qui eas aluum ſiſtere affirmat. Alij cõtrà moderatè calidas & humidas cenſent,

ſent, præcipuè pingues, cuiuſmodi hyeme, vel etiam autumno capiuntur, quas & appetitum excitare, & bonum alimentum præbere, & concoctu faciles eſſe tradunt. Et verò, ſi vetulæ non ſint & effætæ, his dotibus eſſe præditas non negauerim. Tamen Ariſtoteles libro IX. de Hiſtoriâ animalium capite XXV. duo ſtatuit alaudarum genera: alteram humi agitantem & criſtatam; alteram gregatilem, ſed minorem & ſine criſtâ: atque hanc dumtaxat eſculentam eſſe ſcribit. Quod aliquorum Medicorum calculo probatur, qui criſtatas nimis calidas & ſiccas, & guſtu etiam inſuaues cenſent. In medicinâ tamen vſum habent. Nam doloribus colicis mirè proſunt, ſi aſſæ comedantur. Id memoriæ proditum à Dioſcoride libro II. capite XLVIII. & Galenus confirmat libro XI. de Simplicium medicamentorum facultatibus capite XXXVII. Eas tamen non aſſas, ſed elixas cum iure, & quidem aſſiduò, ſumi præcipit. Et addit: Ἐπειδὴ τῆς ὠφελείας αὐτῆς πρὸς τὰς κωλικὰς ἐπειράθην, καὶ βούλομαι καλῶς γνωρίσαι τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτό. *Quandoquidem expertus ſum galeritæ aduerſus colicos vtilitatem; velim quoque iis monſtratam, qui ipſam ignorant.* Hanc ſcilicet affert rationem, cur illam exactè deſcribat; additâ etiam fabellâ Æſopi,

quam narrat verbis Ariſtophanis, ex comœdiâ cui aues nomen fecerunt. Alij eandem vim tribuunt cineribus eius, ſi drachma vna cum vino capiatur.

CAP. XVIII.

De paſſeribus.

OMne genus auium, exceptis γαμψωνύχοις ſiue vncungulis, naturâ venereum eſt, authore Ariſtotele libro III. de Hiſtoriâ animalium cap. I. Atque ijs ſemper adeſt, vt canit Oppianus II. Κυνηγετ.

Θυμὸς ποτὶ λέκτρον ἀναιθόμενος πρόπαν ἦμαρ.

Animus ad concubitum ardens totum diem.

Inter aues autem paſſer longè ſalaciſſimus eſt; vt non immeritò Sappho in elegantiſſimâ ode, quæ extat apud Dionyſium Halicarnaſſeum libro de Nominum compoſitione, Veneris currum à paſſeribus trahi finxerit. Propter hanc ſalacitatem breuis admodum vitæ ſunt: mares enim anno diutiùs durare negantur; Plinius lib. XI. cap. XXXVI. Prætereà morbo comitiali tentantur, quem Gale-

nus

nus prodidit interdum oriri ab immoderato coitu, qui ipſe iuxta Democritum eſt ὀλιγοχρόνιος ἐπιληψία. Alij tamen huius mali cauſam eſſe putant, quòd hyoſcyami ſemine veſcatur.

Eos antiqui in delicijs habuerunt, non tam ad vſum ciborum, quàm ad oblectationem, quam ex eorum obſequibili ingenio capiebant. Omnia enim domini iuſſa obire docebantur: & hinc ingens aliquibus queſtus; adeò vt omnem cenſum in vno paſſere poſſiderent. Luculenter id nos docet Manilius libro v. Aſtronom.

Nec te prætereant clauſas qui culmine ſummo
Paſcere aues gaudent Veneris, & reddere cæcas:
Aut cereis reuocare notis, totamq́ per vrbem
Qui geſtant caueis volucres ad iuſſa paratas;
Quorum omnis paruo conſiſtit paſſere cenſus.

Ad quem locum ſcribit Scaliger, ſe vidiſſe paſſeres eiuſmodi obſequentiores & paratiores ad iuſſa herilia quàm vllus canis venaticus inſtitui poſſit. Et talem quoque crediderim fuiſſe paſſerem Catulli: nimis enim argutantur, qui neſcio quid ſubturpiculum ſub illius nomine ſignificari volunt.

Nec verò deſunt qui paſſeres edi vetent: eos certè Platina lib. v. à patinis ſuis abeſſe iubet ob intemperiem carnis, quæ cùm

calida ſit & ſicca vſque ad tertium ferè gradum, malè alit, & difficulter concoquitur. Galenus etiam libro III. de Alimentorum facultatibus, capite XIX. ſcribit eſſe duriorem carnibus aliarum volucrum. At libro de Bono & malo ſucco, recenſet inter cibos attenuantiũ & incraſſantium medios. At commentario IV. de Ratione victus, textu CI. ſimpliciter attenuantibus adnumerat. Arabum ſecta planè damnat. Cæterùm naturis frigidis & pituitoſis conducunt. Iuuenes autem, & pingues, preſertim in autumno, poſtquam vuas comederunt, minimè ſpernendi ſunt: tunc enim bonum prebent alimentum, & aptum augendo ſemini. Nec enim abs re Terpſicles apud Atheneum libro IX. cap. X. ἐμφαγόντας φησὶ στρουθῶν ἐπικαταφόρους πρὸς ἀφροδίσια γίνεσθαι, *ait eos, qui paſſeribus veſcuntur, in Venerem præcipites fieri*. Quam vim eorum cerebro potiſſimùm ineſſe nonnullis perſuaſum eſt.

CAP.

CAP. XIX.

De coturnicibus.

COturnicum caro calida eſt in fine primi, & humida in fine ſecundi gradus: quocircà facilè putreſcit in ventriculo, & febres gignit, appetitum deijcit, præſertim ſi pinguis admodum ſit, cuiuſmodi autumno experimur. Eo enim tempore maximè pingueſcunt, vt author eſt Ariſtoteles lib. XIII. de Hiſtoriâ animalium capite XV. Ergo valeat ſemper atque occupet illud Fracaſtorij:

Viteturqúe graui coturnix tarda ſaginâ.

Accedit etiam malitia quam ex pabulo contrahunt: nam venenatis ſeminibus & elleboro precipuè veſcuntur. Lucretius libro III.

Præterea nobis ver trum eſt acre venenum,
At capreis adipes & coturnicibus auget.

Vnde frequens earum vſus, conuulſiones atque epilepſiam parit: atque ideò veteribus ſpretæ. Plinius libro X. capite XXIII. Veratri ſemen gratiſſimus cibus: quam ob cauſam eas damnauere menſæ; ſimulq; comitialem propter morbum, deſpui ſuetum, quem ſolæ animalium ſentiunt, præter hominem. Sed fallitur Plinius, & cum eo Iſidorus libro XII.

Origi-

Originum capite VII. in eo, quòd præter hominem, ſolas coturnices epilepſiam ſentire dicat. Nam Hippocrates & Plutarchus oues & capras; Rhodoginus canes & feles; Abſyrtus equos; accipitres & graculos Brodæus eo morbo tentari ſcribunt. Quod de cane refert Rhodoginus, id mihi domeſtico exemplo conſtat. Et porcos ſpectaui hoc malo laborantes. Porrò Galenus commento V. ad VI. Epidemiorum, textu XXXIV multos in Doride & Theſſaliâ conuulſionibus infeſtari tradit propter eſum coturnicum; idemque ſe Athenis obſeruaſſe ſcribit: Καὶ μέντοι καὶ περὶ τὴν Δορίδα, καὶ Βοιωτίαν, καὶ Θετταλίαν, ὅσα τ' αὐτῇ γείτνια χωρία, τάσεσι τῶν μυῶν ἑαλώσαν πολλοὶ φαγόντες ὄρτυγας· ἐπειδὴ τὸν ἐλλέβορον ἐσθίουσιν οὗτοι. Ταὐτὸ δὲ καὶ κατὰ τὰς Ἀθήνας οἶδα τισὶ συμβὰν ὀρτύγων δαψιλέστερον ἐδηδοκόσι. *Et quidem in Doride, & Bæotiâ, & Theſſaliâ, omnibúſq; finitimis regionibus, multi ex coturnicum eſu, diſtentionibus muſculorũ correpti ſunt, quoniam veratro ſcilicet illæ veſcantur. Iſtud idem & Athenis quibusdam accidiſſe nouimus, qui coturnicibus largiter nimis ſeſe impleuerant.* Plinio Galenoque ſubſcribit Auicenna, vimque gignendarum conuulſionum coturnicibus tribuit, non tantùm quia ellebori ſemine veſcantur; ſed & propter peculiarem proprietatem, quæ carnibus

bus earum inſit. Herculem tamen, quem morbo comitiali adeò ferunt obnoxium, vt ab eo Herculeus quoque dicatur, coturnicibus ſupra modum fuiſſe delectatum legimus apud Athenæum libro IX. capite XI. Quin immò vitâ functum, ab Iolaô earum nidore ad lucis vſuram reuocatum. Hinc verſiculus, quem inter adagia referunt Zenobius & Diogenianus:

Ὄρτυξ ἔσωσεν Ἡρακλῆν τὸν καρτερόν.

Seruauit Herculem coturnix ſtrenuum.

Et cerebrum eius cum vnguento myrteo tritum, ac faciei illitum, epilepticis præſenti remedio eſſe memoratur. At Manardus etiam ex alio capite damnat libro XVIII. Epiſtolâ I. Coturnices, inquit, carnes non probo; non ſolùm quoniam à maioribus noſtris improbatas inuenio; ſed etiam quia veris & æſtatis tempore ſiccæ admodum ſunt, & ad atram potiùs bilem, quàm ad bonum ſanguinem gignendum idoneæ. Autumno & hyeme, pinguedine nimiâ obeſæ; vt palato gratiores, ita ventriculo & concoctioni ineptiſſimę, exigui nutrimenti, nauſeamque & faſtidium pariunt, & quibuſdam etiam in Aquilonari orâ extremam perniciem, vt à fide

fide dignis intellexi, attulerunt. Itaque Manardus præter alia incommoda, coturnices etiam atram bilem augere ſcribit: quod alij negant; immò melancholicis vtiles eſſe affirmant, quòd ſiccam eorum intemperiem inſigni humiditate corrigant. Cæterùm nihil incommodi ex modico illarum vſu metui debet, preſertim in iis regionibus in quibus elleborus non naſcitur.

CAP. XX.

De ſturnis.

STurnos non omnis ætas, aut omnes gentes, interea quibus veſcimur, habuerunt. Quare Athenæus libro 11. capite XXIV. notat Antiphanem καὶ ψᾶρας ἐν τοῖς βρώμασι καταλέγειν, *etiam ſturnos in cibis recenſere*, quaſi nouum nec paſſim vſitatum. Atque etiamnum è menſis nonnulli proſcribunt; eò quòd, vt Galenus teſtatur in fine libri de Theriacâ, cicutâ paſcatur, quæ licet lethalem in eos vim non exerceat, tamen viroſam malignitatem transfundit, quam ipſâ ſaporis atque odoris grauitate referunt. Carnem quoque duram habere aiunt, & ad concoquendum ventriculo

culo contumacem. Quare Platina libro v. capite VIII. *Sturni*, inquit, *quos vulgò diabolicam carnem habere dicimus, omnino ab opſonijs lautiorum reijciantur. Hos comedat vacerra noſter, qui marſupio magis quàm vitæ conſultum vult.* Et ſanè Martialis libro IX. Epigrammate LV. vilioribus eſcis adnumerat, vbi ſe excuſat, quòd ad cognatum mittat paruæ munuſcula cortis, cùm propter agelli ſui tenuitatem non poſſet dare turdos, aut piſces:

Nunc ſturnos inopes, fringuillarumque querelas
Audit, & arguto paſſere vernat ager.

Tamen Galenus in eodem ordine, quo perdices, turdos, merulas & eiuſmodi reponit, quæ εὔχυμα cenſetur, & plurimum ac laudabilem ſanguinem, eumque fluxilem gignunt. Et libro v. de Sanitate tuendâ eſum ſturnorum concedit ijs qui gracili ſunt habitu, & extenuato, & ſiccato: carnes enim eorũ proximas collocat à carnibus attagenarum. Sed illum de pullis loqui putant, qui cicutam nondum guſtare potuerunt, aut certè de ijs quæ tempore vindemiarum capiuntur Tum enim non eſſe improbandos, & longè ſeipſis ſuauiores euadere Cardanus teſtatur. Vt igitur à cicutâ prauitatem, ita bonitatem, & ſaporis quoque gratiam ab vuis ducunt. Gratiores etiam fiunt vbi oliuæ naſcuntur: earum

rum enim ſupra modum auidi ſunt. Vnde Quintus Calaber ſub finem libri VIII. Derelictorum ab Homero, Græcorum in obſidendâ Troiâ pertinaciam comparat importunitati ſturnorum, qui famelici olíueto ſic incumbunt, vt nullâ vi expelli queant; niſi populandi finem exempta fames, aut fructuum abſumedo fecerit.

CAP. XXI.

De cuculo.

CUculus carne ſuaui eſt, præſertim iuuenis. Ariſtoteles libro VI. de Hiſtoriâ animalium, capite VI. Γίνεται, inquit, ὁ κόκκυξ πίων, καὶ ἡδύκρεως, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν μάλιστα. *Cuculus fit pinguis, & eſt carne ſuaui ad veſcendum, eo maxime tempore*, quo ſcilicet à currucâ alitur. Ab eâ enim excluditur, & mox genuinis pullis, ſe longè minoribus, & minùs voracibus, eſcam præripiens valdè pingueſcit. Plinius libro X. capite IX. *Educat ergo ſubdititium adulterato fœta nido. Ille auidus ex naturâ præripit cibos reliquis pullis, itaqúe pingueſcit, & nitidus in ſe nutricem conuertit. Illa gaudet eius ſpecie, miraturqúe ſe ipſam, quòd talem pepererit.*

Suos

Suos comparatione eius damnat vt alienos, abſumiq́ etiam ſe inſpectante patitur; donec corripiat ipſam quoq́; iam volandi potens. Nulla tum auium ſuauitate carnis comparatur illi. Sed vbi plenè adoleuit, ſaporem mutare fertur. Quamuis nulla ratio eſt, cur tum fiat deterior: niſi ſi, quod omnibus animalibus commune eſt, ætas aliquam duritiem afferat. Quoniam neque in oua abſumitur ſuccus; neque in incubatu quidquam capit incommodi; neque in educando pullos diſpendij ad veſcendum: totum ſtudium ponit in edendo.

CAP. XXII.

De cygnis.

AVium aquaticarum caro, aliarum volucrum carnibus durior eſt, & ad concoquendum difficilior. Pluribus etiam excrementis abundat: & hæc vitia eò ſunt maiora, quò illæ fuerint grandiores. Quædam algam redolent aut limum, in quibus eſcam captant, aut piſces quibus veſcuntur. Vnde ſtomacho nauſeam pariunt. Quædam ſapore magis blandiuntur; ſed earum aſſiduo vſu graues morbi arceſſuntur.

Græci Medici cygnorum non meminerunt, quia fortaſſis haudquaquam eſculentos cenſuerunt. Nonnulli tamen anſeribus prætulerunt, vt Plutarchus teſtatur libro de Eſu carnium. Et apud Athenæum libro . . . vix vnquam à Deipnoſophiſtarum conuiuio cygni abeſſe dicuntur. Et ad patinas veniunt eadem ferè ratione, quâ anſeres. Carnes habent nigras, & duras, & excrementis offertas; idque magis, quò reliquis aquaticis maiores ſunt. Quare non tam ad guſtum, quàm ad oſtentationem ſolennioribus epulis adhibentur. In tuendâ valetudine locum non habent.

CAP. XXIII.

De anſeribus.

ALbertus Magnus anſerinam carnem ſtatuit frigidam & ſiccam, in quo à veteribus diſſentit: & primùm ab Hippocrate, qui libro 11. de Ratione victus omnium ait eſſe humidiſſimam. Idem affirmant Auicenna, Rhazes, cæterique Arabes, & addunt eſſe calidiſſimam. Quibus accedit Ælianus libro v. capite XXIX. Θερμότατος γὰρ ὢν ἄγαν καὶ δίψα.

διαπυρώτατος ὁ χὴν φιλόλουτρός ἐστι. *Quòd autem naturâ calidiſſimus ſit anſer, idcircò lauationum cupidiſſimus exiſtit.* & ijs maximè delectatur, quæ interiùs refrigerant. Calida verò, vt lauri folia, & id genus alia, ne per maximam quidem inediam edere compellantur. Columella tamen viride naſturtium confectum minutatim cum aquâ præbere iubet; quòd ijs eſca ſit iucundiſſima.

Galenus libro III. de Facultatibus alimentorum, anſeres & ſtruthiocamelos ſub eâdem claſſe ponit; eorumque carnes ait eſſe excrementitias, & in toto ferè volucrum genere concoctu difficillimas. Quod etiam aſſerit libro de Cibis boni & mali ſucci. Et confirmat Symeon Sethi: Ἡ τῶν χηνῶν σὰρξ περιττωματική ἐστι, καὶ δύσπεπτος, καὶ πασῶν τῶν κατοικιδίων ὀρνέων παχυμερεστέρα, καὶ θερμοτέρα, καὶ ὑγροτέρα· ὡς καὶ ἐν αὐτῇ τάξει τιθέναι παρὰ τῶν παλαιῶν τῇ τῶν στρουθοκαμήλων σαρκί. *Anſerum carnes ſuperfluitatum & excrementorum productrices ſunt, & difficulter coquuntur, domeſticiſque cunctis auibus craſſiores ſunt, & calidiores, & humidiores. Eas priſci eodem ordine poſuerunt, quo ſtruthiocamelorum carnes.* Experimento quoque probatum eſt, copioſo earum vſu febres excitari. Nam propter ſubſtantiæ duritiem, ac craſſitiem, non niſi ab ijs qui robuſto ſunt

ventriculo, validiſque vtuntur exercitiis, ſuperari poſſunt. Itaq; non benè ſubactæ obſtructiones pariunt; à quibus deinde febres, alijque morbi oriuntur. Rectè cocta multum valet; eſt enim, authore Celſo, materiæ valentiſſimæ. Sed ſemper ob partium craſſitudinem, humores vitioſos, melancholicos, & putredini obnoxios producet.

Tamen obeſos, & probè ſaginatos multæ nationes in deliciis habuerunt. Ægyptij, vt author eſt Diodorus Siculus, crebrò veſcebantur, & in Regum menſis hic flos cœnæ habebatur. Nec alium ad finem veterum χηνοβοσκεῖα replebantur, de quibus Varro libro III. de Re ruſticâ, capite X. Columella libro VIII. capite XIV. Et Alexandro Seuero hic ſolennioribus feſtis cibus fuit, vt author eſt Lampridius. Angli, quibus, vt teſtis eſt Cæſar libro V. de Bello Gallico, anſerem guſtare nefas erat, nunc iuniores, antequam primam mutent plumam, loco lautarum epularum habent: ſic refert Virgilius Polydorus libro I. Hiſtoriæ Anglicæ. Et reuerà præſtat opima pullities. Quare, Columellâ teſte, mox vbi quatuor menſium ſunt, farturę maximus quiſque deſtinatur; quoniam tenera ætas præcipuè habetur ad hanc rem aptiſſima. Rectè Villanouanus eos hyeme

tutiùs

tutiùs edi poſſe ſcribit, vt omnia, quæ calefaciunt, & difficulter concoquuntur. Pullos tamen magis æſtate commendant: quâ tempeſtate totum genus improbarim propter authoritatem Plinij, qui lib. xxix. in fine capitis III. ſcribit, anſerem, vti & coruum, ab æſtate in autumnum morbo conflictari. Syluestres altilibus præſtant. Nam propter aſſiduum volatum pauciora excrementa coacervant, ideoque faciliores ad concoquendum euadunt. Qui cum accipitribus pugnantes interficiuntur, teneriores comperiuntur; quod à Baptiſtâ Portâ probatum, & à Sauonarolâ confirmatum. Marſilius Licinus libro II. de Vitâ producendâ capite VI. rationem tradit, quâ laudabilis reddatur anſerum caro, & ad tuendam valetudinem idonea. *Neque fortè*, inquit, *ab re fuerit, anſeres nutrire ſpeltâ, aquáve nitidâ, ac poſt necem, carnes ſale, & coriandris aceto præparatis conditas, dies ſeptem ſeruare priùs quàm edas.*

Inter partes huius auis laudantur alæ quaſi minùs excrementitiæ. Sic Galenus loco citato; Aëtius libro II. capite CCXXIII. Paulus libro I. capite LXXXI. Et ventriculus in pretio eſt. Adeps ad opſonia commendatur; aurium dolores ſanat inſtillatus; labris ſciſſis illitus prodeſt. Pedum palmis Meſſalinus

Cotta, Meſſalæ filius, dignationem addidit; qui eas torrere, atque patinis cum gallinaceorum criſtis condire reperit. Lingua ſtranguriæ quadam proprietate medetur. Teſtes Venerem excitant. Symeon Sethi: λέγεται δὲ ὡς οἱ τούτων ὄρχεις ἐσθιόμενοι πρὸς παιδοποιΐαν συνεργοῦσι. *Teſtes anſerum comeſti ad procreandam ſobolem facere creduntur.* Atque hoc eſt cur illum Priapo Venerique ſacrarit antiquitas; & apud Petronium Enothea tragicè ſæuiat in Encolpium, qui ſacrum anſerem armatâ eliſerat manu: *Scelerate*, inquit, *& loqueris? neſcis quàm magnum flagitium admiſeris? occidiſti Priapi delicias anſerem, omnibus matronis acceptiſſimum.* Hæc enim non aliò accommodanda putem, quàm quòd libidinis irritamentum inde ſuppeditetur.

Sed præcipua laus iecori, quod fartilibus in magnam amplitudinem creſcit. Hinc Iuuenalis Satyrâ v.

Anſeris ante ipſum magni iecur, anſeribus par
Altilis.

Et Martialis:

Adſpice quàm tumeat magno iecur anſere maius;
Miratus dices, Hoc, rogo, creuit vbi?

Et hæc vna fuit cura χηνοβοσκῶν, vt teſtis eſt Athenæus libro IX. iecur amplificare, à quo toti anſeres æſtimabantur. Plinius librô X. capi-

capite XXII. *Noſtri*, inquit, *ſapientiores, qui eos iecoris bonitate nouerunt*. Ac tandem quæſtione dignum putat, quis primus tantum bonum inuenerit; num Scipio Metellus vir Conſularis, an M. Seſtius eadem ætate Eques Romanus. Et verò omnibus auitij generis iecinoribus ſucci bonitate antecellit. Rhazes, *In omni*, inquit, *iecinorum genere præſtat anſerinum, tanquam humidius, tenerius, ſuauius*. Et Iſaac in Vniuerſalibus diætis, eodem nomine celebrat. Longè præſtantiſſimum ficubus paſtorum. Id apud Horatium lib. II. Satyrâ VIII. Naſidienus oſtentat:

Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi.

Et prædicat Galenus libro III de Facultatibus alimentorum capite XXI. Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὑῶν τὸ συκωτὸν ἧπαρ ἐν τοῖς ζῶσι ζώοις προπαρασκευάζουσιν ἡδὺ διὰ τῆς τῶν ἰσχάδων ἐδωδῆς· οὕτως ἐπὶ τῶν χηνῶν ὁρῶ γάλακτι ἀναδεύοντας τὰς τροφὰς, ὡς γίνεσθαι μὴ μόνον ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τροφιμώτατον, εὐχυμώτατόν τε, καὶ διαχωρεῖν οὐ χαλεπῶς, ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐν γαστρὶ πέψιν. *Quemadmodum in ſuibus, dum adhuc viuunt, hepar caricarum paſtu ad voluptatem præparatur: ita in anſeribus video ipſorum alimenta lacte imbui: vt non modò eorum iecur ſit iucundiſſimum, ſed potenter etiam nutriat, atque optimi ſit ſucci, & deiectu minimè difficile, probéq; ſimiliter in ventriculo conficiatur.*

Quocircà Lampridius hoc in Heliogabalo tanquam inſani perditiq́ue luxus exemplum notat, quòd canes iecinoribus anſerum pauerit.

CAP. XXIV.

De anatibus.

INter cortales aues nulla carnem calidiorem & humidiorem quàm anas habere vulgò cenſetur. Atque id pluribus experimentis ſibi compertum eſſe Serapion affirmat. Tamen Albertus Magnus frigidam ſtatuit & melancholicam. Et propterea quidam putant Iudæos, qui ijs mirum in modum delectantur, & crebrò veſcuntur, melancholicis affectibus admodum eſſe obnoxios, & lurido colore perfundi. Contrà Meſue illorum eſu *colorem vocemq́ue* clarificari ait.

Verùm vt hæc in medio relinquamus, in confeſſo eſt, anatum carnem eſſe craſſam, duram, concoctu difficilem, & excrementis abundantem. Quocircà mirari licet Catonem, qui, teſte Plutarcho, hanc & leporis eſſe leuem credidit, & ægris conuenientem; niſi quòd illis, qui eam manducauerunt, mul-

ta

ta creet inſomnia. Atque hâc ſe medicinâ & victu valetudinem ſuam ſuorumque conſeruaſſe gloriatur. Alij etiam pro lautitijs habuerunt. Nam Macrobius libro III. Saturnalium capite XIII. ex indice quarto Metelli Pontificis refert deſcriptionem cœnę Pontificiæ, in quâ cum ſuminibus, ſincipite aprugno, patinâ piſcium, ſimilibuſque opiparum epularum delicijs anates quoque appoſitæ traduntur. Aut certè palato nunc ſumus parùm erudito; aut Pontifices multa potiùs ad pompam, quàm ad edendum menſis inferebant. Nobis fauet Petronius, arbiter popinæ non inſulſus, dum ait;

——— At albus anſer,
Et pictis anas enouata pennis
Plebeium ſapit.

Multum quidem alit ſi rectè concoquatur: ſed robuſtum ventriculum requirit; & vel ſic tardè deſcendit, & ſanguinem craſſum nec vndequaq; laudabilem gignit. Qui conuiuium putant inopiâ ſordere, niſi tantum apponatur auium atque altilium, vt earum delicatiſſimis partibus ſaturi poſſint fieri, pectus & ceruicem dumtaxat edi iubent. Martialis:

Tota mihi ponatur anas; ſed pectore tantùm,
Et ceruice ſapit: cætera redde coquo.

Iecur etiam laudabile, & hepaticis fluxibus prodeſt. Pulli præſertim obeſi, adultis aut vetulis longè meliores, & feræ domeſticis. Illæ enim cælo & aquis liberioribus fruuntur; & hyeme præſtant, cùm ranæ & bufones abſunt. Quæ verò in vrbibus aluntur, penitùs damnantur; quòd cæno fædiſſimiſq; alimentis victitent, vt animalium inteſtinis, atque alijs purgamentis, quę ex culinis in canales eluuiei proluendæ deſtinatos abijciuntur.

CAP. XXV.

De alijs aquaticis, & mergo.

NOnnullæ ſunt ſpecies gallinarum aquaticarum carne ſuaui & tenerâ, quæ in honore menſarum habentur.

At mergi praui ſunt, duri, concoctu difficiles; & quàm improbandi, ab Horatio diſcas, qui Satyrâ II. libri II. cibos non propriâ bonitate, ſed opinione æſtimari oſtendens, in exemplum præpoſteræ gulæ mergos adducit:

Si quis nunc mergos ſuaues edixerit aſſos,
Parebit praui docilis Romana iuuentus.

Athe-

Athenæus tamen Bœotorũ ait eſſe delicias. Et habeant ſua labra lactucæ. Sues olim audiuerunt, vt ex Pindaro docet Galenus in Adhortatoriâ ad artes. Quid mirum ſi luto magis quàm amaracino delectati fuerint? Ventriculos eorum pro medicamento ſtomachum roborante, & concoctionem iuuante, quidam commendarunt. Sed fucum Galenus experimento detexit libro XI. de Simplicium medicamentorum facultatibus, capite XIV. Nec verius eſt, quòd eos ſpleni & elephantiaſi tradunt mederi, ſanguinem verò eſſe venenatis morſibus alexipharmacum. Plinius etiam maioris vanitatis compertus, qui ex Magorum diſciplinâ, cor mergi ſine ferro exemptum contra quartanas deuorari iubet.

CAP. XXVI.

De ardeâ.

ARdea in honore eximio eſt, non ob cibos tantùm, ſed ob voluptatem quam Proceres ex eius venatu capiunt. Quidam gruibus præferunt, & carne aiunt eſſe ſapidiore ac teneriore. Gulæ artifices pectore

dumtaxat

dumtaxat placere docuerunt. Si tamen verum amamus, venandi voluptas lenocinium addit. Ex ſe enim inſalubris eſt, dura, fibroſaque adeò, vt cum arietatoribus, aut, vt cum Plauto loquar, cum calceatis dentibus ad epulas ire debeat is, cui tam ſcrupoſam victus commeat viam. Sapor etiam ingratus, & neſcio quid feri ac tetri horroris refert.

CAP. XXVII.

De grue.

GRuum caro, vt author eſt Galenus, planè dura eſt & fibroſa, concoctuque difficilis. Eadem tradunt iiſdem ferè verbis Aëtius libro II. capite CXXXII. Paulus lib. I. capite LXXXII. Oribaſius lib. II. Collectorum capite XLIII. & Symeon Sethi. Qui omnes etiam aſſerunt, non eſſe comedendas, niſi poſt aliquot dies quàm iugulatæ fuerint. Quippe morâ nonnihil tenereſcunt, præſertim ſi appenſis ponderibus tendantur, ita vt fibræ diſrumpantur. Valentiſſimę materiæ ſunt, teſte Celſo, & ſi à robuſto ventriculo ſuperentur, plurimum alunt. Sanguinem tamen generant melancholicum, & iuſto craſſiorem.

ſiorem. Et neſcio cur Romanis tantopere placuerint, vt magnos greges earum alerent, quas ex Melo inſulâ vnâ Cycladum afferrent, & in γερανοβοσκείῳ ſtudioſè ſaginarent, vt ſcribit Plutarchus in Amatoriis narrationibus, & II. de Eſu carnium. Atque adeò in illos meritò Statius exclamare mihi videtur:

Ah miſeri, quos noſſe iuuat quis Phaſidos ales
Diſtet ab hybernâ Rhodopes grue.

Plinius libro X. capite XXIV. hanc alitem inter primas expetitam memorat; cùm tamen D. Auguſti principatu, teſte Cornelio Nepote, ciconiam ei præponerent. Minores grues appellant Vipiones, quos in Balearibus inſulis in honore menſarum fuiſſe refert Plinius eodem libro capite XLIX.

CAP. XXVIII.

De ciconiâ: & obiter quæſitum, An eſus animalium, quæ veneno victitant, homini ſit noxius.

QUaſi ex alijs non ſatis intelligeremus pretiũ obſonijs non naturâ, ſed opinione

ne poni , ciconiam quoque nepotes culinæ intulerunt, in quâ nihil eſt quod appetitum prouocet, aut guſtum titillet. Sola nouitas condimento fuit, & helluandi libidinem excitauit; quam perſtringit Satyricus :

Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita,
Pietatis cultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Auis exul hyemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.

Authorem huius tam inſolentis ganeæ facit virum quemdam prætorium Satyrâ 11. libro 11.

Tutus erat Rhombus, tutoq; ciconia nido,
Donec vos author docuit prætorius —

Quo loco priſcorum interpretum alij Sempronum, alij Rutilium Rufum nominant. Atque is fortaſſe Rufus eſt, quem Tertullianus in fine libri de Pallio, inter nobiliſſimos lurcones recenſet, & cum Apicio coniungit. Is tamen Prætor non fuit; ſed Præturę candidatus repulſam tulit. Diſplicebat enim populo nouitas luxuriæ in animalia non ad epulas nata ſæuientis. Extant ſcripti in illum veteris elegantiæ verſiculi apud Porphyrionem:

Ciconiarum Rufus iſte conditor,
Hic eſt duobus elegantior Plancis:

Suffra-

Suffragiorum puncta non retulit ſeptem,
Ciconiarum populus vltus eſt mortem.

Et mox obſoleuit vſus, vt ex Plinio patet. *Ciconiam*, inquit, *nemo nunc velit attigiſſe.* Sanè quiſquis victum eius conſiderarit, prorſus abhorrebit. Nam

—— —— ſerpente ciconia pullos
Nutrit, & inuentâ per deuia rura lacertâ.

Et ad eum finem à naturâ condita videtur, vt terras à venenatis animalibus liberet; in quo Theſſalis olim ſalutares fuerunt: apud quos etiam honos ijs de ſerpentum exitio tantus, vt capitale fuerit occidiſſe, eademque legibus pæna, quæ in homicidam; quod refert Ariſtoteles libro de Mirabilibus auſcultationibus, & Plinius libro x. cap. XXIII. & meminit Clemens Alexandrinus in Adhortatoriâ ad gentes. Nec dubium eſt, quin illarum caro virulentæ eſcæ malignitatem retineat. Nam vt memoriæ prodidit Iulius Alexandrinus, qui eam Cęſarei Archimagiri artificio paratam explorandi cauſâ guſtauit, alieniſſimi ſaporis eſt, in quo deprehendas neſcio quem horrorem inſuauitatis, quę nullo condimento poteſt edomari. Quare non tantùm ingratam, ſed inſalubrem quoque ciconiarum carnem eſſe manifeſtum eſt.

Et idem ſtatuendum videtur de omnibus ani-

animantibus,quæ venenato cibo nutriuntur. Nonnulli tamen contrà ſentiunt; & earum carnes, ſi edantur,non modò nullam inferre noxam,ſed alere nos inſtar aliarum arbitrantur. Nam venenum quo vtuntur in ſuam naturam conuertunt, nec quidquam ab eo patiuntur. Tantùmque abeſt vt inficiant, quin etiam remedium aduerſus venena efficaciſſimum ab ijſdem petitur; vt à cornu cerui qui ſerpentum inueſtigare cauernas fertur, & ſpiritu extrahere renitentes. Tradunt etiam Chymici, vt Erneſtus Burggrauius in Lãpade vitę, ex ſanguine ciconię pręſentiſſimum venenis imbibitis antidotum parari, quamuis ea ſerpentibus ac bufonibus victitet. Et contra omnia venena earum ventriculum valere Plinius prodidit libro XXIX. capite V. Sic napelli alexiterium eſt mus qui napelli radices depaſcitur. Contra elephantiaſim remedio eſt vinum, in quo vipera fuerit ſuffocata,quod caſu repertum memorat Galenus libro XI. de Simpl med. facult. Anates Ponticas dicitur edundis venenis vulgò victitare: tamen, vt refert Gellius lib. XVII. cap. XVI. ſcriptum à Lenæo Cn.Pompeij liberto, Mithridatem illum Ponti regem, medicæ rei, & id genus ſolertem, fuiſſe ſolitum earum ſanguinem miſcere medicamentis,

que

quæ digerendis venenis valent, eumque ſanguinem vel potentiſſimum eſſe in eius confectione. Et in libro de Facilè parabilibus ſcriptum eſt, anatis ſanguinem liquidum ex oleo potum ſeruare à potu veneneſi medicamenti, & à viperæ morſu liberare. Idem traditur libro 11. de Antidotis. Et in Antidoto diæmaton Aſclepiadis, alijſq; apud Marcellum, Myrepſum, & Scribonum Largum permiſcetur. Itaque ſi ea animalia, quæ veneno victitant, etiam aduerſus venena præſidio ſunt, nihil periculi eſſe videtur, vt ab earum eſu noxam contrahamus. Denique, gallinæ & pulli gallinacei libentiùs araneam quàm granum hordei vorant, & ijs tamen indies & innoxiè veſcimur.

Sed neque deſunt momenta rationum, quę in alia omnia aſſenſum trahant. Nam ſi proximum alimentum, quod partibus iam eſt aſſimilatum, earumque effluuium reſtaurat, nunquam totali (vt quæſtionarij Medici loquuntur) conuenientiâ ſimile fit corpori nutrito, ſed perpetuò retinet aliquid diuerſitatis, quæ ſenſim aucta ſenium inducit: quantò magis venenum, licet multis coctionibus immutetur, tamen ingenitæ perniciei quædam retinebit ſeminaria, quibus tenuiſſimi ſpiritus paullatim fœdentur; ſecundùm hos

ſanguis, & reliqui humores, totuſque corporis habitus inficiantur. Quamobrem non eſt dubitandum, quin diuturno veneni vſu animalium iſtorum carnes ſenſim à primo naturæ ſuæ habitu deſciſcant, & alimentorum qualitatibus imbuantur. Vnde etiam exiſtimo, gallinas, aut pullos gallinaceos, ſi diu ſolis araneis nutrirentur, carnem habituros inſuauem, & viroſæ qualitatis participem, quâ tutò veſci non poſſemus. Verè enim Galenus: Συμμεταβαλούσας οἶδα τῇ τροφαῖς τὰς τῶν ζώων σάρκας. *Scio commutatas cum ipſo alimento animalium carnes.* Cui ſententiæ experimenta ſuffragantur. Nam turdi quo tempore baccis iuniperi aluntur, iuniperi odorem ſaporemque referunt. Et cuniculorum carnes cibi, quo ſunt enutriti, qualitatem redolere, venatoribus notum. Galenus vulpium carnes naturæ humanę aduerſas, vt author eſt Iſaac capite XIII. Uniuerſalium diætarum, autumni tempore comedi tradit, eò quòd tum vuis nutriantur. Lac animantium ſcammonio, elleboro, aut etiam tithymallo paſtarum, non ſine violentiâ aluum ſubducere, ſi hauriatur, Dioſcoridis & Galeni teſtimonio comprobatum. Hinc quoq; Medici ex conſilio Hippocratis libro VI. Epidemiorum, ſectione V. ſententiâ XXXIII. pueros adhuc tenellos, & medi-

medicatis hauſtibus impares purgaturi, medicamenta nutricibus exhibent, quibus ipſum lac inficiatur, & purgandi contrahat facultatem. Sic hecticis, & tabidis lac caprarũ & aſinarum præſcribunt,quę ijs herbis alantur quæ morbis aduerſentur; quod temerè fieret, niſi alimentum quantumlibet mutatum atque concoctum, & ſanguini & lacti vim aliquam impertiretur. Nec aliam ob cauſam coturnices damnauerũt antiquorum menſæ, quàm quòd veratrum gratiſſimus ſit illis cibus,à quo etiam virus aliquod eas contrahere indicio eſt, quòd frequens earum eſus conuulſiones pariat. Scribit Hippocrates libro de Morbo comitiali,eos qui Libyę mediterranea incolunt, vix vnquam ſanari, ſi in morbum comitialem inciderint, eò quòd carnibus vtantur caprarum. Sic refert Ariſtoteles lib.de Hiſtoriâ animalium cap.XXIX. omnium venenatorum morſum eſſe exitialiorem, ſi alterum alterum comederit; vt à viperâ ſcorpium deuorari certum eſt. Et periculoſus eſt eſus eorum piſcium, qui venenis capiuntur. Teſtis eſt Langius libro I. epiſtolâ LXVIII.

Igitur non ſpernenda Plinij ſententia libro XII. capite LIII. *Quædam*, inquit, *innocua alioquin, venenatis paſta, noxia fiunt & ipſa.*

T 2 Idque

Idq; exemplo confirmat aprorũ in Pamphyliæ & Ciliciæ montuoſis degentiũ,qui deuoratâ ſalamandrâ adeò viruleuti fiunt, vt qui eos edere,continuò moriantur. Quamobrem ſatius fuerit, ex eorum animalium genere quædam à menſis ablegare, quàm cum periculo, gulæ curioſitatem explere. Nam ſubitæ nonnunquam mortes accidunt, quarum cauſæ fruſtrà quæruntur extra iſtiuſmodi cibos, qui corpus εὐπαθὲς & ad reſiſtendum debile repererunt.

CAP. XXIX.

De accipitre.

OMne genus auium rapacium immundum eſt lege Leuitici: & pleræque ad cibum inutiles ſunt. Ariſtoteles tamen lib. vi. de Hiſtoriâ animalium cap. vii. pullos accipitris commendat: Γίνονται δὲ καὶ τῶν ἱεράκων οἱ νεοττοὶ ἡδύκρεῳ σφόδρα, καὶ πίονες. *Accipitrum quoque pulli ſunt & pingues, & ſuaui carne valdè.* Et Albertus Magnus libro xxiii. de Animalibus, *Caro accipitris*, inquit, *dulcis eſt, & leuis, propter bonum nutrimentum quo alitur.* Quare non videtur omnino damnandus eius eſus, ſed poteſt abſque diſpendio ſanitatis vſurpari. Si quid

quid habet vitij, illud vetuſtate contrahitur.

CAP. XXX.

De noctuâ.

PVllus noctuæ teſtimonio Rabbi Moyſis probatur, & boni ſaporis creditur. Elixus carnem habet ſatis albam, quod non leue indicium eſt bonitatis. Rhazes tamen ait eſſe frigidam, ſiccam, & craſſam, à quâ non niſi melancholiæ prouentus poteſt ſperari.

CAP. XXXI.

De buteone, & onocrotalo.

BUteo Græcis *triorches* dicitur à numero teſtium, quos tres habet. Belgæ *buyſart* appellant. Optimam carnem ac teneram obtinet, hyeme præſertim, cùm meliori eſcâ victitat, nec mures ac ranas comedit. Obeſus admodum fit; nec minus pulpamenti præbet quàm farcta gallina. Dulciſsimus eſt & boni ſaporis, præſertim aſſus. Quamobrem mirum videri non debet, quod Plinius prodit lib. x. cap. XLIX. Buteonem accipitrum

generis eſſe in honore menſarum.

Onocrotalus nota auis : nomen habet, quòd collum aquâ mergens & ſpirans , vocem edat quæ aſini ruditum æmulatur. Eius carnem nemo attigiſſe velit.

CAP. XXXII.

De quibuſdam auibus peregrinis.

SVperuacuum fuerit ſtudioſè perſequi volucres patriæ noſtræ ignotas, & quæ nullum in menſis noſtris locum habent. Aliquas tamē à veteribus mirificè celebratas præterire non poſſum. Ac primùm ſe offerunt Attagenæ , quibus ex toto auium genere nihil conferri poſſe, Pherecides teſtatur apud Athenæum libro XIV. Galenus & Oribaſius in ratione alimenti cum perdicibus componunt. Ionicas cæteris præſtare tradit Plinius lib. X. cap. XLVIII. cui Horatius & Martialis adſtipulantur. Varro in Satyrâ quam περὶ ἐδεσμάτων, id eſt de cibis peregrinis & lautitijs, inſcripſit, Phrygias maximè prædicauit, apud Gellium libro VII. cap. XVI.

Gallinam corylorum reliquo ferarum auium generi quidam anteponere non dubitant. Alij cum perdice comparant.

Vrogal-

Vrogalli, ſiue tetraonis carnes gratiſſimi ſaporis eſſe tradunt, adeò vt ne phaſiano quidem cedat. Hanc quoq; Caligula ſibi voluit immolari, vt in eius Vitâ refert Suetonius cap. XXII. Dio inter ὄρνιθας ἁπαλοὺς καὶ πολυτιμήτους, *aues delicatas & pretioſas* recenſet.

Sed & Coccothrauſtæ caro non minùs ſuauis, grata & ſalubris perhibetur.

Carnes auium, quas in Hiſpaniâ *tardas* appellant, Græci *otidas*, in Arabiâ ſuauiſſimas eſſe Xenophon memoriæ prodidit lib. I. de Expeditione Cyri. At Plinius lib. X. cap. XXII. damnatas ait in cibis. Symeon Sethi: Ἡ τῶν ὠτίδων σὰρξ μεταξύ ἐστι τῶν τῶν χηνῶν τε, καὶ γεράνων. *Caro otidum media eſt inter anſerinas carnes & gruum.*

Iunco, qui Græcis dicitur σχοινικὸς, Heſychio teſte, quòd in iuncis libenter agat; quemque alij paſſerem aquaticum vocant, alij alaudam marinam, habet carnem ſaporis iucundi, & quæ campeſtribus alaudis antecellat.

Capella inter aues palato gratas, & boni ſucci recenſetur. Gallos in eâ delicias facere, Bellonius libro IV. de Auibus cap. XVII. teſtatur.

Pluuialis apud Gallos eſt *Pluuier*: nomen habet, quòd tempore pluuiæ faciliùs capiatur.

Digitized by Google